

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ANABİLİM DALI**

DOKTORA TEZİ

**“KONSOLİDE VE BİREYSEL FİNANSAL
TABLOLARIN YAYINLANMA
ZAMANLAMASINA ETKİ EDEN FAKTÖRLER
VE ZAMANLAMANIN HİSSE SENETLERİ
FİYATINA ETKİSİNE İLİŞKİN BİST’TE BİR
ARAŞTIRMA”**

Selin GİDER

2502060189

TEZ DANIŞMANI

Prof Dr. M. SEMA ÜLKER

İSTANBUL – 2021

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, finansal raporlamanın yayınlanma süresine etki eden denetim ve şirket faktörlerini ve önem düzeylerini tespit etmektir. Çalışmanın amacı kapsamında oluşturulan modelde finansal raporlamanın yayınlanma süresi bağımlı; şirket ve bağımsız denetimle ilgili bazı özellikler ise bağımsız değişken olarak belirlenmiştir. Çalışmada kullanılan değişkenler, denetim firmasının büyüklüğü, denetim görüşü, denetim firması değişimi, denetçi değişimi, şirketin aktif büyüklüğü, şirket kârlılığı, finansal kaldıraç oranı, şirket yaşı, likidite oranı, faaliyet gösterilen sektör, kontrol edilemeyen paylar (azınlık payları), coğrafi bölümlere, faaliyet bölümlerine göre raporlama sayısı, bağlı ortaklık sayısı olarak belirlenmiştir.

Bu çalışma 2013-2019 yılları arasında Borsa İstanbul'da (BİST) işlem gören şirketlerin 1.608 adet verisini kapsamaktadır. Araştırmada iki farklı çoklu regresyon modeli oluşturulmuştur. İlk adımda, geliştirilen ilk on hipotez (denetim firmasının büyüklüğü, denetim görüşü, denetim firması değişimi, denetçi değişimi, şirketin aktif büyüklüğü, şirket kârlılığı, finansal kaldıraç oranı, şirket yaşı, likidite oranı, faaliyet gösterilen sektör) konsolide ve bireysel tüm finansal tablolar için geliştirilen çoklu regresyon modeli ile test edilmiştir. İkinci adımda, geliştirilen son dört hipotez (kontrol edilemeyen paylar (azınlık payları), bölümlere göre raporlama, bağlı ortaklık sayısı) sadece konsolide olan finansal tablolar için geliştirilen çoklu regresyon modeli ile test edilmiştir. Son adımda ise finansal rapor yayınlama süresini geciktiren şirketlerin hisse senetleri fiyatlarına etkisi analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda bireysel ve konsolide finansal tablo hazırlayan ve sunan şirketlerin FRYs ile hisse senedi fiyat değişimi arasındaki ilişkiye ait regresyon modelinin anlamlı olduğunu göstermiştir. Finansal raporlarını vaktinden erken yayınlayan şirketlerin hisse senedi fiyat değişimlerinin pozitif yönlü, olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Denetim faktörleri, Finansal raporlamanın zamanlaması, Hisse senedi fiyatı, Konsolide finansal tablolar, Şirket faktörleri

ABSTRACT

The purpose of this research is to detect the auditing and company factors affecting the time of publishing the financial reporting and their significance levels. The publishing time of the financial reporting is determined as a dependent variable and some features related to the company and independent audit as an independent variable in the model created within the scope of the purpose of this study. The variables used in the study are determined as the size of auditing company, the audit opinion, change of auditing company, change of auditor, active size of the company, company profitability, age of the company, financial leverage ratio, liquidity ratio, sector of business, non-controlling interest (minority shareholders), number of reportings, number of subsidiary companies according to geographical segments, operating segments.

This study consists of 1.608 data of the companies being dealt with in Borsa İstanbul (BİST) between 2013 and 2019. Two different multiple regression models are created in the research. In the first step, the first ten hypotheses developed (the size of auditing company, the audit opinion, change of auditing company, change of auditor, active size of the company, company profitability, age of the company, financial leverage ratio, liquidity ratio, sector of business) are tested via the multiple regression model developed for all the financial statements, consolidated and individual. In the second step, the last four hypotheses developed (uncontrolled shares (minority shareholders), number of reportings, subsidiary companies according to segments) are tested via the multiple regression model developed only for the consolidated financial statements. And on the last step, the effects of the companies delaying the publishing time of the financial report on the share prices are analyzed.

As a consequence of the research, it is shown that there is a meaningful relationship between the time of publishing the financial reporting of the companies preparing and submitting an individual and consolidated financial statement and

change in the stock prices. It is detected that the stock price changes of the companies publishing their financial statements earlier than its time are positive.

Keywords: Consolidated financial statements, The timing of the financial reporting, Stock price, Auditing factors, Company factors

ÖNSÖZ

Finansal raporlamanın zamanında yapılması, gerçek ve doğru bilgilerin kullanıcılara aktarılması piyasalar açısından büyük önem arz etmektedir. Finansal raporlamanın zamanlamasını etkileyen faktörler işletmelere özgü faktörler, ülkelere özgü faktörler ve muhasebe uygulamalarındaki farklılıklar olarak üç temel başlık altında incelenebilir. Bu etkiler sonucunda ortaya çıkan finansal raporlamanın zamanında sunumu hisse senedi fiyatlarını da etkilemektedir. Bu nedenle finansal raporlamanın zamanlaması, mali tabloların doğru ve güvenilir olması kadar önemlidir.

Tez çalışmam boyunca benden desteğini esirgemeyen ve tezimi tamamlamam konusunda motivasyonumu arttıran, beni doktora dönemim ve tez sürecimde hiç yalnız bırakmayan tez danışmanım, hocam Sayın Prof. Dr. M. Sema ÜLKER'e çok teşekkür ederim. Bu süreçte yanımda olan ve bana inancını kaybetmeyen sevgili annem ve kız kardeşime çok teşekkür ederim.

İSTANBUL, 2021

Selin GİDER

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	i
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iiiv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	iiix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLAR

1.1. Konsolidasyon.....	4
1.1.1. Konsolidasyon Tanımı.....	5
1.1.2. Konsolidasyonla İlgili Kavramlar	5
1.1.2.1. Bireysel Finansal Tablolar	5
1.1.2.2. Kontrol	6
1.1.2.3. Kontrol Edilemeyen Paylar	7
1.1.2.4. Holding.....	8
1.1.2.5. Konsern	9
1.1.2.6. Şerefiye	10
1.1.2.7. Müşterek Ortaklıklar.....	11
1.1.2.8. İştirakler	11
1.1.3. Konsolidasyon Teorileri	12
1.1.3.1. Ana Ortaklık Teorisi (Parent Company Theory).....	12
1.1.3.2. Ekonomik Bütünlük Teorisi (Entitiy Theory).....	13
1.1.3.3. Mülkiyet Teorisi (Proprietary Theory)	14
1.2. Konsolide Finansal Tablolar.....	14
1.2.1. Konsolide Finansal Tabloların Tanımı	15
1.2.2. Konsolide Finansal Tabloların Sunumu	15
1.2.3. Konsolide Finansal Tabloların Kapsamı.....	16
1.2.3.1. Güç Unsuru.....	17

1.2.3.2. Değişken Getirilere Hak Kazanma veya Maruz Kalma.....	19
1.2.3.3. Getirilerin Tutarını Etkileme İmkânı	20
1.2.4. Konsolide Finansal Tablo Düzenleme Amaçları	20
1.2.5. Konsolide Finansal Tablo Düzenlemenin Koşulları.....	23
1.2.6. Konsolidasyon İşlemleri	25
1.2.6.1. Bilanço Düzenlenirken Gerçekleştirilecek İşlemler	26
1.2.6.2. Gelir Tablosu Düzenlenirken Gerçekleştirilecek İşlemler	27
1.2.7. Konsolidasyon Kapsamına Giren İşletmeler.....	29
1.2.8. Konsolidasyon Yöntemleri	31
1.2.8.1. Tam Konsolidasyon Yöntemi.....	31
1.2.8.2. Oransal Konsolidasyon Yöntemi	32
1.2.8.3. Özkaynak Yöntemi	33
1.2.9. Konsolide Finansal Tablolarla İlgili Düzenlemeler	33
1.2.9.1. Uluslararası Düzenlemeler	34
1.2.9.2. Ulusal Düzenlemeler.....	35

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL RAPORLAMA VE KALİTESİNİN ÖLÇÜMLENMESİ

2.1. Finansal Raporlama.....	37
2.1.1. Finansal Raporlamanın Güvenilirliği	38
2.1.2. Finansal Raporlamanın Kalitesi	39
2.2. Finansal Raporlamanın Kalitesini Etkileyen Faktörler	41
2.2.1. Muhasebe Uygulamalarındaki Farklılıklar	42
2.2.1.1. İlke Bazlı Muhasebe Uygulamaları	43
2.2.1.2. Kural Bazlı Muhasebe Uygulamaları	43
2.2.2. Ükelere Özgü Faktörler	44
2.2.2.1. Yasal ve Politik Sistem	44
2.2.2.2. Finansal Piyasaların Gelişmişlik Düzeyi	46
2.2.2.3. Vergi Sistemi	47
2.2.2.4. Kültür	48
2.2.2.5. Ekonomik Faktörler	52
2.2.2.6. Muhasebe Mesleğinin Sahip Olduğu Altyapı ve Muhasebe Mesleğine Verilen Önem.....	55

2.2.3. İşletmelere Özgü Faktörler	56
2.2.3.1. İşletmelerin Büyüklüğü.....	57
2.2.3.2. İşletmelerin Sermaye Yapıları.....	57
2.2.3.3. İşletmelerin Sahiplik Yapısı	59
2.2.3.4. Yabancı Menkul Kıymetler Borsalarında Kote Olma	60
2.2.3.5. İşletmelerde Kurumsal Yönetime Verilen Önem	61
2.2.3.6. Denetim Firmaları.....	62
2.2.3.7. Muhasebe Standartları	63
2.3. Finansal Raporlama Kalitesinin Ölçümlenmesi.....	66
2.3.1. Tahakkuk Kalitesi.....	68
2.3.2. Süreçlilik	69
2.3.3. Tahmin Edilebilirlik	69
2.3.4. Düzlük.....	69
2.3.5. Değere İlişkinlik.....	69
2.3.6. Zamanında Sunum.....	70
2.3.7. İhtiyatlılık.....	70
2.4. Raporlama Sürecinin Gelişimi	70
2.4.1. Türkiye’de Raporlama Sürecinin Gelişimi	71
2.4.2. Türkiye’de Raporlama Açısından Belirlenmiş Süreler.....	77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KONSOLİDE VE BİREYSEL FİNANSAL TABLOLARIN YAYINLANMA ZAMANLAMASINA ETKİ EDEN FAKTÖRLER VE ZAMANLAMANIN HİSSE SENETLERİ FİYATINA ETKİSİNE İLİŞKİN BİST’TE BİR ARAŞTIRMA

3.1. Literatür Araştırması	79
3.1.1. Konu İle İlgili Olarak Yapılan Ulusal Araştırmalar	85
3.1.2. Konu İle İlgili Olarak Yapılan Uluslararası Araştırmalar	91
3.2. Araştırmanın Yöntemi	101
3.2.1. Araştırmanın Önemi, Kapsamı ve Amacı.....	101
3.2.2. Araştırmanın Hipotezleri	106
3.2.3. Verilerin Toplanması	117
3.2.4. Araştırmanın Modeli.....	117

3.2.5. Bulgular ve Yorum	119
SONUÇ.....	169
KAYNAKÇA.....	175
ÖZGEÇMİŞ	200

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Finansal Tabloların Düzenlenmesinin Amaç ve Yararları	22
Tablo 1.2: Konsolidasyon Prosedürleri.....	26
Tablo 1.3: Konsolidasyon ile İlgili Standartlar ve Kapsamları	30
Tablo 1.4: Konsolide Finansal Tablolarla İlgili Standartların Tarihsel Gelişimi	36
Tablo 2.1: Gray’ın Kültürel Değer Boyutlarını Muhasebeye Uyarlaması	50
Tablo 2.2: Türkiye’de Muhasebe Sisteminin Gelişimine Katkıda Bulunan Uygulamalar	72
Tablo 2.3: Bağımsız Denetime Tabi Şirketleri Belirleyen Kriterler	77
Tablo 3.1: Sayısal (Oranlı) Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikler	120
Tablo 3.2: Denetleyen Firma Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler	120
Tablo 3.3: Olumlu Görüş Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler.....	121
Tablo 3.4: Denetleyen Firma Değişimi Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler	121
Tablo 3.5: Denetçi Değişimi Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler.....	121
Tablo 3.6: Kâr Raporlama Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler	122
Tablo 3.7: Sektör Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler.....	122
Tablo 3.8: Bağımsız Değişkenler Arası Korelasyon Tablosu	124
Tablo 3.9: Bağımsız Değişkenler Arası Benzeşiklik (Multicollinearity) Tablosu ..	125
Tablo 3.10: Bağımsız Değişkenler ile Finansal Raporlama Yayınlama Süresi Arasındaki İlişkiye Ait Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	125
Tablo 3.11: Bağımsız Değişkenler ile Finansal Raporlama Yayınlama Süresi Arasındaki İlişkiye Ait Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları (Bireysel)...	131
Tablo 3.12: Bağımsız Değişkenler ile Finansal Raporlama Yayınlama Süresi Arasındaki İlişkiye Ait Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları (Konsolide)	136
Tablo 3.13: Konsolide Tablolu Şirketlerde Sayısal (Oranlı) Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikler	141
Tablo 3.14: Konsolide Tablolu Şirketlerde Kategorik Değişkene Ait Betimsel İstatistikler	141
Tablo 3.15 : Konsolide Şirketler İçin Bağımsız Değişkenler Arası Korelasyon Tablosu.....	142
Tablo 3.16: Bağımsız Değişkenler Arası Benzeşiklik (Multicollinearity) Tablosu	143

Tablo 3.17: Bağımsız Değişkenler ile Finansal Raporlama Yayınlama Süresi Arasındaki İlişkiye Ait Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	144
Tablo 3.18: Bağımlı ve Bağımsız Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikler (Bireysel).....	164
Tablo 3.19: FRYS ile Hisse Senedi Fiyat Değişimi Arasındaki İlişkiye Ait Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları (Bireysel)	165
Tablo 3.20: Bağımlı ve Bağımsız Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikler (Konsolide).....	166
Tablo 3.21: FRYS ile Hisse Senedi Fiyat Değişimi Arasındaki İlişkiye Ait Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları (Konsolide)	167
Tablo 4.1: Hipotez sonuçlarına ilişkin bireysel ve konsolide finansal tablolara ait sonuçlar	173

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: Yasal ve Politik Sistemin Finansal Raporların Kalitesine Etkisi.	45
Şekil 3.1: Finansal Raporlamanın İşlevleri.....	102

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADX	: Abu Dabi Menkul Kıymetler Borsası
AICPA	: Amerikan Malü Müşavirler Kurulu (American Institute of Certified Public Accountants)
ARL	: Audit Report Lag -Denetim raporunun gecikmesi
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BM	: Birleşmiş Milletler
BOBİ FRS	: Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı
DFM	: Dubai Finansal Piyasası
EVCA	: Avrupa Girişim ve Risk Sermayesi Birliği'nin (European Private Equity and Venture Capital Association)
FR	: Finansal Raporlar
GAAP	: Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri (Generally Accepted Accounting Principles)
GLS	: Genelleştirilmiş En Küçük Kareler (Generalized Least Square)
GVK	: Gelir Vergisi Kanunu
IAS	: Uluslararası Muhasebe Standartlarını
IASB	: Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (The International Accounting Standards Board)
IASC	: Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (International Accounting Standards Committee)
IDX	: Endonezya Menkul Kıymetler Borsası
KAYİK	: Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşlar
KGK	: Kamu Gözetimi Kurumu
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KVK	: Kurumlar Vergisi Kanunu
MBS	: Muhasebe Bilgi Sistemi
MSUGT	: Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğ

OECD	: Uluslararası Menkul Kıymetler Örgütü Komisyonu
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
TMSK	: Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
TMUDESK	: Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
UFRS	: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
VUK	: Vergi Usul Kanunu

GİRİŞ

Finansal tabloların amacı, işletme hakkında karar vermede geniş bir kullanıcı yelpazesine yararlı olan bilgiyi sağlamaktır. Karar vermede yararlı olması için finansal tabloların anlaşılabilir, güvenilir, ilgili ve karşılaştırılabilir olması gerekir. Finansal tabloların zamanında sunulmuş olması, uygunluk düzeylerinin önemli etmenlerinden birisidir. Kişinin, zamanında muhasebeleştirme hedefi mi yoksa yararlı muhasebe bilgisi niteliği mi seçileceğine bakılmaksızın, hem açıklama düzenlemelerinin hem de muhasebe literatürünün büyük bir bölümünün, finansal tabloların yararlı olması yanında zamanında sunulmuş olmasının da şart olduğu fikrini kabul ettiği açıktır. Zax manında finansal raporlama, iyi işleyen bir sermaye piyasası için önemli bir bileşendir.

Finansal tabloların yayınlanmasındaki aşırı gecikme, yatırım kararlarıyla ilgili belirsizliği arttırmaktadır. Gecikmedeki artış, bilgi içeriğini ve bilginin alaka düzeyini azaltır. İşletmeler, zamanında raporlamanın göreceli faydalarını finansal tablolarda verilen bilgilerin güvenilirliği ile dengelemelidir. Zamanında bilgi vermek için, bir işlemin veya diğer olayların tüm yönleri bilinmeden önce raporlama gerekebilir, bu nedenle güvenilirliği bozabilir. Tersine, raporlama tüm yönleri bilinene kadar ertelenirse, bilgiler oldukça güvenilir olabilir, ancak aralarında karar vermek zorunda kalan kullanıcılar için çok az kullanılabilir.

Finansal raporların zamanında kamuya açıklanması bilgiye erişim açısından oldukça önemlidir. Sermaye piyasasında işlem yapacak olan yatırımcılar ve diğer finansal bilgi kullanıcılarının doğru kararlar vermeleri için zamanında bilgiye erişim gereklidir. Kamuya yapılan açıklamaların zamanında olmasının (örneğin, denetim görüşlerini ve kazanç bilgilerini) önemli olduğu, bilgi açıklama sürecinde yaşanacak gecikmelerin, yatırımcılar arasında bilgiye eşit erişim hakkını tehlikeye atacağı ifade edilebilir. Gecikmeli açıklama, bir yatırımcı alt grubuna pahalı ve özel yollardan bilgi edinme konusunda teşvik edici olur. Bu "iyi bilgilendirilmiş" yatırımcıların daha sonra "daha az bilgi sahibi" yatırımcılar karşısında özel bilgilerinden yararlanarak rekabette avantaj elde etmelerine neden olabilir.

Kurumsal finansal raporlamanın zamanlaması, kullanıcıların karar vermesinde önemli bir unsur olduğundan, bu zamanlamanın borsa ve borsa fiyatlarını etkileyebileceği de ifade edilebilir. Örneğin, kazançlarını geç ilan eden firmaların, kazancının erken ilan edildiğinden daha düşük hisse senedi getirisine sahip olma olasılığı daha yüksektir (Givoly ve Palmon, 1982; Chambers ve Penman, 1984; Kross ve Schroeder, 1984). Ayrıca, finansal tabloların düzenleyici kurum tarafından belirlenen bir tarihte sunumunun finansal tabloların kalitesini de etkileyebileceği görülmektedir (DeAngelo, 1981; Carcello ve diğerleri 1992).

Karar verme sürecinde bilgi kullanıcıları ile ilgili olan finansal bilgilerin sağlanması yeterli finansal raporlamanın temel unsurlarından birisi olarak kabul edilebilir. Bu finansal bilgiler, kullanıcılara mali yılın bitiminden sonra belirlenen süre içinde sağlanmalıdır. Yönetim her zaman hissedarların çıkarlarına hizmet etmeyebileceğinden hissedarların korunmaya ihtiyaç duyduğu söylenebilir. Bu nedenle, zamanında raporlama, yönetim ve hissedarlar arasındaki bilgi asimetrisinin azaltılmasında önem taşımaktadır. Özellikle Türkiye'nin sermaye piyasası gibi gelişmekte olan bir piyasada finansal bilgi sızıntılarını azaltabilir.

Bu çalışma üç bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde öncelikle konsolidasyon kavramı üzerinde durularak konsolidasyonun tanımı yapılmış ve konsolidasyonla ilgili kavramlar açıklanmıştır. Bu kapsamda, bireysel finansal tablolar, kontrol, kontrol edilemeyen paylar (azınlık payları), holding, konsern, şerefîye, müşterek ortaklıklar, iştirakler kavramları tanımlanmıştır. Konsolidasyon teorileri irdelenmiş; ana ortaklık, mülkiyet ve ekonomik bütünlük teorileri üzerinde durulmuştur. Bu bölümün ikinci kısmında konsolide finansal tabloların tanımı, sunumu, kapsamı, amaçları ve koşulları incelenmiştir. Konsolidasyon sırasında gerçekleştirilecek işlemler, bilanço ve gelir tablosu bağlamında ele alınmıştır. Konsolidasyon kapsamına giren işletmeler ve konsolidasyon yöntemleri açıklanmıştır. Son olarak konsolide finansal tablolar ile ilgili ulusal ve uluslararası düzenlemeler irdelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde finansal raporlama ve raporlamanın kalitesini etkileyen faktörler incelenmiştir. Literatürde yer alan finansal raporlamanın kalitesini etkileyen faktörler üç grupta ele alınmıştır. Bunlar işletmelere özgü faktörler, muhasebe uygulamalarındaki farklılıklar ve ülkelere özgü faktörlerdir. Bu bağlamda muhasebe uygulamalarındaki farklılıklar açıklanırken, kural ilke bazlı muhasebe uygulamaları ve ilke bazlı muhasebe uygulamaları arasındaki farklılıklar değerlendirilmiştir. Ülkelere özgü faktörler arasında yer alan finansal piyasaların gelişmişlik düzeyi, yasal ve politik sistem, ekonomik faktörler, vergi sistemi, kültür, muhasebenin meslek olarak sahip olduğu altyapı ve muhasebeye meslek olarak verilen önem alt başlıklarında ele alınmıştır. İşletmelere özgü faktörler ise işletmelerin büyüklüğü, sermaye yapıları, sahiplik yapısı, yabancı menkul kıymetler borsasında kote olma, işletmelerde kurumsal yönetime verilen önem, denetim firmaları, muhasebe standartları bağlamında değerlendirilmiştir. Bölümün sonunda finansal raporlama kalitesinin ölçülmesi, raporlama sürecinin gelişimi ve raporlama sürecinde kalitenin etkisi üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde öncelikle literatür taramıştır. Bu bağlamda konu ile ilgili olarak ulusal ve uluslararası araştırmalar incelenmiştir. Bölümde araştırmanın yöntemi başlığı altında araştırmanın önemi, kapsamı ve amacı açıklanmıştır. Araştırmanın hipotezleri literatür taraması yapılarak oluşturulmuştur. Verilerin toplanması, araştırmanın modeli ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Bölümün sonunda analizler sonucu elde edilen bulgular ve yorumlar paylaşılmış, sonuç ve öneriler getirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLAR

Bu bölümde öncelikle konsolidasyon kavramı üzerinde durulacaktır. Bu bağlamda konsolidasyonun tanımı yapılarak ve konsolidasyonla ilgili kavramlar açıklanacaktır. Bu kapsamda, bireysel finansal tablolar, kontrol, kontrol edilemeyen paylar, holding, konsern, şerefiye, müşterek ortaklıklar, iştirakler kavramları tanımlanacaktır. Daha sonra konsolidasyon teorileri ana ortaklık, ekonomik bütünlük ve mülkiyet teorisi olarak üç ana başlıkta incelenecektir. Bu bölümün ikinci kısmında konsolide finansal tabloların tanımı, sunumu, kapsamı, amaçları, koşulları üzerinde durulacaktır. Konsolidasyon sırasında gerçekleştirilecek işlemler, bilanço ve gelir tablosu bağlamında ele alınacaktır. Konsolidasyon kapsamına giren işletmeler ve konsolidasyon yöntemleri açıklanacaktır. Son olarak konsolide finansal tablolar ile ilgili ulusal ve uluslararası düzenlemeler ele alınacaktır.

1.1. Konsolidasyon

Finansal tablo konsolidasyonu, ana (yatırım yapılan işletme üzerinde kontrol gücüne sahip olan) işletme ile yatırım yapılan bağlı işletmenin ayrı ayrı sunulan finansal raporlamalarının, tek bir finansal tabloda birlikte raporlanması olarak ifade edilmektedir. Ana işletme taraflarının (hissedarlar, yöneticiler, yatırımcılar vb.) ihtiyaç duyduğu bilginin sunulmasında kendi bireysel tablolarının yeterli olmadığı fikrinden hareketle, bu yöndeki talebi karşılamak için ABD’de ortaya çıkmıştır (Aslan, 2014: 80).

İlk olarak finansal tabloların konsolidasyonuna dair çalışmaların Kuzey Amerika’da başladığı daha sonra İngiltere’ye geçtiği görülmektedir. Buradan da Kanada, Almanya ve öteki Avrupa ülkelerine yayılmıştır. Özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra farklı ülkelerde yatırımların çoğalması, holding topluluklarının, yatırım gruplarının fazlaşması, çok uluslu şirketlerin, finansal tabloların konsolidasyonu konusundaki çalışmalarına hız kazandırmıştır (Ülker, 1990- Uzun, 1992: 222;).

1.1.1. Konsolidasyon Tanımı

Konsolidasyon Fransızca kökenli bir kelimedir. Sözlük anlamı olarak konsolidasyon, takviye, berkitme, tahkim, sağlamlaştırma ve ayrı ayrı olanları bir araya getirme anlamına gelmektedir (<http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/konsolidasyon>). Konsolidasyon kelimesi aynı zamanda birleştirmek, bütünleştirmek, bir arada göstermek anlamı taşımaktadır (Yardımcıoğlu, 2008: 148).

Türk Dil Kurumu tarafından konsolidasyon kavramı, “Şirketlerin tüzel kişiliklerinin ortadan kaldırılarak yeni bir tüzel kişilikte birleştirilmesi” olarak tanımlanmaktadır (<https://sozluk.gov.tr/?kelime=konsolide>). Muhasebe literatüründe kullanılan konsolidasyon, sözlük anlamıyla uyuşmakta ve birden fazla ilişkili şirketin finansal tablolarında yer alan borç, alacak, özkaynak, gelir ve giderlerinin tek bir tüzel kişiliğe ait gibi birleştirilerek gösterilmesidir (Terzi, 2013: 282).

1.1.2. Konsolidasyonla İlgili Kavramlar

Literatürde konsolidasyon ile ilgili karşılaşılan temel kavramlar bu başlık altında açıklanacaktır. Bu bağlamda konsolidasyon, bireysel ve konsolide finansal tablo, holding, konsern, kontrol, kontrol gücü olmayan paylar (azınlık payları), şerefiye, iştirak, müşterek anlaşmalar ve müşterek kontrol, kavramları ele alınacaktır.

1.1.2.1. Bireysel Finansal Tablolar

Bireysel finansal tablolar, ortak olarak kontrol edilen bir varlıktaki bir girişim, direkt ilişki temelinde hesaba katılan yatırımlardaki bir ana ortaklık veya iştirakteki bir yatırımcı tarafından sunulan finansal tablolar olarak tanımlanmaktadır (Mackenzie vd., 2012: 289).

Bireysel finansal tablolar TMS 27 Bireysel Finansal Tablolar standardında tanımlanmıştır. Bu standarda göre bağlı ortaklıklardaki, iş ortaklıklarındaki ve

iştiraklerdeki yatırımlarını, maliyet bedeli üzerinden, TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı veya TMS 28 İştiraklerdeki ve İş Ortaklıklarındaki Yatırımlar Standardında yer alan özkaynak yöntemini kullanarak muhasebeleştirmeyi tercih eden işletmelerce sunulan finansal tablolar bireysel finansal tablolar olarak tanımlanmaktadır (TMS 27, madde 4).

Standartta yer alan tanım dikkate alındığında, bireysel finansal tabloların, yatırımcı işletmenin bağlı ortaklıklardaki yatırımlarının konsolide edilmediği finansal tablolar olduğu görülmektedir. Standarda göre bireysel finansal tablolarını hazırlayan işletmeler, iş ortaklıkları, bağlı ortaklıkları ve iştiraklerindeki yatırımlarını finansal tablolarında aşağıda yer alan yöntemlerden birisine göre muhasebeleştirir. Bunlar (Özerhan ve Yanık, 2015: 664);

- Maliyet bedeli ile
- TFRS 9' a uygun olarak,
- Özkaynak yöntemine göre muhasebeleştirir.

1.1.2.2. Kontrol

Kontrol, bir işletmenin faaliyetlerinden yarar sağlamak amacı ile, işletme (faaliyet) politikalarını ve finansmanını yönetebilme gücü olarak tanımlanmaktadır (Ataman vd., 2004: 133). Bu kontrol tanımı yürürlükten kaldırılmadan önce TMS 27 de yer alan kontrol kavramının tanımıdır. TMS Yorum 12'de özel amaçlı işletmeler bakımından kontrol kavramı, risk ve getiriler dikkate alınarak tanımlanmaktaydı. TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar Standardında kontrol kavramının yeniden tanımlanması sayesinde iki farklı kontrol yaklaşımı ortadan kaldırılarak tek bir tanım getirilmiştir (Özerhan ve Yanık, 2015: 611).

TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar standardında kontrol kavramı yeniden tanımlanmıştır. Standartta tüm işletmeler için (özel amaçlı ve yapılandırılmış işletmeler dâhil) tek bir kontrol kavramı kullanılmıştır. Bu standartla getirilen yeni tanımlama ile önceden bağlı ortaklık olarak kabul edilen işletmeler artık bu şekilde

değerlendirmeyebilecek veya tam tersi bir durum ortaya çıkabilecektir. Bunun neticesinde grubu oluşturan işletmelerde değişiklikler olabilecektir (Özerhan ve Yanık, 2015: 611).

TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar Standardında kontrol kavramı, yatırımcı işletmenin yatırım yaptığı işletme ile olan ilişkisi nedeni ile değişken getirilerle karşı karşıya kalması veya bu getiriler de hak sahibi olmasını ifade etmektedir. Bu getirileri yatırım yaptığı işletmede bulunan gücü ile etkileme imkânının bulunması da gerekmektedir (Gençoğlu vd., 2013: 527).

Yatırımcı bir işletme, başka bir işletme ile (yatırım yaptığı işletmeyle) olan ilişkisinin yapısını dikkate almadan, yatırım yaptığı işletmeyi kontrol edip etmediğini belirleyerek ana ortaklık olup olmadığını tespit eder. Yatırımcı bir işletme, yatırım yaptığı işletme ile olan ilişkisi nedeniyle değişken getirilerle karşı karşıya kalacak veya bu getirilerde hak sahibi olacak, bunun yanısıra bu getirileri yatırım yaptığı işletmedeki gücü sayesinde etkileme olanağı bulunacak ve bütün bunlar gerçekleşirse yatırım yaptığı işletmeyi kontrol ettiği ifade edilebilir. Bu açıklamalar dikkate alındığında, yatırımcı işletmenin yatırım yaptığı işletmeyi yalnız aşağıda yer alan hususların tamamı gerçekleştiğinde kontrol ettiği söylenebilir (TFRS 10 m.5, 6, 7);

- İşletme de güce sahiptir.
- İşletme ile ilişkisi nedeniyle değişken getirilerle karşı karşıya kalmış olmalıdır ya da bu getirilerde hak sahibidir.
- İşletme üzerindeki gücünü kullanarak elde edeceği getirilerin miktarını etkileyebilme olanağına sahiptir.

1.1.2.3. Kontrol Edilemeyen Paylar

Kontrol edilemeyen paylar, literatürde azınlık payları (minority interests) olarak da adlandırılır. Kontrol edilemeyen paylar, bir bağlı ortaklığın doğrudan veya dolaylı şekilde ana ortaklığa ait olmayan paylarını ifade etmektedir (Gençoğlu vd., 2013: 527).

Kontrol gücü olmayan paylar TFRS 10’da “bir bağılı ortaklığın doğrudan veya dolaylı şekilde ana ortaklığa ait olmayan payları” olarak tanımlanmaktadır (TFRS 10, Ek A). Ana ortaklık, kontrol gücü olmayan payları, kendi ortaklarının özkaynaklardaki paylarından ayrı şekilde konsolide finansal durum tablosunda özkaynaklarda gösterir (TFRS 10, m. 19).

Ana ortaklık yatırımcı konumundadır. Yatırım yapılan bağılı ortaklık hisse senetlerinin bir bölümünü satın alabilir. Satın alınmayan ve geriye kalan paylar, kontrol gücü olmayan paylar (azınlık paylarını) olarak temsil edilmektedir (Aktaş, 2013: 154).

1.1.2.4. Holding

Holding, şirketler topluluğu olarak ifade edilebilir. Bir işletmenin bir ya da daha çok işletmenin yönetimini ele geçirmesi ile oluşmaktadır. Bu amaçla işletme ya da işletmelerin hisse senetlerinin tamamını ya da bir kısmını tek bir işletme ele geçirir. Bunu doğrudan veya dolaylı olarak yapabilmektedir (Terzi, 2013: 282-283).

Holding, başka şirketlerin hisse senetlerini satın alarak bunları kontrol eden kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır. Holding, bir şirketin, minimum başka bir şirketin sermayesine, yönetiminde etkili olacak oranda katılması ile ortaya çıkan bir topluluktur (Otlı, 1999: 102).

Holding topluluğu, Sermaye Piyasası Kurulu’nun tebliğinde de tanımlanmıştır. Buna göre holding topluluklar, hukuksal açıdan birbirlerinden bağımsız olmaktadır. Bununla birlikte, yönetim, sermaye ve denetim bakımından birbirleriyle ilişkilidir. Faaliyet konuları bakımından aynı sektörde olsun ya da olmasın, sevk ve idare, planlama, finans, organizasyon konuları ana ortaklık çatısı altında tek merkezden koordine edilir. Bu şekilde olan ana ortaklık ve bağılı ortaklıklar bütünü holding topluluğunu oluşturmaktadır (Uzay, 1992: 220).

Holdinglerde ana firma yavru işletmelere değişik yollardan sahip olabilir. Onları bünyesinde toplayabilir ve yönetimlerin kontrol edebilir (Tuncer vd., 2007: 124);

- Ana işletme, kendisi bazı işletmeler kurabilir. Kurulan işletmenin hisselerinin tamamını ya da büyük bir çoğunluğunu elinde bulundurarak işletmenin yönetimini kontrol edebilir.
- Ana işletme, bazı işletmelerin kendisine ya da hisselerinin çoğunluğunu piyasadan satın alarak onlara sahip olabilir.
- Ana işletme, sahip olduğu ya da hisselerinin büyük çoğunluğunu kontrol ettiği holding bünyesindeki işletmeler aracılığı ile piyasadaki bazı işletmeleri ya da hisselerinin çoğunluğunu satın aldırarak dolaylı yoldan da onları bünyesine katabilir ve kontrol altına alınabilir.

1.1.2.5. Konsern

Holding, konzern ve grup kavramları aynıdır. Sadece farklı ülkelerin kullandığı kavramlardır, yapısal olarak ortak özelliktedirler. İşletme birleşmesi ve konsolidasyon kavramlarının ilk olarak ortaya çıktığı dönemlerden, Avrupa Topluluğu 7. Yönergesinin yayınlandığı zaman dilimlerinde Avrupa ve İngiltere’de konsern kavramı kullanılmıştır.

Ana işletmenin bağlı işletmeler üzerinde bir denetim mekanizması kurmak ve onların yönetimini ele geçirmek amacıyla gerçekleştirilen bu işletmeler topluluğu, esasında bir hukukî birleşmeden ziyade iktisadî bir birleşmedir. Ana işletmenin bağlı işletmelerin hisse senetlerini denetimi sağlayacak ölçüde sahip olması yani bağlı işletmelerin denetimini yapabilmesi şeklinde doğrudan doğruya olabileceği gibi, dolaylı olarak, daha önce elde ettiği bir bağlı işletme kanalı ile de olabilir. Konsern topluluklarında ana işletmelerin bağlı işletmelerin hisse senetlerini denetimi sağlayacak ölçüde ele geçirmesiyle konsolide finansal tabloların belirlenmesi bir ihtiyaç olarak ortaya çıkar (Yardımcıoğlu, 2008: 147).

Konsern topluluklar, belirli bir projenin veya girişimi gerçekleştirmek amacıyla iki veya daha fazla sayıda benzer ya da çoğunlukla farklı konuda faaliyette bulunan işletmelerin geçici bir süreyle bir anlaşma (konsorsiyum) doğrultusunda ortak hareket etme kararı almasıdır. Konsorsiyum anlaşması sonucu söz konusu işletmeler benzer ya da farklı alanlarda sahip oldukları uzmanlık bilgileri, kaynak ve güçlerinden konsorsiyum şeklinde oluşturacakları ortak girişime yapacakları katkıyı belirleyerek geçici olarak ortak hareket etme ve bir tür stratejik işbirliği kararı almaktadırlar (Tuncer vd., 2007: 118).

1.1.2.6. Şerefiye

Muhasebe bağlamındaki şerefiye, bir işletme edinimi için tanımlanabilir net varlıkların gerçeğe uygun değerinin üzerinde ödenen tutarları ifade etmektedir. Şerefiye, önde gelen bir varlıktır ve ABD şirketlerinin bilançolarında genellikle en büyük değerdeki maddi olmayan varlıktır (Wen ve Moehrle, 2016: 11).

Şerefiye İngilizce “goodwill” kelimesinden gelmektedir. Şerefiye iyi niyet, saygınlık, prestij vb. anlamlara gelmektedir. TDK’da peştamallık ile örtüşmektedir. Şerefiye uygulamada, işletmenin satın alınma esnasında, net borçlarının ve varlıklarının piyasa değeri ile yapılan ödeme değeri arasındaki fark şeklinde açıklanmaktadır. Başka bir ifade ile yatırımın elde edilme bedeli ile “iştirakin veya iş ortaklığının net varlık, borç ve koşullu borçlarının net gerçeğe uygun değerinin işletmenin payına düşen kısmı arasında” bir farkın olması durumunda ortaya çıkan fark şerefiye olarak ifade edilir (TMS 28, md.32).

Şerefiye, bir işletmenin satın alınması sürecinde ortaya çıkmaktadır. İşletme varlıklarının net defter değerinden fazla bir bedelle satın alınması sonucunda oluşan olumlu fark şerefiye olarak tanımlanmaktadır (Syzdykova, 2016: 26).

Ana ortaklığın, yatırım yapılan işletmede kontrol gücü bulunması durumunda raporlama tarihinde, satın alma yöntemine göre bağlı ortaklık ile birleşmesi

gerekmektedir. Bu esnada bağı ortaklığın piyasa ve defter değeri arasındaki fark şerefiye olarak hesaplanmaktadır (Aslan, 2014: 83).

1.1.2.7. Müşterek Ortaklıklar

Müşterek kontrol, anlaşmadaki kontrolün sözleşmeye dayalı olması olarak tanımlanır ve faaliyetlere ilişkin kararlar kontrol edenlerin oybirliği ile alınır (Doğan, 2017: 777).

Müşterek ortaklıklarda, şirketler, uzmanlıklarını, finansal varlıklarını, teknolojilerini, üretimini bir araya getirmektedir. Bu ortaklıklar tek seferlik ya da sürekli bir faaliyeti müşterek bir şekilde gerçekleştirmek için yapılmaktadır (Öztürk, 2017: 117).

Ortak girişimde amaç, ortak olan firmaların kaynaklarını ve üstün yönlerini birleştirerek daha etkili işletmecilik sergileyebilmektir. İşbirliği yaparak ortak girişim oluşturan işletmeler, kurulan işletmede yönetim sorumluluğu yanında, gelir ve risklere de ortak olmaktadır (Tuncer vd., 2007: 122).

1.1.2.8. İştirakler

İştirak, adi ortaklık vb. tüzel kişiliği olmayan işletmeler de dahil, yatırım yapan işletmede önemli etkisinin bulunduğu, bağı ortaklık ya da müşterek girişim şeklinde olmayan işletmelerdir (Doğan, 2017: 777). Bir şirketin başka bir şirketin sermayesinde ortaklığının bulunduğu yani pay sahibi oldukları şirketlere iştirak adı verilmektedir (Çalal, 2019: 245).

TMS 28 İştirakler ve İş Ortaklıklarındaki Yatırımlar Standardında iştirak (affiliate), yatırımcı işletmenin üzerinde önemli etkisinin olduğu işletmeler olarak ifade edilmiştir (TMS 28, md.2).

İşletmenin doğrudan ya da dolaylı şekilde diğer şirketlerin ortaklık politikalarının belirlenmesine ve yönetimine dahil olmak amacı ile elinde olan hisse senetleri ya da ortaklık payları iştirak olarak tanımlanmaktadır. İştirakler bir ortaklıktaki en fazla %50 oranındaki sermaye payları ya da oy haklarını ifade etmektedir (Çetiner, 2006: 166).

1.1.3. Konsolidasyon Teorileri

Literatürde en çok tartışılan ve uygulamada en fazla kullanılan konsolidasyon teorileri aşağıda açıklanmaktadır (Aslan, 2014: 84);

- Ana Ortaklık Teorisi (Parent Company Theory),
- Ekonomik Bütünlük Teorisi (Entitiy Theory),
- Mülkiyet Teorisi (Proprietary Theory).

1.1.3.1. Ana Ortaklık Teorisi (Parent Company Theory)

Ana ortaklık teorisine göre, ana ortaklık bağlı ortaklığın doğrudan varlıklarına sahip olmadığı gibi doğrudan borçları ile ilgili bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Fakat ana ortaklık bağlı ortaklığın sahibi gibi düşünülerek ana ortaklığın bağlı ortaklık üzerinde kontrol gücü olduğu kabul edilir (Aslan, 2014: 84).

Kontrol gücüne odaklananan ana ortaklık teorisinde ana ortaklık payı ve kontrol gücü olmayan payları konsolide edilen tutarlara dahil edilmektedir. Fakat ana ortaklık payları piyasa değerleri üzerinden finansal tablolara yansıtılırken azınlık hakları tarihi değerleri üzerinden finansal tablolarda gösterilmektedir. Finansal tablo kullanıcıları bakımından bu durum değerlendirildiğinde ana ortaklık paylarının gerçeğe uygun değeri üzerinden hesaplanmasına katkı sağladığı ifade edilebilir. Bununla birlikte şerefiye değerinin düşük hesaplanmasına yol açmaktadır (Aslan, 2014: 94).

Konsolide finansal tablo hazırlanırken temel alınan ekonomik bütünlük kuramından farklı olarak, ana şirket kuramı da konsolidasyon hesaplamalarında kullanılmaktadır. Fakat bu kuram hem Almanya’da hem de anglosakson ülkelerde yerini ekonomik bütünlük kuramına bırakmaktadır. (Ülker, 1990: 44).

1.1.3.2. Ekonomik Bütünlük Teorisi (Entitiy Theory)

Ekonomik Bütünlük Teorisi, ana ve bağlı ortaklığın hissedarlarının ortaklıktaki haklarından ziyade, bağlı ortaklığın farklı bir girişim olduğu düşüncesinden hareket eder. Bu teoride konsolide edilen girişim, kontrol edilen ve kontrol edilmeyen paylar olarak gruplandırılır. Konsolide edilen girişim içinde bu iki grup hissedarların sermayeleri yer alır. Teoride, ana ve bağlı ortaklık iktisadi olarak tek bir işletme olarak görülür. Borç, varlık ve şerefiye konsolidasyon tarihindeki değerlerinden konsolide edilen tabloda gösterilir (Aslan, 2014: 89).

Ekonomik bütünlük teorisi, ana ortaklık teorisinden farklı olarak, bu yaklaşım çerçevesinde hazırlanan konsolide finansal tabloların ana şirket ve bağlı ortaklığın oluşturduğu toplam varlığı hesaba katmaktadır. Bu teori, ana ortaklık hissedarları, bağlı ortaklığın kontrol gücü olmayan pay sahipleri ve alacaklılar dahil olmak üzere çeşitli gruplara değer sağlayacak konsolide finansal tablolar oluşturur. Bu teori uyarınca, kontrol eden hissedarlar, kontrol etmeyen hissedarlar ve konsolide tüzel kişilik eşit kabul edilir (Baluch vd., 2010: 4).

Ekonomik bütünlük teorisinde, ana ortaklık ve kontrol edilemeyen paylar, yatırım yapılan firmanın piyasa değerinden konsolidasyona tabi tutulur. Bağlı ortaklık ile konsolide edilen ana ortaklık ve kontrol edilemeyen paylar sanki bir başka işletmede bir araya getirilmiş gibi işlem yapılır. Kontrol edilemeyen payların konsolidasyonu piyasa değerinden yapıldığından şerefiye daha fazla ya da daha düşük çıkabilir (Aslan, 2014: 94). Ayrıca bu teori, iştirak varlıklarını ve yükümlülüklerini gerçeğe uygun değerleri üzerinden konsolide eder ve bu net varlıklardaki kontrol ve kontrol gücü olmayan payları tutarlı bir şekilde oluşturur.

Bağlı ortaklığın varlıklarının gerçeğe uygun değeri, bağlı ortaklıkta belirli bir sahiplik yüzdesi için ödenen alış fiyatından elde edilir (Baluch vd., 2010: 4).

1.1.3.3. Mülkiyet Teorisi (Proprietary Theory)

Mülkiyet teorisine göre, ana ortaklığın, bağlı ortaklıktaki yatırımlarının ne kadar olduğunu göstermek finansal tablo konsolidasyonu yapılmasının amacıdır. Bu teoride, gruptaki ortakların mülkiyeti önem kazanmaktadır. Bağlı ortaklık ana ortaklığın bir uzantısı şeklinde kabul edilmektedir (Aslan, 2014: 92).

Bu teori, ana ortaklık bağlı ortaklıkta yaptığı yatırım tutarındaki değişimi dikkate alır. Kontrol edilemeyen payların piyasa ya da defter değerleri ile ilgilenmez (Aslan, 2014: 94).

1.2. Konsolide Finansal Tablolar

Finansal tablolar, tablolarda yer alan bilgileri kullanarak karar verenler için en önemli bir bilgi kaynağı olarak ifade edilebilir. Karar verme esnasında dikkate alınan finansal tabloların bazı ortak özelliklere uygun hazırlanması zorunludur. Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve (KGK, 2011)'de hangi özelliklere göre hazırlanması gerektiği belirtilmiştir. Bu özellikler aşağıda sıralanmıştır (Karapınar, 2016: 139);

- Karşılaştırılabilirlik,
- İhtiyaca uygunluk,
- Gerçeğe uygun sunuş,
- Zamanlılık,
- Anlaşılabilirlik,
- Doğrulanabilirlik.

1.2.1. Konsolide Finansal Tabloların Tanımı

Konsolide finansal tablolar bir şirketler topluluğunun, konsern işletmelerin finansal durumlarını gösteren tablolardır (Yardımcıoğlu, 2008: 145). Konsolide finansal tablolar ana ortaklık ve bağlı ortaklıklarının varlıklarının, borçlarının, gelir ve giderlerinin, özkaynaklarının ve nakit akışlarının tek bir işletmenin gibi sunulduğu bir gruba ait finansal tablolardır (Gençoğlu vd., 2013 :526). Konsolide finansal tabloların sunumu, grupla ilgili finansal bilgilerin tek bir işletme için raporlama yapılmış şekilde gerçekleştirilmektedir. (Üçoğlu ve Fırat, 2019: 86). Burada finansal tablo kullanıcılarına daha iyi bir bakış açısı sağlayacak raporun sunulması amaçlanmaktadır (Canel, 2017: 11).

Farklı tüzel kişiliklere sahip olup bir şirketler grubunu oluşturan işletmelerin varlıklarının, borçlarının, özkaynaklarının, giderlerinin ve gelirlerinin bir araya getirilmesi konsolide finansal tabloları oluşturur. Ana şirketin tabloları ile grubu oluşturan işletmelerin finansal tablolarının birleştirilmesi ile elde edilen tablolar konsolide finansal tablolardır (Kaya 2012,1).

Ana ortaklık ve onun tüm bağlı ortaklıkları grubu oluşturmaktadır. Ana ortaklık, bir veya daha fazla işletmeyi kontrol eden işletme olarak ifade edilirken; diğer bir işletme tarafından kontrol edilen işletmeler ise bağlı ortaklık olarak ifade edilebilir (TFRS 10, EK A).

1.2.2. Konsolide Finansal Tabloların Sunumu

Ana ortaklık şeklindeki bir işletmenin konsolide finansal tablolar hazırlaması zorunludur. TFRS 10’da bazı durumların ortaya çıkması durumunda ana ortaklığın konsolide finansal tablo düzenlemeyebileceği açıklanmaktadır. Aşağıda yer alan durumların tamamının gerçekleşmesi halinde, ana ortaklık finansal tablo hazırlamayıabilir (TFRS 10 madde 4);

- Ana ortaklık, başka bir ana ortaklığın tamamen veya kısmen sahip olunan bağlı ortaklığı olmamalıdır. Tüm ortakların (oy hakkı olmayan ortaklar dahil), ana ortaklığın konsolide finansal tablo sunmaması ile ilgili bilgilendirilmiş olması gerekmektedir. Aynı zamanda ortakların bu duruma itiraz etmemiş olmaları zorunludur.
- Yerel ya da bölgesel pazarlar, yerli veya yabancı borsalar, tezgahüstü piyasa dâhil, ana ortaklığın borçlanma araçları veya özkaynağa dayalı finansal araçlarının halka açık bir piyasada işlem görmemesi gerekmektedir.
- Halka açık bir piyasada işlem görmek amacı ile herhangi bir menkul kıymet ihracı için sermaye piyasası veya diğer düzenleyici kuruluşlara ana ortaklığın başvuru yapmaması gerekmektedir. Bununla birlikte ana ortaklığın böyle bir başvuru sürecinde olmaması zorunludur.
- Ana ortaklığın nihai ortaklık ya da herhangi bir ara ana ortaklığının halka açıklanmak amacı ile TFRS'ye uygun konsolide finansal tablo hazırlaması gerekmektedir.

Konsolide finansal tablolar hazırlama konusunda ana ortaklığın muaf tutulması, finansal tabloların bilgi sunma hedefine yönelik yapılan bir düzenleme olarak kabul edilebilir. Bu konuda yapılan düzenlemenin ana ortaklık ile ilgili grupların bilgi ihtiyacı dikkate alınarak düzenlendiği görülmektedir. Ana ortaklıklar halka açık veya halka açılmak üzere başvuru yapmışlar ise muafiyet kapsamı dışına alınmıştır (Özerhan ve Yanık, 2015: 613).

1.2.3. Konsolide Finansal Tabloların Kapsamı

Yatırımcı işletme, ana ortaklık olup olmadığını, yatırım yaptığı işletme ile olan ilişkisinin özelliklerini dikkate almadan yatırım yaptığı işletmeyi kontrol edip etmediğini değerlendirerek tespit eder. Ana ortaklığın üzerinde kontrol gücü olduğu tüm bağlı ortaklıklar konsolidasyon sürecine dâhil edilmelidir. Kontrolden söz edebilmek için, yatırımcı işletme ya yatırım yaptığı işletme ile olan ilişkisinden dolayı değişken getirilerle maruz kalmalı ya da bu getirilerde hak sahibi olmalıdır.

Bunun yanı sıra maruz kaldığı getirileri yatırım yaptığı işletme üzerinde sahip olduğu gücü ile etkileyebilmelidir.(Gençoğlu vd., 2013 :527). Kontrolün göstergeleri TFRS 10 madde 7'de aşağıdaki şekilde açıklanmaktadır;

- Güç unsuru,
- Değişken getirilere hak kazanma ya da maruz kalma,
- Getirilerin tutarını etkileme imkânı.

1.2.3.1. Güç Unsuru

Yatırımcı işletme yatırım yaptığı işletmede güce sahip olmalıdır. Güç haklardan doğar ve bu nedenle ilgili faaliyetlerin yönetilebilmesini sağlayan haklar olarak ifade edilebilir. Gücün varlığı bazı durumlarda açık ve kolay şekilde tespit edilebilir (TFRS 10, madde 11). Bu duruma örnek olarak yatırım yapılan işletmedeki gücün tespitinde oy haklarının elde edilmesi gösterilebilir. Gücün varlığı yatırım yapan işletmenin oy haklarını dikkate alarak kolaylıkla ve açık bir şekilde tespit edilebilir. Bununla birlikte gücün tespit edilmesinde bazen karmaşık bir yapı ile karşılaşılabilir. Bu nedenle TFRS 10'da işletmenin yatırım yaptığı işletme üzerinde güce sahip olup olmadığına ilişkin karar verirken ilk olarak ilgili faaliyetlere bakılması gerektiği açıklanmaktadır. Ayrıca ilgili faaliyetlere ilişkin kararların alınış biçimine ve söz konusu yatırımcı işletme ile diğer tarafların yatırım yapılan işletme ile ilgili sahip oldukları haklara bakılması gerektiği belirtilmektedir (TFRS 10, B10).

TFRS 10 da ilgili faaliyetler ile kast edilenin, yatırım yapan işletmenin getirilerini önemli ölçüde etkileyen faaliyetler olduğu ifade edilebilir. İşletme ve finansman faaliyetleri getirileri etkileyen en önemli etkenlerdir. Bu faaliyetlere ilişkin bazı örnekler aşağıda yer almaktadır (Özerhan ve Yanık, 2015: 614);

- Varlıkların elden çıkarılması, seçimi veya edinimi,
- Mal ve hizmetlerin alımı ve satımı,
- Fon edinimi ya da finansman yapısının belirlenmesi,
- Finansal varlıkların elde tutma süresince yönetimi,

- Yeni ürün ve yöntemlerinin geliştirilmesi ve araştırılması.

Aşağıda ilgili faaliyetlere ilişkin kararlara örnekler yer almaktadır. Yatırımcı işletmenin (TFRS 10, B12);

- Sermaye yapısına ve faaliyetlerine ilişkin kararın tespiti,
- Tepe yöneticilerinin ya da hizmet sağlayan kişilerin;
 - ✓ Ücretlerinin tespit edilmesi
 - ✓ Atanması
 - ✓ Hizmetlerine ya da çalışmalarına son verilmesi

Yatırım yapılan işletme üzerinde yatırımcı işletmenin gücünün varlığının göstergesi, bu işletmenin faaliyet ve finansal politikalarını yönetme gücü ile bağlantılıdır. Aşağıda yatırımcı işletmeye güç sağlayan haklara ilişkin örnekler verilmektedir (Özerhan ve Yanık, 2015: 615);

- Yatırım yapılan işletmenin faaliyetlerini yönetebilme imkânı bulunan tepe yöneticileri atama, yeniden atama ya da işten çıkarma hakkı,
- Yatırım yapılan işletmedeki oy hakkı ya da potansiyel oy hakkı,
- Yatırım yapılan işletmeyi yatırımcı işletmenin yararına olacak şekilde yönetme hakkı,
- İlgili faaliyetleri yönetmek amacı ile başka bir işletmeyi görevlendirme veya bu görevi iptal etme hakkı,
- İlgili faaliyetleri, elinde bulunduran kişiye yönetebilme imkânı sağlayan diğer haklar.

Oy hakkı ya da benzer haklar yatırımcı işletmelerin ilgili faaliyetleri yönetmesinde çoğu zaman aracıdır. Güce de sahip olmanın göstergesi çoğu zaman oy haklarının çoğunluğuna sahip olmak olarak ifade edilebilir. Fakat yatırımcı işletme bazen oy haklarının çoğunluğuna sahip olmasına rağmen güce sahip değildir. Bazı durumlarda da oy haklarının çoğunluğuna sahip değildir fakat gücü elde edebilir (Gençoğlu vd., 2013 :528).

Yatırım yapılan bir işletmenin oy haklarının %50'sinden fazlasına sahip olan yatırımcı işletme, yönetim organının üyelerinin çoğunluğunu ataması veya ilgili faaliyetleri yönetmesi halinde güce sahip olur. Bununla birlikte yatırımcı işletme oy haklarının çoğunluğuna sahip olmasına rağmen, başka bir işletmenin, ilgili faaliyetleri yönetme hakkına sahip olması nedeniyle, yatırım yapılan işletmede güce sahip olmayabilir. Buna örnek olarak ilgili faaliyetlerin bir kayyum, kamu kurumu, mahkeme, tasfiye memuru, ya da düzenleyici bir organın yönetiminde olması gösterilebilir. Böyle bir durumda oy haklarının asli olmaması durumu söz konusudur ve çoğunluk oy hakkına sahip olunmasına rağmen, gücün varlığından bahsedilmez. Aslında tersi durum da söz konusudur. Yatırımcı işletme, oy haklarının %50'sinden azına sahip olmasına rağmen güce sahiptir. Bu duruma örnek olarak yatırımcı işletme ile oy haklarını elinde bulunduran diğer kişiler arasında sözleşmeye dayalı bir düzenlemenin olması, potansiyel oy hakları, yatırımcının oy hakları vb. gösterilebilir (Özerhan ve Yanık, 2015: 615).

1.2.3.2. Değişken Getirilere Hak Kazanma veya Maruz Kalma

Yatırım yaptığı işletmeyi yatırımcı işletmenin kontrol edip etmediği belirlenirken, yatırım yaptığı işletme ile olan ilişkisi nedeniyle, değişken getirilere maruz kalıp kalmadığı ya da bu getirilere hak kazanıp kazanmadığı dikkate alınır. Yatırım yapılan işletmenin performansına göre getiriler değişkenlik gösterir. Değişken getiriler, sabit nitelikte olmayan getirilerdir. Getiriler pozitifdir ya da negatif şekli ile götürü şeklinde olabilir. Getirilere örnekler aşağıda yer almaktadır (Gençoğlu vd., 2013: 528).

- Yatırımın değerinde ortaya çıkan değişiklikler,
- Temettüleri,
- Yatırımcı işletmeyi yönetme sonucunda elde edilen bedeller,
- Diğer dağıtımlar.

1.2.3.3. Getirilerin Tutarını Etkileme İmkânı

TFRS 10'da yatırımcı işletmenin yatırım yapılan işletme üzerinde kontrole sahip olması, yatırım yaptığı işletme üzerindeki güçle, elde edeceği getirilerin tutarını etkileme olasılığına da sahip olmasına bağlanmıştır (TFRS 10, madde 17). Bu sebeple karar verme hakkı bulunan bir yatırımcı vekil ya da müvekkil olup olmadığını tespit etmelidir (TFRS 10, madde 18). Yatırımcı tarafından kendisine devredilen karar verme haklarını vekil olarak kullandığında, yatırım yapılan işletmeyi kontrol etmez. Vekil aslında, başka bir taraf ya da tarafların çıkarına ve adına hareket etmekle yükümlüdür (Özerhan ve Yanık, 2015: 616).

1.2.4. Konsolide Finansal Tablo Düzenleme Amaçları

Düzenlenen finansal tablolar, işletmelerle ilgili ekonomik kararlara esas bilgilerin temel kaynağıdır. Küresel ekonomi ile uyumun artması, ülke ekonomisinde meydana gelen gelişmeler, işletme faaliyetlerinin uluslararasılaşması, karar verme sürecinde esas verileri raporlayan finansal tablolara olan ihtiyacın artmasına neden olmuştur. Yaşanan bu gelişmeler işletmelerin hazırladığı finansal tabloların genel kabul görmüş ilkelere göre standart şekilde hazırlanmasını zorunlu olmasını sağlayan yasal düzenlemelerin yapılmasını gerekli kılmıştır (Çürük ve Tanyeri, 2015: 522).

Konsolide finansal tablolar, ana şirketin kontrolü altındaki bağımsız ve hukuki kişilikleri olan bağlı şirketlerin, faaliyet sonuçlarını, finansal durumlarını ve bunlardaki gelişmeleri doğru ve objektif bir şekilde bir bütün olarak görebilmek amacıyla hazırlanmaktadır (Uzay, 1992: 223).

Konsolidasyonun ve konsolide finansal tabloları düzenlemenin amacı, ana ortaklık ile yönetim ilişkileri ve sermaye çerçevesinde bu ortaklığın kontrolünde bulunan iştiraklerin, sınırlı iştiraklerin ve bağlı ortaklıkların, gelir, gider, aktif, pasifleri ile nakdi olmayan yükümlülüklerini tek bir ortaklık gibi göstermektir. Bu gerçekleştirildiğinde finansal yatırımcılara, denetim mercilerine, tasarruf sahiplerine

ve ilgili diğerk kişilere topluluğun faaliyet sonuçları ve finansal durumu hakkında sağlıklı bilgiler verilecektir (Yardımcıoğlu, 2008: 148).

Konsolide finansal tablolar, bilgi kullanıcılarının birden fazla işletmeyi tek bir ekonomik yapı olarak değerlendirmesine ve doğru kararları vermesine imkân verir. Konsolide finansal tabloların düzenlenmesi, ilgili işletmelerin performanslarını ve finansal yapılarını bilgi kullanıcılarına sunmak için gereklidir (Tanyeri, 2016: 16).

Konsolide finansal tablolar, topluluğa hakim sermaye grubunun yönetsel ve finansal durumunu ve faaliyet sonuçlarını bir arada tek bir finansal tablodan izlemek amacı ile hazırlanmaktadır. Bununla birlikte kurum birleşmelerini ve birleşme sonrası ortaya çıkan sonuçları finansal tablolara yansıtmak ve finansal tablolardan faydalananların ihtiyacı olan bilgileri sağlıklı bir şekilde aktarabilmek de konsolide finansal tablo düzenlenmesinin amaçları arasında yer almaktadır (Akdoğan ve Tenker, 1997:369).

Özerhan'a göre konsolide finansal tablolar grup hakkında bilgi sunmak amacı ile düzenlenmektedir (Özerhan, 2016: 326). Finansal tablo konsolidasyonun amacı, ana ortaklık ve ana ortaklığın sahip olduğu bağlı ortaklıklar ya da ortaklıkların, finansal performansı ve finansal durumu ile ilgili, ana ortaklığın kredi sağladığı kredi kuruluşlarına, yatırımcılarına, ve ortaklarına güvenilir ve kapsamlı bilgi vermektir (Aslan, 2014: 77).

Finansal raporlama, yatırımcılar ve kaynak temin edilen diğer taraflar vb. bilgi kullanıcılarının işletme ile ilgili kararlar vermeleri sırasında yararlı olacak finansal bilgileri sağlamak amacıyla hazırlanmaktadır. Finansal tablo kullanıcıları, işletmenin analizini yapabilmek amacı ile geçmişteki nakit girişleriyle beraber gelecek dönemlerde tahmin edilen net nakit girdilerinin değerlendirilmesinde destek sağlayacak bilgilere karar verirken ihtiyaç duyarlar. Bu bilgiler, işletmenin sahibi olduğu ekonomik kaynakları gösterirken aynı zamanda bununla ilişkili net nakit girişi oluşturma kapasitesini hangi seviyede kendi faaliyetleri ile artırdığını da gösterir (Şen, Üçoğul ve Terzi, 2015: 18).

Yatırımcılar, finansal varlıklar ve borçlanma araçlarının elde edilmesi, satılması ya da elde tutulması kararı alırken yatırımlardan bekledikleri kazançları göz önünde bulundururlar. Bununla birlikte potansiyel ve mevcut borç verenler ile kredi temin edilen diğer taraflar, kredi ve benzeri hususların sağlanması ya da geri ödenmesi kararlarını, tahmin ettikleri gelecekte elde etmeyi planladıkları anapara ve faiz getirilerini dikkate alarak verirler (Sağlam, Yolcu ve Eflatun, 2014: 18).

Ana ortaklığın finansal tablolarıyla ilgilenen bilgi kullanıcılarının, finansal durum hakkında bilgilendirilmesi gereklidir. Bu bilgiler bir bütün olarak grubun finansal durumundaki değişiklikler ve faaliyet sonuçları ile ilgilidir. Muhasebe bilgi sistemi tarafından üretilen bilgiler nitel açıdan, güvenilir, gerçeğe ve ihtiyaca uygun, tutarlı, anlaşılır ve karşılaştırılabilir olması amacı ile belirli bir standartta hazırlanmalıdır. Bunun yanı sıra işletme birleşmelerinden elde edilen sonuçların finansal tablolarda gösterilmesi ile bilgi kullanıcılarına daha sağlıklı veriler sunulur. Gruba ait bilgileri sunan konsolide finansal tablolar tek bir girişim gibi hazırlanarak bu gereklilikleri karşılamış olur. Konsolide finansal tablolar, ekonomik karar verecek olanlara geniş bir bakış açısı sunduğu için kullanışlıdır. Bu nedenle girişimin performansı, nakit akışı ve finansal durumu ile ilgili bilgi sağlamalıdır (Guni ve Munteanu, 2014: 176-178).

AICPA, finansal tabloların konsolide edilmesi sayesinde ayrı ayrı hazırlanmış bağımsız tablolara kıyasla daha anlamlı bilgi sağlandığının varsayıldığını açıklamıştır (Kılınç, 2012: 9). Finansal tabloların düzenlenmesinin amaç ve yararları aşağıdaki Tablo 1.1 de görülmektedir (Karapınar ve Ayıkoğlu Zaif, 2016: 7)

Tablo 1.1: Finansal Tabloların Düzenlenmesinin Amaç ve Yararları

Kısa ve uzun vadeli borç verenler açısından	Kredi güvenin analizi ile işletme likidite, döner sermaye ve kısa-uzun vadeli borçlarının ödeme gücü ve yeterliliğinin tespiti
Hissedarlar açısından	Yatırımdan beklenen verimliliğinin ölçülerek firmanın kârlılığı, hisse başına kazanç ve hisse başına kâr payı tutarının belirlenmesi
Yönetim açısından	Verimlilik, kârlılık ve sağlıklı finansal büyüme oran
Ülke mevzuatında var olan mali yükümlülükler kapsamında	Gelir vergisindeki verimlilik esas alınarak üretilen katma değer, elde edilen hisse başına kazanç ve muhasebe düzenine uyum hususlarında yeterliliğin sağlanması

Kaynak: Karapınar ve Ayıkoğlu Zaif, 2016: 7

Tek bir ekonomik bütünlük olarak konsolide finansal tablo hazırlanabilmesi pek çok karmaşık sürece sahiptir. Bu nedenle ana ortaklıkların bu süreç için yatırım yapması gerekir. Bu alanda gereken yatırım yapılmadığında, etkin olmayan süreç yönetimi ve bilgi eksikliği finansal tabloların niteliksel özellikleri arasında yer alan gerçeğe uygunluk ve ihtiyaca uygun raporlamanın önüne geçecektir. Bunun sonucunda konsolide finansal tablolar kullanıcılar tarafından değersiz kabul edilecektir. Konsolidasyon sürecinin açıklanan amaçlara ulaşabilmesi, fayda sağlaması, etkin ve verimli bir şekilde çalışabilmesi için gerekenler aşağıda özetlenmiştir (Mert ve Eren, 2018: 116);

- İlk olarak deneyimli ve güçlü bir konsolidasyon takımı kurulmalıdır.
- Etkili ve kapsamlı gruba ait muhasebe prensipleri dosyası hazırlanmalıdır.
- Ana ortaklığın, grup muhasebe prensiplerinin uygulanması amacı ile ilgili eğitimleri bağlı ortaklıklara vermesi gereklidir.

Bir amaç ve araç analizi yapacak olursak; konsolide finansal tabloların amacı, işletmelerin bütününe gerçek özvarlık ve faaliyet sonuçlarının durumunu dürüst olarak yansıtmaktır. Araçlar ise konsolide bilanço ve gelir tablosu olmalıdır. Bu finansal tabloları hazırlayabilmek için de gözönüne alınacak ilkeler gereklidir. Amaca en uygun konsolidasyon ilkeleri şöyle sınıflandırılabilir. (Ülker; 1990: 46);

- Tamlık prensibi,
- Süreklilik,
- Konsern içi ilişkilerin ayıklanması,
- Açıklama,
- Ekonomiklik

1.2.5. Konsolide Finansal Tablo Düzenlemenin Koşulları

Konsolide finansal tablolar hazırlanırken bağlı şirket mali tabloları öncelikle genel kabul görmüş muhasebe standartlarına, bilanço ve gelir tablosu ilkelerine uygun olarak hazırlanmış olmalıdır. Daha sonra bu tabloların konsolidasyonu için

bazı şartların sağlanması gerekir. Başlıca şartlar aşağıda yer almaktadır (Uzay, 1992: 225; Tanyeri, 2016: 23);

- Hesap döneminin aynı olması: Farklı kapanış günleri olması durumunda, tabloların konsolide edilmesi güçleşir. Genelde 31 Aralık günü işletmeler için hesapların kapanış günü olarak benimsenmektedir. Şayet, kapanış tarihleri arasında üç aydan daha fazla süre olursa, konsolide finansal tabloları hazırlamaktan vazgeçilmelidir.
- Muhasebe standartlarının aynı olması: Konsolide finansal tablolar hazırlanırken grubu oluşturan işletmelerin muhasebe standartlarının aynı şekilde uygulanması gereklidir. Muhasebe standartlarının birbirinden farklı uygulanması durumunda konsolide finansal tablolar düzenlenirken gerekli düzeltme işlemleri yapılarak uygun hale getirilir.
- Hesap planı ve kayıt sisteminin uyumlu olması: Gruba dahil işletmelerin bilanço, gelir tablosu ve hesap planlarının, biçim ve içeriklerinin aynı olması konsolidasyonun başarılı olması için şarttır. Türkiye uygulamasında, kayıt birliğini sağlamak amacıyla grup içerisinde tekdüzen muhasebe düzenine büyük önem gösterilmektedir.
- Değerleme yöntemlerinin aynı olması: Konsolide edilecek finansal tablolar aynı değerlendirme yöntemi ile değerlendirilmiş olmalıdır. Örneğin; stokların veya diğer aktiflerin farklı yöntemlerle değerlendirilmesi veya farklı amortisman yöntemlerinin kullanılması, konsolidasyonda birçok zorluklar çıkaracaktır. Yeniden değerlemeden yararlanan ve yararlanmayan iki ayrı kuruluşun mali tablolarının konsolidasyonunda ortaya çıkacak duran varlıkların değeri, her iki kuruluşun duran varlıklarının yapısını gerçek ve doğru olarak ortaya koyamayacaktır. Ayrıca uygulanan konsolidasyon yöntemleri zaman içerisinde değişmemelidir.

1.2.6. Konsolidasyon İşlemleri

Konsolide finansal tabloların hazırlanmasında dikkate alınması gereken kurallar bütününün en başında Uluslararası Muhasebe Standartları gelmektedir (Yardımcıoğlu, 2008: 145). Konsolide finansal tablolar TMS'ler dikkate alınarak hazırlanır. TFRS 10 ve ilgili diğer standartlar gereğince bağlı ortaklıklar tam konsolidasyon yöntemine göre konsolide edilir. İş ortaklıkları ve iştirakler TMS 28 ve ilgili diğer standartlar dikkate alınarak özkaynak yöntemine göre konsolide edilir (Karataş ve Bölükbaş, 2015: 50).

Konsolide finansal tabloları hazırlarken ana ortaklık, birbirine benzeyen şartlardaki benzer olaylar ve işlemler için tekdüze muhasebe politikaları kullanır. Konsolidasyon, yatırımcı işletmenin yatırım yaptığı işletmenin kontrolü elde ettiği tarihte başlar ve kontrolü kaybettiği tarihte sona erer (TFRS 10, madde 19-20; Arsoy, 2016: 27).

Konsolide finansal tablolar düzenlenirken, ana ortaklık ve bağlı ortaklıkların tüm varlık ve borçları, gelir ve giderleri, nakit akışları satır satır toplanarak birleştirilir. TFRS 10'da konsolide finansal tabloların grupla ilgili finansal bilgileri tek bir ekonomik işletmeye aitmiş gibi gösterilebilmesi için grup içi bakiyeler, işlemler, gelir ve giderlerin tamamen elimine edilmesi gerektiği açıklanmaktadır (TFRS 10, B 86).

Konsolidasyon esnasında birtakım basamaklar ve bu basamaklardaki dikkat edilmesi gereken hususlar bulunmaktadır. Bu basamaklar ve önemli konular Tablo 1.2'de görülmektedir.

Tablo 1.2: Konsolidasyon Prosedürleri

BASAMAKLAR	ÖNEMLİ KONULAR
BASAMAK 1-toplulukta yer alan tüm işletmelerin finansal tabloların birleştirilmesi	. Benzer muhasebe politikaları . Aynı olmayan raporlama tarihleri . Yabancı ülkelerdeki bağlı ortaklıklar . Önemsiz bağlı ortaklıklar (kontrol gücü olmayan) . Topluluk yapısındaki değişiklikler
BASAMAK 2 - topluluk içi bakiye ve işlemlerin eliminizasyonu	. Topluluk içi zararlar ve kazançlar . Vergi etkileri . Sınıflandırmayı etkileyen topluluk içi anlaşmalar
BASAMAK 3 - her bir bağlı ortaklıktaki ana ortaklık yatırımının eliminizasyonu ve şerefiyenin ve diğer düzeltmelerin kayıtlanması	. Düzeltmenin yapılması . Şerefiyenin itfası
BASAMAK 4 - kapsamlı karın ve özsermayenin kontrol gücü olmayan paylara dağılımı	. Etkin sahiplik yüzdesinin belirlenmesi . Kontrol gücü olmayan payların ölçümü yönteminin seçilmesi

Kaynak: Thornton, 2011: 52; Arsoy, 2016: 28.

Konsern (Holding) topluluklarının faaliyet sonuçlarını ve finansal durumunu tespit etmek amacı ile düzenlenen konsolide bilanço ve konsolide gelir tablosu, topluluğun konsolide finansal tabloları olarak adlandırılır (Yardımcıoğlu, 2008: 148). Konsolide bilanço ve gelir tablosu düzenlenirken gerçekleştirilecek işlemler aşağıda açıklanmaktadır.

1.2.6.1. Bilanço Düzenlenirken Gerçekleştirilecek İşlemler

Konsolide bilanço düzenlenirken gerçekleştirilecek işlemler aşağıda sıralanmaktadır (Özerhan ve Yanık, 2015: 617; Şenyıldız, 2004: 18-20);

- İlk olarak grup içinde yer alan işletmelerin bilançoları ayrı ayrı toplanır.
- Ana ortaklığının her bir bağlı ortaklıktaki yatırım tutarı ve bağlı ortaklıklarının özkaynaklarından ana ortaklığın payına düşen tutarlar elimine edilir (bu işlemde artı kalan şerefiye ile ilgili hususlar TFRS 3'te belirlenmiştir). Bağlı ortaklığa yapılan yatırım tutarı, bağlı ortaklığın net tanımlanabilir varlıklarından yüksek ya da düşük olabilir. Yüksek olduğunda şerefiye, düşük olduğunda ucuza satın alma söz konusu olur.

Bu unsurların hesaplanması ve muhasebeleştirilmesi konusunda TFRS 3'e atıfta bulunulmuştur.

- Konsolide edilen bağlı ortaklığın net aktiflerinden kontrol gücü olmayan paylarına düşen tutarlar, ana ortaklığa düşen tutardan ayrı olarak tespit edilir. Net aktiflerden kontrol gücü olmayan paylara düşen tutarlar aşağıdakilerden oluşmaktadır;
 - a. İşletme birleşmesinin gerçekleştiği tarihte hesaplanan kontrol gücü olmayan paylardan (TFRS 3'e uygun olarak yapılmaktadır),
 - b. İşletme birleşmesinin gerçekleştiği tarihten sonra özkaynaklarda ortaya çıkan değişikliklerden kontrol gücü olmayan paylara düşen tutarlardan kontrol gücü olmayan paylar konsolide finansal durum tablosunda ana ortaklığın sahiplerinin özkaynaklardaki payından ayrı olarak, özkaynaklar da yer alır.
- Grup içinde yer alan ortaklıkların birbirine yaptıkları sermaye taahhütleri nedeni ile borçların olması halinde bu borçlar varsa hisse senedi ihraç primi alacaklarından ve ilgili oldukları ödenmemiş sermayeden indirilerek tasfiye edilir.
- Bir ana ortaklığın bağlı ortaklığındaki sahiplik oranı değişmesine rağmen kontrol kaybı olmaması halinde ortaya çıkan değişimler, özkaynak değişimleri olarak muhasebeleştirilir (Örn. ortaklıklarda bunların ortak olmaları nedeniyle ortaya çıkan işlemler).

1.2.6.2. Gelir Tablosu Düzenlenirken Gerçekleştirilecek İşlemler

Konsolide gelir tablosunun düzenlenmesi sırasında aşağıdaki işlemler yapılır (Özerhan ve Yanık, 2015: 618);

- Konsolide edilen bağlı ortakların dönem kâr ya da zararından kontrol gücü olmayan paylara düşen tutarlar tespit edilir.

- Grup içi bakiyeler ve işlemler tümüyle elimine edilir (gelir gider ve temettüler dahil)
- Grup içi işlemler sebebiyle ortaya çıkan maddi duran varlıklar ve stoklar gibi varlıkların maliyetine ilave edilen kâr ve zararlar tümüyle elimine edilir. Grup içi zararlar, varlıklarda konsolide finansal tablolara yansıtılması gereken bir değer düşüklüğünün ortaya çıktığını gösterebilir. Grup içi işlemlerden kaynaklanan kâr ve zararların elimine edilmesi esnasında ortaya çıkan geçici farklara TMS 12 Gelir Vergileri Standardı hükümleri uygulanır.
- Bağlı ortakların gelir ve giderleri TFRS 3'te yer alan elde etme tarihi itibari ile konsolide finansal tablolara eklenir. Bağlı ortaklığın gelir ve giderleri varlıkların ve borçların ana ortaklığın elde etme tarihindeki konsolide finansal tablolarının yansıtılmış değerlerine dayanmalıdır. Örneğin konsolide edilmiş kapsamlı kar veya zarar tablosunda, elde etme tarihinden sonra yansıtılmış amortisman giderleri, ilgili amortisman tabi varlıkların elde etme tarihindeki konsolide finansal tablolara yansıtılmış, gerçeğe uygun değerlerine dayanmalıdır. Ana ortaklığın, bağlı ortaklıkdaki kontrol gücünü kaybettiği tarihe kadar, bir bağlı ortaklığın gelir ve giderleri konsolide finansal tablolara dahil edilir (TFRS 10, B88).
- Kâr ya da zarar ve diğer kapsamlı gelirin her bir bölümü ana ortaklık hissedarlarına ve kontrol gücü olmayan paylara devredilir. Bu durum, kontrol gücü olmayan paylarda ters bakiye ile sonuçlandığında da toplam kapsamlı kâr, kontrol gücü olmayan paylara ve ana ortaklık hissedarlarına aktarılır (TFRS 10, B 94).
- Bir bağlı ortaklığın, özkaynak olarak sınıflanan önemli sayıda birikimli imtiyazlı hisse senedine (kâr dağıtımında bazı hakları öncelikle kazanan imtiyazlı hisseler) sahip olduğu durumlar ortaya çıkabilir. Bu senetler kontrol gücü olmayan paylara sahip ortaklar tarafından elde tutulabilir. Böyle bir durumda ana ortaklık söz konusu imtiyazlı hisselerin payına düşen temettülerin tutarına göre ayarlama yaparak, temettü dağıtım tutarı

açıklansın veya açıklanmasın kendi payına düşen kâr veya zararı hesap eder (TFRS 10, B 95).

1.2.7. Konsolidasyon Kapsamına Giren İşletmeler

Konsolide finansal tablo hazırlama yükümlülüğü Yerel Finansal Raporlama Çerçevesi Taslağında, yalnız büyük işletmelere getirilmiştir. Büyük işletmelerin haricindeki işletmelerin konsolide finansal tablo düzenleme zorunluluğu yoktur. Fakat ana ortaklık büyük işletme olmayabilir bununla birlikte doğrudan ya da dolaylı olarak sahip olduğu herhangi bir bağlı ortaklığı KAYİK (Kamu yararını ilgilendiren kuruluşlar) olabilir bu durumda ana ortaklık konsolide finansal tabloları düzenlemekle yükümlüdür (Özerhan, 2016: 326).

Ana ortaklığın kontrolündeki tüm işletmeler konsolide finansal tabloların hazırlanmasında konsolide edilmektedir. Konsolidasyonun kapsamına giren işletmeler aşağıda yer almaktadır (Terzi, 2013: 286-287);

- Ana ortaklık,
- İştirakler (%20 ve üstü, ancak %50 den az iştirak var).
- Müşterek yönetime tabi ortaklık (%50 iştirak var),
- Bağlı ortaklık (%50’den fazla iştirak var),

Tablo 1.3’de konsolidasyon ile ilgili standartlar ve kapsamaları görülmektedir.

Tablo 1.3: Konsolidasyon ile İlgili Standartlar ve Kapsamları

	Muhasebe	Dipnotlar	Bireysel finansal tablolar
Bağlı ortaklıklar	UFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar	UFRS 12 Diğer İşletmelerdeki Paylara İlişkin Açıklamalar	UMS 27 Bireysel Finansal Tablolar
İştirakler	UMS 28 İştiraklerdeki ve İş Ortaklıklarındaki Yatırımlar		
İş ortaklıkları	UFRS 11 Müşterek Anlaşmalar		
Müşterek faaliyetler			
Konsolide edilmeyen yapılandırılmış işletmeler	UFRS 9 / UMS 39		UFRS 12 Diğer İşletmelerdeki Paylara İlişkin Açıklamalar

Kaynak: KPMG, (2012), Konsolidasyon: Tek Bir Kontrol Modeli, UFRS Bülten Temmuz 2012, Sayı 1, s.6, Arsoy, 2016: 26.

Tablo 1.3’de görüldüğü üzere yapılacak muhasebeleştirme ve ölçüm sırasında aşağıda yer alan aşamalar göz önünde bulundurulur (Terzi, 2013: 287);

- İlk olarak kontrol gücünün varlığı ve varsa bunun müşterek olup olmadığı göz önüne alınır. Kısaca ifade etmek gerekirse kontrol gücünün varlığı durumunda UFRS 10 uygulanır.
- Müşterek kontrolün varlığı durumunda öncelikle UFRS 11 dikkate alınarak müşterek anlaşmaların türü incelenir. Müşterek faaliyetin var olması halinde UFRS 11, iş ortaklığı olduğunda UMS 28’in hükümleri dikkate alınır.
- Müşterek kontrolün olmaması halinde önemli etki varsa UMS 28 kapsamında iştirak olarak kabul edilir ve özkaynak yöntemi dikkate alınır. Fakat önemli etki yok ise UFRS 9 (UMS 39) göz önüne alınır.
- UFRS 12 kapsamında dipnot açıklamaları (tüm durumlarda) yapılmalıdır.

1.2.8. Konsolidasyon Yöntemleri

Muhasebe ve raporlama standartları, uzun vadeli yatırımların raporlanmasında önem düzeyine göre hangi konsolidasyon yönteminin uygulanması gerektiğini açıklamaktadır. Standartlarda yer alan düzenlemelere göre ortaklıklar ana ortaklığın finansal tablolarıyla aşağıda yer alan yöntemlere göre birleştirilmektedir (Örten, Kaval ve Karapınar, 2015: 761);

- İş ortaklıkları ve iştirakler oransal (kısmi) konsolidasyon
- Müşterek faaliyetler, payı nispetinde konsolidasyon
- Bağlı ortaklıklar, tam konsolidasyon

1.2.8.1. Tam Konsolidasyon Yöntemi

Tam konsolidasyonda tek bir ekonomik birim gibi sunum söz konusudur. Bu yöntemde konsolide finansal tablolara, bağlı ortaklıkların ilave edilmesiyle grup işletmenin tek bir işletme gibi gösterilmesi sağlanır (Kaya, 2011:53). Tam konsolidasyon, ana ortaklığın bağlı ortaklık üzerindeki ortaklık oranı göz önüne alınmadan konsolidasyonun uygulandığı bir yöntemdir (Haftacı ve Kılınç, 2013: 85). Konsolidasyon işlemlerinde tam konsolidasyon yöntemi benimsenmiştir (Özerhan, 2016: 326).

Bu yöntemde öncelikle, yatırım yapılan işletmenin (bağlı ortaklık) özkaynaklar hesabındaki ana ortaklığa düşen pay ile ana ortaklığın yatırım hesabındaki bağlı ortaklığa ait olan payı karşılıklı olarak elimine edilir. Böylece tekrar ortadan kaldırılmış olur. Daha sonra yatırım yapılan işletmenin elde ettiği net kârdan ana ortaklığa ait olan bölüm ayrılır ve konsolide finansal tablolardaki özkaynaklara eklenir. Konsolide net kâr hesaplanırken azınlığa ait olan bölüm indirim konusu yapılır (Kılınç, 2012: 29).

Yatırım yapılan işletmenin finansal tablolarında yer alan tüm hesap kalemleri tam konsolidasyon da ortaklık oranı göz önüne alınmada yatırım yapan işletmenin

finansal tabloları ile konsolide edilir (Örten vd., 2010: 392). Diğer bir ifade ile bu yöntemde, bağlı ortaklıklara ait tüm varlık ve yükümlülükler, ana ortaklık kalemleri ile konsolide edilerek gösterilir (Örten vd., 2015: 388).

Tam konsolidasyon yöntemi bir bütün olarak birleşmeyi ifade etmektedir. Bu yöntemde finansal durum tablosu konsolide edilirken, ana ortaklığın mali duran varlıklar hesap grubunda bulunan “BAĞLI ORTAKLIKLAR” hesap kaleminde yer alan bağlı ortaklığa ait katılım payı, bağlı ortaklığın “SERMAYE” hesap kaleminde yer alan tutardan indirilmelidir. Düzeltme işleminden sonra ana ortaklık ve bağlı ortaklıkların aktif ve pasifleri bir bütün olarak toplanır. Bağlı ortaklık kâr tutarının, ana ortaklığın katılma payına düşen tutar öz sermayelerde birleştirilir (Başaran, 2008: 28).

1.2.8.2. Oransal Konsolidasyon Yöntemi

Oransal konsolidasyon yönteminde, kontrol edilemeyen paylar iştirak ile orantılı olarak konsolidasyon yapılır. Bu nedenle ana ortaklık tümüyle kapsam dışı bırakılır (Örten vd., 2007: 382). Bu yöntemde net varlığı oluşturan yükümlülük ve varlık kalemleri göz önünde bulundurulmaz. Yöntemde, fark üzerinden işlem yapılır. Şerefiyenin hesap edilmesi, yatırım yapılan işletme ile yatırımcı işletme arasındaki işlemlerin eliminasyonu vb. pekçok işlem tam ve oransal konsolidasyon yöntemlerinde birbirine paralel yapılmaktadır (Örten vd., 2015: 388).

Oransal konsolidasyon yönteminde, yatırım yapan şirket, kendisinin ya da bağlı şirket aracılığı ile yatırım yapmış olduğu şirket üzerindeki payını dikkate alır. Ayrıca ortak girişimin finansal tablolardaki yükümlülük, varlık, gelir ve giderlerinin kendi payına düşen tutarını hesaplayarak ana şirketin finansal tablo tutarlarıyla satır satır toplama işlemi gerçekleştirilir (Genç, 2005: 103).

1.2.8.3. Özkaynak Yöntemi

Özkaynak yöntemi (equity method), iş ortaklıkları ve iştiraklerin konsolide finansal tablolarda muhasebeleştirilmesi sürecinde kullanılmaktadır. Bu yöntem, iş ortaklığı ve iştirak özelliği bulunan yatırımların başlangıçta elde etme maliyeti ile muhasebeleştirilmesini kabul eder, sonraki hesap dönemlerinde ise muhasebeleştirilen tutarın yatırım yapılan işletmenin net varlıklarında ortaya çıkan değişimlere bağlı olarak artırılmasını ya da azaltılmasını öngörür (Kaya, 2011: 81).

Özkaynak yöntemi, başka işletmelerin faaliyet ve finansal politikalarını farklı seviyelerde etkileme gücüne ulaşıldığı hallerde gereklilik arz eden ve müşterek yönetime tabi yatırımların muhasebeleştirilmesinde kullanılan yöntemler arasında yer alır (Altuncu, 2015: 128).

TMS 28 İştiraklerdeki ve İş Ortaklıklarındaki Yatırımlar Standardı'nda özkaynak yöntemi, yatırımın ilk olarak elde etme maliyeti ile muhasebeleştirildiği ve daha sonra bu tutarın yatırım yapılan işletmenin net varlıklarından (özkaynaklarından) yatırımcı işletmenin payına isabet eden kısmı yansıtacak şekilde düzeltildiği yöntem olarak tanımlanmaktadır (TMS 28, md.10).

Özkaynak yöntemi, yatırım yapan işletmenin yatırım yapılan işletme üzerinde sahip olduğu oy hakkının maksimum % 50 oranında ya da %20-50 arasında olduğu diğer bir ifade ile iş ortaklığının bulunduğu durumlarda uygulanan bir yöntemdir (Haftacı ve Kılınç, 2013: 92). Bu yöntemde, ortak girişimin yatırımcının hesaplarındaki yükümlülükleri tanınmamaktadır (Stoltzfus ve Epps, 2005: 170).

1.2.9. Konsolide Finansal Tablolarla İlgili Düzenlemeler

Bu başlık altında konsolide finansal tablolarla ilgili olarak yapılan uluslararası ve ulusal düzenlemeler incelenecektir.

1.2.9.1. Uluslararası Düzenlemeler

Ticari alanda gösterilen faaliyetlerin uluslararasılaşması, sermaye piyasalarındaki küresel etkileşimin şiddeti, pekçok ülkenin ticari engelleri ve riskleri azaltma yönündeki girişimleri, finansal raporlama standartlarının uluslararası alandaki geçerliliği ve anlaşılabilirliği olan bir şekle dönüştürülmesini zorunlu hale getirmiştir. Uluslararası arenada faaliyet gösteren işletme gruplarının karşılaştıkları zorluklar uluslararası muhasebe standartlarının ortaya çıkmasında en önemli sebepler arasındadır. Uluslararası Muhasebe son yıllarda muhasebenin yeni bir alanı olarak görülmektedir. Çeşitli bölgesel ve ulusal kuruluş ve kurumlar, birçok teknik yorumlar, tartışma yazıları ve yalnız bu konuya ayrılmış pekçok makale yayınlamıştır. Uluslararası Muhasebe Standartları konusunda çalışmalar yapan kurumlar arasında Uluslararası Muhasebe Komitesi (International Accounting Standards Committee, IASC) yer almaktadır. 1967 yılında Paris'te düzenlenen Uluslararası Muhasebeciler Kongresi'nde komitenin kurulmasına karar verilmiştir. Komite 1973'de 9 kurucu üyenin ve muhasebe birliklerinin gayretleri ile kurulmuştur (Gücenme, 1999: 1- 20).

1977'de komiteye daha sonra üye olan ülkeler de tam üye olarak kabul edilmiştir. Komite, finansal tabloların hazırlanması ve sunulmasında uyulması gereken standartların tespit edilmesi, bu standartların dünya genelinde benimsenmesi amacı ile gerekli çabaların gösterilmesini hedeflemiştir (Nobes ve Parker, 1983: 333).

IASC tarafından yayınlanan standartların temel amacı, finansal tablolardaki bilgilerin şeffaflığını ve karşılaştırılabilirliğini sağlamak olarak belirtilmiştir. Bununla birlikte UMS 27 Bireysel Finansal Tablolar için Avrupa Girişim ve Risk Sermayesi Birliği'nin (European Private Equity and Venture Capital Association – EVCA) konsolidasyon düzenlemesiyle pekçok gereksiz ayrıntılar verilerek, girişim ve risk sermayedarlarının riskten kaçınma kararlarında gerçek resmin gizlediğine ilişkin görüşleri bulunmaktadır (Smith, 2003:16).

Uluslararası alanda genelde tüm standartların, özelde ise konsolidasyona ilişkin standartların uyumlaştırılması, ekonomik büyümenin sürdürülebilirliği için gerekli olan sınırlar ötesi sermaye hareketlerini desteklemektedir. Bu durum, yatırımcı ve kreditorlerin hem yurt içinde hem de uluslararası alanda finansal raporlamaya güven duymasıyla mümkün olacaktır (Casabona ve Ashwal, 2005).

1.2.9.2. Ulusal Düzenlemeler

Türkiye’de 2005’e kadar Sermaye Piyasası Kurulu’na (SPK) kayıtlı işletmeler bireysel finansal tablolar düzenlemiştir. 2005’de yapılan düzenleme ile hisse senedi borsada işlem gören işletmelere konsolide finansal tablo hazırlama zorunluluğu getirilmiştir. Bu işletmeler finansal tablolarını Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (UMSK)’nce yayımlanan Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) ile uyumlu olan Türk Muhasebe Standartlarına göre hazırlamaktadır (Çürük ve Tanyeri, 2015: 522).

Türkiye’de konsolide finansal tablo hazırlama zorunluluğu SPK’nın yayımladığı Seri: X, 25 no.lu tebliğle uygulanmaya başlamıştır. SPK’nın düzenlemesi, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne uyum süreci kapsamında hazırlanmıştır. SPK daha sonra Seri: X, 29 no.lu tebliği yayımlamış (Terzi, 2009: 7) ve Avrupa Birliği (AB)’nin kabul ettiği UMS/UFRS’lerin uygulanmasını benimsemiştir. Yeni TTK (Türk Ticaret Kanunu) 01.07.2012’de yürürlüğe girmiş ve Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartlar Kurumu (KGK)’na muhasebe standartları çıkarma yetkisi verilmiştir (Terzi, 2013: 285).

KGK tarafından finansal raporlama bağımsız denetim ve kamuya hesap verme yükümlülüğü kapsamında düzenlenmektedir. Kamuya hesap verme yükümlülüğü bulunan ve bağımsız denetime tabi olan işletmeler finansal raporlama amacıyla, UFRS ile uyumlu Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS)’na uymak zorundadır (Öztürk, 2018: 763).

2002’de FASB ve IASB arasında, finansal raporlama standartlarının yakınsaması amacıyla mutabakat zaptı oluşturulmuştur. Bu kapsamda, 01.07.2009 tarihinden sonraki dönem finansal tablolarına uygulanmak amacı ile (isteğe bağlı daha önce de uygulanabilir), Ocak 2008’de UMS 27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar Standardı (*IAS 27 Consolidated and Separate Financial Statements*) yayımlanmıştır. Konsolide finansal tablolara dair Kurul tarafından yayımlanmış son standart UFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar Standardı’dır. UMS 27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar standardı ise UMS 27 Bireysel Finansal Tablolar Standardı adını alarak yeniden düzenlenmiştir (Kaya, 2013: 28-29). Konsolide Finansal Tablolarla İlgili Standartların Tarihsel Gelişimi aşağıdaki Tablo 1.4’de görülmektedir.

Tablo 1.4: Konsolide Finansal Tablolarla İlgili Standartların Tarihsel Gelişimi

Tarih	Gelişme	Yürürlük Tarihi
Eyl.87	Konsolide Finansal Tablolar ve Bağlı Ortaklıklardaki Yatırımların muhasebeleştirilmesine ilişkin yayımlanan taslak	
Nis.89	UMS 27 Konsolide Finansal Tablolar ve Bağlı Ortaklıklardaki Yatırımların Muhasebeleştirilmesi Yayımlandı	01.Oca.90
1994	UMS 27 yeniden yapılandı	
Ara.98	UMS 39 Finansal Araçlar Standardı ile geliştirilen: muhasebeleştirme ve ölçüm	01.Oca.01
18.Ara.03	UMS 27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar yayımlandı	1 Ocak 2005 tarihinden önceki ya da sonraki yıllık dönemler için geçerlidir
25.Haz.05	UFRS 3 ve UMS 27’ye yönelik olarak önerilen geliştirmelere ilişkin açıklanan taslak	
10.Oca.08	UMS 27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar (2008) yayımlandı	1 Temmuz 2009 tarihinden önceki ya da sonraki yıllık dönemler için geçerlidir
22.May.08	UFRS’lere ilk uyum sürecinde bir Ana Ortaklığın Bireysel Finansal Tablolarındaki bir Bağlı Ortaklığın maliyeti ile ilgili geliştirme	1 Ocak 2009 Tarihinden Önceki ya da Sonraki Yıllık Dönemler için Geçerlidir
22.May.08	UFRS’lere yönelik Yıllık İyileştirmelere ilişkin düzenlemeler (Satış amaçlı elde tutulan iştiraklerdeki yatırımlar)	1 Ocak 2009 tarihinden önceki ya da sonraki yıllık dönemler için uygulanır
06.May.10	UFRS 2010’a yönelik Yıllık İyileştirmelere ilişkin düzenlemeler (Geçici düzenlemeler)	1 Temmuz 2010 tarihinden önceki ya da sonraki yıllık dönemler için uygulanır
12.May.11	2011’deki geliştirmelere göre UMS 27 Bireysel Finansal Tablolar Standardı olarak yeniden yayımlandı. Konsolidasyon işlemleri daha önce oluşturulan UMS 27 (2008)’deki bölüme göre güncellendi ve yeni bir standart olarak UFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar kapsamında yayımlandı.	1 Ocak 2013 tarihinden önceki ya da sonraki yıllık dönemler için uygulanır
31.Eki.12	İştiraklerdeki Yatırımlara ilişkin gelişmeler (UFRS 10, UFRS 12 ve UMS 27’deki geliştirmelere göre) (proje geçmişti)	1 Ocak 2014 tarihinden önceki ya da sonraki yıllık dönemler için uygulanır
12.Ağu.14	Bireysel Finansal Tablolardaki Öz kaynak yöntemiyle ilgili gelişmeler (UMS 27’deki geliştirmelere göre) (proje geçmişti)	Erken uygulama teşvikiyle, 1 Ocak 2016 tarihinden önceki ya da sonraki yıllık dönemler için uygulanır

Kaynak: <http://www.iasplus.com/en/standards/ias/ias27-2011>

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL RAPORLAMA VE KALİTESİNİN

ÖLÇÜMLENMESİ

Bu bölümde finansal raporlama ve raporlamanın kalitesini etkileyen faktörler incelenecektir. Literatürde yer alan finansal raporlamanın kalitesini etkileyen faktörler, işletmelere özgü faktörler, ülkelere özgü faktörler ve muhasebe uygulamalarındaki farklılıklar olarak üç grupta ele alınacaktır. Bu bağlamda muhasebe uygulamalarındaki farklılıklar açıklanırken kural bazlı muhasebe uygulamaları ve ilke bazlı muhasebe uygulamaları arasındaki farklılıklar değerlendirilecektir. Ükelere özgü faktörler arasında yer alan politik ve yasal sistem, vergi sistemi, finansal piyasaların gelişmişlik düzeyi, kültür, muhasebenin meslek olarak sahip olduğu altyapı, ekonomik faktörler ve muhasebe mesleğine verilen önem alt başlıklarında ele alınacaktır. İşletmelere özgü faktörler ise işletmelerin büyüklüğü, sermaye yapıları, sahiplik yapısı, yabancı menkul kıymetler borsasına kote olma, işletmelerde kurumsal yönetime verilen önem, denetim firmaları, muhasebe standartları bağlamında değerlendirilecektir. Bölümün sonunda finansal raporlama kalitesinin ölçümlenmesi, raporlama sürecinin gelişimi ve raporlama sürecinde kalitenin etkisi üzerinde durulacaktır.

2.1. Finansal Raporlama

Muhasebe bir bilgi sistemidir. İşletmenin kaynaklarının oluşumunu, kaynakları kullanma biçimini, işletmenin faaliyetleri neticesinde kaynaklarda meydana gelen azalış ve artışları ve işletmenin finansal açıdan durumunu açıklayan bilgiler muhasebe tarafından üretilmektedir. Üretilen bu bilgiler ilgili kişilere ve kuruluşlara iletilmektedir (Sevilengül, 2007: 9).

Yukarıda yer alan tanımdan anlaşılacağı üzere muhasebenin en önemli ve temel fonksiyonu bilgi üretmektir. Muhasebe Bilgi Sistemi (MBS) aşağıda yer alan amaçlara hizmet etmektedir (Karabınar ve Yılmaz, 2012: 3-4);

- MBS tarafından üretilen bilgiler sayesinde yöneticiler planlama ve kontrol sürecini başarılı bir şekilde yönetme imkânı bulmaktadır. Her hesap döneminde tekrarlanan rutin faaliyetler ile hangi hesap döneminde karşılaşacağı önceden tespit edilemeyen özel sorunlar MBS'nin ürettiği bilgilerle planlanmakta ve kontrol edilebilmektedir.
- İşletmenin yönetimine fiilen katılmayan fakat işletme faaliyetlerinden etkilenen dış gruplar (ortaklar, alacaklılar, devlet vb.) işletmelerle olan ilişkileri hakkında kararlar alabilmek amacı ile bu bilgilerden faydalanmaktadır.

Muhasebe bilgilerinin ilgili çevrelere ve bilgi kullanıcılarına ulaştırılmasına hizmet eden araçların en önemlileri finansal tablolardır. Finansal tablolar muhasebe sistemi içerisinde toplanan ve kaydedilen finansal bilgilerin, belirli zaman aralıklarıyla bilgi kullanıcılarına ulaştırılmasını sağlayan araçlar olarak kabul edilmektedir (Akdoğan ve Tenker, 2007: 3).

Literatürde finansal raporlama finansal tabloları da içine alan geniş kapsamlı bir kavram olarak kabul edilmektedir. Finansal raporlama, finansal tablolarda sunulan ve finansal olmayan verileri de içeren bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte finansal raporlamanın en önemli unsuru finansal tablolardır. Finansal bilgilerin yararlı olması için, açıklamayı amaçladığı hususu gerçeğe uygun bir biçimde sunması ve ihtiyaca uygun olması gereklidir. Karşılaştırılabilir, anlaşılabilir ve zamanında sunulan finansal bilgilerin faydası artmaktadır (Karabınar ve Yılmaz, 2012: 4).

2.1.1. Finansal Raporlamanın Güvenilirliği

Güven konusu para ve sermaye piyasalarında ekonomik gelişimin ve uluslararası yatırımların ana unsurunu teşkil etmektedir. Fakat işletmeler tarafından düzenlenen ve açıklanan finansal raporların güvenilirliği dünya genelinde önemli bir sorun halini almıştır. Enron, Reliant Resources, Xerox, Global Crossings, CUC International, Waste Management, Adelphia Communications, Rite Aid ve bunların

en büyüğü olan WorldCom, finansal raporlama ile ilgili problemler nedeniyle uzun süre gündemi meşgul etmiş ve etmeye devam edecek olan skandallardır. Bu skandallar, borsaları, emeklilik fonlarını ve şirket yönetim kurullarını etkilemiş ve derinleşen bir kriz haline gelmiştir (Hannon 2008: 61).

Şirket skandallarının tüm dünyayı etkisi altına alması, birçok önlem alınmasına rağmen skandalların önlenememesi nedeniyle, doğru ve güvenilir bilgiye ihtiyaç giderek artmaktadır. 2000’li yıllarda meydana gelen şirket skandalları alınan tüm önlemlere rağmen son bulmamıştır. 2008 yılında ABD’de başlayan mortgage krizi başlangıçta kredi krizi olarak değerlendirilmiş ancak giderek dünya ekonomik krizi haline almıştır. Yaşanan gelişmeler finansal bilgilere erişimin daha güvenilir ve daha hızlı olması gerektiğini göstermektedir (Çıtak, 2009: 2).

2.1.2. Finansal Raporlamanın Kalitesi

Muhasebe bilgi sistemi tarafından üretilen muhasebe bilgilerinin kalitesi bilgi üretilirken dikkat edilmesi gereken en önemli hususlar arasındadır. Muhasebe bilgilerinin kalite düzeyi, işletme içi ve dışı bilgi kullanıcılarının kararlarını ve kararlara dayalı işletme faaliyetlerini de doğrudan etkilediği için stratejik değeri yüksektir. Muhasebe bilgilerinin kaliteli olarak üretilmesi, MBS’nin temel amaçları arasında yer almaktadır (Acar ve Özçelik, 2011: 240).

Muhasebe kalitesi, özellikle finansal raporların çok geniş kesimler tarafından kullanılması nedeniyle tanımlanması zor bir kavramdır. Finansal tablo bilgilerinin işletmenin temel ekonomik durumunu ne ölçüde yansıttığı muhasebe kalitesi olarak tanımlanabilir (Chen vd., 2010: 222).

Finansal raporlama kalitesi, çok boyutlu ve geniş bir kavram olarak ifade edilebilir. Literatürde yer alan araştırmalarda muhasebe bilgilerinin kalitesi, farklı boyutlarıyla ele alınmakta ve değerlendirilmektedir. Literatürde muhasebe bilgilerinin kalitesi ile ilgili açık, genel kabul görmüş ve kesin bir tanım yer almamaktadır (Gençoğlu ve Ertan 2012: 2). Söz konusu kavram, finansal

raporlamanın amacından hareketle tanımlanabilir. Finansal raporların kalitesi, kullanıcıların ekonomik kararlar alırken ihtiyaç duydukları, işletmenin finansal durumu, faaliyet sonuçları ve nakit akışları ile ilgili yararlı bilgilerin sağlanması olarak ifade edilebilir (Kargın ve Arıcı, 2015: 3).

Finansal raporlamanın kalitesi literatürde genel olarak iki ayrı yaklaşım ile belirtilmektedir. İlki, “kullanıcıların ihtiyaçlarına dayalı yaklaşım” olan finansal raporların “bilgi kullanıcılarına faydalı olması” konusuna odaklanır. Kullanıcıların bilgi ihtiyaçlarını karşılaması açısından bakıldığında finansal raporlamanın kalitesi, finansal raporların bilgi kullanıcılarına fayda sağlaması olarak belirtilebilir. (BBus, 2007: 27, Jonas ve Blanchet, 2000: 354). İkinci yaklaşım ise bir işletmenin performansını ön plana çıkartan “hissedar ve yatırımcıları korumaya dayalı yaklaşımdır”. Bu yaklaşımda finansal raporlamanın kalitesi, hissedarlar ve yatırımcılar için oluşturulan raporların “tarafsız ve tam açıklama nitelikleri” temel alınarak tanımlanmaktadır. Burada kaliteli finansal raporlar; hissedar ve yatırımcıları belirsizlik oluşturmeyen, yanlış yönlendirmeyen “şeffaf ve tam (eksiksiz) finansal tabloları” belirtmektedir (Talebniya vd., 2011: 3859).

Verdi (2006), finansal raporlama kalitesini, hissedarları bir şirketin çalışması hakkında bilgilendirmek amacıyla, beklenen nakit akışlarıyla ilgili olarak bir ticari faaliyetle ilgili bilgileri tam olarak göstermek şeklinde tanımlamaktadır. Finansal raporlama kalitesi, yatırım verimliliğiyle en az iki şekilde ilişkilendirilebilir. İlk olarak, finansal raporlama, firma ile yatırımcılar arasındaki ve yatırımcıların kendi arasındaki bilgi asimetrisini azaltarak olumsuz seçim maliyetlerini hafifletmektedir. Daha fazla kamuyu bilgilendirme taahhüdü bu tür bilgi asimetrisini azaltır ve firma likiditesini artırır. Öte yandan, firma ile yatırımcılar arasındaki bilgi asimetrisinin varlığı, sermaye tedarikçilerinin hisse senedi fiyatını düşürmesine ve sermaye artırma maliyetini artırmaya neden olabilir çünkü yatırımcılar firmaların para kazanmanın kötü bir tür olduğuna karar verebilir. Bu nedenle, finansal raporlama kalitesi olumsuz seçim maliyetlerini düşürürse, dış finansman maliyetlerini azaltarak yatırım verimliliğini artırabilir ve aşağıda daha ayrıntılı olarak tartışıldığı gibi, finansal

kısıtlamalarla karşılaşan firmalarda finansal raporlama kalitesinin yatırım verimliliğini artırma potansiyeli en fazladır (Verdi, 2016: 7).

Finansal raporlamanın kalitesi, finansal tabloların bilgi kullanıcılarına işletmenin performansı ve finansal durumu ile ilgili gerçek ve doğru bilgiler sağlamanın derecesini göstermektedir (Tang, Chen ve Zhijun, 2008). Finansal raporlama kalitesi, bir işletmenin raporlanan finansal performansının işletmenin performansını ne derece doğru yansıttığı ve gelecekteki nakit akışlarını tahmin etmede ne derece faydalı olduğu şeklinde tanımlanabilir (Robinson vd., 2009: 724).

Bir işletmenin finansal raporlama kalitesinin yüksek olduğu kabul edilebilmesi için işletme raporlarının işletmenin genel ekonomik durumu ve performansı hakkında tam, tarafsız ve hatasız bir şekilde tahmin değeri ve doğrulayıcı değeri yüksek bilgiler sağlaması gerekir (Gaynor vd, 2016: 2).

Bir finansal tablonun yüksek kalitede niteliklere sahip olduğunun kabul edilmesi için, kuruluşun finansal raporlamasıyla ilişkisi / ilgisi olan, ekonomik performans, finansal durum ve nakit akışları ile ilgili iş faaliyetleri hakkında, hissedarları ve diğer paydaşları bilgilendirmek amacıyla, gerçek, güvenilir, karşılaştırılabilir, zamanında, anlaşılabilir bilgiler sunması gerektiği ifade edilebilir (Yusuf, 2018: 19-20).

2.2. Finansal Raporlamanın Kalitesini Etkileyen Faktörler

Literatürde muhasebe kalitesini etkileyen faktörler aşağıdaki şekilde sınıflandırılmaktadır (Gençoğlu ve Ertan, 2012: 3);

- Muhasebe uygulamalarındaki farklılıklar,
- Ülkelere özgü faktörler
- İşletmelere özgü faktörler

2.2.1. Muhasebe Uygulamalarındaki Farklılıklar

IFRS'lerin uygulanmasına yönelik ortak bir argümanın tüm dünyada kabul edilmemesine gerekçe olarak, yıllar boyunca kapsamlı bir kurallar ve düzenlemeler dizisi sunan ABD standartlarına kıyasla, UFRS'lerin ilkelere dayanması gösterilmektedir. Bu konuda araştırmacılar ikiye ayrılmıştır. Bir grup, ilke temelli standartların esneklik sağladığını ve küresel ölçekte bir standart seti benimserken bu esnekliğin gerekli olduğunu savunmaktadır. Esneklikle kastedilen, IFRS'ler işletmelerin bazı finansal durumları bildirirken çeşitli alternatiflerden seçim yapmalarına imkân sağlamaktadır. İkinci grup araştırmacılar ise, bu esnekliğin UFRS uygulamasının, ana hedeflerinden biri olan, daha az finansal tablo karşılaştırılabilirliği ile sonuçlanacağını savunmaktadır (Felski, 2015: 1).

ABD'de muhasebe standartları özel sektör ve kamu birlikteliğiyle oluşturulmaktadır. 1973 tarihinden beri Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB) muhasebe ve raporlama standartları oluşturma konusunda yetkilidir. Finansal raporların hazırlanmasını yönetmek amacıyla Menkul Kıymetler Borsası Komisyonu ve Amerikan Yetki Belgeli Kamu Muhasebecileri Enstitüsü'nce yetki verilmiştir (Öğüz, 2007: 21). ABD'de finansal raporlama uygulamaları FASB tarafından belirlenmekte ve Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri (Generally Accepted Accounting Principles, GAAP) çerçevesinde düzenlenmektedir. UFRS ve GAAP arasında önemli uygulama farklılıkları finansal raporları etkilemektedir.

Muhasebe uygulamaları literatürde aşağıdaki şekilde sınıflandırılmaktadır (Gençoğlu ve Ertan, 2012: 3).

- İlke bazlı muhasebe uygulamaları
- Kural bazlı muhasebe uygulamaları

2.2.1.1. İlke Bazlı Muhasebe Uygulamaları

İlkeler, içinde bulunulan koşullara göre, yorumların da eklenebileceği temel nitelikte prensipler olarak açıklanabilir (Balsarı ve Dalkılıç, 2007: 106). Literatürde IASs/ IFRSs'nin ilke bazlı olduğu kabul edilmektedir (Gençoğlu ve Ertan, 2012: 3).

UFRS'ler ilke bazlı yaklaşımla hazırlanmaktadır. Bu nedenle UFRS'lerde daha az kural yer almaktadır. UFRS'lerde yer alan genel ilkeler muhasebe meslek mensupları tarafından yorumlanmaya imkan tanımaktadır. Böylece mesleki yargının ön plana çıkması sağlanmaktadır (Yürekli ve Susmuş, 2019: 1).

İkelere dayalı (amaç odaklı temel) muhasebe çerçevesinin özellikleri aşağıda yer almaktadır (McCarthy, 2014: 21);

- Geliştirilmiş (ABD GAAP) ve tutarlı bir şekilde uygulanan kavramsal çerçeveye dayanır.
- Standardın muhasebe hedefini açıkça belirtir.
- Standardın tutarlı bir şekilde işletilebilmesi ve uygulanabilmesi için yeterli ayrıntı ve yapı sağlar.
- Standarttan istisnaları en aza indirilir.
- Muhasebe meslek mensuplarının, standardın amacından uzaklaşmasına izin vermez.

2.2.1.2. Kural Bazlı Muhasebe Uygulamaları

Kurallar ilkelerle kıyaslandığında yorum gerektirmez, kesin ve katı hükümler olarak kabul edilmektedir (Balsarı ve Dalkılıç, 2007: 106). Literatürde Amerikan GAAP'nin kural bazlı olduğu ifade edilmektedir (Gençoğlu ve Ertan, 2012: 3). Aşağıda kural temelli muhasebe çerçevesinin özellikleri yer almaktadır (McCarthy, 2014: 21);

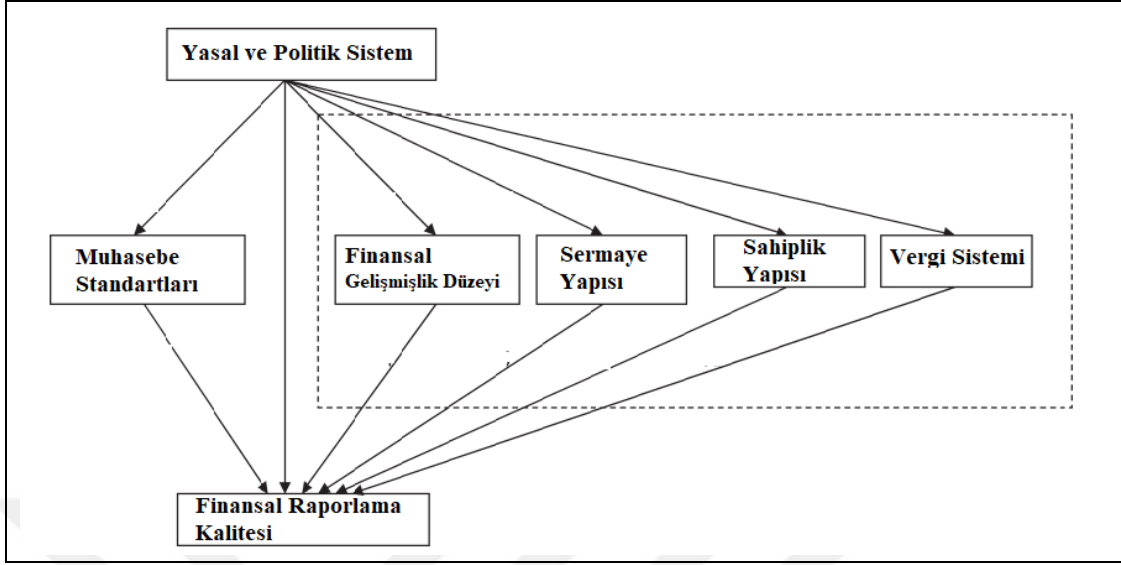
- Standartta öngörülen muhasebe yöntemlerini uygulamada çok ayrıntılı ve spesifiktir.
- Nicel eşiklerini, örnekleri, kapsam kısıtlamalarını, işlem istisnalarını ve ayrıntılı uygulama rehberliğini içerir.

2.2.2. Ülkelere Özgü Faktörler

Ülkeye özgü faktörler, Finansal raporları düzenleyen işletmelerin, finansal raporlarının kalitesi üzerinde işletmeden bağımsız şekilde etkide bulunan ve sistemden kaynaklanan etkiler olarak literatürde yer almaktadır. Yapılan araştırmalarda, işletmenin faaliyet gösterdiği ülkenin yasal ve politik sistemi, finansal piyasasının gelişmişlik düzeyi, ülkedeki vergi sistemi, ülkenin kültürü, ekonomik koşullar, ülkede muhasebe mesleğine verilen önem ve mesleğin altyapısı gibi faktörlerin muhasebe sistemini ve kalitesini etkilediğini göstermektedir (Durak ve Gürel, 2014: 98-99; Gençoğlu ve Ertan, 2012: 3).

2.2.2.1. Yasal ve Politik Sistem

Yasal ve politik sistemler finansal raporlama kalitesini doğrudan ve dolaylı olarak etkilemektedir. Şekil 2.1 yasal ve politik sistemin, finansal raporlama kalitesi üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkilerini göstermektedir. Muhasebe kalitesi, seçilen muhasebe standartlarının kalitesi ile belirlenmektedir. Muhasebe standartlarının, yasal ve politik sistemlerin ve finansal raporlamanın teşvik edilmesinin, muhasebe kalitesini etkilediği görülmektedir (Soderstrom ve Sun, 2007: 688).

Şekil 2.1: Yasal ve Politik Sistemin Finansal Raporların Kalitesine Etkisi.

Kaynak: Soderstrom ve Sun, 2007: 688.

Yasal ve politik sistemler muhasebe kalitesini farklı şekillerde etkilemektedir. Yasal sistemler muhasebe kalitesini muhasebe standartları yoluyla bir yandan dolaylı olarak etkilemektedir. Muhasebe standartları setinin uygulanması yasal ve politik bir süreç olarak kabul edilmektedir. Vergi otoriteleri, bankalar, hissedarlar, yöneticiler ve sendikalar gibi muhasebe bilgi kullanıcılarının standartların belirlenmesi üzerinde önemli bir etkisi vardır. Yasal ve politik sistemler muhasebe standartlarının uygulanması ve yöneticilere ve denetçilere karşı açılan davalar yoluyla muhasebe kalitesini doğrudan etkilemektedir. Francis ve Wang (2007) yaptıkları çalışmada, büyük denetim firmaları tarafından denetlenen işletmeler için, yalnızca yatırımcıları koruyan yasal düzenlemelerin güçlü olduğu ülkelerde büyük denetim firmaları tarafından denetlenmeyenlere göre kazanç kalitesinin daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir.

Yasal ve politik sistemler ayrıca finansal raporlamaya ilişkin teşviklerle dolaylı olarak muhasebe kalitesini de etkiler. Finansal raporlama teşvikleri, bilgi arz ve talebinden kaynaklanmaktadır. Ball (2001)'a göre, firma ile sözleşme yapan veya yapacak tüm taraflar, firmanın sözleşme yükümlülüklerini yerine getirme kabiliyeti hakkında bilgi talep etmektedir. Bu nedenle firmalar bilgi sağlama maliyetlerini üstlenmeyi kabul eder ve karşılığında daha iyi ticaret koşulları elde ederler. Finansal

raporlama bu nedenle açıklama maliyetinden kaynaklanan bir denge sonucudur. Bu, finansal raporların hazırlanması ve özel bilgilerin sızdırılması ve sözleşme taraflarının bilgi taleplerinin karşılanmasıyla yararlarından kaynaklanmaktadır. (Ball, 2001: 131).

2.2.2.2. Finansal Piyasaların Gelişmişlik Düzeyi

Muhasebe kalitesini etkileyen faktörlerden birisi de finansal piyasaların gelişmişlik düzeyidir. Piyasa katılımcılarından elde edilen bilgi sonuçlarına olan talebin, bilgi asimetrisini azaltması gerekir. Olumsuz seçim, piyasa katılımcıları iyi firmalar ile kötü firmalar arasında ayırım yapamadığında gerçekleşir. Piyasa katılımcıları, firmalara finansman maliyetlerini artırarak fiyatı koruyabilir ve böylece sadece kötü firmalar bu yüksek maliyetlerle finanse etmeye istekli olurlar (Soderstrom ve Sun, 2007: 691-692). Sonuç olarak, finansal piyasalar çoğunlukla kötü firmalardan oluşacaktır.

Spence (1973), güvenilir bir sinyallemenin bu olumsuz seçim problemini azaltabileceğini tespit etmiştir. Eğer sinyal kalitesi düşük kaliteli firmalar için daha maliyetliyse, yüksek kaliteli firmalar piyasaya daha düşük maliyetlerle sinyal gönderecek ve daha düşük finansman maliyeti alacaktır.

Finansal raporlama, piyasaya sinyal vermek için kullanılan temel bir mekanizmadır. Francis ve arkadaşları yaptıkları çalışmada (2005), dış finansmana ihtiyacı olan firmaların, bir ülkenin minimum şartlarından daha fazla bilgiyi gönüllü olarak açıkladıklarını ve daha düşük sermaye maliyetine sahip olduğunu tespit etmişlerdir.

Benzer şekilde, Huddart ve arkadaşları yaptıkları çalışmada (1999), sermaye piyasasında işlem yapanların riski eşit olmasına rağmen, yüksek açıklama gerekliliklerine sahip, diğer bir ifade ile kamuya açıklama yapma kuralları olan borsalarda işlem yapmayı tercih ettiklerini tespit etmişlerdir. Dolayısıyla bu tür

borsaların; şirketleri, likidite ve sermaye maliyetlerinden yararlanmaları için fon toplama konusunda motive ettiğini açıklamışlardır.

Literatürde gelişmiş sermaye piyasalarına sahip ülkelerdeki kamu firmalarının, bu ülkelerdeki özel şirketlerden daha az kazanç elde ettiklerini tespit eden çalışmalarında Burgstahler ve arkadaşları (2006), bu bulguyu aşağıdaki iki nedenle açıklamışlardır;

- Borsalar Firmalara teşvik sağlayan sermaye maliyetini azaltmak için kazançları daha bilgilendirici hale getirir.
- Hisse senedi piyasaları daha az bilgilendirici kazancı olan şirketleri taramaktadır. Bu nedenle, piyasa katılımcılarından gelen bilgi talebi firma yöneticilerine finansal raporlamanın kalitesini iyileştirme konusunda teşvikler sağlar.

2.2.2.3. Vergi Sistemi

Hukuk sisteminin önemli bir yönü vergi sistemidir. Bir vergi sisteminin kazanç kalitesini etkilemesinin birkaç yolu vardır. İlk olarak, kazançlar, finansal muhasebe geliri ve vergilendirilebilir gelir arasında yakın bir bağlantıya sahip olan bir ülkedeki temel işlemleri yansıtmaya olasılığı düşüktür (Guenther ve Young, 2000). Muhasebe standartları ile vergi kanunları arasındaki yakın ilişki, muhasebe standartlarının kalitesini düşürebilir. Çünkü hükümet için vergi toplama gibi politik amaçlara hizmet etmektedir. İkincisi, yüksek bir vergi oranı vergilendirilebilir geliri azaltma konusunda eğilimi artıracaktır. Vergilendirilebilir gelir ve muhasebe geliri, düşük vergilere sahip ülkelerde bile etkilidir. Bu nedenle, daha yüksek bir vergi oranı finansal raporlamada kârın, gelirin saklanması teşvik edecektir (Soderstrom ve Sun, 2007: 694). Burgstahler ve arkadaşları (2006), yüksek vergi oranı olan ülkelerdeki Avrupalı firmaların kazancı daha iyi yönettiğini açıklamıştır.

Üçüncüsü, bir ülkenin vergi otoritesi bir şirketin kârını doğrulamak için yasal bir güce sahiptir. Vergi makamları, hissedarlarla aynı sorunlara sahip değillerdir.

Haw ve arkadaşları (2004), bir ülkenin finansal raporlama ve vergi uyumluluğunun düşük kazanç yönetimi ile ilişkili olduğunu ve kazanç yönetimini azaltmada yargı sistemi verimliliğinden daha büyük bir etkiye sahip olduğunu bulmuşlardır.

Vergi oranları politik süreçlerle belirlenmektedir. Vergi tahsilatı yetkisi olan Maliye Bakanlıkları siyasi bir süreçte atanır. Ayrıca, bir ülkenin yolsuzluk düzeyi, vergi toplama sürecinin etkinliğini doğrudan etkiler. Bu nedenle, yasal ve politik sistemler, kazanım kalitesini etkileyen vergi sistemlerini etkileyebilir. Bu da finansal raporların kalitesini etkiler (Soderstrom ve Sun, 2007: 695).

Devletin finansal raporlarla ilgili düzenlemeleri, vergi gelirini artırma yönünde şekillenmektedir. Bu nedenle vergi sistemi finansal raporların kalitesini olumsuz etkileyebilir. Bunun nedeni vergi odaklı olarak finansal raporlarla ilgili yapılan düzenlemeler raporların karar yararlılığını ikinci plana atmakta ve raporların kalitesini azaltmaktadır (Durak ve Gürel, 2014, s.104).

2.2.2.4. Kültür

Kültür, dili, dini, mutfağı, sosyal alışkanlıkları, müziği ve sanatı kapsayan belirli bir insan grubunun özellikleri ve bilgisi olarak ifade edilmektedir. Paylaşılan davranış biçimleri ve etkileşimler olarak kültür, sosyalleşme tarafından öğrenilen bilişsel kurgular ve anlayışlardır. Böylece, gruba özgü sosyal kalıplarla desteklenen bir grup kimliğinin büyümesi olarak görülebilir. Kültür, dini, yemeği, giyim tarzı, dili, evlilik anlayışı, müzik bakış açısı, doğru ya da yanlış inançları, masada nasıl oturulduğu, ziyaretçileri karşılama şekli, davranış biçimleri vb. kısacası bir toplumun yaşama tarzı olarak açıklanan bir kavramdır. Gelenek, bilgi, inanç, sanat, teknik, örf, adet, ahlak, araç-gereç vb. maddi ve manevi unsurlardan oluşan karmaşık bir bütünü ifade etmektedir (Şimşek vd., 2001: 27).

Kültür içinde pekçok unsuru barındıran bir kavram olarak ifade edilebilir. Bu unsurlar arasında en önemlisi değerler olarak kabul edilmektedir. Değerler pekçok çalışmada kültürün içerisinde yer alan sabit bir eleman olarak kullanılmıştır. Fakat

kültürle ilgili karşılaştırmalı çalışmalar değerlerin ölçülmesine katkı sağlamıştır (Hofstede vd., 2010: 12).

Kültürün özellikleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Erdoğan, 2007: 243-247);

- Kültür öğrenilmiş davranışlar bütünüdür,
- Kültür paylaşılabılır,
- Kültür değişebilir,
- Kültür belirli bir şahıs ya da bir toplum tarafından oluşturulmaz,
- Kültür insan yaşamıyla sınırlandıramaz,
- Kültür, insanın biyolojik ihtiyaçlarını ve bunlardan doğan ikincil ihtiyaçlarını karşılar.
- Kültür semboliktir,
- Kültür birtakım psikolojik ihtiyaçları giderir,
- Her kültürün kendisine göre geliştirdiği sembolleri vardır,
- Kültürün bütünüleyici eğilimi vardır.

Sosyal sistemlerdeki davranışı açıklamada kültürel etki konusu bir süredir bilinmektedir, ancak sosyal sistem olarak muhasebe üzerindeki etkisi daha yeni bir çalışma alanı olarak ifade edilebilir (Lim vd., 2012, 75).

Muhasebe sistemleri ile kültürel değişkenler arasındaki ilişkiyi analiz eden çalışmalara bakıldığında, her ülkenin raporlama ve muhasebe uygulamaları arasındaki farklılıkları kültürel açıdan açıklayan kapsamlı bir teorinin olmadığı görülmektedir (Tabara ve Nistor, 2014: 12). Bununla birlikte muhasebe ve kültür araştırmalarında Hofstede'nin oluşturduğu kültürel değer boyutlarının kullanıldığı görülmektedir. Gray, Hofstede'nin oluşturduğu kültürel değer boyutlarını muhasebeye uyarlamıştır (Durmuş ve Güneş, 2017: 85). Gray ülkelerin finansal raporlama sistemleri arasındaki farklılıkları, Hofstede'in önerdiği kültür değerlerini kullanarak, Tablo 2.1'deki şekilde özetlemiştir (Gray, 1988: 9-11);

Tablo 2.1: Gray'in Kültürel Değer Boyutlarını Muhasebeye Uyarlaması

Profesyonellik yerine yasal kontrol	Hofstede'in belirsizlikten kaçınma veya bireysellik özelliği ile ilişkilendirilmiş olan bu kültürel değer profesyonel ve bireysel yargının yada kanuni zorunlulukların tercih edilme derecesini göstermektedir. Profesyonel ve bireysel yargının tercih edildiği toplumlarda, kurallar daha esnekler. Belirsizlikten kaçınma derecesi yüksek olan toplumlar ise, detaylı kanun ve kuralları tercih etmelidir.
Tekdüzenlik yerine esneklik	Tüm işletmeler tarafından tutarlı bir biçimde uygulanarak tekdüzen uygulamalarının veya esnek muhasebe uygulamalarının tercih derecesini belirtmektedir. Tekdüzen muhasebe uygulamalarının tercih edilmesi belirsizlikten kaçınma eğilimini ifade etmektedir. Kolektif toplumlarda tekdüzen muhasebe uygulamasının tercih edilmesi beklendir. Gray, otorite mesafesi yüksek toplumların otoriteyi sorgulamalar nedeni ile tekdüzen uygulamalara daha kolay adapte olacaklarını belirtmiştir.
İhtiyatlılık yerine iyimserlik	Gelecekte meydana gelme ihtimali belirsiz olaylara karşı temkinli veya daha riskli yaklaşımların benimsenmesi derecesini belirtmektedir. Gray'e göre muhasebe uygulamasındaki muhafazakar eğilimler, sermaye piyasalarının gelişmişlik düzeyi, vergi kanunlarının muhasebe kurallarına etki oranı gibi etkenler nedeni ile oluşmaktadır. Gray'e göre, belirsizlikten kaçınma düzeyi yükseldikçe muhasebe uygulamaları daha ihtiyatlı olmaktadır.
Gizlilik yerine şeffaflık	Finansal bilgilerin sadece yönetim kadrosuna yakın kişilerle paylaşılması ya da şeffaflık ve hesap verilebilirlik yanlısı yaklaşımların benimsenmesi derecesini göstermektedir. Gizliliğin tercihi belirsizlikten kaçınma ile yakından ilişkilidir. Finansal bilgi açıklamalarını sınırlandırarak, rekabetten ve çatışmalardan kaçınma isteği ifade etmektedir. Yüksek güç mesafesine sahip toplumlar, bilgileri gizleyerek güç dağılımındaki eşitsizliği koruma eğilimindedir. Kolektif toplumlarda da gizlilik doğrultusunda bir eğilim görülmektedir.

Kaynak: Gray, 1988: 9-11; Durmuş ve Güneş, 2017: 85

Literatürde yer alan araştırmalarda ülkeye özgü kültürel değerlerin risk açıklama düzeyi ile bağlantılı olup olmadığının analiz edildiği görülmektedir. Elde edilen bulgular risk açıklama düzeyi ile Hofstede'nin (2001) kültürel değerleri arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir (Dobler vd., 2016: 53). Kültürel değerlerin muhasebe uygulamaları üzerindeki etkisini ABD ve Çin'de faaliyet gösteren muhasebeciler kapsamında analiz eden bir diğer çalışmada araştırmacılar,

ulusal kültürün, belirsizlik ifadeleri içeren seçilmiş UFRS'leri yorumlarken ve uygularken muhasebecinin kararları üzerinde önemli bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Lim vd., 2012, 75).

Literatür incelendiğinde çok sayıda araştırmacının kültürün özellikle yönetim muhasebesi olmak üzere çeşitli yönetim sistemleri üzerindeki rolünü araştırdığı görülmektedir. Bu çalışmaların bulguları, kültürün motivasyon kontrol sistemleri ve yönetim performansı arasındaki ilişki üzerindeki etkisini doğrulamıştır (Van der Stede ve Wim, 2003, Ekanayake 2004, MacArthur, 2006). Öte yandan, farklı kültürlerden insanların benzer yönetim kontrol sistemlerine ve yönetim uygulamalarına farklı tepkileri olduğu iddia edilmiştir. Tsui (2001) yöneticilerin bütçe katılımının Çin ve Batı yöneticileri arasındaki yönetim performansı üzerindeki etkisini test etmiştir. Çalışmada Çinli ve Batılı yöneticilerin bütçe katılımına davranış ve tutumlarının kültürel farklılıklar nedeniyle farklı olacağı hipotezi test edilmiştir. Çinli yöneticiler, kültürel birikimleri nedeniyle bütçe katılımına olumlu tepki vermezken, Batılı yöneticilerin yüksek (düşük) bütçe katılımı düzeyine olumlu (olumsuz) performans gösterdiği tespit edilmiştir. Benzer bir çalışmada Etemadi vd., (2009), Hofstede'nin kültürel değişkenleri aracılığıyla, kültür, bütçe katılımı ve muhasebe yönetimi sistemlerinin yönetim performansı üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Araştırma sonuçları, batı ülkelerinde geliştirilen yönetim ve teknik araçlarının İran'da kullanışlı olamayacağını göstermiştir. Sonuç olarak, bir kültürel ortamda etkili olduğu kanıtlanmış olan yönetim muhasebesi teknik ve araçları ve yönetim uygulamaları diğer bir kültürel ortamda etkisiz ve hatta işlevsiz olabilir.

Doupnik ve Riccio yaptıkları çalışmada, gizlilik ve muhafazakârlık kapsamında finansal raporlama standartlarının yorumlanması ve uygulamasını araştırmışlardır. Araştırmada Brezilya'da (daha yüksek muhafazakârlık ve daha yüksek gizlilik) ve ABD'de (daha düşük muhafazakarlık ve daha düşük gizlilik) kültürel çevreler arasında, kültürel değişkenlerin etkisi araştırılmıştır. Araştırmacılar, muhafazakârlık ile gelir artışları arasında ve finansal bilgilerin açıklanması ve gizlilik hipotezleri arasında güçlü bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir (Doupnik ve Riccio, 2006: 237). Benzer bir çalışmada Kang ve arkadaşları, yöneticilerin

muhasabe seçimi davranışları üzerinde kültürel değerlerin etkisini araştırmışlardır. Araştırmada 1993-2001 tarih aralığında, 21 ülkeden 800 işletme verileri kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, daha muhafazakâr kültürel çevrelerdeki yöneticilerin daha muhafazakâr muhasabe seçimi yapma eğiliminde olduklarını göstermektedir (Kang vd., 2004, 13).

Ulusal araştırmalarda kültürün muhasabe uygulamaları üzerinde etkili olduğu yer almaktadır. Türkiye’de muhasabenin vergi düzenlemeleri ağırlıklı, vergi amaçlı ve vergiye yönelik tutulması, “vergi için muhasabe anlayışının” “gerçeğe uygun muhasabe anlayışının” önüne geçmesine neden olduğu görülmektedir (Sürmen ve Daştan, 2006: 16).

Türkiye’deki muhasabe kültürünün ya da ikliminin etkileri aşağıdaki şekilde açıklanabilir (Dinç ve Atasel, 2016: 268-269);

- Kamu bürokrasisinin ve özellikle Maliye Bakanlığı’nın etkisi altındadır.
- Türkiye’deki muhasabe öğreticilerinin ve uygulayıcılarının Maliye Bakanlığı’nın yaptığı düzenlemeler çerçevesinde muhasabeyi uyguladıkları ve ele aldıkları görülmektedir.
- Türkiye’deki muhasabe kültürü, muhasabenin hazırladığı faaliyet ve finansal raporlara çok fazla önem verilmemesine sebep olmaktadır.
- Türkiye’deki muhasabe kültürü, Osmanlı’nın son döneminden itibaren uygulanan muhasabe yönteminin vergi odaklı olmasından olumsuz etkilenmiştir.

2.2.2.5. Ekonomik Faktörler

Ülkelerin ekonomileri büyüdükçe ve güçlendikçe ülkede daha fazla finansal ve ekonomik faaliyet yapılmaktadır. Bu nedenle muhasabe uygulamaları da gelişmekte ve çeşitlenmektedir (Jaggi ve Low, 2000: 498).

Finansal raporlama çerçeveleri, uygulandıkları çevrenin muhasebe bilgilerinin gereksinimlerini karşılamaya yöneliktir. Bu ihtiyaçlar ülkeye özgü olabilecek faktörlerle belirlenir. Dolayısıyla, farklı ülkelerde farklı özelliklere sahip farklı finansal raporlama çerçeveleri bulunmaktadır. Muhasebe çeşitliliği, farklı ülkelerde kullanılan finansal raporlama çerçevelerinin özellikleri arasındaki mevcut farklılıkları ifade eder.

Ekonomik faktörler ekonomiyi etkileyen faktörlerdir ve faiz oranlarını, vergi oranlarını, kanunları, politikaları, ücretleri ve devlet faaliyetlerini içerir. Bu faktörler işletme ile doğrudan ilişkili değildir, ancak gelecekteki yatırım değerini etkiler.

Ekonomik faktörler, bildirilmesi gereken bilgileri belirleyen yapılar sunar. Finansal raporlamayı etkileyen başlıca ekonomik faktörler;

- Özelleştirme,
- Ekonomik açıklık,
- Ekonomik gelişme aşaması,
- Uluslararası Ticaret.

Özelleştirme; kamuya açık finansal bilgilere duyulan ihtiyacı artırır.

Ekonomik açıklık; Açık bir ekonomide, yatırım ortamı yabancı yatırımcılar için çekici olmalıdır. Bu, finansal tabloların kalitesini ve karşılaştırılabilirliğini sağlayan iyi bir finansal raporlama çerçevesinin varlığını ifade eder. Gelişmekte olan birçok ülke, yabancı yatırımları arttırmak amacıyla finansal raporlama çerçevelerini değiştirmiştir.

Ekonomik gelişme aşaması; Ding ve diğ. (2007), ekonomik gelişmenin farklı aşamalarındaki ülkelerin farklı muhasebe uygulamalarına sahip olmalarının beklentisi içindedir. Archambault ve Archambault (2003), ekonomi daha da geliştiğinde firmaların daha fazla sermaye artırması gerektiğini beyan etmektedir. Sonuç olarak, finansal raporlama ihtiyacı artar. Ekonomik faktörlerin (ekonominin

gelişme derecesi ve ekonomik sistemin niteliği), gelişmekte olan ülkelerde finansal raporlama uygulamaları üzerinde etkili faktörler olduğu belirtilmektedir.

Uluslararası Ticaret; Uluslararası ticaret ortakları tarafından kullanılan finansal raporlama yaklaşımları, ulusal finansal raporlama çerçevesini etkilemektedir. Örneğin Irvine (2008), ticaret ortaklarının Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)'i IFRS'leri kabul etmeye zorladığını iddia etmektedir. BAE ile Avrupa ülkeleri arasındaki ticari ilişkiler, BAE'ye bu standartları benimsemesi için baskı yapmıştır. Uluslararası ticaretin etkisi, başka çalışmalarla da doğrulanmaktadır (örneğin Gray, 1988; ve Irvine, 2008).

Ülkelerde ekonomik gelişme ile birlikte işletmelerin kaynak ihtiyaçları çoğalarak muhasebe kalitesinin de artması beklenmektedir. Enflasyon da muhasebe uygulamalarını etkileyen bir diğer ekonomik faktördür. Talep artışında, mal veya hizmet fiyatlarındaki artış ile birlikte enflasyon ve piyasada enflasyonla para arzı da artmaktadır. Enflasyonun yol açtığı zararın finansal tablolara etkisini azaltmak için ülkeler çeşitli yöntemler kullanmaktadır ve bu yöntemler nedeni ile muhasebe uygulamalarının farklılaşmaması görülür (Nobes ve Parker, 1983: 35).

Enflasyonun ortaya çıkardığı etki-göz önünde bulundurulmaz ise, işletmenin kendisi ve finansal tablolardan yararlanarak karar alacak üçüncü kişiler, enflasyonun finansal tablolarda yarattığı olumsuz etkiden zarar görmektedir (Gücenme, 2005: 71).

Ekonomik krizler, ülkelerdeki muhasebe kalitesini etkileyen ekonomik faktörlerden birisi olarak kabul edilmektedir. İşletme sahipleri ve yöneticileri, ekonomik kriz zamanlarında, kârları hedeflere göre yönetme ve finansal tablolardaki olumsuz durumları gizleme vb. çabası içindedir. Bu durum muhasebe kalitesini olumsuz olarak etkilemektedir. Muhasebe standartlarının kalitesinin düşük olması da finansal krizleri ortaya çıkaran unsurlar arasında yer almaktadır (Gençoğlu ve Ertan, 2012: 15).

2.2.2.6. Muhasebe Mesleğinin Sahip Olduğu Altyapı ve Muhasebe Mesleğine Verilen Önem

Muhasebecilerin ne yaptığı sorulduğunda, yanıtlar genellikle vergi aracıları ve bağımsız denetçiler gibi rollerden bahseder. İşletmelerde çalışan çok sayıda muhasebe meslek mensubu tarafından gerçekleştirilen fonksiyonlar sıklıkla unutulur ve iyi anlaşılmaz.

Bağımsız direktör, iç denetçi ve şirketlerin baş mali memuru ortak özellikleri vardır. Bu pozisyonlardaki kişilerin hepsi işletmelerde çalışan muhasebe meslek mensupları olabilir. Bu rollerin yanı sıra, muhasebe meslek mensupları, kamu sektörü, kâr amacı gütmeyen sektör, düzenleyici veya meslek kuruluşları ve akademi de dahil olmak üzere her türlü işletmede çok çeşitli başka roller üstlenirler (Jui, ve Wong, 2013).

Muhasebe meslek mensuplarının işletmedeki rolünün finansal raporlamanın kalitesini sağlamadaki önemi fazla vurgulanmaz. İşletmelerdeki muhasebe meslek mensupları genellikle kendilerini finansal raporlamanın bütünlüğünü korumanın ön saflarında bulurlar. Şirket tarafından üretilen finansal bilgilerden yönetim sorumludur. Bu nedenle, işletmelerdeki meslek muhasebecileri, sayılar ve rakamların üretildiği kaynakta finansal raporlamanın kalitesini koruma görevine sahiptir. Vergilendirmedeki ya da denetimdeki meslektaşları gibi, ticaretteki muhasebe meslek mensupları da toplumun genel istikrarına ve ilerlemesine katkıda bulunan önemli rol oynamaktadır. Dolayısıyla, finansal raporlamanın amacı, raporlama kuruluşu hakkında mevcut ve kurumlar için yararlı olan bilgileri sağlamaktır (Tontiset ve Kaiwinit,2018: 292).

İşletmede yetkin bir profesyonel muhasebeci, şirket için paha biçilmez bir varlıktır. Bu kişiler, şirket mali bilgileri hakkındaki temellerine dayanarak oluşturdukları çalışmalarda sorgulayıcı bir zihin kullanırlar. Doğru raporlama için yetkin kişiler gereklidir. Muhasebe konusundaki eğitimleri, sorunları çözmede pragmatik ve nesnel bir yaklaşım benimsemelerini sağlar. Bu, özellikle muhasebe

meslek mensuplarının çoğu zaman nitelikli personel olduğu küçük ve orta ölçekli işletmelerde, yönetim için değerli bir varlıktır. Finansal raporlamanın amaçlarından birinin alacaklılara, yatırımcılara ve diğerk gerçek ve potansiyel kullanıcılara tahmini zaman ve gelecek alacak riskini tahmin etmeleri konusunda yardımcı olacak bilgiler vermesidir (Gilaninia, Chegini ve Mohtasham, 2013: 72).

İşletmelerdeki muhasebe uzmanları, kurumsal stratejiye yardımcı olur, danışmanlık sağlar ve işletmeleri maliyetleri düşürme, en üst sıralarda geliştirme ve riskleri azaltma konusunda destek olur. Yönetim kurulu üyeleri olarak, ticari muhasebe meslek mensupları şirket sahiplerinin diğerk bir ifade ile halka açık bir şirketin hissedarlarının çıkarlarını temsil eder. Muhasebe mesleğinin gelişim düzeyi ve muhasebe mesleğine verilen önem muhasebe uygulamalarına etki etmektedir (Nobes ve Parker: 1998: 36, Alexander ve Nobes, 2004: 99)

Güçlü meslek kuruluşlarının bir ülkede bulunması halinde bu kuruluşlar, muhasebe uygulamalarının geliştirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Meslek kuruluşları muhasebe kalitesinin artmasına katkıda bulunmaktadır (Goldberg ve Godwin, 1999: 1). Bir ülkede etik değerlerin öneminin benimsenmesini hedefleyen, uygulamaya yönelik ve çağın getirdiğı yeniliklere uygun bir muhasebe eğitim sisteminin var olması muhasebe kalitesini olumlu yönde etkilemekte ve meslek mensuplarının yetkinliğini arttırmakta (Gençoğlu ve Ertan, 2012: 15).

2.2.3. İşletmelere Özgü Faktörler

Ülkeye özgü faktörlerin yanı sıra muhasebe kalitesi, sermaye ve mülkiyet yapıları, çalıştıkları denetim şirketleri, işletmelerin büyüklüğü, yabancı borsalarda kotasyonların durumu ve kurumsal yönetişime verilen önem gibi faktörlerden de etkilenir.

2.2.3.1. İşletmelerin Büyüklüğü

İşletmelerin büyüklüğü muhasebe kalitesini etkileyen faktörlerden biridir. Ancak, işletmenin büyüklüğünün muhasebe kalitesi üzerindeki etkisine dair farklı yaklaşımlar vardır. Bazı araştırmacılara göre, büyük işletmeler mülkiyette küçük firmalara göre daha fazla kişi ya da grup bulunduğundan, büyük işletmeler bu bireylerin ya da grupların bilgi ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile daha kapsamlı açıklamalar sunar ve daha yüksek kalitede hesaplara sahiptir. Genel olarak sağlam temellere dayanan büyük şirketler, finansal tablolarında sundukları bilgilerin yatırım yapan kişilerce yanlış anlaşılacağı ve olumsuz bir yatırım tepkisi oluşturacağı konusunda tereddüt etmeden kapsamlı açıklamalar yapabilir (Francis vd., 2004: 985).

Büyük işletmelerin temsil maliyetlerini minimum hale getirmeleri ve ihtiyaç duydukları sermayeyi elde edebilmeleri amacı ile daha çok ve kaliteli finansal bilgileri paylaşmaları bilgi kullanıcılarının beklediği bir husustur (Çelik vd., 2006: 108). Öte yandan, politik maliyet hipotezine göre, işletmeler büyüdükçe ve kârlılık arttıkça, işletme ile ilgili devlet soruşturmaları da artar, bu nedenle büyük şirketler daha düşük kazanç gösterme eğilimindedir, bu durum muhasebe kalitesini azaltan bir faktördür (Jaggi ve Low, 2000: 502- 503).

2.2.3.2. İşletmelerin Sermaye Yapıları

Sermaye yapısı, bir işletme şirketinin faaliyetlerinde ve büyümesinde kullandığı fonları oluşturan uzun vadeli borçların, belirli kısa vadeli borçların, banknotlar, adi hisse senetlerinin ve tercih edilen hisse senetlerinin bileşimidir. İşletmelerin sermaye yapılarının, muhasebe kalitesi üzerindeki etkisi konusunda farklı görüşler vardır. Bir işletmenin makul miktarda borç ve öz sermaye kullanımı, güçlü bir bilanço için kilit bir göstergedir. Borçların sermaye yapısındaki payının yüksek olması ya da borçlanma yoluyla kaynak bulma talebinin yüksek olması muhasebe kalitesini artırmaktadır (Iaridis, 2011: 89).

Bayırlı yaptığı çalışmada (2006), muhasebe kalitesini etkileyen hususlar arasında finansal kaldıraç endeksinin yükselmesinin olduğunu açıklamıştır. Bayırlı'ya göre finansal kaldıraç endeksinin yükselmesinin neticesinde işletmelerin borçlarını finanse edebilmek amacı ile yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurma eğiliminin arttığını ifade etmiştir. Bunun sonucunda tahakkukların değişkenliğinin de arttığını otaya koymuştur (Bayırlı, 290)

Düşük bir borç seviyesini ve yüksek bir özsermayeyi yansıtan sağlıklı bir sermaye yapısı, yatırım kalitesinin olumlu bir işaretidir. İşletmelerin temel amacı, kârlarını en üst düzeye çıkarmak ve aynı zamanda şirket yatırımlarını finanse etmek için kaynaklar hakkında araştırma yaparken maliyetlerini en aza indirmektir. İşletmelerin gerekli finansmanı sağlamak için kullanabilecekleri temel kaynaklar, özkaynak olan iç finans ve borç olan dış finansmandır. Şirketlerin çoğu sermaye yapısını oluşturan özkaynak ve borç arasında bir karışım kullanır. İşletmenin borçlu olması durumunda, fon sahipleri borçlarını anapara tutarını ve faizlerini geri alabilecekme durumlarını belirlemek için işletmenin finansal tablolarını ve yöneticilerini daha yakından inceler. Bu, işletmeleri muhasebelerinin kalitesini yükseltmeye teşvik eder (Nassar, 2016: 2).

Yatırımcıların işletmelere daha fazla güven duymaları, muhasebe kalitesinin yüksek olmasına bağlıdır. Dolayısıyla yatırımcılar işletmeye fon sağlama konusunda daha çok istekli olur. Muhasebe kalitesi yüksek olan işletmelerin sermaye ya da borç şeklinde finansman temini kolaylaşmakta, borç sözleşmelerinin koşulları daha iyi hale gelmekte ve sermaye maliyetleri azalmaktadır (Iaridis, 2011: 89).

Fettahoğlu ve Okuyan (2009) yaptıkları çalışmada, İMKB ikinci ulusal pazarda hisse senetleri işlem gören 194 üretim işletmesine ait verileri kullanmıştır. Elde edilen bulgulara göre sahiplik yapısında yoğunlaşma arttıkça, borçlanma seviyesinin de arttığı öngörülmüştür. Ortak sayısının az olması halinde işletmelerin daha yüksek oranda riski göze alabildikleri, işletmelerin daha fazla ortağa sahip olması halinde daha dengeli bir finansman ve yatırım politikası izleyeceği sonucuna ulaşılmıştır (Fettahoğlu ve Okuyan, 2009).

2.2.3.3. İşletmelerin Sahiplik Yapısı

İşletmelerin sahiplik yapısı, muhasebe kalitesini etkileyen işletmelere özel faktörlerden birisi olarak kabul edilmektedir. Sahiplik yapısı, etkin iç kontrolü sağlayarak, kazanç ve mali tabloların kalitesini arttırmada önemli bir rol oynamaktadır. Sahiplik yapısı artan işletmelerde büyük pay sahibi olan az sayıda hissedar mevcuttur. Bu tarz işletmelerde, yönetimde hissedarlar etkindir, ihtiyaç duydukları bilgilere doğrudan erişebilir ve bu nedenle finansal raporlara olan talep düşüktür. Öte yandan, bazı durumlarda, hissedarları kontrol etmek, iş kaynaklarını fırsatçı bir şekilde kullanma, işletmenin kişilik kavramını ihlal etme ve sermaye sahiplerinden ve diğer hissedarlardan gizlemek için finansal raporlarda değişiklik yapma eğilimindedir. Kontrol haklarının ve nakit akışı haklarının ayrılmasından kaynaklanan bu tür durumlar muhasebe kalitesinde bir düşüşe sebep olmaktadır (Soderstorm ve Sun, 2007: 693).

2009 yılındaki mali kriz, kamu şirketleri tarafından sunulan finansal bilgilerin kalitesi ve kurumsal saygınlığın kontrol mekanizması olarak oynadığı kritik rol üzerine geniş bir araştırma alanı oluşturmuştur (Al-Fayoumi vd., 2010; Castrillo ve San Martín, 2008; Bar-Yosef ve Annalisa, 2013; San Martín-Reyna, 2012; Jin, 2013). Kriz nedeniyle halka açık şirketlerin yöneticileri, kaldıraç yapılarını ve diğer finansal önlemleri güçlendirmenin bir yolu olarak yatırımcıları çekmeye daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Sahipliğin ve yönetimin ayrılmasının, kazanç yönetimini yönlendiren en önemli güçler arasında olduğu göz önüne alındığında, çok sayıda araştırma, sahiplik yapısı ile kazanç yönetimi arasındaki ilişkiyi ve bir şirketin finansal sonuçlarının daha olumlu bir resmini oluşturmak için muhasebe uygulamasını ve finansal tabloları incelemektedir (San Martín Reyna, 2018: 290).

Dünyanın dört bir yanındaki şirketler için temel amaç, yüksek kaliteli finansal raporlara sahip olarak potansiyel yatırımcıları çekmek istemektedirler. Bu bağlamda; McGee ve Igoo (2008), yıllık rapordaki muhasebe ve diğer bilgilerin zamanında olmasının, kaliteli finansal raporların iyi bir ölçütü olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle işletme sahipleri ve diğer hissedarlar, muhasebe ve finansal bilgilerin

zamanında ellerinde olmamasından endişe duymaktadır. Bir yandan, yılsonu ile muhasebe bilgilerinin açıklanma tarihi arasındaki uzun süreler, etkin kararların alınmasında finansal bilgilerin kalitesinin ve geçerliliğinin düşük olmasına yol açmaktadır. Diğer taraftan, finansal raporların zamanında yayınlanması, daha kaliteli oldukları anlamına gelir. Muhasebe Standartları Kurulu'na (Accounting Standards Board, ASB) göre, şirketlerdeki yıllık raporların ana özelliği bilgi kalitesidir. Önemi, bir şirketin performansını değerlendirirken dış kullanıcıların karar vermesine yardımcı olmak gibi çeşitli nedenlerle ilgilidir (Alsmady, 2018: 513).

2.2.3.4. Yabancı Menkul Kıymetler Borsalarında Kote Olma

İşletmelerin muhasebe kalitesini etkileyen unsurlar arasında yabancı menkul kıymet borsalarında kote olma yer almaktadır. UFRS'nin benimsenmesinin sermaye piyasalarının istikrarı ve verimliliği üzerinde önemli olumlu etkileri olacağını göstermektedir. UFRS'nin benimsenmesi, hesabın yatırımcılara şeffaflığını ve kullanılabilirliğini önemli ölçüde artıracaktır. UFRS'nin benimsenmesi, halkın pazardaki güvenini önemli ölçüde artıracak aynı zamanda finansal tabloların tek biçimliliği, karşılaştırılabilirliği ve güvenilirliğini önemli ölçüde artıracaktır (Abolaji ve Adeolu, 2015: 1).

Araştırmalar; yabancı kaynaklar için rekabet eden firmaların, finansal ve muhasebe açıklamalarını genişletme eğiliminde oldukları sonucuna varmıştır. Bu genişletilmiş açıklamanın, kaynak sağlayıcıların firma ile olan işlemlere ilişkin belirsizliklerini azalttığı ve ardından firmanın kaynakları daha düşük maliyetle elde etmesini sağladığı varsayılmaktadır. Geliştirilmiş bilgi, bir şirket hakkındaki belirsizliği ve dolayısıyla potansiyel olarak yatırımcıların ihtiyaç duyduğu risk primini azaltır (Abolaji ve Adeolu, 2015: 3).

Choi ve Levich (1991) muhasebe raporlamasındaki çeşitliliğin (ölçüm, sunum ve açıklama) sermaye piyasası katılımcılarını etkilediğini savunmuştur. Sermaye piyasası düzenleyicileri ve derecelendirme kuruluşlarının kapsamlı bir araştırmasında, ankete katılanların neredeyse yarısı sermaye piyasası kararlarının

muhasabe çeşitliliğinden etkilendiğini belirtmiştir. Ortak muhasabe ilkeleri ve açıklama uygulamalarının yokluğunda yabancı finansal tabloların analizi yatırımcılar için zordur. Uluslararası Finansal Raporlama Standartları, tüm dünyada finansal tabloların tanımlanması, yorumlanması ve yayınlanması için ortak bir dil oluşturulması istenmektedir. Bu ortaklara ve yatırımcılara firmalara standart ve uyumlu bir bakış açısı sağlamaktadır (Blanc, 2003).

Günümüzün iş ortamında, şirketlerin rekabet gücünü korumak için ellerinden geleni yapmaları gerekir. Küresel rekabet, hızlı inovasyon, girişimci rakipler ve giderek daha fazla talep gören müşteriler pazardaki rekabet ortamını değiştirdi. Bu yeni rekabet ortamı, şirketlerin müşterileri için değer yaratma ve açık bir iş stratejisi oluşturma yoluyla kendilerini rakiplerinden farklılaştırma yeteneklerini gerektirir. İş stratejisi, etkin üretim süreci, kurumsal tasarım ve muhasabe bilgi sistemleri gibi uygun organizasyonel faktörlerle de desteklenmelidir (Beke, 2011: 2). NASDAQ, New York Menkul Kıymetler Borsası ve Londra Menkul Kıymetler Borsası gibi köklü, büyük ve gelişmiş borsalarda hisse senetleri işlem gören işletmelerin daha şeffaf finansal tablolar düzenlemeleri ve muhasabe ilke ve standartlarını uygulamada daha dikkatli olmaları beklenmektedir. Bunun nedeni hazırladıkları finansal tablolar, farklı ülkelerdeki farklı yasaların belirlediği sınırlamalara ve farklı ülkelerin borsaları uygun hareket etmek zorundadır (Van Tendelo ve Vanstraelen, 2005: 162). Bu nedenle, bu firmaların muhasabe kalitesinin daha yüksek olması beklenmektedir. Gelişmiş sermaye piyasalarında alım satım işlemlerinin de, kâr düzeltme faaliyetlerini azaltma etkisinin olduğunu varsayılmaktadır (Van Tendelo ve Vanstraelen, 2005: 172).

2.2.3.5. İşletmelerde Kurumsal Yönetime Verilen Önem

Son zamanlarda, birçok gelişmiş ekonomide ve özellikle de pek çok ülkenin Dünya Ticaret Örgütü ve Avrupa Birliği üyeliğine girmesi ve birçok ülke ile serbest ticaret anlaşması imzalamasından sonra ortaya çıkmakta olan pek çok ekonomide kurumsal yönetim kavramına ilgi artmaktadır. Bunlar, yerel ve küresel çapta şirketler arasında pazarlama ve hizmetler, fon kaynakları elde etme yeteneği açısından büyük

bir rekabet ortamı yaratmaktadır. Gelişmekte olan pazarlara olan küresel yatırım büyüme sürecinden geçerken, şirketlerin yerleşik politikaları izlemelerini ve çalışmalarını kurumsal yönetim ilkeleri olarak yönetmelerini gerekli kılmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak, hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkelerde kapsamlı gelişme sağlamak için birçok iktisatçı, analist ve uzman ile kurumsal yönetimin önemi ve etkisine yönelik çalışmalar yapmaktadır. (Al Sufy, 2013: 190).

Kurumsal yönetim, şirketlerin kontrol edildiği ve yönlendirildiği sistem olarak belirtilmektedir. Düzenleyici ve piyasa mekanizmalarını içerir, bir şirketin yönetimi ve hissedarları arasındaki rol ve ilişkileri belirler. Çağdaş işletmelerde, ana dış paydaş grupları hissedarlar, borç sahipleri, ticari alacaklılar, tedarikçiler, müşteriler ve şirketin faaliyetlerinden etkilenen topluluklardır. İç paydaşlar, yönetim kurulu üyeleri, yöneticiler ve diğer çalışanlardır. Yönetim kurulu, yönetim performansını incelemek ve sorgulamak için yeterli bilgi ve beceriye ihtiyaç duyar. Şirketin finansal raporlamasının bütünlüğünü bağımsız olarak doğrulamak ve korumak için prosedürler uygulamalıdır. Kurumsal yönetimin şirketlerin yönetimindeki önemi, özellikle kazanç yönetimi ile ilgili olduğu gibi fazla vurgulanamaz. Herhangi bir örgütün paydaşlarına kazanç, paydaşların yatırım geri dönüşü yapmaya dayandığı firmanın inancı olarak kullanılır. Böylece finansal tablolarda en önemli muhasebe kalemlerinden biri haline getirmiştir (Tolulope vd., 2018: 2).

2.2.3.6. Denetim Firmaları

SPK, mali raporun para birimini sağlamak için 2006'da Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ (Seri: X, No: 22) yayımlamıştır. Rapor, denetçilerin bağımsızlığını ve yasal gereklilikleri içerir. Ayrıca, görev süresini belirleyerek, denetim kapsamını açıklayarak ve denetim standartlarını Uluslararası Denetim Standartları (ISA) ile uyumlu olarak ilan ederek denetim hizmetlerinin kalitesini de düzenler. Tebliğ raporunun esaslarına göre, tüm Borsa İstanbul'da (BIST) listelenen firmaların mali yılsonu finansal raporu için bağımsız bir dış denetçiye sahip olmaları gerekmektedir. Sonuç olarak, finansal rapor, denetim ve

kurumsal yönetimi geliştirmek amacıyla 1 Temmuz 2012 tarihinde yeni bir TTK oluşturulup yürürlüğe girmiştir (Karaibrahimoğlu, 2013: 273).

Yüksek kaliteli denetim hizmetlerinin, finansal tabloların kalitesini ve güvenilirliğini diğer akit tarafların, özellikle de mali tabloların hazırlanmasında yer almayan diğer tarafların perspektifinden iyileştirmesi önerilmektedir. Finansal bilgilerin güvenilirliği ve doğruluğu, denetim kalitesinin sağlanmasında temel bir role sahiptir. Özellikle, Birleşik Devletler (ABD) ve birçok Avrupa ülkesinde muhasebe skandalları dalgasında, sahiplik kazancı, denetim kalitesinin önemini vurgulamıştır. Muhasebe kalitesini etkileyen işletmeye özgü bir diğer faktörler arasında, işi denetleyen firmanın büyüklüğu yer almaktadır. Büyük denetim firmalarında, müşterilerin kaybı ve itibarın azalması veya denetim ücretlerinin azalması gibi olumsuz sonuçlar, ihmalleri nedeniyle doğru olmayan bir denetim raporu yayınladıklarından kaynaklanabilir. Olumsuz sonuçların önüne geçmek için iyi bir denetim raporunun, muhasebe bilgisi kullanıcıları arasında bilgi asimetrisini azaltarak ve dolayısıyla, özsermaye maliyetini düşürerek ve finansman koşullarını iyileştirerek yüksek kaliteli muhasebe açıklamasını sağlamaya çalışması önerilmektedir (Nishtiman vd., 2019: 3).

2.2.3.7. Muhasebe Standartları

Yatırımcıların karar alma aşamasında işletmeleri sağlıklı bir şekilde değerlendirmesi, karşılaştırması farklı muhasebe uygulamaları ile mümkün değildir (Gençoğlu, 2013: 19). Özellikle işletmeler tarafından, sermaye piyasasındaki yatırımcıları çekmek için, finansal raporlarda yanlış bilgilerin verilmesi muhasebe standartlarına olan ihtiyacı ortaya koymaktadır (Schipper, 2010: 323).

Üstündağ'a göre muhasebe standartlarına ihtiyaç duyulmasının nedenleri aşağıda yer almaktadır (Üstündağ, 2000: 31);

- Farklı muhasebe uygulamalarını ortadan kaldırmak,
- Tekdüzeni sağlamak,

- Finansal raporların, kalite göstergelerine uygun olmasını sağlamak (açık, uygun, anlaşılabilir, tarafsız, karşılaştırılabilir),
- Finansal bilgi kullanıcılarının yanlış ekonomik karar almalarını engellemek,
- Ortak muhasebe dilini uluslararası alanda oluşturmak

Muhasebe standartları, iyi gelişmiş bir sermaye piyasasında oldukça önemlidir. İşletmenin kontrolörleri, girişimcileri veya yöneticileri, doğal olarak, işletmelerinin yatırım fırsatları, gelirleri, giderleri ve firmanın genel olarak durumu hakkında dışarıdan gelenlerden daha fazla bilgiye sahiptir (Brown, 2011: 270).

Dünya çapında karşılaştırılabilir bir bilgi kaynağı olarak, UFRS Standartları dünyadaki piyasa düzenleyicileri için de hayati öneme sahiptir. UFRS'nin piyasaya sunulan firmaya özgü bilgilerin miktarını ve kalitesini artırdığı dolayısıyla yatırım kararı vermede daha yararlı olduğu araştırma sonuçlarında görülmektedir (Castro ve Santana, 2018: 46-59).

Finansal raporlama kalitesini arttırmak ve yabancı kurumsal yatırımları çekmek amacıyla yerel sermaye piyasalarının UFRS kullanmayı tercih ettikleri görülmektedir (DeFond, 2018: 1-32). Zorunlu UFRS'nin benimsenmesini takiben genel olarak olumlu sermaye piyasası sonuçlarının elde edildiği araştırmalarda görülmektedir. Hatta işletmelerin, UFRS uyumundan sonra özsermaye artışı yaşadıkları ve pazar paylarının arttığı tespit edilmiştir (Downes, 2018: 376-401).

Gassen ve Sellhorn (2006) tarafından yapılan çalışmada, 1998-2004 döneminde halka açık Alman işletmeleri tarafından gönüllü UFRS'lerin benimsenmesinin nedenleri incelendiğinde; büyüklük, uluslararası risk, mülkiyet dağılımı ve yeni halka arz alanlarının önemli itici güçler olduğu görülmüştür (Gassen ve Sellhorn, 2006: 1-3).

Literatürde Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının, işletmenin ekonomik durumunu gösteren finansal raporların kalitesini artıracığı ifade edilmektedir (Kapoor, 2016: 14).

Mart 2002’de alınan kararın ardından Avrupa Parlamentosu Uluslararası Muhasebe Standartlarını (IAS) kabul etme ve uygulama kararı almıştır (Kythreotis, 2014: 5). 2005 itibarıyla, Avrupa’daki ve diğer pek çok ülkenin halka açık tüm şirketlerinin Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) uyarınca finansal tablolar hazırlaması gerekmektedir. Ayrıca, Finansal Muhasebe Standartları Kurulu, UFRS ile ABD standartları arasında yakınlaşmayı hedefleyen kapsamlı bir projeye başlamıştır. Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (International Accounting Standards Committee, IASC) ve Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (The International Accounting Standards Board, IASB)’nın bir amacı, uluslararası düzeyde kabul edilebilir bir yüksek kaliteli finansal raporlama standartları seti geliştirmektir. Bu amaca ulaşmak için, IASC ve IASB ilkelere dayalı standartlar yayınlamış ve izin verilen muhasebe alternatiflerini kaldırmak ve bir firmanın ekonomik konumunu ve performansını daha iyi yansıtan muhasebe ölçümleri gerektirmek için adımlar atmıştır. Alternatiflerin sınırlandırılması, muhasebe kalitesini artırabilir, çünkü bunu yapmak yönetimin muhasebe tutarlarını belirlemede fırsatçı takdir yetkisini sınırlar (Barth vd., 2008: 471).

Muhasebe standartları finansal tablolarda uygunluk, güvenilir temsil, karşılaştırılabilirlik, zamanındalık, doğrulanabilirlik ve anlaşılabilirlik derecesinde artışa yol açar. Finansal tabloların, bu belirtilen özellikleri yansıtmaları gerekir. Böylece sağlanan bilgilerin yararlı ve kaliteli olması sağlanmış olur (Kythreotis, 2014: 5).

Muhasebe standartlarının finansal raporlama bilgilerinin karar almaya etkisinden dolayı, Muhasebe standartlarının finansal raporlamanın kalitesi üzerindeki etkinliği konusunda yapılan çalışmalara olan yoğun ilgi bulunmaktadır. ABD GAAP ve UFRS’nin mali raporların kalitesi üzerindeki etkisini araştıran önceki ampirik

alışmalar farklı etkiler göstermektedir (Barth vd., 2008; Van der Meulen vd., 2007; Bartov vd., 2005; Psaros & Trotman, 2004).

Literatürde UFRS'nin kabul edilmesinin muhasebe kalitesinde iyileşmelere yol açmasının nedenleri aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır (Ahmed vd., 2013: 1347-1348);

- UFRS, belirli muhasebe alternatiflerini elimine eder ve böylece yönetsel takdir yetkisini azaltır. Bu, fırsatçı kazanç yönetiminin kapsamını azaltabilir ve böylece muhasebe kalitesini iyileştirebilir.
- UFRS, yöneticiler tarafından fırsatçı olarak kullanılan muhasebe alternatiflerini ortadan kaldırır, bu alternatiflerin ortadan kaldırılması muhasebe kalitesini iyileştirir.
- UFRS, ilkelere dayalı standartlar olarak görülmektedir ve bu nedenle atlatması daha zordur. Örneğin, ilkelere dayalı bir standart uyarınca, işlem yapılandırması yoluyla bir yükümlülüğün tanınmasını önlemek daha zor olmalıdır.
- UFRS, gerçeğe uygun değer muhasebesinin kullanılması gibi temel ekonomiyi iç standartlardan daha iyi yansıtabilecek ölçümlere izin verir.

Barth ve arkadaşları yaptıkları çalışmada, IAS'i uygulayan firmaların daha az kazanç düzeltmesi, bir hedefe yönelik kazancı daha az yönetme, zararları daha zamanında tanıma ve hisse senedi fiyatları ve getirileriyle daha yüksek muhasebe tutarları ilişkisi gösterdiğini tespit etmişlerdir (Barth vd., 2008: 496-497).

2.3. Finansal Raporlama Kalitesinin Ölçümlenmesi

Finansal raporlamanın temel amacı, ekonomik kararlar için yararlı olan, başta doğası gereği finansal olmak üzere, ekonomik varlıklar hakkında yüksek kaliteli finansal raporlama bilgileri sağlamaktır. Yüksek kaliteli finansal raporlama bilgilerinin sağlanması, sermaye sağlayıcılarını ve diğer paydaşları, genel piyasa

verimliliğini artıran yatırım, kredi ve benzeri kaynak tahsis kararları alma konusunda olumlu bir şekilde etkileyeceği için önemlidir (Van Beest vd., 2009: 4).

Araştırmalar gelişmiş finansal raporlamanın, yatırım verimliliğinin artırılması gibi önemli ekonomik etkilere sahip olabileceğini göstermektedir (Healy ve Palepu, 2001; Lambert, Leuz ve Verrecchia, 2005; Bushman ve Smith, 2001). Yüksek finansal raporlama kalitesinin, bilgi asimetrisini minimum hale getirerek yatırım verimliliğini artırabileceği ifade edilebilir. Firma ile yatırımcılar arasındaki bilgi asimetrisini azaltır ve böylece firmanın fon sağlama maliyetini düşürür. Finansal raporlama kalitesi, hissedar yatırımcılarını bilgilendirmek için finansal raporlamanın firmanın faaliyetleri hakkında, özellikle de beklenen nakit akışları ile ilgili açıkladığı aktardığı bilgiler olarak tanımlanmaktadır (Verdi, 2006: 1).

İlişkili tarafların bilgilendirilmesi, finansal raporlama kalitesinin odağında yer almaktadır. Bu kapsamda, işletmelerin finansal raporlarının kalitesinin tespit edilmesi işletmeler için olduğu kadar finansal piyasalar açısından da önemlidir. Bu nedenle, finansal raporların kalitesi ve diğer bir ifade ile kazancın kalitesi üzerine geniş bir literatür bulunmaktadır (Durak ve Gürel, 2014: 96).

Bilginin kalitesi ile sağlanan yarar doğru orantılıdır. Bu nedenle kaliteli raporlamadan söz edebilmek için bilginin tam olarak sunulması gerekmektedir. Bu durum gerçekleştiğinde, kaliteli finansal raporlar sunulmuş olur ve işletme yöneticileri ile işletme dışındaki paydaşlar arasındaki bilgi asimetrisi azalır. Bilgi asimetrisinin azalması ile daha şeffaf raporlama sağlanmış olur. Böylece belirsizlikler ortadan kalkar, işletmelerin risk primleri azalır ve sonuç olarak sermaye maliyetleri minimum hale gelir (Cohen, 2003: 16; Gençoğlu ve Ertan, 2012:5). İşletmelerin finansman bulmaları da kolaylaşır, firma değeri artar ve rekabet konusunda öne çıkabilir. Diğer bir ifadeyle, finansal raporlama kalitesi sermaye maliyeti ile ters orantılı fakat işletmenin sermaye piyasasından elde edeceği getiri ile doğru orantılıdır (Cohen, 2003: 16)

Sunulan bilgilerin kullanım amaçları doğrultusunda ne derece yetkin ve tam olduğunun belirlenmesi açısından literatürde seçilen bazı göstergeler vardır (Durak ve Gürel, 2014: 96-97). Araştırmacılar tarafından, finansal raporlama kalitesinin değerlendirilmesinde “kazanç yönetimi derecesi”, “tahakkuk kalitesi” ve “ihtiyatlılık derecesi” gibi göstergelerin olduğu görülmektedir (Choi ve Pae, 2011:409). Francis ve arkadaşları yaptıkları çalışmada kazanç kalitesine ve finansal raporlama kalitesine ilişkin 7 adet ölçüt tespit etmişlerdir. İki gruba ayrılan ölçütler aşağıda yer almaktadır (Francis vd., 2006: 259-340):

- Muhasebe-temelli ölçütler; muhasebe raporlarından elde edilen verilere dayanmaktadır
 - a) Tahakkuk kalitesi
 - b) Tahmin edilebilirlik
 - c) Süreçlilik
 - d) Düzlük
- Piyasa-temelli ölçütler; muhasebe raporlarından ve piyasa verilerinden elde edilen bilgilere dayanmaktadır.
 - a) Değere ilişkinlik
 - b) Zamanında sunum
 - c) İhtiyatlılık

2.3.1. Tahakkuk Kalitesi

Kazanç rakamını oluşturan bileşenlerden birisi nakit akışlarıdır. Nakit akışları, kesinleşmiş rakamlar olduklarından, tahakkukların kalitesinin tespit edilmesi aynı zamanda kazanç rakamlarının da kalitesinin belirlenmesi anlamına gelir. Tahakkuklar ise nakit akışlarına dönüştükleri sürece kaliteli kabul edilir (Dechow ve Dichev, 2002: 38; Francis vd., 2006: 270).

2.3.2. Süreğenlik

Kazancın süreğenlik özelliği göstermesi istenir. Kazancın süreğen olması halinde, açıklanan kazanç tutarının gelecek dönemlerde de var olacağı ve geleceğe yönelik bilgiler sunabileceği varsayıldığında süreğenliğin artmasıyla kazancın kalitesinin de arttığı ifade edilebilir (Durak ve Gürel, 2014: 97).

2.3.3. Tahmin Edilebilirlik

Tahmin edilebilirlik özelliği, gelecekteki kazancın tahmin edilmesinde geçmiş dönemlerde raporlanan kazanç performansının kullanılabilir olması şeklinde açıklanmaktadır. Bilginin ihtiyaca uygun özellikte olduğunun göstergelerinden birisi tahmin edilebilirlik olduğundan raporlama kalitesi ile doğru orantılı olduğu savunulmaktadır (Durak ve Gürel, 2014: 97).

2.3.4. Düzlük

İşletme yöneticilerinin gelecekte oluşacak kazançlara dair özel bilgileri, dönem kazancının uyumlaştırılması amacı ile kullanması sonucunda, raporların bilgilendirme özelliği artmakta ve dolayısıyla finansal raporlama kalitesine katkı sağladığı açıklanmaktadır (Demski, 1998: 275). Bu nedenle düzlük özelliğinin istenilen bir özellik olduğu ifade edilebilir (Durak ve Gürel, 2014: 97).

2.3.5. Değere İlişkinlik

Değere ilişkinlik, kazanç rakamının hisse senedi fiyatındaki değişimleri açıklama yeteneği olarak açıklanmaktadır. Bu nedenle yüksek olması istenen bir durum olarak ifade edilebilir (Barth vd., 2001: 481).

2.3.6. Zamanında Sunum

Kamuya açık iyi ya da kötü haberlerin, bilgilerin muhasebe kârında yansıtılma hızı zamanlılık olarak ifade edilmektedir. Hisse senedi getirisi ile ölçülen ve piyasa değerindeki değişimi ifade eden, ekonomik kârı yansıtmanın, muhasebe kârının temel görevi olduğu kabul edildiğinde, zamanında sunumun bilginin vazgeçilmez özelliklerinden olduğu ifade edilebilir (Ball vd., 2000: 7).

2.3.7. İhtiyatlılık

İhtiyatlılık, kamuya açık haber ve bilgilerin finansal tablolara yansıtılma zamanlılığı ile ilgilenir. Bununla birlikte kötü haberin finansal tablolara yansıtılması için olası duruma gelmesi yeterli kabul edilirken, iyi haberin finansal tablolara yansıtılabilmesi için kesinleşmesinin beklenmesi ihtiyatlılığın gereğidir. Şeffaflık olarak kabul edilen zamanlılık ve ihtiyatlılık, kazanç rakamının sahip olması istenen özellikler arasında yer almaktadır (Ball vd., 2000: 8).

2.4. Raporlama Sürecinin Gelişimi

Ülke ekonomilerini birbirine bağlayan ekonomik alandaki gelişmeler, sınır ötesi faaliyetlerde bulunan işletmelerin sayısındaki artış, uluslararası pazarlardaki gelişmeler ve sermaye hareketlerinin artması, uluslararası arenada finansal tabloların hazırlanmasında ve raporlanmasında ortak bir finansal raporlama dili ihtiyacını hızlandırmıştır. Sermaye piyasasında faaliyet gösteren yatırımcıların karar vermeleri, ülkeler arasında karşılaştırma yapma ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Yatırımcıların bu karşılaştırmaları yapmak için uluslararası uyumlu raporlama dilini kullanması gerekir. Bu gereklilik sonucunda çalışmalar ilk olarak ülke bazında başlamış ve bu çalışmalarda ABD, Fransa, İngiltere ve Almanya lider ülkeler haline gelmiştir. Uluslararası alanda paylaşılması ve karşılaştırılması gereken bilgilerin gerekliliği, standardizasyon çalışmalarını uluslararası boyutlara ulaştırmaktadır (Kocamaz, 2013: 106-107).

Muhasebe standartları sadece finansal bilgilerin raporlanmasını sağlamakla kalmaz, standartların ait olduğu ülkeleri sistematik olarak uyumlaştırmayı da amaçlar. Ülkeler arasında uluslararası standartlara uyumun sağlanması farklı ülkelere yatırım yapan şirketler ile yabancı sermaye açısından da gereklidir (Ulus, 2005: 1).

Yatırım yapılan ülkede, finansal tablo raporlarının doğruluğunu sağlamak, faaliyet sonuçlarını rapor etmek, ülkelerdeki farklı muhasebe uygulamalarındaki yatırımların değerini hesaplamak ve karşılaştırmak maliyetli bir süreçtir. Bu nedenle ülkeler; ekonomik, politik, yasal vb. pekçok hususu–göz önünde tutması gerekir. 1973 yılında, yapılarının farklı özelliklerinden dolayı farklı ekonomik gereklilikler sonucu ortaya çıkan ulusal muhasebe standartları arasında birliğin kurulması için Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi kurulmuştur (Sensoy, 2008: 25). 1973 yılında kurulan IASC, Londra merkezlidir ve IASC, IAS'leri yayınlar ve alternatif uygulamaları sınırlandırarak muhasebe uygulamaları arasındaki uyumu iyileştirmeyi amaçlar (Larson ve Chiappetta, 2007: 28).

Muhasebe standartları alanındaki çalışmalar, çeşitli ülkelerdeki çeşitli kuruluşlar tarafından yürütülmüştür ve halen devam etmektedir. Amerika, Almanya, Birleşik Krallık, AB, IASC, Birleşmiş Milletler (BM), Uluslararası Menkul Kıymetler Örgütü Komisyonu (OECD) vb. ülkeler ve kuruluşlar muhasebe standartları üzerinde çalışmaktadır (Sağlam vd., 2008: 3-4).

IASB tarafından yayınlanan UFRS'ler tüm dünyaya yayılmış olsa da, ülkeler ulusal düzenlemelerini UFRS'lerle uyumlu hale getirmekte ve uyumlaştırma çabalarını sürdürmektedir. UFRS'ler uluslararası bir dizi ortak muhasebe ve finansal raporlama seti olarak benimsenmektedir. Pekçok ülke ya UFRS'leri çevirmekte ya da bu standartlara uygun düzenlemeleri kabul etmektedir (Uysal, 2006: 100).

2.4.1. Türkiye’de Raporlama Sürecinin Gelişimi

Türkiye’de, uluslararası muhasebe standartlarına uymak için SPK, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) ve Türkiye Muhasebe Standartları

Kurulu (TMSK) dahil birçok kurum tarafından düzenlemeler yapılmıştır. Türkiye'deki standartlarla ilgili karışıklığı sona erdirmek ve tüm işletmeleri kapsayacak düzenlemeleri yapması amacı ile TMSK kurulmuş ve Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) yayınlanmıştır (Korkmaz vd., 2012: 111).

Türkiye’de muhasebe sisteminin gelişimi devletin kontrolünde başlamıştır. Fransız ve Alman Muhasebe sistemlerinden etkilendiği görülmektedir. Ekonomik ve siyasi ilişkilerin yoğun olması bunda etkili olmuştur. Türkiye’de muhasebe işlemlerinde 1994’e kadar, Vergi Usul Kanunu (VUK), TTK, Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK), Gelir Vergisi Kanunu (GVK)’nın etkili olduğu görülmüştür (Ülker, 1997: 19).

Türkiye’de Muhasebe Sisteminin gelişimine katkıda bulunan uygulamalar Tablo 2.2’de yer almaktadır (Ayboğa, 2002: 41; Çiftçi ve Erserim, 2008: 17);

Tablo 2.2: Türkiye’de Muhasebe Sisteminin Gelişimine Katkıda Bulunan Uygulamalar

Tarih	Türkiye’de Muhasebe Sisteminin Gelişimine Katkıda Bulunan Uygulamalar
1981	Sermaye Piyasası Kanunu uygulamaya konulmuştur.
1989	3568 sayılı Muhasebe Meslek Kanunu uygulamaya konmuştur.
1992	Tekdüzen Muhasebe Sistemi ve Hesap Planı yayınlanmış ve 1994 yılında uygulamaya konmuştur.
1994	Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMSK) TÜRMOB bünyesinde kurularak faaliyete başlamıştır.
1996	TMSK Türkiye Muhasebe Standartlarını yayınlamaya başlamıştır.
1999	TMSK kurulmuştur.
2003	SPK Seri XI ve No:25 sayılı tebliğ ile UFRS ile uyumlu 33 adet standart yayınlamıştır.
2005	Uluslararası muhasebe standartları ile tam uyumlu Türkiye Muhasebe Standartlarını (TMS) yayınlamaya başlamıştır.
2007	Kavramsal çerçeve dışında 31 adet (TMS), 7 adet Türkiye Finansal Raporlama Standardı (IFRS) ve 10 adet TMS yayınlamıştır.

Tablo 2.2: (Devam)

2008	SPK, 2003 yılından beri uyguladığı 25 Nolu Tebliğ'i yürürlükten kaldırarak, Seri No:XI.No:29 Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliğini Resmi Gazetede yayınlamıştır.
2010	KOBİ TFRS hakkında tebliğ, 27746 sayılı Resmi Gazete de yayımlanmıştır. 2012 tarihinden itibaren de yürürlüğe konması planlanmıştır.

Kaynak: Ayboğa, 2002: 41; Çiftçi ve Erserim, 2008: 17

Türkiye’de 1994 tarihinden itibaren kullanılagelen Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (MSUGT)’nin amaçları aşağıda açıklanmaktadır (Akdoğan ve Sevilengül, 2008: 24);

- Karar verme durumundaki ilgililere muhasebe bilgilerinin yeterli ve doğru olarak sunulması,
- İşletmelerin birbirinden farklı dönemlerinin karşılaştırılması,
- Birbirinden farklı işletmelerin karşılaştırılması,
- Tüm kesimler için finansal tablolarda yer alan hesap adlarının aynı anlamı ifade etmesi,
- İşletmelerle ilgililer arasında güven unsurunun oluşturulması,
- Muhasebede terim birliğinin sağlanması ve anlaşılabilir olmasıdır.

MSUGT’in düzenlenme amacında açıklanan bilanço usulünde defter tutan gerçek ve tüzel kişilere ait teşebbüs ve işletmelerin faaliyet ve sonuçlarının sağlıklı ve güvenilir bir biçimde muhasebeleştirilmesi hedefinin gerçekleştirildiği görülmektedir. Bununla birlikte finansal tablolar aracılığı ile ilgililere sunulan bilgilerin tutarlılık ve karşılaştırılabilirlik niteliklerini koruyarak gerçek durumu yansıtmasının sağlanması ve işletmelerde denetimin kolaylaştırılması hedeflerinin de gerçekleştiği görülmektedir (Akdoğan ve Orhan Sevilengül, 2007: 84).

Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK) tarafından muhasebe standartlarının oluşturulması konusunda daha önce yapılan çalışmalar referans alınarak 2006’da TMS’ler yayımlanmıştır (Öztürk vd., 2018: 437-457).

1973-2003 tarihleri arasında 41 adet Uluslararası Muhasebe Standardı (UMS /IAS, International Accounting Standards) yayınlanmıştır. 2003 yılından sonra yayınlanan 16 standart ise Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS/IFRS, International Financial Reporting Standards) adını almıştır. Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) ilke olarak UFRS'leri benimsemiştir. Yürürlükteki UMS, UFRS ve Yorumlama Komitesi Kararlarını birebir çevirisini yaparak 2006 yılından itibaren Türkiye Muhasebe Standartları (TMS)/Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) adı altında Resmi Gazete de yayınlanmaya başlamıştır. TMSK yayınlamış olduğu standartları, UFRS'lerde meydana gelen değişikliklere paralel olarak faaliyetinin sona erdiği 2011 yılı sonlarına kadar güncellemeye devam etmiştir (Özerhan ve Yanık, 2015: 3).

TMSK, 2 Kasım 2011'de 660 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile kurulan KGK'na görevi devretmiştir. KGK kuruluşundan itibaren, uygulamada karışıklık olmaması amacıyla UMS ve UFRS numaralarını aynı bırakarak yayınlamıştır (Şavlı, 2016: 18).

KOBİ ve IASB'ler için yayınlanan standartlara göre KOBİ'ler kamuya hesap verme yükümlülüğü bulunmayan işletmelerdir. Aynı zamanda KOBİ'ler halka açık değildir ve mevcut veya potansiyel borç verenler ve kredi kuruluşları vb. bilgi kullanıcıları, yönetimde olmayan işletme sahipleri için genel amaçlı finansal tablo hazırlayan işletmeler olarak adlandırılmaktadır. KOBİ'ler için AB ile uyumlu olarak hazırlanan TFRS seti 1 Kasım 2010 tarih ile 27746 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Öztürk vd., 2018: 437-457).

KOBİ'ler için düzenlenen finansal raporlama standardı, tam sette yer alan sigorta sözleşmeleri, satış amaçlı duran varlıklar ve bölümlere göre raporlama gibi standartları kapsam dışında tutmuştur. Bunun yanısıra dipnotlardaki açıklamalarda azaltmalar yoluna gitmiştir. Bu durumun KOBİ'lerin tam set standartları uygulamaya başladıklarında yani ilerleyen dönemlerde faaliyetlerini büyütüp ölçek değiştirmesi halinde, geçiş sürecini daha az sorunlu hale getireceği belirtilmiştir (Akdoğan, 2010: 1-2). Bütün bu açıklama ve çalışmalara rağmen Avrupa Komisyonu'nun 2012'de

aldığı karar ile birlikte KOBİ'ler için TFRS seti uygulanamamıştır (Öztürk vd., 2018: 437-457).

Türk Ticaret Kanunu (6102 sayılı, TTK), TMS/TFRS'lere uygun raporlama yapması gereken işletmelerle ilgili değişikliğe gitmiştir. 17 Kasım 2012 tarihinde (28470 sayılı) karar Resmi Gazete' de yayımlanmıştır. KGK'nin bu kararı, bağımsız denetime tabi tüm şirketleri, TMS/TFRS'lere uygun raporlama yapmak zorunda bırakmıştır. Bu kararda (Ataman, 2017: 14-15);

- Kamu yararını ilgilendiren kuruluşlar (KAYİK, 660 sayılı KHK)
- Bakanlar Kurulu kararına göre bağımsız denetime tabi olanlar (6102 sayılı Kanun madde 397)
- 6102 sayılı Kanunun 1534. Maddesi/ikinci fıkrasında yer alan şirketler bireysel ve konsolide finansal raporlarını TMS/TFRS'ye göre hazırlamak zorundadır. Kapsam dışında olan işletmelerin yürürlükte olan mevzuatı uygulamalarına karar verilmiştir.

6102 sayılı TTK, finansal raporlamayı bağımsız denetim üzerinden ele almıştır. TTK'da TMS/TFRS'ye uygun raporlama yapması gereken işletmelerin kapsamı genişletilmiştir. KGK 17 Kasım 2012'de TFRS uygulaması gereken işletmeler kapsamını geniş tutmuştur. Bağımsız denetime tabi şirketleri ve Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşları (KAYİK) bu kapsamda değerlendirmiştir (Gökçen vd., 2016: 20).

Yukarıda açıklanan kararın sonrasında KGK 26 Ağustos 2014'de yayımladığı yeni bir kararla (29100 sayılı Resmi Gazete), bu zorunluluğu ortadan kaldırmış ve sadece KAYİK'lerin TMS/TFRS uyumunu zorunlu tutmuştur. KAYİK'ler standartlara uygun finansal raporlama yapmak zorunda kalmış fakat diğer kurumlar Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğ (MSUGT)'ine uygun raporlama yapmaya devam etmiştir. Fakat bu uygulama iki farklı raporun iki farklı şekilde karşılaştırma kriterini beraberinde getirmiştir. Bu nedenle KGK TMS/TFRS' lerle uyumlu yeni raporlama çerçevesi oluşturma çalışması başlatmıştır (Gençoğlu, 2017: 2).

KGK, Türkiye’de bağımsız denetime tabi olan fakat TFRS uygulamayan işletmelerin uyguladıkları mevzuat hükümlerinin AB direktifiyle uyumlu olmadığını belirlemiştir. Bunun yanısıra temel finansal raporlama unsurları açısından eksiklikler bulunduğunu belirtmiştir. Bu tespitler neticesinde MSUGT’a ek olarak ilave hususlar yayınlamıştır. TMS’leri uygulamayan şirketlerin finansal tablolarının hazırlanmasında uygulanacak ilave hususlar resmi gazetede yayınlanarak yerel finansal raporlamaya yönelik eksikliklerin giderilmesi hedeflenmiştir (Ataman, 2017: 16).

Vergi odaklı MSUGT’un finansal tabloların gerçeğe ve ihtiyaca uygun ve karşılaştırılabilir bilgi sunma özelliklerini yerine getirmesinde yetersiz kalması sonucunda ilave hususlar yayınlanmıştır. Temel amaç eksikliklerin giderilmesidir. Bununla birlikte ilave hususların geçici bir çözüm ürettiği görülmüştür. KGK Yerel Finansal Raporlama Çerçevesi çalışmalarına başlamıştır. Bu kapsamda yerel bir finansal raporlama seti hazırlanması için 2015’de taslak metin 2013/34 Sayılı AB Muhasebe Direktifi ile tam uyumlu olarak yayınlamıştır. Bu çalışmalarda İngiltere ve İrlanda’da 2015 yılında yürürlüğe giren ve FRS 102 olarak adlandırılan yerel finansal raporlama seti referans olarak alınmıştır. “Yerel Finansal Raporlama Çerçevesi” metni Türkiye’deki bağımsız denetime tabi şirketler için hazırlanmış ve kamuoyu görüşleri dikkate alınarak gözden geçirilmiştir. Bu çalışmalar sonunda BOBİ FRS (Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı) adıyla 29 Temmuz 2017 tarihinde 30138 (Mükerrer) Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. 2018’de uygulanmak üzere yürürlüğe girmiştir (Öztürk vd., 2018: 437-457).

2014 yılında başlayan bu çalışmalar 2017 yılında tamamlanmış ve 01.01.2018’de Büyük ve Orta Boy İşletmeler için Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS) yürürlüğe girmiştir. BOBİ FRS, bağımsız denetimde ortaya çıkan iki farklı karşılaştırma sorununu ortadan kaldıracak bir standart seti olmuştur (Gençoğlu, 2017: 2).

TTK’da bağımsız denetime tabi işletmelerin belirlenmesinde 2013 – 2016 tarihleri arasında değişiklikler yapılmıştır. 19 Mart 2016 tarihinde AB’ne uygun olarak Tablo 2.3’de yer alan kriterler tespit edilmiştir. İşletmeler bireysel ya da iştirak ve bağlı ortaklıklarıyla birlikte Tablo 2.3’de yer alan şartlardan en az ikisini art arda iki hesap dönemi aşıklarında bir sonraki dönem bağımsız denetime tabi olacaklardır.

Tablo 2.3: Bağımsız Denetime Tabi Şirketleri Belirleyen Kriterler

Kriterler/Yıllar	2013	2014	2015	2016
Aktif Büyüklüğü	150 Milyon TL ve Üstü	75 Milyon TL ve Üstü	50 Milyon TL ve Üstü	40 Milyon TL ve Üstü
Satış Hasılatı	200 Milyon TL ve Üstü	150 Milyon TL ve Üstü	100 Milyon TL ve Üstü	80 Milyon TL ve Üstü
Çalışan Sayısı	500 ve üstü	250 ve üstü	200 ve üstü	200 ve üstü

Kaynak: www.kgk.gov.tr

2.4.2. Türkiye’de Raporlama Açısından Belirlenmiş Süreler

Türkiye’de, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) ile Sermaye Piyasası Kurulu’nca (SPK) finansal raporlamaya ilişkin esaslar düzenlenmektedir. TTK’nın 409. maddesinde her faaliyet dönemi sonundan itibaren 3 ay içinde genel kurulun toplanması gerektiği hükme bağlanmıştır. Finansal tablolar öncelikle yönetim kurulunun onayından geçmekte daha sonra genel kurulun onayına sunulmaktadır. TTK’da finansal raporlama süresinde kısıtlamaya gidilmiştir. TTK’da yapılan bu değişiklikle beraber SPK, 28676 sayılı Resmi Gazete’de, 13.06.2013 tarihinde “Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar” tebliği yayınlamıştır. Tebliğde TTK ile uyumlu olarak halka açık şirketlerin yıllık finansal tablolarını kamuoyuna açıklamalarında süre kısıtlamaları yer almıştır. Bu tebliğle beraber finansal raporlamanın azami süreleri hesap döneminin bitimini izleyen;

- Konsolide finansal tablo hazırlama yükümlülüğü yoksa 60 gün,
- Konsolide finansal tablo hazırlama yükümlülüğü varsa 70 gün olarak açıklanmıştır.

Bu tebliğ yayınlanmadan önce halka açık işletmelerde azami süreler; konsolide finansal tablo hazırlamayanlarda 10 hafta, hazırlayanlarda ise 14 hafta olarak uygulanmıştır (Gör vd., 2016: 677-678).

SPK tarafından yayınlanan son Tebliğ (II-14. 1 sayılı Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliğ) ile finansal raporların “Kurula ve borsaya bildirim” usulü yerine kamuya açıklanması esası benimsenmiştir. Uyulacak süreler de gün olarak belirlenerek kısaltılmıştır. Söz konusu Tebliğ’e göre;

- Hisse senetleri borsada işlem gören işletmelerin yıllık finansal raporları için bireysel finansal tablolarda 60 ve konsolide finansal tablolarda 70 gün, ara dönem finansal raporlar için bireysel finansal tablolarda 30 ve konsolide finansal tablolarda 40 gün olarak değiştirilmiş ve ara dönemin bağımsız denetime tabi olması durumunda 10 gün eklenmiştir.
- Diğer işletmelerin yıllık finansal raporları için söz konusu finansal raporların görüşüleceği genel kurul tarihinden 3 hafta önce ve her halükarda ilgili hesap döneminin bitimini takip eden 3. ayın sonu, ara dönem finansal raporlarda bireysel finansal tablolar için 30 gün ve konsolide finansal tablolar için 40 gün olarak değiştirilmiş ve ara dönemin bağımsız denetime tabi olması halinde 15 gün süre eklenmiştir (Tuan, 2016: 101-102).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KONSOLİDE VE BİREYSEL FİNANSAL TABLOLARIN YAYINLANMA ZAMANLAMASINA ETKİ EDEN FAKTÖRLER VE ZAMANLAMANIN HİSSE SENETLERİ FİYATINA ETKİSİNE İLİŞKİN BİST'TE BİR ARAŞTIRMA

Araştırmanın bu bölümünde ilk olarak konu ile ilgili literatür taranmıştır. Bu bağlamda uluslararası ve ulusal araştırmalar incelenmiştir. Bu bölümde araştırmanın yöntemi başlığı altında araştırmanın önemi, kapsamı ve amacı açıklanmıştır. Araştırmanın hipotezleri literatür taraması yapılarak oluşturulmuştur. Verilerin toplanması, araştırmanın modeli ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Bölümün sonunda analizler sonucu elde edilen bulgular ve yorumlar paylaşılmış ve sonuç ve öneriler getirilmiştir.

3.1. Literatür Araştırması

Finansal tabloların en önemli özelliklerinden birisi zamanında hazırlanması ve bilgi kullanıcılarına açıklanmasıdır. Denetim çalışmalarının uzunluğunun, mali tabloların açıklanma zamanlamasını etkileyen en önemli belirleyici unsur olabileceğinin kabulü ile yakın zamanda yapılan denetim gecikmesi konusundaki araştırmaların artmasına neden olmuştur (Crslaw, Kaplan, 1991: 21-32).

Denetim çalışmalarının zamanlaması, denetçilerin, bir şirketin operasyonunun gerçek resmini temsil eden bir denetim görüşüne varmaktaki etkinliğini artırmaktadır. Yatırımcılara ulaşan bilgiler, raporlama gecikmesi arttığında azalmaktadır. Yıllık raporlarda muhasebe bilgilerinin zamanında açıklanması, muhasebe bilgilerine dayalı mali tabloların hazırlayıcıları ile mali tablo kullanıcıları arasındaki bilgi asimetrisinin azaltılmasında önemli bir rol oynamaktadır (Yaacob ve Che-Ahmad, 2012: 167-176).

Denetimin zamanında yapılması, aşağıda yer alan ve denetim görevlerini yapmak için gereken saatlerin bir yansıması olarak ifade edilebilir (Lawrence ve Glover, 1998). Bunlar;

- Gerçekleştirilen geçici denetim çalışması miktarı,
- Sözleşmeye atanan denetçi sayısı,
- Gereken ilave saat sayısı.

Kurumsal finansal bilgilerin zamanında yayınlanması, denetimin tamamlanması için geçen süreye bağlıdır. Denetim raporundaki gecikme, faaliyet raporunda denetlenen mali tabloların yatırımcılar için mevcut olan tek ve güvenilir bilgi kaynağı olduğu görülmüştür. Özellikle yeni geliştirilen sermaye piyasalarında, kritik bir faktördür (Leventis, Weetman, Caramanis, 2005: 45-58).

Denetim firmaları arasında yer alan Deloitte, PricewaterhouseCoopers, KPMG ve Ernst & Young uluslararası alanda faaliyet gösteren dört büyük denetim firması olarak kabul edilmektedir. Bu dört büyük denetim firması dışında kalan denetim firmaları ise diğer denetim firmaları olarak adlandırılmaktadır. Bu şekilde denetim firmaları iki grupta toplanmaktadır. Dört büyük denetim firması kurumsal ve büyük ölçekli işletmelerdir. Bu nedenle denetim çalışmalarında daha esnek ve etkin olabildikleri görülmektedir. Aynı zamanda çalışan sayılarının diğer firmalara kıyasla daha fazla olduğu ve bu durumun denetim çalışmalarının daha kısa zamanda tamamlanmasında önemli katkı sağladığı ifade edilebilir. Bunların yanı sıra bu denetim firmalarının kullandığı denetim teknolojisinin de denetim süresini etkilediği görülmektedir. Yapılan çalışmalarda, denetimde kullanılan teknolojiler ile denetim süresinin uzunluğu arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Bamber vd., 1993:1-24; Yaacob ve Che-Ahmad, 2012: 167-176; Nor, Rohami, Wan-Hussin, 2010: 57-84; Al-Ghanem, Hegazy, 2011: 73-90; Khasharmeh ve Aljifri, 2010: 51-71; Yücel vd.,2013).

Denetim yapısıyla ilgili olarak, sonuçlar daha büyük bir yapının genellikle daha uzun denetim raporu gecikmesi (Audit Report Lag, ARL)’ne yol açtığını, ancak

daha büyük yapıya sahip muhasebe firmalarının da beklenmeyen olaylara daha hızlı tepki verdiğini göstermiştir. Dört büyük denetim firmasında, diğer denetim firmalarına kıyasla denetim planından sapmalar ve gecikmelerle daha az karşılaşıldığı görülmektedir (Leventis, Weetman, Caramanis, 2005: 45-58). Aynı zamanda dört büyük denetim firmasının, beklenmeyen bir olay meydana geldiğinde, yeni duruma daha hızlı bir şekilde uyum sağlayabildiğini göstermektedir. Bu nedenle dört büyük firma tarafından denetlenen firmalar daha kısa sürede denetlenmektedir (Bamber, Bamber, Schoderbek, 1993: 1-24).

Dört büyük denetim firmasının aşağıdaki özellikleri nedeniyle diğer denetim firmalarından daha etkin denetim gücüne sahip oldukları kabul edilmektedir (Owusu-Ansah & Leventis, 2006: 20).

- İnsan kaynağı güçlüdür.
- İleri düzey teknolojiye sahiptirler.
- Personel eğitimi için daha fazla kaynağa sahiptirler.

Finansal raporların yayınlanma süresini etkileyen faktörlerden birisi de denetçi görüşü olarak kabul edilmektedir. Bamber ve arkadaşları yaptıkları çalışmalarında, denetçilerin önemli çaba ve zaman harcamadan olumlu görüş yayınlamayacakları sonucuna ulaşmıştır. Olumlu denetim görüşü alan şirketlerde, denetçinin denetim çalışmalarını tamamlamak için ek süreye ihtiyacı olabilir, bu nedenle finansal raporlamanın yayınlanma süresini uzatabilmektedir (Bamber, Bamber ve Shoderbek (1993).

Finansal raporların yayınlanma süresini etkileyen faktörlerden diğeri ise işletme büyüklüğüdür. Literatür incelendiğinde işletme büyüklüğü ile ilgili farklı görüşlerin yer aldığı görülmüştür. İlk görüş, işletme büyüdükçe muhasebe ile ilgili işlemlerin de arttığı görülmektedir. Bu durum işlemlerin daha da karmaşıklaşmasına yol açmakta ve denetim süresinin daha fazla zaman almasına neden olmaktadır (Ashton, Willingham & Eliot, 1987, Yacoob & Che-Ahmad, 2012).

İkinci görüş ise büyük ölçekli işletmelerin daha kurumsal yapılara sahip oldukları kabul edilmektedir. Bu yapı nedeniyle denetim süresinin kısaldığı ve denetim faaliyetlerinin kolaylaştığı görülmektedir (Bamber, Bamber & Shoderbek, 1993; Ashton, Graul & Newton: 1989; Knechel & Payne.2001, Lee, Mande & Son, 2008; Al-Ajmi:2008; Afify, 2009; Ghanem & Hegazy, 2011; Mohammed-Nor, Shaife & Wan- Hussin, 2010; Modugu, Eragbhe & Ikhatua, 2012; Jaggi & Tsui, 2012). Türkiye’de yapılan benzer araştırmalarda da denetim süresinin kısılmasında işletmenin büyüklüğünün önemli olduğu görülmüştür (Ertan vd.2013; Türel (2010).

Kaliteli finansal raporlama talebi, bir şirket ne kadar büyük olursa, o kadar fazla olmaktadır. Bu durumda, büyüklüğü fazla olan şirketlerin finansal raporlarının yayınlanma süresini küçük şirketlere göre daha kısa sürede tamamladıkları düşünülmektedir. Bu durumun nedeni olarak aşağıdaki hususlar üzerinde durulmaktadır (Ismail & Chandler, 2004: 8);

- Büyük şirketlerin küçük şirketlere kıyasla daha fazla muhasebe personeline, sermayeye ve daha gelişmiş muhasebe bilgi sistemlerine sahip olmalarıdır. Bu sayede söz konusu şirketlerin finansal raporlama konusunda daha hızlı olmalarını sağlamaktadır.
- Büyük şirketler küçük şirketlere oranla daha fazla kamuoyunun gözündedir. Bu sebeple büyük şirketlerin yatırımcılarının beklentilerini daha hızlı karşılamak istemeleri ve zamanında bilgi bekleyen çok sayıda analist tarafından takip edilmeleridir. Bu nedenle büyük şirketler, spekülasyon faaliyetlerinden kaçınmak için finansal raporlarını zamanında yayınlamak için daha fazla baskı altındadır.

Dyer ve McHugh (1975) Avustralya’da yapmış oldukları çalışmada, firma büyüklüğü, yılsonu kapanış tarihi ve firma kârlılığının finansal rapor tarihindeki gecikmeleri etkileyen faktörler olabileceğini iddia etmişlerdir. Ancak çalışma sonucunda sadece firma büyüklüğünün finansal raporların sunum tarihini etkilediğini ortaya koymuşlardır (Özkan vd.,2013).

Carslaw ve Kaplan (1991), Yeni Zelanda’da yapmış oldukları çalışmada firma büyüklüğü, endüstri, kâr ya da zarar ve olağan dışı kalemlerin finansal raporların sunum tarihi üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Çalışma sonucunda firma büyüklüğünün rapor sunum süresini kısaltan ve zarar raporlamanın rapor sunum süresini uzatan bir etkiye sahip olduğunu bulmuşlardır.

Owusu-Ansah ve Leventis (2006), Yunanistan’da yapmış oldukları çalışmada, büyük firmaların ve hizmet sektöründe faaliyet gösteren firmaların, Ponte vd. (2007) de İspanya’da yapmış oldukları çalışmada, yine büyük firmaların ve finans sektöründe faaliyet gösteren firmaların denetim raporlarını daha erken sunduklarını tespit etmişlerdir (Özkan vd.,2013).

Şirket yaşının finansal raporlamanın yayınlanma süresini etkilemediğine dair bazı çalışmalara rağmen (Al Jabr, 2006; Mahajan & Chander, 2008), yüksek borçlanma oranı bulunan işletmelerin denetim riskinin de yüksek olduğu ifade edilebilir. Bu nedenle denetim süresinin uzun olması beklenen bir durumdur. Literatür incelendiğinde bu görüşü destekleyen pek çok araştırmanın olduğu görülmektedir (Al- Ajmi, 2008; İshak, Sidek & Rashid, 2010; Lee, Mande & Son, 2008; Ertan vd. 2013). Bu açıklamalarla aynı yönde olan bazı çalışmalar (Aljabr, 2007; Deloof & Weet, 2003) şirketin finansal kaldıraç oranı ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif ve anlamlı bir ilişki bulmuşlardır.

Literatürde işletmenin bağlı bulunduğu endüstrinin, denetim çalışmasının kapsamına ve denetim süresine etkisi olduğu bilgisi yer almaktadır. Bu doğrultuda Türel (2010) yaptığı çalışmada, üretim işletmelerinde denetim sürelerinin daha uzun olduğu sonucuna ulaşırken, Jaggi ve Tsui (2012) yaptıkları çalışmada, sanayi işletmelerinin denetim sürelerinin daha uzun olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Bunun yanı sıra Bamber, Bamber ve Schoderbek (1993) ve Ashton, Graul & Newton (1989) yaptıkları çalışmalarda finans kuruluşlarının denetim sürelerinin daha kısa olduğunu tespit etmişlerdir (Ertan vd., 2013).

Şirketlerin faaliyet gösterdikleri sektör, konuya ilişkin yapılan çalışmaların çoğunda finansal raporların yayınlanma süresinin belirleyicisi olarak dikkate alınmıştır (Özkan vd., 2013; Al-Ghanem & Hegazy, 2011; Türel, 2010; Ansah vd., 2006).

Aktaş ve Kargın (2011), 2005-2008 yılları arasında İMKB’de faaliyet gösteren firmalar üzerinde yaptıkları çalışmada, finansal tablo türü, kâr ya da zarar açıklanması ve faaliyet gösterilen sektörün finansal raporlama tarihi üzerinde etkisi olduğunu ortaya koymuşlar ve ayrıca finansal olmayan, konsolide tablo yayınlayan ve zarar açıklayan firmaların finansal raporlarını daha geç bir tarihte yayınladıklarını ifade etmişlerdir

Finans sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin finansal olmayan sektörlerde faaliyet gösteren şirketlere oranla daha fazla yasal düzenlemeye tabi olduklarını ve bu nedenle finansal raporlarını daha erken sunduklarını literatürde konuyla ilgili yapılan çalışmalarda ortaya konmaktadır. Ayrıca, finansal olmayan şirketlerde finansal varlıklardan daha fazla denetim süresi gerektiren finansal olmayan varlıkların varlığı da, finansal olmayan şirketlerin finansal raporlarını daha uzun sürede sunmalarının nedenlerinden birisidir. Diğer bir deyişle , finansal sektördeki şirketlerde stok kalemi ya çok düşük bir seviyededir ya da hiç yoktur. Bu nedenle, denetim sürecinde, toplam varlıklar içerisinde denetime tabi olacak stok kaleminin olmaması, denetim süresinin ve finansal raporlarının yayınlanma süresinin kısalmasına neden olmaktadır (Özkan vd., 2013: 175). Dolayısıyla, finansal sektörde faaliyet göstermenin finansal raporların sunum tarihini kısaltıcı bir etkisi olması beklenmektedir.

Likidite, bir işletmenin borç ödeme gücünü gösterir. Bu nedenle kredi veren kuruluşlar kredi vermeden önce işletmelerin likidite oranlarına çok fazla dikkat ederler. Likidite oranlarından en fazla kullanılanı cari orandır. Cari oran bir işletmenin dönen varlıklarının kısa vadeli yabancı kaynaklarını karşılama derecesini gösterir. Cari oranın yüksek olması borçlarını zamanında ödeyebileceği anlamına gelirken, işletmenin finansal durumunun güçlü olduğunu gösterir. Cari oranı yüksek

olan işletmeler, kredi veren kuruluşlara ve yatırımcılara iyi haberler vermek amacıyla denetim raporlarının daha kısa sürede yayınlanmasını tercih ederler (Ertan vd., 2013).

Yöneticilerin kötü haberleri ertelemek ya da saklamak yönündeki eğilimleri nedeniyle, teorik olarak, cari döneme ilişkin zarar raporlamanın ilgili döneme ait finansal raporlarının sunum zamanını geciktirmesi beklenmektedir. Buna durumda firmalar finansal durumlarına ilişkin kötü haberlerin sunumunu iyi haberlerden daha sonra açıklama eğiliminde oldukları görülmektedir (Özkan vd., 2013: 175).

Leventis ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada, Atina Menkul Kıymetler Borsası'nda hisse senetleri işlem gören şirketlerin raporlarının gecikme nedenlerini incelemiştir. Denetim raporu gecikmesi ile denetçi türü, denetim ücretleri, denetim raporundaki açıklama sayısı, olağanüstü maddelerin varlığı ve denetim raporunda belirsizlik ifadesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunur. Sonuçlar, denetim raporunun gecikmesinin uluslararası bir denetim firması atanması veya bir denetim ücreti prim ödemesiyle azaltıldığını, ancak potansiyel olarak kötü haberlerin özelliklerinin gecikmeleri artırdığını göstermektedir (Leventis, Weetman, Caramanis, 2005: 45-58).

3.1.1. Konu İle İlgili Olarak Yapılan Ulusal Araştırmalar

Doğan ve arkadaşları (2007) yaptıkları çalışmada, şirketin faaliyette bulunduğu sektör, işletme büyüklüğü, kârlılık, şirket hakkında iyi ya da kötü haberlerin ve finansal risk gibi değişkenlerin finansal tabloların yayınlanma süresi üzerine etkisini araştırmışlardır. Bu amaçla 2005 yılında BİST'te hisse senetleri işlem gören ve Kurumsal Yönetim Endeksinde kayıtlı 45 şirketin verilerinden yararlandıkları çalışmada regresyon analizi yöntemini kullanmışlardır. Araştırma sonucunda, şirketin kârlılık durumunun finansal tabloların yayınlanma süresi üzerinde olumlu yönde etkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca şirket hakkındaki iyi haberlerin finansal tabloların yayınlanma süresi üzerinde olumlu, kötü haberlerin ise olumsuz yönde etki yarattığı görülmüştür. Buna ilave olarak, finansal tabloların

yayınlanma süresinin, artan mali riskten, şirket büyüklüğünden, geçmiş yılların finansal tablo yayınlanma sürelerinden, politikasından ve şirketlerin özelliklerinden önemli ölçüde etkilenebileceği tespit edilmiştir.

Türel (2010) yaptığı çalışmada, Türkiye’de faaliyet gösteren şirketlerin finansal tablolarını yayımlama süresine etki eden denetim ve işletme ile ilgili faktörleri incelemiştir. Bu faktörler arasında, işletme büyüklüğü, işletmenin kâr veya zarar etme durumu, denetçi tipi, denetçi görüşü ve işletmenin dâhil olduğu sektör yer almaktadır. Bu amaç kapsamında 2007 yılında BİST’te mali sektör dışında kalan 211 şirketin verileri çoklu regresyon analizi kullanılarak incelenmiştir. Bulgular bireysel finansal tablo hazırlayan işletmelerin %59’unun, konsolide finansal tablo hazırlayan işletmelerin ise %66’sının finansal tablolarını yasal olarak yayınlamaları gereken süreden önce yayınladıklarını göstermektedir. Regresyon sonuçları ile işletmenin dönem sonunda kâr ya da zarar açıklamasının, denetçinin şirketin dört büyüklerden biri olup olmaması, denetim raporunda yer alan denetim görüşü ve şirketin bulunduğu sektörün finansal tabloların yayınlanma zamanı üzerinde etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Dumlu ve Saltoğlu (2011) yaptıkları çalışmada, 2005-2009 yılları arasında BİST’te işlem gören mali ve imalat sektöründen 48 şirketin finansal tabloların yayınlanma süresi Z Skoru Testi ile incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, finans ve üretim sektörlerinde faaliyet gösteren şirketlerin finansal tablolarını yayımlama sürelerinin birbirinden istatistiksel olarak farklı olmadığı tespit edilmiştir.

Aktaş ve Karğın (2011) yaptıkları çalışmada, 2005-2008 yılları arasında BİST’ de hisse senetleri işlem gören işletmelerin finansal tablolarının yayınlanma süresi ile işletmenin raporlama tipi (yayınlanan raporların bireysel finansal tablo ya da konsolide finansal tablo olması), dahil olduğu endüstri ve işletmenin kâr/zarar raporlamış olması arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Regresyon analizi yönteminin kullanıldığı araştırmada, yapılan analiz sonucunda, finansal olmayan şirketlerin finansal tablolarını diğerlerinden daha sonra yayınladıkları tespit edilmiştir. Aynı şekilde, konsolide finansal tablo düzenleyen şirketlerin finansal tablolarını bireysel

tablo olarak düzenlenenlere göre daha sonra raporladıklarını ve olumlu gelir bildiren şirketlerin finansal tablolarını diğerlerinden daha erken yayınladıklarını tespit edilmiştir.

Vuran ve Adiloğlu (2013) yaptıkları çalışmada, 2009 yılında BİST'te işlem gören finansal sektör dışındaki 178 şirketin kurumsal finansal tabloların yayınlanma süresi ile muhasebe ve denetimle ilişkili değişkenlerini, hem konsolide hem de konsolide olmayan (bireysel) finansal tablolar açısından incelenmiştir. Ki-Kare testi kullanılarak yapılan analiz sonucunda, aktif kârlılık oranı, gelir, cari oran, denetim görüşü, toplam özkaynak / toplam varlıkların ve faaliyetlerden nakit akışları / faiz gideri ile finansal tabloların yayınlanma süresi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Özkan ve arkadaşları (2013), finansal tablolar ve denetim raporlarının yayınlanma süreleri ile şirketlere özgü faktörler arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada, 2005-2010 yılları arasında BİST'te işlem gören şirketlerin 1.858 şirket-yıl verisini kullanmışlardır. Bu çalışmada faaliyet gösterilen sektörün, bağımsız denetim firmasının ve finansal performansın finansal tabloların yayınlanma süresi üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Çoklu panel regresyon analizi kullanılan çalışma sonucunda, zarar beyan eden ve finansal olmayan firmalara ait finansal raporların daha geç sunuldukları tespit edilmiştir. Aynı zamanda bulgular arasında, büyük denetim firmalarınca yapılan denetimin konsolide finansal raporların kamuya sunulması süresini kısalttığını, beklentinin aksine, bireysel finansal raporların sunum süresini uzattığı yer almaktadır. Ayrıca bu çalışmada İMKB'de işlem gören firmalara ait finansal raporların ortalama 75 günde sunulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Konsolide finansal raporlar için bu süre 84 iken, konsolide olmayan raporlar için 66 gündür.

Ertan ve arkadaşları (2013), 2006-2011 yılları arasında Borsa İstanbul'da hisse senetleri işlem gören 102 işletme üzerinde panel veri analizi yöntemini kullanarak çalışma yapmışlardır. Bu çalışmada yer alan işletmeler konsolide finansal tablo düzenleme yükümlülüğü olan işletmeler arasından seçilmiştir. Araştırmada denetim süresini etkileyen faktörlerin belirlenmesi hedeflenmiştir. Araştırma

sonucunda, denetim süresi ile işletmelerin büyüklüğü, denetçi görüşü, kazanç haberleri ve işletmenin yoğun dönemde denetlenmesi arasında beklenen yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda denetim süresi ile kaldıraç oranı arasında beklenenden farklı yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Yücel ve arkadaşları (2013), 2006-2011 tarih aralığında hisse senetleri Borsa İstanbul'da işlem gören ve aynı zamanda konsolide finansal tablo yayınlama yükümlülüğü olmayan işletmelerin verilerini kullanarak analiz yapmışlardır. Araştırmada denetim süreleri ile kurumsal yönetim düzeyleri arasındaki ilişkinin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Çalışmada denetim süresini etkilediği belirlenen faktörlerin denetim süreleri üzerindeki etkileri panel veri analizi yöntemi ile test edilmiştir. Çalışma sonuçları, işletmelerin Kurumsal Yönetim Endeksinde olmalarının denetim sürelerinin uzunluğu üzerinde negatif etkisi olduğunu göstermiştir. Bulgular arasında işletmelerin sınav endeksinde yer almalarının ve raporlama yaptıkları bölüm sayılarının denetim süresini kısalttığı yer almaktadır. Bunun yanı sıra denetim süresini uzatıcı etkiler arasında işletmelerin finansal tablolarının dört büyük denetim firması tarafından denetleniyor olması ve bağlı kuruluş sayılarının fazlalığı sayılmaktadır.

Erer ve Cömert (2014) yaptıkları çalışmada, 2003-2010 tarihleri arasında BIST'de mali sektör dışında işlem gören 153 şirketin finansal tablolarının yayınlanma süreleri ile şirket özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Regresyon Analizi kullanılarak yapılan analiz sonucunda, borçluluk oranı yüksek olan şirketler ile konsolide finansal tablo düzenleyen şirketlerin finansal tablolarını daha geç yayınladığı tespit edilmiştir. Ayrıca, dört büyük denetim şirketince denetlenen, denetçilerini değiştirmeyen ve olumlu denetim görüşü alan şirketlerin finansal tablolarını daha erken yayınladıkları belirlenmiştir. Şirket büyüklüğü, kâr veya zarar açıklanması, raporlama dönemi sonu ve şirketin faaliyet gösterdiği sektör ile raporlama zamanı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Tuan (2016) yaptığı çalışmada, şirketlerin denetim komitesi özellikleri ile finansal tabloların yayınlanma süresi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu bağlamda 2007-2014 tarih aralığında BİST'te işlem gören şirketlerin denetim komitelerinin mesleki tecrübesinin, finansal uzmanlığının ve büyüklüğünün finansal raporların sunum zamanı üzerine etkisi incelenmiştir. Regresyon Analizi yöntemi kullanılarak yapılan analizin sonuçları, denetim komitesinin finansal uzmanlığı ve mesleki tecrübesi değişkenleri ile finansal raporlama süresi arasında istatistiksel olarak belirgin negatif yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ayrıca denetim komitesinin büyüklüğü ile finansal raporlama süresi arasında ise istatistiksel olarak anlamlı pozitif ilişki bulunmuştur.

Gör ve arkadaşlarının (2016) yaptıkları çalışmada, BİST'te Kurumsal Yönetim Endeksinde kayıtlı işletmeler üzerinde, panel veri analizi kullanılarak, kurumsal yönetim uygulamalarının finansal raporlamanın süresine etkisi araştırılmıştır. Araştırma, 2009-2014 tarihleri arasında işlem gören 45 işletmenin verileri kullanılarak yapılmıştır. Araştırma bulguları, yönetim kurulu üye sayısının, yabancı yatırımcı sahipliğinin, genel müdür ile yönetim kurulu başkanının aynı kişi olmamasının, zorunlu dipnot açıklama düzeyinin ve şirket büyüklüğünün finansal raporlamanın süresi üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Cengiz (2017) yaptığı çalışmada, denetim komitesi etkinliğinin denetim raporlarının yayınlanma süresi üzerindeki etkisini araştırmıştır. Çoklu regresyon analizi kullanılan araştırmada, BİST'e kayıtlı çeşitli sektörlerden 140 işletmeye ait 2010-2015 verileri kullanılmıştır. Bulgular, denetim komitesinin büyüklüğü ile raporların yayınlanma süresi arasında negatif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte raporların yayınlanma süresi ile denetim komitesinin toplantı sıklığı arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu görülmüştür.

Güleç (2017) yaptığı çalışmada, hem firma hem de denetime özgü faktörlerin panel veri metodolojisini kullanarak BİST'te yer alan şirketlerin, finansal raporlama uygulamalarının zamanında olmasının üzerindeki etkilerini ampirik olarak incelemiştir. Araştırmada BİST'te yer alan, 150 finansal olmayan Türk şirketi için

2009 - 2014 yılları arasında yıllık verileri içeren bir veri seti kullanılmıştır. Tanımlayıcı analiz, ortalama raporlama süresinin tüm örneklem için 69 gün, bireysel ve konsolide finansal tablolar için sırasıyla 62 gün ve 74 gün olduğunu göstermektedir. Araştırma bulguları, şirket büyüklüğü, hisse başına kâr payı, denetçi türü ve iyi kazanç haberlerinin, şirketlerin zamanında finansal tablo yayınlamaları üzerinde önemli ve olumsuz etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda, finansal tablo türünün (bireysel ve konsolide finansal tablolar) raporlama süresi üzerinde önemli bir etkisi olduğu, bununla birlikte, fiyat / defter oranı ve firmaların kaldırıcının önemli bir etkiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Cengiz (2017) yaptığı çalışmada, finansal raporlamanın yayınlanma süresine etki eden faktörleri araştırmıştır. Çalışmada, denetim firmasının ve baş denetçinin değişmesinin, denetim firmasının ve görüşünün türünün, denetim firmasının ve baş denetçinin değişmesinin, şirket yaşının, şirket büyüklüğünün, şirketin cari dönemde kâr ve zarar durumunun, finansal kaldıraç oranının, şirketin hasılat durumunun, şirketin finansal ve finansal olmayan sektörde faaliyet göstermesi durumunun finansal raporlamanın yayınlanma süresi üzerindeki etkisini araştırılmıştır. Tesadüfi örnekleme yoluyla 2011-2015 yılları arasında BİST'te işlem gören ve konsolide olmayan (bireysel) finansal tablo düzenleyen 140 şirket seçilmiştir. Panel veri analizi yöntemi ile yapılan çalışmanın sonuçları, finansal raporlamanın yayınlanma süresi ile şirketlerin cari dönemde kâr raporlaması, denetim firmasının ve denetim görüşünün türü, kaldıraç oranı ve finansal sektörde faaliyet göstermesi arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Araştırma bulguları arasında denetim firmasının ve baş denetçinin değişmesi ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif fakat istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Ocak ve Özden (2018) yaptıkları çalışmada, 2008-2013 döneminde BİST'te işlem gören 968 şirket tarafından yapılan gözlemlerle, denetçiye özgü özelliklerin, denetim raporundaki gecikme üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Araştırma bulguları, imzalayan denetçinin cinsiyet ve eğitim düzeyinin denetim raporundaki gecikmeyi olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Ayrıca bulgular, Türkiye'deki

dört büyük denetim firması tarafından denetlenen şirketlerin, mali tablolarını zamanında sunma konusunda, denetçiler tarafından teşvik edildiğini ve raporlamada denetçilerin önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Aynı zamanda, denetim görüşü doğrudan denetim raporunun gecikmesini etkilemektedir. Firma performansı ve firma yaşı, denetim raporu gecikmesini ters olarak etkilemektedir. Ayrıca, kadın denetçilerin daha fazla denetim gecikmesine yol açtığı, denetçilerin yüksek eğitim seviyesinin de daha fazla denetim raporunda gecikmeye yol açtığı bulgular arasındadır.

3.1.2. Konu İle İlgili Olarak Yapılan Uluslararası Araştırmalar

Bamber ve arkadaşları (1993) yaptıkları çalışmada, denetçilere denetimin tamamlanması için gereken zamanın belirleyicilerini incelemişlerdir. Diğer bir ifade ile araştırmada ARL'nin belirleyicileri tespit edilmiştir. Araştırmada, üç yıl boyunca yedi sektördeki 972 firmadan elde edilen veriler, bir regresyon modeli kullanılarak incelenmiştir. Denetim yapısı ile ilgili olarak, araştırma sonuçları, daha büyük bir yapının genellikle daha uzun ARL'ye yol açtığını, ancak daha büyük yapıya sahip muhasebe firmalarının da beklenmeyen olaylara daha hızlı tepki verdiğini göstermiştir.

Aljahmani (2000) çalışmasında, 1990-1993 yılları arasında Ürdün'de faaliyet gösteren 43 şirketin yıllık finansal tabloların yayınlanma süresinin belirleyicilerini Regresyon Analizi kullanarak incelemiştir. Şirketin büyüklüğü ve kârlılığı ile yıllık finansal tabloların yayımlanma süresi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

İsmail ve Chandler (2004) yaptıkları çalışmada, Malezya borsasında faaliyet gösteren 117 şirketin ara dönem finansal tabloların yayınlanma süresinin belirleyicilerini incelemişlerdir. Araştırmada regresyon analizini kullanmışlardır. Araştırma sonucunda, ara dönem finansal tabloların yayımlanma süresinin, şirketin büyüklüğünden ve kârlılığından olumlu yönde etkilendiğini ve büyük şirketlerin finansal tablolarını erken yayınladıklarını tespit etmişlerdir.

Lai ve Cheuk (2005) yaptıkları çalışmada, denetçi ve denetim firması rotasyonunun ARL etkisini incelemişlerdir. Araştırmada, Avustralya'da, 2001 yılında 369 şirketin verilerini kullanılmıştır. Sonuçlar, denetçi ve denetim firması rotasyonunun ARL'yi önemli ölçüde etkilemediğini göstermektedir. Ancak, çapraz denetim firması rotasyonu ile ARL arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmektedir.

Ansah ve Leventis (2006) yaptıkları çalışmada, Atina Menkul Kıymetler Borsası'nda faaliyet gösteren finansal olmayan, grup şirketlerinin yıllık finansal raporlama uygulamalarını zamanında açıklamalarını etkileyen faktörleri tespit etmişlerdir. Bulgular, şirketlerin% 92'sinin erken (161 günlük düzenleme son tarihine göre), % 3'ünün 161. günde ve % 5'inin geç bildirdiğini göstermektedir. Çok değişkenli regresyon analizi, denetim firması büyüklüğünün finansal raporları açıklama süresini etkilediğini göstermektedir. Araştırma sonuçları, beş büyük denetim firması tarafından denetlenen şirketlerin raporlama sürelerinin daha kısa olduğunu göstermektedir. Ayrıca, inşaat sektöründeki şirketlerin, denetim raporlarının daha kaliteli olduğu sonuçlar arasında yer almaktadır.

McGee (2007) yaptığı çalışmada, Rusya enerji sektöründeki finansal raporlamanın zamanlamasını incelemiştir. McGee, en önemli ekonomik sektörlerden biri olması nedeniyle enerji sektörünü seçtiğini açıklamıştır. Diğer bir neden ise, enerji sektörünün büyük miktarda dış yatırım alıcısı olması, bu durumun muhtemelen enerji sektöründeki finansal raporlama standartlarının ortalamanın üzerinde olacağı anlamına gelmesidir. Rusya enerji sektöründe finansal raporlamanın zamanlaması, yılsonu ile bağımsız denetçi raporunun tarihi arasında geçen gün sayımı ile ölçülmüştür. Bu sonuçlar daha sonra, finansal raporlamanın zamanında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için Rus olmayan enerji şirketleri tarafından finansal raporlamanın zamanlamasıyla karşılaştırılmıştır. Bulgular, Rus şirketlerinin finansal sonuçları rapor etmelerinin, Rus olmayan şirketlere göre çok daha fazla zaman aldığını göstermektedir.

Bonsón-Ponte ve arkadaşları (2008) yaptıkları çalışmada, denetim raporlarının imzalanmasındaki gecikmeleri belirleyen faktörleri analiz etmişlerdir. Çalışmada, gecikmeleri, hesap döneminin kapanmasından denetim raporunun imzalandığı tarihe kadar geçen gün sayısının bir fonksiyonu olarak ölçmüşlerdir. Çalışma, 2002'den 2005 yılına kadar İspanya'da, sürekli faaliyet gösteren 105 şirket üzerinde yapılmıştır. Panel veri analiz metodolojisi kullanılarak elde edilen sonuçlar, daha az denetim gecikmesi sunan şirketleri karakterize eden iki faktörün olduğunu göstermektedir. Bunlar, finansal ve enerji sektörleri gibi düzenleyici baskıya maruz kalan sektörler ve şirketin büyüklüğüdür. Denetim firması, nitelikler veya düzenleyici değişiklik gibi değişkenlerin, İspanya bağlamında, denetim gecikmesi ile önemli bir ilişki göstermediği sonuçlar arasındadır.

McGee ve Yuan (2008) yaptıkları çalışmada, Çin Halk Cumhuriyeti'nde finansal raporlamanın zamanlamasını incelemişlerdir. Finansal raporlamanın zamanlaması, yılsonu ile bağımsız denetçinin Çinli şirketlere ilişkin raporunun tarihi arasında geçen gün sayısı sayılarak ölçülmüştür. Bu sonuçlar daha sonra, önemli bir farklılık olup olmadığını belirlemek için gelişmiş pazar ekonomilerindeki Çinli olmayan şirketlerin verileriyle karşılaştırılmıştır. Araştırma bulguları, Çinli şirketlerin finansal tablolarını yayınlamalarının, Çinli olmayan şirketlerden daha uzun sürdüğünü göstermektedir.

Ishak ve arkadaşları (2010) yaptıkları çalışmada, çeşitli şirket sahipliği biçimlerinin (sahiplik yoğunluğu, kurumsal mülkiyet ve yabancı mülkiyet), finansal raporların zamanında olmasının üzerindeki bulgularını araştırmıştır. Araştırmada, 2007 yılında, 1984 Malezyalı şirketin verileri kullanılmıştır. Araştırmada, bilanço tarihi ile denetçinin rapor tarihi arasındaki gün sayısını temsil eden denetim gecikmesi, finansal raporlamanın zamanında gerçekleşmesini doğrudan etkileyen bir değişken olarak kabul edilmiştir. Denetim gecikmesinin çeşitli şirket mülkiyet değişkenlerine ve diğer kontrol değişkenlerine bağlı bir değişken olarak hareket ettiği bir denetim modeli geliştirilen çalışmada çok değişkenli analiz kullanılmıştır. Bulgular, mülkiyet yoğunluğunun, kurumsal mülkiyetin ve yabancı mülkiyetin,

denetim gecikmesi üzerinde bir etkisi olduğunu ve dolayısıyla mali tablo bilgilerinin halka açıklanmasının zamanlılığına bir etkisi olduğunu göstermektedir.

Nor ve arkadaşları (2010) yaptıkları araştırmada, 2001 yılında Malezya Kurumsal Yönetim Kanunu'nun uygulanmasını takiben Malezya kamuya açık halka açık şirketlerindeki, denetim raporundaki gecikmeleri incelemişlerdir. 2002 yılsonu için 628 yıllık rapor kullanılarak yapılan çok değişkenli analiz sonuçları, aktif ve daha büyük denetim komitelerinin denetim gecikmesini kısalttığını göstermektedir. Bununla birlikte, denetim komitesinin bağımsızlığının ve uzmanlığının denetim raporunun zamanlaması ile ilişkili olduğuna dair bir sonuca ulaşılmamıştır.

Nelson ve Shukeri (2011) yaptıkları çalışmada, yıllık finansal tabloların ve denetim raporlarının yayınlanma süresini incelemek amacıyla, Malezya borsasında faaliyet gösteren 300 şirket üzerinde, regresyon analizi yapmışlardır. Araştırma sonucunda, yönetim kurulunun bağımsızlığının, şirketin büyüklüğünün, yönetim kurulu toplantı sıklığının ve denetim komitesinin etkinliğinin denetim raporlarının ve finansal tabloların yayınlanma süresini belirlemeye yönelik hiçbir etkisinin olmadığı görülmüştür. Denetim kalitesi (denetim firmasının büyüklüğü ve denetim görüşü) ile finansal tabloların yayınlama süresi arasında istatistiksel olarak negatif bir ilişki olduğu bulgular arasında yer almaktadır.

Ibadin ve arkadaşları (2013) yaptıkları çalışmada, 2010 yılında Nijerya'da faaliyet gösteren 118 şirket verilerinden hareketle kurumsal yönetim uygulamaları ile finansal tabloların yayınlanma süresi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Doğrusal regresyon analizi kullanılarak yapılan analiz sonucunda, işletmenin büyüklüğü, yönetim kurulunun bağımsızlığı, finansal kaldıraç oranı, yönetim kurulu üye sayısı, denetim firması, kârlılık ile finansal raporlamanın süresi arasında anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur.

Rahmawati (2013) yaptığı çalışmada, zamanında finansal raporlamanın Endonezya'daki imalat firmalarının yıllık raporlarının bilgi içeriğini etkileyip etkilemediğini incelemiştir. Zamanında raporlamanın bilgi içeriğinin seviyesini veya

yıllık raporların yararlılığını etkilemesi beklentisi ile Endonezya Borsası'nda işlem gören şirketlerin verileri analiz edilmiştir. Çalışmada, borsa faaliyetlerinin yıllık raporların yayımlanmasına verdiği tepkiler ve gelişmekte olan bir sermaye piyasasında finansal raporlamanın zamanlaması ile ilgili olup olmadığı da araştırılmıştır. Araştırmada, 2003 - 2008 döneminde tüm firmalar kullanılarak, toplam 568 firma yılı gözlemi ile yapılan bilgi içeriğinin tek değişkenli analiz sonuçları, Endonezya'daki üretici firmaların zamanında raporlama ve geç raporlama arasında, piyasa reaksiyonunda önemli bir fark olmadığını göstermektedir. Bununla birlikte, yıllara göre yapılan analizlerin sonuçları, zamanında raporlama yapan firmalara yönelik piyasa reaksiyonunun, geç raporlama yapan firmalara verilen reaksiyondan farklı olduğunu göstermektedir. Ayrıca, çok değişkenli analiz kullanarak ve firma büyüklüğü, kârlılık ve firma kaldıraç oranını kontrol eden çalışma sonuçları, zamanında raporlamanın yapılmasına yönelik piyasa tepkisinin, Endonezya'da faaliyet gösteren Borsaya kayıtlı imalatçı firmaların 2003 - 2008 döneminde geç rapor edilmesine verilen tepkiden daha büyük olduğunu göstermektedir.

Rahmawati yaptığı çalışmada aynı zamanda Endonezya'da finansal raporlamanın zamanlamasını etkileyen faktörleri de incelemektedir. Spesifik olarak, firma özellikleri (firma büyüklüğü, kârlılık, sermaye yapısı ve faaliyetin karmaşıklığı), denetim faktörleri (denetim firması ve denetim görüşü) ve kazanç kalitesi gibi belirleyicilerin imalatçı firmaların finansal raporlamasının zamanlamasını nasıl etkilediğini araştırmıştır. Firma büyüklüğü, sermaye yapısı, denetçi görüşü ve kazanç kalitesinin finansal raporlamanın zamanlaması ile ilişkili olduğu bulgular arasındadır. Araştırma sonucunda, olumsuz denetim görüşüne sahip firmalarda, raporlama gecikmesi olduğu, zamanında raporlama yapan firmaların geç raporlama yapan firmalardan daha yüksek kazanç kalitesine sahip olduğu, bir firmanın kârlılığının, muhasebe karmaşıklığının ve denetim firmasının büyüklüğünün Endonezya'daki finansal raporlamanın zamanının önemsiz belirleyicileri olduğu bulunmuştur.

Hashim ve arkadaşları (2013) yaptıkları çalışmada, 2007 yılında Malezya borsasında faaliyet gösteren 200 şirketin finansal tabloların yayınlanma süresi ile kurumsal yönetim uygulamaları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çoklu regresyon analizi kullanılan araştırma sonucunda, şirketin büyüklüğü ile finansal tabloların yayınlanma süresi arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Ancak işletmenin finansal kaldıraç oranı ve kârlılık ile finansal tabloların yayınlanma süresi arasında anlamlı ilişki görülmemiştir.

Yadirichukwu ve Ebimobowei (2013) yaptıkları çalışmada, denetim komitesi ile finansal tabloların yayınlanma süresi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu bağlamda, 2007-2011 yılları arasında Nijerya Borsasına kayıtlı 35 şirketin verileri kullanılmıştır. Çoklu regresyon analizi sonucunda, denetim komitesi üyelerinin uzmanlığının, denetim komitesinin bağımsızlığının finansal tabloların yayınlanma süresi üzerinde önemli ölçüde etkili olduğu test edilmiştir. Denetim komitesi toplantısı ve denetim komitesi büyüklüğü ile finansal tabloların yayınlanma süresi arasında ilişki bulunamamıştır.

Okougbo ve Efobi (2014) yaptıkları çalışmada, Nijerya'da faaliyet gösteren, 33 finansal kurumun 2005-2008 yılları arasındaki verilerini kullanarak, finansal raporlamanın zamanlamasını etkileyebilecek faktörleri araştırmıştır. Araştırmada, (Generalized Least Square, GLS) genelleştirilmiş en küçük kareler regresyon yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonuçları, şirketlerin ortalama olarak yılsonundan 122 gün sonra mali raporlarını yayımladıklarını göstermektedir. Şirketlerin büyüklüğü, kaldıraçları ve performansları, finansal tablolarının zamanlılığı ile negatif yönde anlamlı bir ilişki gösterirken, şirket yaşı pozitif yönde önemli bir etkiye sahip olduğu bulgular arasındadır.

Al-Tahat (2015) yaptığı çalışmada, 2013 yılında Amman Borsasında işlem gören 235 şirketin özellikleri (şirket büyüklüğü, kârlılığı, yaşı, kaldıraç oranı ve denetim firmasının büyüklüğü) ile yıllık finansal tabloların yayınlanma sürelerini incelemiştir. Lojistik regresyon analizi yöntemi ile yapılan analiz sonucunda, şirketin kârlılığı, şirket büyüklüğü ve denetim firmasının büyüklüğünün finansal tabloların

yayınlanma süreleri üzerinde etkili olduğunu tespit etmiştir. Şirketin büyüklüğü, yaşı ve kaldıraç oranının finansal tabloların yayınlanma süreleri üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir.

Daoud vd. 2015 yaptıkları çalışmada, 2011-2012 yıllarında Ürdün borsasında faaliyet gösteren 112 şirketin finansal tabloların yayınlanma süresi ile kurumsal yönetim uygulamaları arasındaki ilişki araştırmışlardır. Çoklu regresyon analizi yönteminin kullanıldığı araştırma sonuçlarında, denetim komitesinin olması, yönetim kurulu üye sayısı, yönetim kurulu toplantı sayısı ile finansal tabloların yayınlanma süresi arasında istatistiksel ilişki olduğunu göstermektedir. Ancak CEO ikiliği, yönetim kurulu bağımsızlığı, sektör ve yönetim kurulunda mesleki tecrübeye sahip üye sayısı ile finansal tabloların yayınlanma süresi arasında anlamlı ilişki tespit edilmemiştir.

Sjarief ve arkadaşları (2015) yaptıkları çalışmada, Endonezya’da faaliyet gösteren imalat şirketlerinin iç kontrollerini ne kadar kapsamlı olarak açıkladıklarını ve iç kontrol açıklamasının kapsamı, kıdem tazminatı ve şirketin finansal raporunun zamanlaması arasındaki ilişkinin nasıl olduğunu analiz etmişlerdir. Araştırmada, 55 şirketin yıllık raporlarından toplanan veriler kullanılmıştır. Analizin sonucu, şirketlerin çoğunun, şirketin iç kontrolünün, hukuk yönetimi ve risk düzenlemeleri konusunda yönlendirilen uyum hedeflerini açıkladığını göstermiştir. Bulgular, şirketin iç kontrol sisteminin kapsamı, kıdem tazminatı ve mali raporunun zamanında yayınlanması arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Al-Juaidi ve Al- Afifi (2016) yaptıkları çalışmada, 2007-2014 yılları arasında Filistin ve Amman borsalarında işlem gören 180 şirketin verilerinden yararlanarak finansal tablolarının yayınlanma süresi üzerinde etkili olan faktörler incelemişlerdir. Çalışmanın amacı kapsamında dış denetçi bağımsızlığının, iç denetim komitesi faktörlerinin ve demografik faktörlerin finansal tablolarının yayınlanma süresi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çoklu regresyon analizi yöntemi ile yapılan analiz sonucunda, analiz kapsamındaki şirketlerin birçoğunun finansal tablolarını yasal sürede yayınladıkları tespit edilmiştir. Bununla birlikte, bazı Filistinli şirketlerin

Filistin Güvenlik Değişimi talimatlarına göre denetim komiteleri yoktur veya üye sayısı, toplantı sayısı, üye tecrübesi vb. denetim komitesiyle ilgili bilgileri ifşa etmeye uygun değildir. Son olarak, şirket yaşı, denetim raporu zamanlaması, sektör türü, denetçi türü ile finansal tabloların yayınlanma süresi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna karşılık, denetçi rotasyonu ve denetim raporunun görüşü ile finansal tabloların yayınlanma süresi arasında anlamlı ilişki tespit edilmemiştir.

Alshrif ve arkadaşları (2016) yaptıkları çalışmada, denetim komitesi bağımsızlığı, denetim komitesi faaliyeti, denetim komitesi yeterliliği ve denetçi kalitesinin Endonezya'daki imalat şirketlerinde finansal raporlamanın zamanında gerçekleşmesine etkilerini incelemişlerdir. Araştırmada kullanılan değişkenler finansal raporlamanın zamanlaması, denetim komitesi bağımsızlığı, denetim komitesi faaliyeti, denetim komitesi yeterliliği ve denetçi kalitesidir. Bu çalışmada kullanılan örnek, 2010-2012 döneminde Endonezya Menkul Kıymetler Borsası'nda (IDX) listelenen 92 üretici firmadır. Bu çalışmanın verileri Endonezya Menkul Kıymetler Borsası resmi internet sitesinden toplanan üretici firmaların mali tablolarıdır. Hipotezler hiyerarşik regresyon analizi kullanılarak test edilmiştir. Analiz sonuçları, denetim komitesinin bağımsızlığının ve denetim komitesi faaliyetlerinin finansal raporlamanın zamanlamasını olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir. Bununla birlikte denetim komitesinin yetkinliğinin, finansal raporlamanın zamanlamasını etkilediği kanıtlanmamıştır. Sonuçlar; denetçi kalitesi, denetim komitesi yeterliliği ile finansal raporlamanın zamanlaması arasındaki ilişkinin güçlü olmadığını göstermektedir.

Viet ve arkadaşları (2018) yaptıkları çalışmada, Vietnam'daki işletmelerin finansal raporlarının (FR) zamanlamasını etkileyen faktörleri incelemişlerdir. Bu araştırmada, 2012 - 2016 döneminde Vietnam borsasında işlem gören 214 şirkete ait 1070 gözlem ile panel veri analizi yapılmıştır. Araştırma bulguları, konsolide finansal tablolar faktörü, finansal raporlamanın zamanlaması ile olumlu yönde ilişkili olduğunu göstermektedir. Konsolide finansal tablolar karmaşıklığı ve işleyişi nedeniyle genellikle bireysel finansal tablolardan daha uzun sürede açıklanmaktadır. Sonuçlar, dört büyük denetim firması tarafından denetlenen, kârlılığı olan ve büyük

şirketlerin, finansal tablolarının daha kısa sürede açıklandığını göstermektedir. Bununla birlikte, finansal kaldıraç ve faaliyet gösterilen sektörün finansal raporların zamanlamasını etkilemediği tespit edilmiştir.

Oussii ve Taktak (2018) yaptıkları çalışmada, Tunus Menkul Kıymetler Borsası'nda yer alan 71 şirketten 54'ünün 2011-2013 tarihleri arasındaki 162 firma/yıllık gözlem verisini kullanarak, denetim komitesinin etkinliği ile şirketlerin finansal raporlama zamanlamaları arasında bir ilişki olup olmadığını, panel veri analizi yöntemi ile araştırmışlardır. Araştırma bulguları, denetim komitesi finansal uzmanlığının finansal tabloların zamanının iyileştirilmesine katkıda bulunduğunu göstermektedir. Çalışmadan elde edilen sonuçlar, denetim komitesi finansal muhasebe uzmanlığının, dış denetçilerin iç denetim çalışmasına olan bağlılığını artırdığını ve bunun sonucunda denetim raporu gecikmesini azalttığını vurgulamaktadır. Aynı zamanda, denetim komitesi üyelerinin artan teknik uzmanlıklarının finansal raporlama kalitesini artırdığını görülmektedir. Sonuçlar, denetim komitelerindeki finansal uzmanların varlığının, zamanında açıklama yaparak, finansal raporlama kalitesinin artırılmasına önemli ölçüde katkıda bulunduğunu göstermektedir.

Al-Muzaiqer ve arkadaşlarının (2018) yaptığı çalışmada, Birleşik Arap Emirlikleri'ndeki (BAE) finansal raporlamanın zamanlılığı ve denetim komitesinin etkinliğinin bu zamana etkisi araştırılmıştır. Çalışmada finansal raporlamanın zamanlaması, mali yılın bitiş tarihi ile denetim raporunun tarihi arasındaki gün sayısı olan Audit Report Lag (ARL) ile ölçülmüştür. Çoklu regresyon analizinin kullanıldığı çalışmada veriler, Abu Dabi Menkul Kıymetler Borsası (ADX) ve Dubai Finansal Piyasası (DFM)'nden alınmıştır. Araştırmada, 2011-2013 yılları arasındaki 298 gözlem kullanılmıştır. Bulgular, genellikle tüm şirketlerin, iki BAE pazarı tarafından uygulanan son teslim tarihlerini karşıladığını göstermektedir. ARL, denetim komitesi büyüklüğü ve kârlılığından etkilenirken, denetim komitesi uzmanlığı, denetim komitesi toplantıları ve firma büyüklüğünün ARL üzerindeki etkisini destekleyen kanıt bulunamamıştır. Çalışmanın sonuçları, sadece denetim komitesi büyüklüğünün ARL'yi azaltmada önemli bir etkiye sahip olduğunu

göstermektedir. Sonuçlar, denetim komiteleri tarafından mevcut yönetişimin, ülkedeki şirketlerin finansal raporlarının alınmasını sağlamak için yeterli olduğunu göstermektedir.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu başlık altında araştırmanın önemi kapsamı, amacı, hipotezleri veri toplama yöntemi, araştırma modeli, bulgular ve yorumlar açıklanacaktır.

3.2.1. Araştırmanın Önemi, Kapsamı ve Amacı

Muhasebe, işletmenin varlıkları, yükümlülükleri ve özkaynakları üzerinde değişime neden olan ve parasal olarak ifade edilen, ticari özellikteki işlemlerin, kaydedilmesi, kaydedilen verilerin sınıflandırılması, raporlanması, analizi ve yorumlanması faaliyetlerinin tamamı olarak tanımlanabilir (Çetiner, 2006).

Muhasebenin tanımından hareketle muhasebenin temel fonksiyonlarını aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Öztürk, 2015);

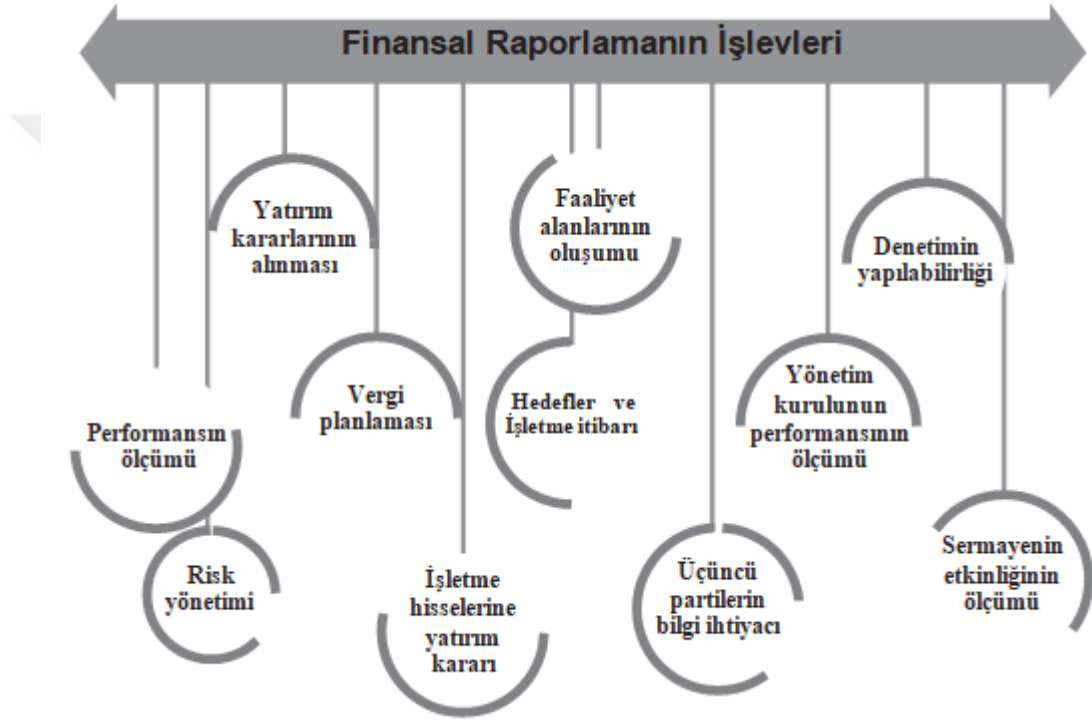
- Kaydetme,
- Sınıflandırma,
- Özetleyerek raporlama,
- Yorumlama olarak ifade edilebilir.

Muhasebe tarafından üretilen bilgilere birçok kişi ve kurum ilgi duymaktadır. Muhasebe ile ilgili taraflar, yöneticiler, işletmenin sahibi ve ortakları, kredi verenler işletmede çalışanlar, iş ve işçi kuruluşları, yatırımcılar, devlet ve halk muhasebenin sağladığı bilgileri kullanır (Çetiner, 2008).

Ticari nitelikteki işlemler kaydedildikten sonra, aynı özelliği gösteren işlemler sınıflandırılır. Sınıflandırılan bu işlemlerin, bilgi kullanıcılarına sunulmak üzere, belirli dönemler sonu itibariyle özetlenerek finansal tablolarda raporlanması gerekir. Finansal tablolarda raporlamanın amacı, ekonomik karar verecek olan kişi veya kurumlara, karar alma konusunda yardımcı olmaktır. Bu raporlarda işletmelerin finansal durumu, nakit akışları ve performansı konularında bilgi verilmektedir (Özerhan ve Yanık, 2015).

Bir işletmenin finansal durumu, “Finansal Durum Tablosu”nda, performansı, “Kapsamlı Gelir Tablosu”nda ve finansal durumundaki değişiklikler, “Nakit Akış Tablosu”nda raporlanarak sunulur (Greuning vd., 2011).

Finansal raporlamanın işlevleri aşağıdaki şekilde özetlenmektedir (Gürer, 2009)

Şekil 1.1: Finansal Raporlamanın İşlevleri.

Kaynak: Gürer, 2009, archive.ismmmo.org.tr/docs/seminer/02022009

Finansal raporların yukarıdaki şekilde yer alan işlevleri tam olarak yerine getirebilmesi ve bilgi kullanıcılarına fayda sağlaması için kaliteli olması gerekir. Finansal raporların kalitesi, tam, tarafsız ve hatasız bir sunum sağlaması (Özerhan ve Yanık, 2015) ve anlaşılabilirliği, güvenilirliği, alaka düzeyi, zamanlılık, doğrulanabilirlik ve karşılaştırılabilirliği ile ölçülür. Bu kalite göstergeleri, kullanıcılara finansal raporların anlamlı ve kullanışlı olduğunu gösterir (Ogbenjuwa, 2016).

Zaman, makul bir şekilde kullanılması gereken önemli bir kaynaktır; bu nedenle, iyi bir finansal tablo, belirli bir mali yılın bitiminden hemen sonra en yakın dönemde sunulan açıklama olarak kabul edilmektedir (El-Maude vd., 2015).

Zamanlılık, karar vericilere, kullanıcıların kararlarını etkileme kapasitelerini yitirmeden önce bilgi sahibi olmalarını sağlar. Bilgiyi açığa çıkarmak için geçen süreyi ifade eder ve genel olarak kararın kullanışlılığı ile ilgilidir. Zamanındalık, bilgiyi açıklamada aşırı bir gecikme olması durumunda, alaka düzeyini kaybedebilir ve yönetimin belirli bir zamanda raporlamanın nispi değeri arasında seçim yapması ve güvenilir bilgi sağlaması gerekebileceği gerçeğini ifade eder (Soyinka vd., 2017).

Finansal bilgilerin kullanıcılarına mümkün olduğunca hızlı bir şekilde kurumsal mali beyan bilgileri ile ilgili karar verme sürecini sunması için ulaşılması gerekir. Sağlıklı finansal piyasalar için finansal tabloların zamanında raporlanması önemlidir. Zamanında finansal raporlama, asimetrik bilgilerin yayılmasını azaltarak verimliliğe katkı sağlamaktadır (Appah ve Emeh, 2013). Menkul kıymetlerin fiyatlandırmasını iyileştirmektedir. Aynı zamanda piyasadaki sızıntı ve söylentileri azaltmakta böylece kaynakların verimli kullanılmasına yardımcı olmaktadır (Kamran, 2003).

Finansal raporlamadaki zamanlama, finansal bilgilerin kullanışlılığını arttırmaktadır. Denetlenmiş finansal raporların zamanlaması, dış kullanıcılara sunulan finansal bilgilerin yararlılığını etkileyen kritik ve önemli belirleyici olarak kabul edilmektedir (Aljifri ve Khasharmeh, 2010).

Mali yılın sonundan denetim rapor tarihine kadar geçen gün sayısı veya hatalı denetim gecikmesi olan denetim raporu gecikmesi, yatırımcılara zamanında bilgi sağlamayarak finansal raporlama kalitesini tehlikeye sokmaktadır (Mohamad-Nor vd., 2010).

Finansal raporlamanın zamanlaması, OECD ve Dünya Bankası tarafından belirlenen iyi kurumsal yönetim özelliklerinden biridir. Ortaklar ve diğer hissedarlar

için finansal bilgiler ne kadar yeni ise o kadar değerlidir. Finansal bilgiler ne kadar eski olursa değeri de o kadar düşük olmaktadır (McGee ve Yuan, 2008).

Şeffaflık ve finansal raporlamanın kalitesinin bir ölçüsü zamanında açıklanması olarak ifade edilmektedir. Bir şirketin yılsonu ile finansal bilgilerin halka açıklandığı tarih arasındaki zaman aşımı rapor edilen bilgilerin kalitesiyle ilgilidir. Yılsonundan iki ya da üç yıl sonra mükemmel, doğru ve kapsamlı bir finansal bilgi vermek, yılsonundan birkaç ay sonra daha az kapsamlı ve tam bir finansal bilgi vermek kadar istenen bir durum değildir. Finansal bilgiler ne kadar eski olursa, potansiyel yatırımcılar ve alacaklılar ile o kadar az alakalı olmaktadır (McGee, 2007).

Yukarıda yer alan açıklamalar dikkate alındığında finansal raporların zamanında açıklanmasının ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Literatürde finansal raporların zamanında açıklanmasını etkileyen faktörleri belirlemeye yönelik birçok uluslararası araştırma bulunmaktadır. Örneğin, Ashton, Graul ve Newton (1989) denetçi büyüklüğünü, sektör sınıflandırmasını, sıra dışı öğelerin varlığı veya yokluğunu ve net geliri zamanı etkileyen bazı faktörler olarak tanımlamıştır. Buna, belirli bir firmanın bulunduğu ülkenin kültürünü, politik ve ekonomik sistemini etkileyen araştırmalar da bulunmaktadır (McGee, 2007). Finansal raporların zamanında açıklanmasına etki eden faktörlerin tespit edilerek hareket edilmesi ve gerekli önlemlerin alınması önem taşımaktadır.

Bu araştırmanın amacı, finansal raporlamanın yayınlanma süresine etki eden denetim ve şirket faktörlerini ve önem düzeylerini tespit etmektir. Çalışmanın amacı kapsamında oluşturulan modelde finansal raporlamanın yayınlanma süresi bağımlı; şirket ve bağımsız denetimle ilgili bazı özellikler ise bağımsız değişken olarak belirlenmiştir.

Bu araştırmayı önemli kılan hususlardan biri araştırmanın BİST’te yer alan şirketleri kapsamasıdır. BİST’te finansal raporlamanın zamanlamasını incelemek birkaç nedenden dolayı önemlidir. İlk olarak, BİST gelişmekte olan, daha az

düzenlenmiş, kurumsallaştırılması gereken bir piyasadır. İkincisi, ticaret hacmi, yabancı mülkiyet ve halka açık şirketler giderek artmakta ve bu nedenle, finansal raporlama zamanlaması, yatırımcıların dikkatini çekmektedir. Ayrıca, AB'ne uyum sağlamak ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına (UFRS) uyum sağlamak için Borsa İstanbul'un zamanlılığın incelemesi hayati bir öneme sahiptir (Güleç 2017: 220-221).

Finansal raporlama zamanındanlığı ve bunun belirleyicileri ile ilgili çalışmaların Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu gibi gelişmiş borsalara odaklandığı görülmektedir. Literatürde, gelişmekte olan ülkelerin borsalarının şirketlerinin finansal raporlama zamanına nasıl tepki gösterdiği konusunda bir boşluk bulunmaktadır. Bu çalışmanın literatürdeki bu boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

Finansal raporlamanın zamanına etki eden faktörlerle ilgili Türkiye'de yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Ayrıca yapılan çalışmaların makale düzeyinde kaldığı ve belirli sayıda değişken üzerinde az sayıda hipotezin test edildiği görülmektedir. Bu çalışmada 13 farklı değişkenin finansal raporlama süresine etkisi analiz edilmektedir. Çalışmanın örnekleme ve kullanılan değişkenler açısından özgünlüğe sahip olduğu söylenebilir. Çalışmada kullanılan değişkenler aşağıda sıralanmaktadır;

- Denetim firmasının büyüklüğü,
- Denetim görüşü,
- Denetim firması değişimi,
- Denetçi değişimi,
- Şirketin aktif büyüklüğü,
- Şirket kârlılığı,
- Şirket yaşı,
- Finansal kaldıraç oranı,
- Likidite oranı,
- Faaliyet gösterilen sektör,
- Kontrol edilemeyen paylar (azınlık payları),

- Bölümlere göre raporlama,
- Bağlı ortaklık sayısı

Bu çalışmayı farklı kılan en önemli özelliklerden birisi de ulusal ve uluslararası literatürde, kontrol edilemeyen payların, finansal raporlamanın zamanına etkisini araştıran bir çalışmaya rastlanmamış olmasıdır. Bu araştırmanın ulusal ve uluslararası literatürdeki bu boşlukları dolduracağı ve literatüre bu konuda önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma 2013-2019 yılları arasında Borsa İstanbul'da (BİST) işlem gören şirketlerin 1.608 adet verisini kapsamaktadır. Çalışmanın amacı kapsamında, şirket özellikleriyle ve bağımsız denetimle ilgili on dört adet hipotez geliştirilmiştir. Araştırmada iki farklı çoklu regresyon modeli oluşturulmuştur. Çalışma iki farklı model kullanması bakımından da literatürde ayrı bir yere sahiptir.

İlk adımda, geliştirilen ilk on hipotez (denetim firmasının büyüklüğü, denetim görüşü, denetim firması değişimi, denetçi değişimi, şirketin aktif büyüklüğü, şirket kârlılığı, şirket yaşı, finansal kaldıraç oranı, likidite oranı, faaliyet gösterilen sektör) konsolide ve bireysel tüm finansal tablolar için geliştirilen çoklu regresyon modeli ile test edilmiştir.

İkinci adımda, geliştirilen son dört hipotez (kontrol edilemeyen paylar (azınlık payları), coğrafi bölümlere, faaliyet bölümlerine göre raporlama sayısı, bağlı ortaklık sayısı) sadece konsolide olan finansal tablolar için geliştirilen çoklu regresyon modeli ile test edilmiştir.

3.2.2. Araştırmanın Hipotezleri

Literatür taraması sonucunda oluşturulan 14 hipotez bu başlıkta açıklanacaktır.

Denetleyen firmanın Türü;

Literatürde, dört büyük denetim firmaları tarafından denetlenen firmaların daha kısa sürede finansal raporlarını sunduklarını bulan çalışmalar yer almaktadır (Owusu-Ansah ve Leventis, 2006). Ahmed (2003), Hindistan ve Pakistan’da 5-Büyük denetim firması tarafından denetlenen firmaların daha kısa sürede finansal raporlarını açıkladıklarını tespit etmiştir.

Denetim süresini etkileyen faktörlerden birisi işletmenin çalıştığı denetim firmasının uluslararası alanda faaliyet gösteren dört büyük denetim firması arasında yer almasıdır. Dört büyük denetim firması, çalışan sayılarının fazla olması, teknolojiyi daha fazla kullanmaları, kurumsal ve büyük ölçekli işletmeler olmalarından dolayı denetim çalışmalarında daha esnek ve etkin olabilmektedirler. Bu sebeple diğer denetim firmaları ile kıyaslandığında denetim raporlarını daha kısa sürede hazırladıkları görülmektedir (Leventis, Weetman & Caramanis, 2005; Ertan vd.2013; Charslaw & Kaplan, 1991).

Afify (2009) çalışmasında, büyük denetim firmalarının ismini ve itibar korumak için zamanında denetim çalışmalarını tamamlamaya yönelik daha güçlü bir motivasyona sahip olduklarını tespit etmiştir. Bu kapsamda dört büyük denetim firmalarının diğerlerine göre daha kısa sürede denetim faaliyetini tamamlayacakları ve yayınlacakları bir çok çalışmada tespit edilmiştir (Giroux & McLelland, 2000; Ibadin vd., 2013; Hashim vd., 2013).

Bu açıklamalar göz önüne alındığında, büyük denetim firmalarındaki denetçiler denetim çalışmalarını zamanında tamamlayarak finansal raporlama süresini azaltabilirler. Bu açıklamalar dikkate alınarak 1 nolu hipotez aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

H1: Denetim firmasının dört büyük denetim firmasından biri olması durumu ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Denetçi görüşü;

Finansal raporlamanın yayınlanma süresi denetim görüşü tarafından önemli ölçüde etkilenmektedir. Özellikle denetim firması, çeşitli sapmaların ya da belirsizliklerin ortaya çıktığı zamanlarda denetim riskini azaltmak amacı ile daha fazla süreye ihtiyaç duyar. Literatürde bu sonucu veren pek çok araştırma yer almaktadır. Ashton, Willingham ve Elliott (1987), Carslaw ve Kaplan (1991), Lee, Mande ve Son (2008), Türel (2010) ile Yaacob ve Che-Ahmad (2012) yaptıkları araştırmalarda denetim raporunda olumlu görüşten sapmaların varlığında daha fazla denetim zamanına ihtiyaç duyulduğunu belirlemişlerdir. Benzer bir çalışma yapan Leventis, Weetman ve Caramanis (2005), denetim süresinin uzunluğu ile denetim raporunda yer alan belirsizlikler arasında doğrusal bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Yücel vd., 2013; Ertan vd., 2013).

Soltani (2002), 1986-1995 yılları arasında Fransa'da halka açık firmalar üzerinde yaptığı çalışmasında finansal raporların sunum zamanı ile denetçi görüşü arasındaki ilişkiyi incelemiş ve olumsuz denetçi görüşü alan firmaların raporlarını kamuya daha geç açıkladıklarını ortaya koymuştur. Bununla beraber olumsuz görüşün şiddeti ne kadar yüksek ise finansal raporları sunma zamanının da o kadar geç olduğu eğilimine dikkat çekmiştir. Araştırma bulguları, olumsuz denetim görüşüne sahip şirketlerin, denetim raporlarının yayınlanmasını, olumlu denetim görüşüne sahip şirketlere kıyasla erteleme eğiliminde olduğunu göstermektedir (Özkan vd., Cengiz).

İsmail ve arkadaşları yaptıkları (2012) çalışmalarında, finansal raporlamanın yayınlanma süresinin gecikmesinin denetim görüşleri ile ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Bu kapsamda 2 nolu hipotez aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

H2: Denetim görüşünün türü (olumlu görüş) ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Denetçi değişimi;

Denetim süresi, denetçi değişiminin denetim planını ve denetimin etkinliğini olumsuz yönde etkilemesinden dolayı uzayabilir. Schwartz ve Soo yaptıkları çalışmada, denetim süresinin uzunluğunu denetçi değişiminin olumsuz etkilediğini tespit etmişlerdir. Denetim firmasının değişimi de denetim süresine etki eden bir diğer faktör olarak kabul edilmektedir (Schwartz ve Soo, 1996).

Denetim firmaları, genelde denetim yaptıkları ilk yıl denetim planını hazırlarken öncelikle işletmeyle ilgili genel bilgileri toplamaya çalışmaktadır. Genel bilgilerin toplanması çok fazla zaman alan bir süreçtir. Aynı zamanda yılsonu denetiminde işletmenin birçok durağan hesap kalemini de yeniden incelemek zorunda kaldıkları görülür. Dolayısıyla denetim süresinin uzaması mümkün olur (Ertan vd., 2013).

Baş denetçinin ve Denetim firmasının değişmesiyle birlikte denetim ve finansal raporlamanın süresi uzaması beklenir. Çünkü yeni denetim firması ve denetçi müşteri işletmenini özelliklerini ve finansal durumunu daha az bilmektedir. Böylece denetçinin, müşterinin işlemleri hakkında bilgi sahibi olması ve hesaplarını doğrulaması için ek zamana ihtiyacı olacaktır (Cengiz, 2017; Erer ve Cömert, 2014; DeAngelo, 1981; Dhaliwal vd., 1993). Bu kapsamda 3 ve 4 nolu hipotez aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

H3: Denetim firmasının değişimi ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

H4: Denetçinin değişimi ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Şirket büyüklüğü;

Literatürde, şirket büyüklüğünün finansal tabloların yayınlanma süresine etkisi konusunda farklı bulgular yer almaktadır. Araştırmaların sonuçları, şirket büyüklüğü ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında negatif ve pozitif yönlü

ilişki olduğunu göstermekte ve bu konuda araştırmacılar arasında fikir ayrılığı bulunmaktadır.

Bazı araştırmacılar, büyük ölçekli şirketlerde işlemlerin çokluğu ve karmaşıklığından dolayı denetim süresinin daha uzun olması gerektiğini ifade etmektedir. Ashton, Willingham ve Elliott (1987) ile Yacoob ve Che- Ahmad (2012) yaptıkları araştırmalarda, denetim süresinin uzunluğu ile işletmenin büyüklüğü arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonuçları ilişkinin pozitif yönlü olduğunu göstermiştir.

Hashim ve arkadaşları yaptıkları çalışmada, şirketlerin raporlama zamanlarının, büyüklüklerinden (yılsonunda toplam varlıklarla ölçülen) ve denetim süresinden (yılsonundan denetçi kayıt tarihine kadar geçen süre) etkilendiğini göstermiştir. Şirketin büyüklüğü ile ilgili olarak, bu çalışmanın sonucu, zamanında raporlama ile pozitif bir ilişkiye sahip olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifade ile, büyük şirketler daha uzun raporlama süresine ihtiyaç duymaktadır (Hashim vd., 2013).

Yukarıda yer alan araştırmacıardan farklı düşünenler de literatürde yer almaktadır. Bu araştırmacılara göre, büyük şirketlerin finansal raporlarını zamanında açıklaması beklenmektedir. Bunun nedenleri arasında, büyük şirketlerin rekabetçi piyasada sürdürülebilirliği sağlamak için yeterli kaynaklarının olması, iyi gelişmiş ve güçlü bir iç kontrol sistemini kurmaları, yatırımcılar ve düzenleyiciler tarafından yakından izlenmeleri ve iyi bir marka adına sahip güçlü müşteri portföyüne sahip olmaları yer almaktadır. Daha önce yapılan araştırmalardan, büyük şirketlerin daha küçük emsallerine göre finansal tablolarını zamanında rapor ettiklerini tespit eden araştırmalar literatürde yer almaktadır (Ahmed, 2003; Ashton vd., 1989; Davies ve Whittred, 1980; Givoly ve Palmon, 1982; Owusu-Ansah, S. 2000).

İç kontrol sistemlerini iyileştiren büyük ölçekli işletmelerin denetim firmalarının çalışmalarını kolaylaştırdıkları görülmektedir. Aynı zamanda bu işletmelerin yatırımcılar tarafından yakından takip edilmesi işletme yönetimini

finansal bilgileri daha hızlı yayınlama konusunda teşvik etmektedir. Bu durum denetim süresini kısaltan bir husus olarak ifade edilebilir. Literatürde yer alan araştırmalarda, denetim süresinin uzunluğu ile işletmenin büyüklüğü arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Jaggi ve Tsui, 2012: 17-28; Kenchel ve Payne, 2001: 137-146; Modugu, Eragbhe, Ikhatuna, 2012: 46-55; Yücel vd., 2013).

Büyük şirketler, daha güçlü iç kontrollere sahip olabilir; bu da, mali tablo hatalarının oluşma eğilimini azaltmalı ve denetçilerin kontrollere daha kapsamlı bir şekilde güvenebilmelerini ve daha fazla geçici çalışma gerçekleştirmelerini sağlamaktadır. Öte yandan, daha büyük şirketler denetim işine daha kısa sürede başlamak ve bitirmek için denetçiye baskı uygulayabilir (Carslaw & Kaplan, 1991).

Literatürde yer alan birçok çalışmada, şirket büyüklüğü ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında negatif bir ilişki bulunmuştur (Rahmawati, 2013; Merdekawati & Arsjah, 2013; Iyoha, 2012; Al-Ajmi, 2008; Karım vd., 2006). Bu kapsamda 5 nolu hipotez aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

H5: Şirket büyüklüğü ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

İşletmenin kâr /zarar elde etme durumu;

Şirketin kârlılığının finansal raporlamanın yayınlanma süresi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir. Sürekli bir şekilde kârlılığa sahip olan şirketler diğer şirketlere kıyasla finansal raporlarını daha hızlı bir şekilde yayınladıkları bilinmektedir. Bunun nedeni kârlılığın, şirketin faaliyet etkinliğinin bir göstergesi olmasıdır (Al-Tahat, 2015: 26; Owusu-Ansah, 2000: 10).

Kârlılığı olan şirketler (iyi haberler), zarar edenlere (kötü haberler) göre daha hızlı rapor vermeye niyetli olacaktır. Bunun nedeni, kârlılığın şirketlerin kaynaklarını yönetme konusundaki etkinliğini yansıtmasıdır. Kâr rakamları, yönetim ekibinin, özellikle çoğunluk hissedarları olmak üzere, tüm paydaşların görevini yerine getirme

konusunda ne kadar iyi olduğunu gösterecektir. Araştırmalar, finansal performansı iyi olan şirketlerin finansal tablolarını erken açıklama zamanlamaları olduğunu kanıtlamıştır. İyi haberi olan şirketler, iyi haberi halka iletmeyi geciktirmek değil, kötü haberi olabildiğince geciktirmek eğilimi göstermektedir (Dogan vd., 2007).

Konuyla ilgili yapılmış bir çok çalışmada şirket kârlılığı ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında negatif bir ilişki bulunmuştur (Abdullah, 2006; Al-Ajmi, 2008; Al Jabr, 2006; Doğan vd., 2007; Iyoha, 2012; Owusu-Ansah, 2000). Bu kapsamda 6 nolu hipotez aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

H6: Cari dönemde kâr raporlama ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Şirket Yaşı;

Literatürde, şirket yaşının finansal raporlamanın yayınlanma süresini etkilediğini tespit eden çalışmalar yer almaktadır. Buna göre, şirketin uzun süre faaliyette bulunmasıyla birlikte söz konusu şirketin muhasebecileri daha fazla bilgi sahibi olacak ve bunun sonucunda da finansal hileleri ve hataları en aza indirebileceklerdir. Sonuç olarak, uzun süre faaliyette bulunan bir şirket, kurulduğu, yıllardan beri edindiği öğrenme deneyimi nedeniyle, gerektiğinde bilgiyi toplama, işleme ve serbest bırakmada daha fazla yetkin olacaktır. Kısacası, uzun süre faaliyette bulunan şirketler, finansal raporlama uygulamalarını zamanla iyileştirmiş olacaklardır (Al-Tahat, 2015: 42-43).

Owusu- Ansah yaptıkları çalışmada, şirket yaşı ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında negatif bir ilişki bulmuştur (Owusu- Ansah, 2000). Teorik açıklamalara dayanarak 7 nolu hipotez aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

H7: Şirket yaşı ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Finansal Kaldıraç Oranı;

Carslaw ve Kaplan (1991) yaptıkları çalışmada, finansal kaldıraç oranı yüksek olan bir şirketin başarısızlık olasılığını yüksek olacağı ve denetçinin nezdinde finansal raporlamanın olması gerekenden daha az güvenilir olduğuna dair endişesini artıracaklarını belirtmişlerdir (Carslaw ve Kaplan, 1991).

Kaldıraç oranının yüksekliği diğer bir ifade ile borçlanmanın yüksek olması denetim süresini etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. Literatür incelendiğinde kaldıraç oranı ile denetim süresinin uzunluğu arasında doğrusal yönlü bir ilişki olduğunu belirleyen birçok çalışmaya rastlanmıştır (Lee, Mande ve Son, 2008; Al-Ajmi, 2008; Ishak, Sidek ve Rashid, 2010; Ertan vd.2013). Bu bulgulardan farklı sonuçlara ulaşan çalışmalarda bulunmaktadır. Khasharmeh ve Aljifri (2010), Bahreyn'deki işletmelerin verilerini kullanarak yaptıkları araştırma sonucunda, kredi kuruluşlarının sıkı takibinde olan yüksek borç oranına sahip işletmelerin denetim sürelerinin daha kısa olduğunu tespit etmişlerdir (Khasharmeh ve Aljifri, 2010; Yücel vd. 2013; Ertan vd.2013).

Ibadin ve arkadaşları yaptıkları (2013) çalışmalarında, şirketin finansal kaldıraç oranı ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişkiler bulunmasına karşın, pozitif yönlü ilişki olduğunu bulmuşlardır. Bu kapsamda 8 nolu hipotez aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur;

H8: Şirketin finansal kaldıraç oranı ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Şirketin Faaliyet Gösterdiği Sektör;

Watson ve arkadaşları (2002) yaptıkları çalışmada, düzenlenmiş sektörlerde faaliyet gösteren şirketlerin, mevzuata uyma maliyetlerini azaltmak amacıyla finansal tablolarını daha erken açıklama eğiliminde olduklarını tespit etmişlerdir. Bu baskı altında bulunan şirketler, özellikle denetlenen veya korunan sektörlerle aittir. Belirli sektörlerle yapılan sosyal ve kurumsal baskılar, bu sektörlerdeki şirketleri, baskı

altında olmayan diğer sektörlerden daha önce finansal bilgilerini açıklamaya yönlendirmektedir.

Ponte, Rodriguez ve Domínguez (2008) yaptıkları çalışmada, denetim süresinin uzunluğu ile işletmenin çevresel yapısı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bulgular, enerji ve finans sektörü benzeri düzenleyici otoritelerin baskısı altındaki sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin denetim sürelerinin daha kısa olduğunu göstermektedir. Bu sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin finansal tabloların yayınlanması konusunda önemli bir zaman kısıtlarının bulunmasının bu duruma yol açtığı düşünülmektedir.

İşletmenin faaliyet gösterdiği endüstrinin, denetim çalışmasının kapsamına ve süresine etkisi olduğu kabul edilmektedir. Literatürde bu düşüncüyü destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Al-Ajmi (2008) yaptığı çalışmada, hükümet denetimi altındaki endüstrilerde faaliyet gösteren işletmelerin denetim sürelerinin diğer sektörlerde faaliyet gösteren işletmelere kıyasla daha kısa olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Türel (2010) yaptığı çalışmada, denetim sürelerinin diğer işletmelere kıyasla üretim işletmelerinde daha uzun olduğu sonucuna ulaşmıştır. Başka bir çalışmada Jaggi ve Tsui sanayi işletmelerinin denetim sürelerinin diğerlerine kıyasla daha uzun olduğunu tespit etmişlerdir. Literatürde finans kuruluşlarının denetim sürelerinin daha kısa olduğunu gösteren araştırmalarda yer almaktadır (Aktaş ve Kargın, 2011; Ashton, Graul ve Newton, 1989; Bamber, Bamber ve Shoderbek, 1993; Yücel vd., 2013). Bu kapsamda 9 nolu hipotez aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

H9: Faaliyet gösterilen sektör ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Likidite Durumu;

Likidite, işletmelerin borç ödeme gücünü gösteren unsurlar arasındadır. Bu nedenle işletmelerin likidite oranları, işletmelere kredi verecek olan kuruluşların bu kararı almadan en çok göz önünde bulundurdıkları husustur. Likidite oranları arasında en fazla cari oran kullanılır. İşletmenin dönen varlıkları ile kısa vadeli borçlarını ödeme gücünü cari oran gösterir. İşletmenin finansal durumunun güçlü olduğunu ve borçlarını zamanında ödeyebileceğini gösteren bir husus olarak cari oranın yüksek olması istenir. Cari oranı yüksek işletmeler, hem yatırımcılara hem de kredi veren kuruluşlara iyi haberler vermek amacı ile denetim raporlarının daha kısa sürede yayınlanmasını sağlama konusunda çaba sarfeder. Ghanem ve Hegazy (2011) yaptıkları araştırmada bu görüşü destekleyen sonuçlar elde etmişlerdir. Araştırma bulguları, denetim süresinin uzunluğu ile cari oran arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu göstermiştir (Ghanem & Hegazy, 2011; Ertan vd., 2013).

H10: Likidite oranı ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Bağlı Ortaklık Sayısı;

İşletmenin sahip oldukları bağlı kuruluşlarının sayısı denetim çalışmasının kapsamını genişletmelerinden dolayı denetim süresini uzatabilir. Araştırmalar bağlı kuruluş sayısı fazla olan işletmelerde az olan işletmelere kıyasla denetim süresinin daha uzun olduğunu göstermektedir (Yücel vd. 2013; Jaggi ve Tsui, 2012; Hossain ve Taylor, 1998). Bu görüşten yola çıkılarak aşağıdaki hipotez oluşturulmuştur.

H11:Bağlı ortaklık sayısı ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Kontrol Edilemeyen Paylar (Azınlık payları);

Kontrol, yatırımcı işletmelerin yatırım yaptığı işletme ile olan ilişkisinden dolayı değişken getirilerle karşı karşıya kalması, bu getirilerde hak sahibi olması ve bununla birlikte bu değişken getirileri gücüyle etkileme imkânına sahip olması olarak

tanımlanmaktadır. Kontrol gücü olmayan paylar ise bir bağılı ortaklığın doğrudan ya da dolaylı olarak ana ortaklığa ait olmayan payları olarak ifade edilmektedir (Gençoğlu vd., 2013: 527).

Literatür taramasında, kontrol edilemeyen payların finansal raporlamanın yayınlama süresine etkisini tespit eden bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma bu özelliği bakımından ilk olacaktır.

Kontrol edilemeyen payları bulunan şirketlerin, finansal rapor yayınlama süresinin diğer şirketlere oranla daha uzun sürmesi beklenmektedir. Bu nedenle aşağıdaki hipotez oluşturulmuştur.

H12: Azınlık payları (kontrol edilemeyen paylar deniyor artık) finansal raporların yayınlanma süresi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Bölümlere göre raporlama;

Denetim çalışmasının kapsamını genişletmeleri nedeniyle işletmenin bölümlere göre raporlama sayısı denetim süresini uzatabilir. Araştırmalar raporlama yapılan bölüm sayısı fazla olan işletmelerde az olan işletmelere kıyasla denetim süresinin daha uzun olduğunu göstermektedir (Yücel vd. 2013). Lee ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada elde edilen bulgular, işletme birimlerinin coğrafi dağılımının, bir denetçi tarafından yapılması gereken çalışma miktarında büyük bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir (Lee vd., 2008).

Her bölüm için birçok finansal verinin ayrı ayrı değerlendirilmesi denetim çalışmalarında gereklidir. Bu nedenle işletmenin bölümlere göre raporlama sayısının artması denetim faaliyeti için gereken süreyi de artırmaktadır (Lee, Mande ve Son, 2008; Hossain ve Taylor, 1998; Jaggi ve Tsui, 2012). Bu araştırmada da literatürde yer alan bilgilerden hareketle coğrafi bölümlere ve faaliyet bölümlerine göre dağılım dikkate alınmıştır. Ayrıca literatürde yer alan görüşlerden hareketle aşağıdaki hipotez oluşturulmuştur.

H13: Coğrafi bölümlere göre raporlama sayısı ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

H14: Faaliyet bölümlerine göre raporlama sayısı ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

3.2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan veriler ilk olarak söz konusu işletmelerin finansal tabloları, denetim raporları, finansal tablo dipnotları ve faaliyet raporları taranarak elde edilmiştir. 2013-2019 tarih aralığındaki işletme verileri Kamu Aydınlatma Platformunun web sayfası (<http://www.kap.gov.tr/yay/ek/index.aspx>) kullanılarak elde edilmiştir. Ayrıca analizde kullanılan verilere BIST ve Kamu Aydınlatma Platformunun sayfasından ulaşılamadığında işletmelerin kendi web sayfalarında yayınlanan faaliyet raporları incelenerek verilere ulaşılmıştır. Verilerin analizi SPSS (Statistical Package for the Social Sciences, Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı) programı kullanılarak yapılmıştır.

3.2.4. Araştırmanın Modeli

Finansal raporların yayınlanma süresi (FRYS)'ni etkileyen faktörleri tespit etmek için bu araştırmada çoklu regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda araştırmanın modeli literatürle uyumlu olup (Cengiz, 2017; Al-Tahat, 2015; Shwiyat ve Ziya, 2013; Hashim vd., 2013; Özkan vd., 2013; Rahmawati, 2013; Merdekawati & Arsjah, 2013; Iyoha, 2012; Al-Ajmi, 2008; Karım vd., 2006; Türel, 2010; Owusu-Ansah, 2000; Carslaw ve Kaplan, 1991) aşağıdaki şekilde iki model oluşturulmuştur. Birinci model konsolide ve bireysel finansal tablo düzenleyen tüm işletmelere uygulanırken, ikinci model sadece konsolide finansal tablo düzenleyen işletmeler için oluşturulmuştur.

Birinci model

$$\begin{aligned}FRYS = & \beta_0 + (\beta_1.DenFirma) + (\beta_2.OlGorus) + (\beta_3.FrmDegis) \\& + (\beta_4.DntcDegs) + (\beta_5.SrktBuyk) + (\beta_6.KarRapor) \\& + (\beta_7.SirketYas) + (\beta_8.Kaldirac) + (\beta_9.Likidite) \\& + (\beta_{10}.Sektor_imalat) + (\beta_{11}.Sektor_toptan) \\& + (\beta_{12}.Sektor_teknoloji) + (\beta_{13}.Sektor_insaat) \\& + (\beta_{14}.Sektor_ulastirma)\end{aligned}$$

İkinci model

$$FRYS = \beta_0 + (\beta_1.BOS) + (\beta_2.KEP) + (\beta_3.CBGRS) + (\beta_4.FBGRS)$$

Bağımsız Değişkenler aşağıda yer almaktadır;

- **Denetleyen Firma:** Denetim firmasının dört büyükten biri olup olmaması
- **Olumlu Görüş:** Denetim raporunda olumlu görüşün yer alıp almaması
- **Firma Değişimi:** Denetim sürecinde denetleyen firmanın değişip değişmemesi
- **Denetçi Değişimi:** Denetim sürecinde baş denetçinin değişip değişmemesi
- **Şirket Büyüklüğü ($\beta_5.Srkt.Buy.$):** Şirketin TL cinsinden toplam aktif büyüklüğü
- **Kâr Raporlama:** Finansal raporda kâr raporlanması /zarar olması
- **Şirketin Yaşı:** Şirketin kuruluşundan bu güne geçen yıl sayısı
- **Kaldıraç Oranı:** Şirketin finansal kaldıraç oranı
- **Likidite:** Şirketin likidite oranı
- **Sektör:** Şirketin faaliyet gösterdiği sektörü ifade etmektedir ve 6 kategoriden oluşmaktadır. Finansal sektör ve holding şirketleri araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Bunlar;
 - İmalat,
 - Toptan ve Perakende Tic., Otel ve Lokantalar,
 - Teknoloji,

- İnşaat ve Bayındırlık İşleri,
- Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama
- Diğer sektörler.

3.2.5. Bulgular ve Yorum

Bu başlık altında öncelikle araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenleri tanımlanmış, bu değişkenlere ilişkin betimsel istatistikler verilmiştir. Bağımlı ve bağımsız değişkenlere ait minimum, maksimum, aritmetik ortalama, standart sapma, frekans ve yüzde değerleri aşağıdaki gibi tablolandırılmıştır.

Bağımlı Değişken;

Finansal Raporlamanın Yayınlanma Süresi (FRYS) = İşletmenin hesap döneminin bitişi ile finansal tabloların yayınlanma tarihi arasında geçen süreyi ifade etmektedir.

Bağımlı değişkeni hesaplamada aşağıdaki formülünden yararlanılmıştır;

$$FRYS = \text{Raporun Yayın Tarihi} - \text{Yayınlanması Gereken Son Tarih}$$

Bu değer, şirketin finansal raporlamayı ne kadar erken ya da geç yayınladığını göstermektedir. Örnekleme gerekirse, bu değer -10 olması, şirketin raporunun olması gereken tarihten 10 gün erken yayınlandığı; 0 olması, tam gününde yayınlandığı; +5 olması ise şirketin raporunun, olması gerekenden 5 gün geç yayınlandığı anlamını taşımaktadır. Yani, bu sayının yüksek olması şirketin finansal raporlamanın yayınlanma süresinin uzadığını göstermektedir.

Bağımlı değişkenlerden oranlı ölçüğe sahip olan değişkenlere ait betimsel istatistikler Tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3.1: Sayısal (Oranlı) Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikler

Değişken	N	Minimum	Maksimum	$\bar{X}$	Std. Sapma
F.R.					
Yayınlanma Süresi	1.608	-40,00	31,00	-7,06	9,56
Şirket Yaşı	1.608	3,00	181,00	40,10	18,76
Kaldıraç Oranı	1.608	0,00	5,36	0,55	0,41
Likidite Oranı	1.608	-0,81	122,97	2,33	5,27

Tablo 3.1'e göre araştırmaya dâhil edilen şirketlerin finansal raporlama yayınlama süreleri -40 ile +31 arasında değişmektedir. Yani, en hızlı şirketin rapor yayınlama süresi 40 gün erken olmuş, en yavaş şirket ise raporu 31 gün geç yayınlamıştır. Bu değişkenin aritmetik ortalaması -7,06 çıkmıştır. Buradan hareketle şirketlerin raporlarını ortalama 7 gün erken yayınladıkları anlaşılmaktadır.

Şirket yaşları 3 ile 183 arasında değişmekte, şirketlerin yaş ortalamasının ise 38,84 olduğu görülmektedir. Şirketlerin kaldıraç oranları 0 ile 5,26 arasında değişmiştir. Tüm şirketlerin kaldıraç oranları ortalaması 0,52 bulunmuştur. Şirketlerin likidite oranının -0,81 ile 122 arasında değiştiği; aritmetik ortalamasının ise 2,33 olduğu görülmektedir.

Kategorik değişkenlerden denetim yapan firma değişkenine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 3.2'de verilmiştir.

Tablo 3.2: Denetleyen Firma Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler

Denetleyen Firma	N	%
Dört Büyük	704	56,2
Diğerleri	904	43,8
Toplam	1.608	100,0

Tablo 3.2'de de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan şirketlerin %43,8'ini dört büyük denetim firmasından biri, %56,2'sini ise diğer firmalar denetlemiştir.

Denetim raporlarında olumlu görüş olup olmaması durumu ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 3.3'de verilmiştir.

Tablo 3.3: Olumlu Görüş Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler

Olumlu Görüş	N	%
Var	1.452	90,3
Yok	156	9,7
Toplam	1.608	100,0

Tablo 3.3 incelendiğinde denetim raporlarının büyük çoğunluğunda (%90) olumlu görüş bulunduğu görülmektedir. Yaklaşık %10’unda ise olumlu görüş belirtilmemiştir.

Denetim sürecinde denetleyen firmanın değişip değişmemesine ilişkin betimsel istatistiklere Tablo 3.4’de yer verilmiştir.

Tablo 3.4: Denetleyen Firma Değişimi Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler

Denetim Firması Değişimi	N	%
Var	388	24,1
Yok	1.210	75,2
Bilgi Yok	10	0,6
Toplam	1.608	100,0

Tablo 3.4’e göre araştırmaya dâhil edilen şirketlerde denetim sürecinde ağırlıklı olarak (%75,2) denetim firmasının değişimi söz konusu olmamıştır. Denetim süreçlerinin %24,1’inde ise denetleyen firmanın değiştiği görülmektedir.

Denetim sürecinde görev yapan denetçilerin değişimi ile ilgili betimsel istatistiklere Tablo 3.5’de yer verilmiştir.

Tablo 3.5: Denetçi Değişimi Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler

Denetçi Değişimi	N	%
Var	723	45,0
Yok	873	54,3
Bilgi Yok	12	0,7
Toplam	1.608	100,0

Tablo 3.5’de de görüldüğü gibi araştırma kapsamında değerlendirilen denetim işlemlerinin %54,3’ünde denetim süreci aynı denetçilerle devam ederken %45’inde

bu süreçte denetçi değişiminin gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Yani, denetimlerin yarıya yakını denetimi başlatan denetçi bitirmemiştir.

Araştırmaya dâhil edilen şirketlerin cari dönemde kâr raporlamasının olup olmadığına dair betimsel istatistikler Tablo 3.6’da verilmiştir.

Tablo 36: Kâr Raporlama Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler

Kategori	N	%
Var	1.129	70,2
Yok	479	29,8
Bilgi Yok	0	0
Toplam	1.608	100,0

Tablo 3.6’ya göre araştırma kapsamındaki şirketler ağırlıklı olarak (%70,2) cari dönemde kâr raporlamıştır. Şirketlerin %29,8’i için ise böyle bir durum söz konusu olmamıştır.

Araştırmaya dâhil edilen şirketlerin bulundukları sektöre ait betimsel istatistiklere Tablo 3.7’de yer verilmiştir.

Tablo 3.7: Sektör Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler

Kategori	N	%
İmalat	1.109	68,9
Toptan, Perakende Ticaret / Otel ve Lokantalar	173	10,7
Teknoloji	91	5,7
İnşaat ve Bayındırlık	56	3,5
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	63	3,9
Diğer	116	7,3
Toplam	1.608	100

Tablo 3.7’de görüldüğü gibi araştırma kapsamındaki şirketlerin büyük çoğunluğu (% 68,9) imalat sektöründe bulunmaktadır. Bu sektörü sırasıyla toptan, perakende tic./otel ve lokantalar (% 10,7), teknoloji (% 5,7), ulaştırma, haberleşme ve depolama (% 3,9) ve inşaat ve bayındırlık (% 3,5) sektörleri izlemektedir. Şirketlerin % 7,3’ü ise bu sektörler dışında kalan diğer sektörler grubunda yer almaktadır.

Hipotezlerin testine yönelik çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Çoklu regresyon analizi, bağımlı değişkenle ilişkili olan iki ya da daha çok bağımsız değişkene dayalı olarak, bağımlı değişkenin tahmin edilmesine yönelik bir analiz türüdür (Büyüköztürk, 2010, 98).

Regresyon analizi ile bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni ne şekilde etkilediği, bağımlı değişken üzerindeki değişimin ne kadarının bağımsız değişkenler nedeniyle ortaya çıktığı, bağımsız değişkenlerin alacağı değerlere göre bağımlı değişkenin değerinin ne olacağı belirlenmeye çalışılır (Can, 2014, 264).

Çoklu doğrusal regresyon analizinin doğru sonuçlar verebilmesi için üç ön koşul bulunmaktadır. Bunlar aşağıda yer almaktadır (Can, 2014);

- Bağımlı değişkene ait verilerin normal dağılım göstermesi,
- Bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişkinin doğrusal olması ve
- Bağımsız değişkenlerin birbiri arasında yüksek derecede ilişki/benzeşiklik (multicollinearity) olmaması gerekmektedir

Ayrıca regresyon analizinde değişkenlerin sürekli değişken olması gerekmektedir birlikte kategorik değişkenler için kukla değişken (dummy variables) üretme yöntemi kullanılarak bu gereklilik aşılabilmektedir (Büyüköztürk, 2010, 92). Bu çalışmada kategorik olan bağımsız değişkenler kukla değişkene dönüştürülerek regresyon analizi yapılmıştır.

Regresyon analizinin ön koşullarının kontrolünde öncelikle normal dağılıma bakılmış, uç değerler çıkarılınca verilerin normal dağılım gösterdiği anlaşılmıştır. Bunun için normal dağılım grafiğine ve çarpıklık basıklık katsayılarına bakılmıştır. Çarpıklık basıklık katsayılarının +2 ile -2 arasında bulunması verilerin normal dağılım gösterdiğinin belirtisi olarak kabul edilmektedir (George ve Mallery, 2010).

Bu çalışmada bağımlı değişkene ait çarpıklık katsayısının -1,31, basıklığın 1,56 olduğu görülmüştür. Ayrıca histogram grafiğinin normal dağılım grafiği

şeklinde olduğu görülmüştür. Bağımlı değişkenin bağımsız değişkenle arasındaki ilişkinin doğrusallığı saçılma diyagramı ile test edilmiş, saçılma diyagramında çizilen doğrular bu koşulun sağlandığını göstermiştir.

Bağımsız değişkenler arasında benzeşiklik (multicollinearity) sorununun yaşanmaması için korelasyon tablosu ve benzeşiklik istatistiklerinden tolerans değerleri ve VIF değerleri kontrol edilmiştir. Bağımsız değişkenlerin birbiri arasında bulunan korelasyon değerleri Tablo 3.8’de verilmiştir.

Tablo 3.8: Bağımsız Değişkenler Arası Korelasyon Tablosu

	DenFirma	OlGorus	FrmDegis	DntcDegr	SrktBuyk	KarRapor	SirketYas	Kaldirac	Likidite	İmalat	Toptan	Teknoloji	İnşaat
OlGorus	,154												
FrmDegis	-,120	-,095											
DntcDegr	,018	-,029	,578										
SrktBuyk	,398	,212	-,065	,001									
KarRapor	,131	,104	-,034	,004	,165								
SirketYas	,328	,065	-,043	,052	,307	,069							
Kaldirac	,041	,014	,003	,016	,108	-,159	,018						
Likidite	-,058	-,072	-,016	-,003	-,164	,011	-,065	-,228					
İmalat	,012	-,043	-,005	,032	-,041	,051	,181	-,005	,007				
Toptan	,010	,010	,000	-,010	-,020	-,072	-,113	,020	,030	-,518			
Teknoloji	-,020	,030	,020	,000	,020	,040	-,109	,010	-,020	-,365	-,085		
İnşaat	-,040	-,010	-,020	,000	,040	,010	-,010	-,010	-,030	-,283	-,066	-,050	
Ulaştırma	,040	,070	,000	-,010	,030	,040	,010	,030	-,030	-,300	-,070	-,050	-,040

Tablo 3.8’de görüldüğü gibi bağımsız değişkenler arasında ilişki katsayılarının genellikle çok düşük olduğu, sadece bir değer 0,58 ile denetçi değişimi ile denetleyen firma değişimi değişkenleri arasında olduğu görülmektedir. Bu değer de 0,70’in altında olduğu için bağımsız değişkenler arasında yüksek ilişki tehlikesinin bulunmadığı görülmüştür.

Tablo 3.9: Bağımsız Değişkenler Arası Benzeşiklik (Multicollinearity) Tablosu

Değişkenler	Tolerans	VIF
DenFirma	0,772	1,296
OlGorus	0,932	1,073
FrmDegis	0,642	1,557
DntcDegr	0,654	1,530
SrktBuyk	0,747	1,339
KarRapor	0,916	1,092
SirketYas	0,816	1,226
Kaldirac	0,909	1,101
Likidite	0,922	1,085
İmalat	0,295	3,387
Toptan	0,446	2,242
Teknoloji	0,585	1,710
İnşaat	0,691	1,448
Ulaştırma	0,665	1,505

Tablo 3.9 incelendiğinde tolerans değerlerinin 0,20'den büyük olduğu, VIF değerlerinin de <10 olduğu görülmüş ve bağımsız değişkenler arasında bir benzeşikliğin bulunmadığı anlaşılmıştır.

Tüm bu bulgulara dayalı olarak bu verilerle çoklu doğrusal regresyon analizi yapılabileceği sonucuna varılmıştır. Regresyon analizi sonuçları Tablo 3.10'de verilmiştir.

Tablo 3.10: Bağımsız Değişkenler ile Finansal Raporlama Yayınlama Süresi Arasındaki İlişkiye Ait Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	SH	β	T	P
Sabit	6,698	1,279		5,235	0,000
DenFirma	-2,676	0,502	-0,139	-5,326	0,000**
OlGorus	-3,948	0,766	-0,122	-5,151	0,000**
FrmDegis	-0,089	0,638	-0,004	-0,140	0,889
DntcDegr	0,343	0,545	0,018	0,631	0,528
SrktBuyk	-1,132	0,238	-0,126	-4,762	0,000**
KarRapor	-3,999	0,502	-0,190	-7,974	0,000**
SirketYas	-0,058	0,013	-0,114	-4,497	0,000**
Kaldirac	-0,236	0,556	-0,010	-0,425	0,671
Likidite	-0,053	0,043	-0,029	-1,221	0,222
Sektor_imalat	-0,122	0,871	-0,006	-0,140	0,888
Sektor_toptan	-2,287	1,058	-0,074	-2,161	0,031*
Sektor_teknoloji	-3,461	1,236	-0,084	-2,801	0,005**
Sektor_insaat	1,235	1,433	0,024	0,862	0,389
Sektor_ulastirma	-0,732	1,391	-0,015	-0,526	0,599
R = 0,417	R ² = 0,174	F _(14, 1581) = 23,834		p = 0,000	

* p < .05

** p < .01

Tablo 3.10’da yer alan değişkenlerin veri değerleri aşağıdaki gibidir.

DenFirma	: Denetim firmasının dört büyükten biri olması 1, değilse 0.
OlGorus	: Denetim raporunda olumlu görüş varsa 1, değilse 0.
FrmDegis	: Denetleyen firma değişmişse 1, değilse 0.
DntcDegr	: Denetçi değişmişse 1, değilse 0.
SrktBuyk	: Aktif/İşletme büyüklüğü
KarRapor	: Kâr raporlama var ise 1, değilse 0.
ŞirketYas	: Şirketin yaşı (kuruluşundan beri geçen yıl sayısı)
Kaldırac	: Şirketin kaldıraç oranı
Likidite	: Şirketin likidite oranı
Sektör_imalat	: Şirket İmalat sektöründe ise 1, değilse 0.
Sektör_toptan	: Şirket toptan, Per. Tic./Otel ve Lokantalar sektöründe ise 1 değilse 0.
Sektör_teknoloji	: Şirket teknoloji sektöründe ise 1, değilse 0.
Sektör_inşaat	: Şirket inşaat ve bayındırlık sektöründe ise 1, değilse 0.
Sektör_ulaştırma	: Şirket ulaştırma, haberleşme, depolama sektöründe ise 1 değilse 0.

Tablo 3.10 incelendiğinde Anova tablosundan elde edilen $F_{(14, 1581)} = 23,83$ ($p < .05$) değerleri dikkate alındığında seçilen bağımsız değişkenler ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasındaki ilişkiye ait regresyon modelinin anlamlı olduğu sonucuna varılmaktadır. Başka bir deyişle, seçilen bağımsız değişkenler ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında nedensellik barındıran anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Bağımsız değişkenler ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($R = 0,417$, $R^2 = 0,174$, $p < .05$). Tüm bağımsız değişkenler birlikte, finansal raporlamanın yayınlanma süresi üzerindeki toplam varyansın %17’sini açıklamaktadır.

Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre bağımsız değişkenlerin finansal raporlamanın yayınlanma süresi üzerindeki göreceli önem sırası aşağıdaki şekildedir;

- Kâr raporlamanın olması ($\beta = -,190$; $p < 0,05$),
- Denetleyen firmanın dört büyükten biri olması ($\beta = -,139$; $p < 0,05$),

- Şirket büyüklüğü ($\beta = -.126$; $p < 0,05$),
- Raporda olumlu görüş bulunması ($\beta = -.122$; $p < 0,05$),
- Şirket yaşı ($\beta = -.114$; $p < 0,05$),
- Şirketin teknoloji sektöründe olması ($\beta = -.084$; $p < 0,05$),
- Şirketin toptan/perakende ticaret, otel ve lokantalar sektöründe olması ($\beta = -.074$; $p < 0,05$),

Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre bağımsız değişkenlerden denetçinin değişmesi, şirketin kaldıraç oranı, likidite oranı, şirketin imalat, inşaat veya ulaştırma sektöründe olmasının finansal raporlamanın yayınlanma süresi üzerinde anlamlı etkiye sahip olmadığı ($p > 0,05$) tespit edilmiştir.

Bağımsız değişkenler ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasındaki ilişkinin niteliği tabloda yer alan t testi değerleri ve anlamlılık sonuçlarından görülebilmektedir. Bu bilgilere dayalı olarak bağımsız değişkenlere dayalı hipotezlerin doğrulanıp doğrulanmadığı da değerlendirilebilir.

Denetim firmasının dört büyük denetim firmasından biri olması ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($t = -5,33$; $p < .05$) bulunmuştur. Dolayısıyla “*H1: Denetim firmasının dört büyük denetim firmasından biri olması durumu ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotez doğrulanmıştır. Yani dört büyük denetim firmasından birinin denetlediği şirketlerde rapor yayınlama süresi diğerlerine göre daha kısa sürmektedir.

Denetim görüşünün olumlu olması ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($t = -5,15$; $p < .05$) bulunmuştur. Buna göre “*H2: Denetim görüşünün türü (olumlu görüş) ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotezin doğrulandığı görülmüştür. Denetim görüşünün olumlu olduğu şirketlerin finansal rapor yayınlama süresi olumsuz görüş alanlara göre daha kısa sürmektedir.

Denetim firmasının veya denetçinin değişimi ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında her iki bağımsız değişken için de istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$). Dolayısıyla “*H3: Denetim firmasının değişimi ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” ve “*H4: Denetçinin değişimi ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotezler reddedilmiştir. Bu demektir ki, denetim firması veya denetçinin değişimi, şirketin finansal rapor yayınlama süresi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir.

Şirket büyüklüğü ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($t = -4,76$; $p < .05$) saptanmıştır. Bu nedenle “*H5: Şirket büyüklüğü ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotez doğrulanmıştır. Yani, şirket büyüklüğü arttıkça şirketin finansal rapor yayınlama süresi kısalmaktadır.

Şirketin cari dönemde kâr raporlaması ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($t = -7,97$; $p < .05$) bulunmuştur. Bu durumda “*H6: Cari dönemde kâr raporlama ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotez doğrulanmıştır. Yani, kâr raporlayan şirketlerin finansal rapor yayınlama süresi diğer şirketlere oranla daha kısa sürmektedir.

Şirketin yaşı ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($t = -4,50$; $p < .05$) bulunmuştur. Dolayısıyla “*H7: Şirket yaşı ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklindeki hipotez doğrulanmıştır. Bu durum, eski ve köklü şirketlerin finansal rapor yayınlama süresinin yeni ve genç şirketlere kıyasla daha kısa sürdüğünü, şirket yaşı arttıkça rapor yayınlama süresinin de kısaldığını göstermektedir.

Şirketin kaldıraç oranı ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$). Bu nedenle “*H8: Şirketin finansal kaldıraç oranı ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotez reddedilmiştir. Buradan, kaldıraç oranının, şirketin finansal rapor yayınlama süresi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı anlaşılmıştır.

Faaliyet gösterilen sektör ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında ilişkiye bakılırken sektör değişkeni kukla değişken (dummy variable) yapıldığı için parçalanarak her bir sektör için ayrı ayrı test edilmiştir.

Buna göre şirketin toptan/perakende ticaret, otel ve lokantalar sektöründe olması ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($t = -2,16$; $p < .05$) bulunmuştur. Benzer şekilde şirketin teknoloji sektöründe olması ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki ($t = -2,80$; $p < .05$) bulunmuştur. Yani bu sektörlerde bulunan şirketlerin finansal rapor yayınlama sürelerinin diğerlerine kıyasla anlamlı olarak daha kısa sürdüğü söylenebilir.

Şirketin diğer sektörlerde bulunması ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında anlamlı bir ilişki ($p > .05$) bulunmamıştır. Dolayısıyla “*H9: Faaliyet gösterilen sektör ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklindeki hipotez toptan/perakende ticaret, otel ve lokantalar ile teknoloji sektörü bakımından doğrulanmış, diğer sektörler bakımından ise reddedilmiştir.

Şirketin likidite oranı ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$). Bu nedenle “*H10: Likidite oranı ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotez reddedilmiştir. Bu demektir ki, şirketin likidite oranı, finansal rapor yayınlama süresi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir.

Regresyon analizi sonuçlarına göre araştırmanın bağımsız değişkenlerinin finansal raporlamanın yayınlanma süresi üzerindeki etkisine ilişkin regresyon eşitliği Tablo 3.11 de belirtildiği şekli ile aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

$$\begin{aligned}
 FRYS = & 6,698 - (0,139 * DenFirma) - (0,122 * OlGorus) - (0,004 * FrmDegis) \\
 & + (0,018 * DntcDegs) - (0,126 * SrktBuyk) - (0,190 * KarRapor) \\
 & - (0,114 * SirketYas) - (0,010 * Kaldirac) - (0,029 * Likidite) \\
 & - (0,006 + * Sektor_{imalat}) - (0,074 * Sektor_{toptan}) \\
 & - (0,084 * Sektor_{teknoloji}) + (0,024 * Sektor_{insaat}) - (0,015 \\
 & * Sektor_{ulastirm}
 \end{aligned}$$

Bu noktada, bağımsız değişkenlerin şirketlerin finansal rapor yayınlama süresi üzerindeki etkilerinin bireysel ve konsolide finansal tablolara sahip şirketler için ayrı ayrı incelenmesi uygun görülmüştür. Bu amaçla çoklu doğrusal regresyon analizi bireysel ve konsolide finansal tablolara sahip şirketlerin verileri üzerinden ayrı ayrı yapılmış ve yorumlanmıştır. Araştırmaya dahil edilen şirketlerden 607'si bireysel, 1.001'i ise konsolide finansal tablolara sahiptir.

Bireysel finansal tablolara sahip şirketler için regresyon analizi sonuçları Tablo 3.11'de verilmiştir.

Tablo 3.11: Bağımsız Değişkenler ile Finansal Raporlama Yayınlama Süresi Arasındaki İlişkiye Ait Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları (Bireysel)

Değişken	B	SH	β	T	P
Sabit	0,802	1,812		0,443	0,658
DenFirma	-2,048	0,679	-0,130	-3,017	0,003**
OlGorus	-3,847	1,004	-0,157	-3,831	0,000**
FrmDegis	-1,303	0,840	-0,075	-1,551	0,122
DntcDegr	1,089	0,730	0,071	1,491	0,136
SrktBuyk	-0,799	0,363	-0,100	-2,202	0,028*
KarRapor	-2,124	0,678	-0,129	-3,133	0,002**
SirketYas	0,052	0,024	0,098	2,183	0,029*
Kaldirac	0,164	0,850	0,008	0,192	0,847
Likidite	-0,006	0,047	-0,005	-0,117	0,907
Sektor_imalat	0,006	1,311	0,000	0,005	0,996
Sektor_toptan	0,194	1,560	0,008	0,124	0,901
Sektor_teknoloji	-0,041	1,969	-0,001	-0,021	0,983
Sektor_insaat	3,404	2,210	0,072	1,540	0,124
Sektor_ulasirma	-9,274	2,641	-0,157	-3,512	0,000**
R = 0,352	R ² = 0,124	F _(14, 584) = 5,903		p = 0,000	

* p < .05

** p < .01

Tablo 3.11 incelendiğinde Anova tablosundan elde edilen $F_{(14, 584)} = 5,903$ ($p < .05$) ($p < .05$) değerleri dikkate alındığında seçilen bağımsız değişkenler ile bireysel finansal tablolara ait şirketlerde finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasındaki ilişkiye ait regresyon modelinin anlamlı olduğu sonucuna varılmaktadır. Başka bir deyişle seçilen bağımsız değişkenler ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında nedensellik barındıran anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Bağımsız değişkenler ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($R = 0,352$, $R^2 = 0,124$, $p < .05$). Tüm bağımsız değişkenler birlikte, finansal raporlamanın yayınlanma süresi üzerindeki toplam varyansın %12,4'ünü açıklamaktadır.

Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre bağımsız değişkenlerin finansal raporlamanın yayınlanma süresi üzerindeki göreceli önem sırası aşağıdaki şekildedir;

- Raporda olumlu görüş bulunması ($\beta = -,157$),
- Şirketin ulaştırma, haberleşme ve depolama sektöründe olması ($\beta = -,157$)
- Denetleyen firmanın dört büyükten biri olması ($\beta = -,130$),
- Kâr raporlamanın olması ($\beta = -,129$),
- Şirket büyüklüğü ($\beta = -,100$),
- Şirket yaşı ($\beta = ,098$),

Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre bağımsız değişkenlerden denetim firmasının değişimi, denetçinin değişmesi, şirketin kaldıraç oranı, likidite oranı, şirketin imalat, toptan, teknoloji veya inşaat sektöründe olmasının finansal raporlamanın yayınlanma süresi üzerinde anlamlı etkiye sahip olmadığı ($p > 0,05$) tespit edilmiştir.

Bağımsız değişkenler ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasındaki ilişkinin niteliği tabloda yer alan t testi değerleri ve anlamlılık sonuçlarından görülebilmektedir. Bu bilgilere dayalı olarak bağımsız değişkenlere dayalı hipotezlerin doğrulanıp doğrulanmadığı da değerlendirilebilir.

Denetim firmasının dört büyük denetim firmasından biri olması ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($t = -3,017$; $p < .05$) bulunmuştur. Dolayısıyla “*H1: Denetim firmasının dört büyük denetim firmasından biri olması durumu ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotez doğrulanmıştır. Yani dört büyük denetim firmasından birinin denetlediği bireysel finansal tablolara sahip şirketlerde rapor yayınlama süresi diğerlerine göre daha kısa sürmektedir.

Denetim görüşünün olumlu olması ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($t = -3,831$; $p < .05$) bulunmuştur. Buna göre “*H2: Denetim görüşünün türü (olumlu görüş) ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotezin doğrulandığı görülmüştür. Denetim

görüşünün olumlu olduğu şirketlerin finansal rapor yayınlama süresi olumsuz görüş alanlara göre daha kısa sürmektedir.

Denetim firmasının değişimi ile bireysel finansal tablolara sahip firmaların finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$). Dolayısıyla “*H3: Denetim firmasının değişimi ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotezin reddedildiği görülmüştür. Bu demektir ki, denetim firmasının değişimi, bireysel finansal tablolara sahip firmaların finansal rapor yayınlama süresi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir.

Denetçinin değişimi ile bireysel finansal tablolara sahip firmaların finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$). Dolayısıyla “*H4: Denetçinin değişimi ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotez reddedilmiştir. Bu demektir ki, denetçinin değişimi, bireysel finansal tablolara sahip firmaların finansal rapor yayınlama süresi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir.

Şirket büyüklüğü ile bireysel finansal tablolara sahip firmaların finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($t = -2,202$; $p < .05$) bulunmuştur. Bu durumda “*H5: Şirket büyüklüğü ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotez doğrulanmıştır. Yani, bireysel finansal tablolara sahip ve büyük şirketlerin finansal rapor yayınlama süresi diğer şirketlere oranla daha kısa sürmektedir.

Şirketin cari dönemde kâr raporlaması ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($t = -3,133$; $p < .05$) bulunmuştur. Bu durumda “*H6: Cari dönemde kâr raporlama ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotez doğrulanmıştır. Yani, bireysel finansal tablolara sahip ve

kâr raporlayan şirketlerin finansal rapor yayınlama süresi diğer şirketlere oranla daha kısa sürmektedir.

Şirketin yaşı ile bireysel finansal tablolara sahip firmaların finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($t = 2,183$; $p < .05$) bulunmuştur. Dolayısıyla “*H7: Şirket yaşı ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklindeki hipotez reddedilmiştir. Zira elde edilen ilişkinin yönü pozitif yönlü ve anlamlıdır. Bu durum, şirket yaşının bireysel finansal tablolara sahip şirketlerin finansal rapor yayınlama süresi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir.

Şirketin kaldıraç oranı ile bireysel finansal tablolara sahip firmaların finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$). Dolayısıyla “*H8: Şirketin finansal kaldıraç oranı ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotez reddedilmiştir. Bu demektir ki, kaldıraç oranı bireysel finansal tablolara sahip firmaların finansal rapor yayınlama süresi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir.

Bireysel finansal tablolara sahip firmaların faaliyet gösterdiği sektör ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında ilişkiye bakılırken sektör değişkeni kukla değişken (dummy variable) yapıldığı için parçalanarak, her bir sektör için ayrı ayrı test edilmiştir.

Buna göre bireysel finansal tablolara sahip firmaların ulaştırma, haberleşme ve depolama sektöründe olması ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($t = -3,512$; $p < .05$) bulunmuştur. Buna göre ulaştırma, haberleşme ve depolama sektöründeki bireysel finansal tablolara sahip firmaların finansal rapor yayınlama sürelerinin diğerlerine kıyasla anlamlı olarak daha kısa sürdüğü söylenebilir.

Bireysel finansal tablolara sahip firmaların diğer sektörlerde bulunması ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında anlamlı bir ilişki ($p > .05$) bulunmamıştır. Dolayısıyla “*H9: Faaliyet gösterilen sektör ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklindeki hipotez ulaştırma, haberleşme ve depolama sektörü bakımından doğrulanmış, diğer sektörler bakımından ise reddedilmiştir.

Şirketin likidite oranı ile bireysel finansal tablolara sahip firmaların finansal raporların yayınlanma süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$). Bu nedenle “*H10: Likidite oranı ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotez reddedilmiştir. Bu demektir ki, bireysel finansal tablolara sahip firmaların likidite oranı, finansal rapor yayınlama süresi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir.

Bireysel finansal tablolara sahip şirketler için yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre, araştırmanın bağımsız değişkenlerinin finansal raporlamanın yayınlanma süresi üzerindeki etkisine ilişkin regresyon eşitliği aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

$$\begin{aligned} FRYs = & 0,802 - (0,130 * DenFirma) - (0,157 * OlGorus) - (0,075 * FrmDegis) \\ & + (0,071 * DntcDegs) - (0,100 * SrktBuyk) - (0,129 * KarRapor) \\ & + (0,098 * SirketYas) + (0,008 * Kaldirac) - (0,005 * Likidite) \\ & + (0,000 * Sektor_{imalat}) + (0,008 * Sektor_{toptan}) \\ & - (0,001 * Sektor_{teknoloji}) + (0,072 * Sektor_{insaat}) - (0,157 \\ & * Sektor_{ulastirma}) \end{aligned}$$

Konsolide finansal tablolara sahip şirketler için regresyon analizi sonuçları Tablo 3.12’de verilmiştir. Analizde incelenen şirketlerden yedi tanesinin bağımsız değişkenlerden bazılarına ait verilerine ulaşamadığı için analiz 1.001 şirketin verilerini esas almıştır.

Tablo 3.12: Bağımsız Değişkenler ile Finansal Raporlama Yayınlama Süresi Arasındaki İlişkiye Ait Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları (Konsolide)

Değişken	B	SH	β	t	P
Sabit	7,609	1,724		4,414	0,000
DenFirma	-3,265	0,679	-0,158	-4,806	0,000**
OlGorus	-4,819	1,062	-0,134	-4,540	0,000**
FrmDegis	0,393	0,868	0,016	0,453	0,651
DntcDegr	0,013	0,733	0,001	0,017	0,986
SrktBuyk	-0,780	0,323	-0,079	-2,414	0,016*
KarRapor	-4,962	0,677	-0,218	-7,324	0,000**
SirketYas	-0,081	0,016	-0,163	-5,210	0,000**
Kaldirac	-0,116	0,706	-0,005	-0,164	0,870
Likidite	-0,102	0,071	-0,042	-1,429	0,153
Sektor_imalat	-0,191	1,117	-0,009	-0,171	0,864
Sektor_toptan	-3,386	1,379	-0,101	-2,456	0,014*
Sektor_teknoloji	-4,080	1,540	-0,099	-2,649	0,008**
Sektor_insaat	0,423	1,814	0,008	0,233	0,816
Sektor_ulasirma	1,014	1,661	0,022	0,611	0,542
R = 0,457	R ² = 0,209	F _(14, 982) = 18,502		p = 0,000	

* p < .05

** p < .01

Tablo 3.12’de yer alan Anova testi $F_{(14, 982)} = 18,502$ ($p < .05$) değerleri dikkate alındığında, seçilen bağımsız değişkenler ile konsolide finansal tabloları hazırlayan şirketlerde finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasındaki ilişkiye ait regresyon modelinin anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Buradan hareketle, seçilen bağımsız değişkenler ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında nedensellik barındıran anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilir.

Konsolide finansal tablolara sahip şirketler bakımından, bağımsız değişkenler ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($R = 0,457$, $R^2 = 0,209$, $p < .05$). Tüm bağımsız değişkenler birlikte, finansal raporlamanın yayınlanma süresi üzerindeki toplam varyansın %20,4’ünü açıklamaktadır.

Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre bağımsız değişkenlerin finansal raporlamanın yayınlanma süresi üzerindeki göreceli önem sırası aşağıdaki şekildedir;

- Kâr raporlamanın olması ($\beta = -.218$),
- Şirket yaşı ($\beta = -.163$),
- Denetleyen firmanın dört büyükten biri olması ($\beta = -.158$),
- Raporda olumlu görüş bulunması ($\beta = -.134$),
- Şirketin toptan/perakende ticaret, otel ve lokantalar sektöründe olması ($\beta = -.101$),
- Şirketin teknoloji sektöründe olması ($\beta = -.099$),
- Şirket büyüklüğü ($\beta = -.079$),

Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre bağımsız değişkenlerden denetim firmasının değişimi, denetçinin değişmesi, şirketin kaldıraç oranı, likidite oranı, şirketin imalat, inşaat veya ulaştırma sektöründe olmasının konsolide finansal tabloları hazırlayan firmaların finansal raporlamanın yayınlanma süresi üzerinde anlamlı etkiye sahip olmadığı ($p > 0,05$) tespit edilmiştir.

Bağımsız değişkenler ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasındaki ilişkinin niteliği tabloda yer alan t testi değerleri ve anlamlılık sonuçlarından anlaşılmaktadır. Bu bilgilere dayalı olarak bağımsız değişkenlere dayalı hipotezlerin doğrulanıp doğrulanmadığı kontrol edilmiş ve aşağıda sonuçları sıralanmıştır.

Denetim firmasının dört büyük denetim firmasından biri olması ile konsolide finansal tablolara sahip firmaların finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($t = -4,806$; $p < .05$) bulunmuştur. Dolayısıyla “*H1: Denetim firmasının dört büyük denetim firmasından biri olması durumu ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotez doğrulanmıştır. Yani dört büyük denetim firmasından birinin denetlediği konsolide finansal tablolara sahip şirketlerde rapor yayınlama süresi diğerlerine göre daha kısa sürmektedir.

Denetim görüşünün olumlu olması ile konsolide finansal tablolara sahip firmaların finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($t = -4,540$; $p < .05$) bulunmuştur. Buna göre “*H2: Denetim görüşünün türü (olumlu görüş) ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan

hipotezin doğrulandığı görülmüştür. Denetim görüşünün olumlu olduğu konsolide finansal tablolara sahip firmaların finansal rapor yayınlama süresi olumsuz görüş alanlara göre daha kısa sürmektedir.

Denetim firmasının veya denetçinin değişimi ile konsolide finansal tablolara sahip firmaların finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$). Dolayısıyla “*H3: Denetim firmasının değişimi ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” ve “*H4: Denetçinin değişimi ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotezlerin reddedildiği görülmüştür. Buradan hareketle, denetim sürecinde denetim firması veya denetçi değişikliğinin konsolide finansal tablolara sahip firmaların finansal rapor yayınlama süresi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı söylenebilir.

Şirket büyüklüğü ile konsolide finansal tablolara sahip firmaların finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($t = -2,414$; $p < .05$) bulunmuştur. Bu nedenle “*H5: Şirket büyüklüğü ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotez doğrulanmıştır. Buradan hareketle, konsolide finansal tablolara sahip büyük şirketlerin finansal rapor yayınlama süresinin küçük şirketlere kıyasla daha az olduğu söylenebilir.

Şirketin cari dönemde kâr raporlaması ile konsolide finansal tabloları olan firmaların finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($t = -7,324$; $p < .05$) bulunmuştur. Bu durumda “*H6: Cari dönemde kâr raporlama ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotez doğrulanmıştır. Bu demektir ki, konsolide finansal tablolara sahip ve kâr raporlayan şirketlerin finansal rapor yayınlama süresi kâr raporlamayan şirketlere oranla daha kısa sürmektedir.

Şirketin yaşı ile konsolide finansal tablolara firmaların finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($t = -5,210$; $p < .05$) bulunmuştur. Dolayısıyla “*H7: Şirket yaşı ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklindeki hipotez doğrulanmıştır. Buna göre, uzun yıllardır faaliyet gösteren, konsolide finansal tablolara sahip şirketlerin finansal rapor yayınlama süresinin, genç şirketlere kıyasla daha kısa olduğu sonucu çıkarılabilir.

Şirketin kaldıraç oranı ile konsolide finansal tabloları hazırlamış olan firmaların finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$). Bu nedenle “*H8: Şirketin finansal kaldıraç oranı ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotez reddedilmiştir. Buradan hareketle, kaldıraç oranının konsolide finansal tablolara sahip şirketlerin finansal rapor yayınlama süresi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı söylenebilir.

Faaliyet gösterilen sektör ile konsolide finansal tablolara sahip firmaların finansal raporların yayınlanma süresi arasındaki ilişki sektörler bakımından ayrı ayrı incelendiğinde, konsolide finansal tablolara sahip firmaların toptan/perakende ticaret, otel ve lokantalar sektöründe olması ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($t = -2,456$; $p < .05$) bulunmuştur. Buna göre bu sektörde bulunan, konsolide finansal tablolara sahip şirketlerin finansal rapor yayınlama sürelerinin diğerlerine kıyasla anlamlı olarak daha kısa sürdüğü söylenebilir.

Şirketin teknoloji sektöründe olması ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($t = -2,649$; $p < .05$) bulunmuştur. Buna göre bu sektörde bulunan, konsolide finansal tablolara sahip şirketlerin finansal rapor yayınlama sürelerinin diğerlerine kıyasla anlamlı olarak daha kısa sürdüğü söylenebilir.

Şirketin diğer sektörlerde bulunması ile konsolide finansal tablolara sahip firmaların finansal raporların yayınlanma süresi arasında anlamlı bir ilişki ($p > .05$) bulunmamıştır. Dolayısıyla “*H9: Faaliyet gösterilen sektör ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklindeki hipotez toptan/perakende ticaret, otel ve lokantalar ve teknoloji sektörleri bakımından doğrulanmış, diğer sektörler bakımından ise reddedilmiştir.

Şirketin likidite oranı ile konsolide finansal tablolar yayınlayan firmaların finansal raporların yayınlanma süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$). Bu nedenle “*H10: Likidite oranı ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotez reddedilmiştir. Bu demektir ki, şirketin likidite oranı, konsolide finansal tablolara sahip şirketlerin finansal rapor yayınlama süresi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir.

Konsolide finansal tablolara şirketler için yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre, araştırmanın bağımsız değişkenlerinin finansal raporlamanın yayınlanma süresi üzerindeki etkisine ilişkin regresyon eşitliği aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

$$\begin{aligned} FRYs = & 7,609 - (0,158 * DenFirma) - (0,134 * OlGorus) \\ & + (0,016075 * FrmDegis) + (0,001 * DntcDegis) \\ & - (0,079 * SrktBuyk) - (0,218 * KarRapor) - (0,163 * SirketYas) \\ & - (0,005 * Kaldirac) - (0,042 * Likidite) - (0,009 * Sektor_{imalat}) \\ & - (0,101 * Sektor_{toptan}) - (0,099 * Sektor_{teknoloji}) \\ & + (0,008 * Sektor_{insaat}) + (0,022 * Sektor_{ulastirma}) \end{aligned}$$

Araştırmanın son dört hipotezi sadece konsolide finansal tablolara sahip şirketlerin verileri üzerinden yapılmıştır. Araştırmanın ikinci modeli aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur.

$$YayinSuresi = \beta_0 + (\beta_1.BOS) + (\beta_2.KEP) + (\beta_3.CBGRS) + (\beta_4.FBGRS)$$

Araştırmada konsolide finansal tablolara sahip şirket sayısı 1.101’dir. Bu hipotezlere ait bağımsız değişkenler, şirketin bağlı ortaklık sayısı (BOS), şirketin kontrol edilemeyen paylarının (azınlık payları) olup olmaması (KEP), şirketin coğrafi bölümlere göre (CBGRS) ve faaliyet bölümlerine göre (FBGRS) raporlama sayısıdır. Konsolide finansal tablolara sahip şirketler için sayısal değişkenlere ait betimsel istatistikler Tablo 3.13’de verilmiştir.

Tablo 3.13: Konsolide Tablolu Şirketlerde Sayısal (Oranlı) Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikler

Değişken	N	Minimum	Maksimum	$\bar{x}$	Std. Sapma
F.R. Yayınlanma Süresi	1001	-40,00	25,00	-8,53	10,33
Bağlı Ortaklık Sayısı	1001	0,00	67,00	4,58	7,78
Coğrafi Bölümlere Göre Raporlama Sayısı	1001	0,00	17,00	1,18	1,77
Faaliyet Bölümlerine Göre Raporlama Sayısı	1001	0,00	14,00	0,50	1,36

Tablo 3.13’ e göre araştırmaya dâhil edilen konsolide finansal tablolara sahip şirketlerin finansal raporlama yayınlama süreleri -40 ile +25 arasında değişmektedir. Yani, en hızlı şirketin rapor yayınlama süresi 40 gün erken olmuş, en yavaş şirket ise raporu 25 gün geç yayınlamıştır. Bu değişkene ait aritmetik ortalamanın -8,53 çıkması, şirketlerin raporlarını olması gerekenden ortalama 8,5 gün erken yayınladıklarını göstermektedir.

Araştırmaya dâhil edilen şirketlerin bağlı ortaklık sayısı, en az 0, en çok 67; tüm şirketlerin ortalaması ise 4,58’dir. Şirketlerin coğrafi bölümlere göre raporlama sayısı en az 0 en çok 17 bulunmuş, bunların ortalaması ise 1,18 olarak hesaplanmıştır. Faaliyet bölümlerine göre raporlama sayısı ise en az 0 en çok 14 bulunmuş ve bu değerlerin ortalaması 0,50 olarak hesaplanmıştır.

Konsolide finansal tablolara sahip şirketlerin kontrol edilemeyen paylarının (azınlık payları) olup olmamasına ait betimsel istatistikler Tablo 3.14’de verilmiştir.

Tablo 3.14: Konsolide Tablolu Şirketlerde Kategorik Değişkene Ait Betimsel İstatistikler

Kontrol Edilemeyen Paylar;	N	%
Yok	396	39,6
Var	605	60,4
Toplam	1.001	100,0

Tablo 3.14’de görüldüğü gibi konsolide finansal tablolara sahip şirketlerin %60,4’ü kontrol edilemeyen paylara sahipken, %39,6’sının sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

Konsolide finansal tablolara sahip şirketlerle ilgili olarak oluşturulan hipotezlerin test edilmesi amacıyla yine çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Önceki veri grubunda olduğu gibi bu veri grubu için de çoklu doğrusal regresyon analizinin ön koşulları olan (1) Bağımlı değişkene ait verilerin normal dağılım göstermesi, (2) bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişkinin doğrusal olması ve (3) bağımsız değişkenlerin birbiri arasında yüksek derecede ilişki/benzeşiklik (multicollinearity) olmaması için kontroller yapılmıştır.

Regresyon analizinin ön koşullarının kontrolünde öncelikle bu analize alınan 1.001 verinin normal dağılım kontrolü için normal dağılım grafiğine ve çarpıklık basıklık katsayılarına bakılmış, bağımlı değişkene ait çarpıklık katsayısının -1,12, basıklığın 0,79 olduğu görülmüştür. Bu değerler normal dağılım kabul edilen -2 ile +2 aralığındadır. Ayrıca histogram grafiğinin normal dağılım grafiği şeklinde olduğu görülmüştür. Buradan hareketle verilerin normal dağılım gösterdiği anlaşılmıştır.

Bağımlı değişkenin bağımsız değişkenle arasındaki ilişkinin doğrusallığı saçılma diyagramı ile test edilmiş, saçılma diyagramında çizilen doğrular bu koşulun sağlandığını göstermiştir. Bağımsız değişkenler arasında benzeşiklik (multicollinearity) sorununun yaşanmaması için korelasyon tablosu ve benzeşiklik istatistiklerinden tolerans değerleri ve VIF değerleri kontrol edilmiştir. Bağımsız değişkenlerin birbiri arasında bulunan korelasyon değerleri Tablo 3.15’de verilmiştir.

Tablo 3.15 : Konsolide Şirketler İçin Bağımsız Değişkenler Arası Korelasyon Tablosu

Bağımsız Değişkenler	BOS	KEP	CBGRS	FBGRS
Bağlı Ortaklık Sayısı (BOS)	-			
Kontrol Edilemeyen Paylar (KEP)	0,230	-		
Coğrafi Bölümlere Göre Raporlama Sayısı (CBGRS)	0,263	0,265	-	
Faaliyet Bölümlerine Göre Raporlama Sayısı (FBGRS)	0,285	0,146	0,125	-

Tablo 3.15 incelendiğinde bağımsız değişkenler arasında ilişki katsayılarının genellikle çok düşük olduğu, tümünün 0,70'in altında kaldığı görülmektedir. Bu değerler bağımsız değişkenler arasında yüksek ilişki tehlikesinin bulunmadığını göstermektedir.

Bağımsız değişkenler arasında benzeşiklik (multicollinearity) sorununun kontrolü için bakılan tolerans ve VIF değerleri Tablo 3.16'da verilmiştir.

Tablo 3.16: Bağımsız Değişkenler Arası Benzeşiklik (Multicollinearity) Tablosu

Değişkenler	Tolerans	VIF
Bağlı Ortaklık Sayısı	0,848	1,180
Kontrol Edilemeyen Paylar	0,897	1,115
Coğrafi Bölümlere Göre Raporlama Sayısı (CBGRS)	0,885	1,130
Faaliyet Bölümlerine Göre Raporlama Sayısı (FBGRS)	0,911	1,098

Tablo 3.16'da yer alan verilere göre tüm değişkenler için tolerans değerlerinin $>0,20$ olduğu, VIF değerlerinin de <10 aralığında olduğu görülmüş ve bağımsız değişkenler arasında bir benzeşikliğin bulunmadığı anlaşılmıştır. Bu bulgulara dayalı olarak bu verilerle çoklu doğrusal regresyon analizi yapılabileceği sonucuna varılmıştır. Regresyon modeli kapsamında regresyon analizi sonuçları ise Tablo 3.17'de verilmiştir.

Tablo 3.17: Bağımsız Değişkenler ile Finansal Raporlama Yayınlama Süresi Arasındaki İlişkiye Ait Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	SH	β	t	P
Sabit	-9,236	0,527		-17,525	0,000
BOS	-0,287	0,045	-0,216	-6,435	0,000**
KEP	2,641	0,690	0,125	3,829	0,000**
CBGRS	0,273	0,192	0,047	1,422	0,155
FBGRS	0,194	0,246	0,026	0,790	0,430
R = 0,215	R ² = 0,046		F(4, 716) = 8,681		p = 0,000

* p < .05

** p < .01

Tablo 3.17’de yer alan değişkenler ve veri değerleri aşağıdaki gibidir.

BOS: Şirketin bağlı ortaklık sayısı

KEP: Kontrol edilemeyen paylar (azınlık payları) varsa 1, değilse 0.

CBGRS: Şirketin coğrafi bölümlere göre raporlama sayısı

FBGRS: Şirketin faaliyet bölümlerine göre raporlama sayısı

Tablo 3.17’de yer alan verilere göre Anova tablosundan elde edilen $F_{(4, 716)} = 8,681$ ($p < .05$) değerleri dikkate alındığında seçilen bağımsız değişkenler ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasındaki ilişkiye ait regresyon modelinin anlamlı oluşu sonucuna varılmaktadır. Bu sonuç, seçilen bağımsız değişkenler ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında nedensellik barındıran anlamlı bir ilişki bulunması anlamını taşımaktadır. Bağımsız değişkenler ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında düşük düzeyde ancak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($R = 0,220$, $R^2 = 0,049$, $p < .05$). Tüm bağımsız değişkenler birlikte, finansal raporlamanın yayınlanma süresi üzerindeki toplam varyansın % 4,6’unu açıklamaktadır.

Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre bağımsız değişkenlerin finansal raporlamanın yayınlanma süresi üzerindeki göreceli önem sırası; bağlı ortaklık sayısı ($\beta = -,216$), şirketin kontrol edilemeyen paylarının bulunması ($\beta = ,125$), şirketin coğrafi bölümlere göre raporlama sayısı ($\beta = ,047$) ve şirketin faaliyet bölümlerine göre raporlama sayısı ($\beta = ,026$) şeklindedir.

Bağımsız değişkenler ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasındaki ilişkinin niteliği tabloda yer alan t testi değerleri ve anlamlılık sonuçlarından görülebilmektedir. Bu bilgilere dayalı olarak bağımsız değişkenlere dayalı hipotezlerin doğrulanıp doğrulanmadığı aşağıda değerlendirilmiştir.

Şirketin bağlı ortaklık sayısı ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($t = -6,435$; $p < .05$) bulunmuştur. Dolayısıyla “*H11: Şirketin bağlı ortaklık sayısı ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotez reddedilmiştir. Hipotezde belirtilenin aksine, bağlı ortaklık sayısı fazla olan şirketlerde rapor yayınlama süresi, bağlı ortaklık sayısı az olanlara göre daha kısa sürmekte, bağlı ortaklık sayısı arttıkça rapor yayınlama süresinin azaldığı görülmektedir.

Şirketin kontrol edilemeyen paylarının (azınlık payları) bulunması ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($t = 3,829$; $p < .05$) bulunmuştur. Bu durumda “*H12. Şirketin kontrol edilemeyen paylarının (azınlık payları) bulunması ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotez doğrulanmıştır. Yani, kontrol edilemeyen payları bulunan şirketlerin finansal rapor yayınlama süresi diğer şirketlere oranla daha uzun sürmektedir.

Şirketin coğrafi bölümlere göre raporlama sayısı ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$). Bu nedenle “*H13: Coğrafi bölümlere göre raporlama sayısı ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotez reddedilmiştir. Buradan, coğrafi bölümlere göre raporlama sayısının, şirketin finansal rapor yayınlama süresi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı anlaşılmıştır.

Benzer şekilde, şirketin faaliyet bölümlerine göre raporlama sayısı ile finansal raporlamanın yayınlanma süresi arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$). Bu nedenle “*H14: Faaliyet bölümlerine göre raporlama sayısı ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotez reddedilmiştir. Bu nedenle, şirketin faaliyet bölümlerine göre raporlama sayısının, şirketin finansal rapor yayınlama süresi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı söylenebilir.

Regresyon analizi sonuçlarına göre konsolide tablolara sahip şirketler için söz konusu dört bağımsız değişkenin finansal raporlamanın yayınlanma süresi üzerindeki etkisine ilişkin regresyon eşitliği aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

$$FRYS = -9,236 - (0,216 * BOS) + (0,125 * KEP) + (0,047 * CBGRS) + (0,026 * FBGRS)$$

Araştırmanın bu aşamasında finansal raporların yayınlanma süresi ile şirketin hisse senedi fiyatları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu kapsamda ilk olarak ulusal ve uluslararası literatürde hisse senedi fiyatını etkileyen faktörler incelenmiş ve hisse senedi fiyatlarına finansal raporların yayınlanma süresinin etkileri araştırılmıştır. Daha sonra finansal raporları yayınlama süresinin şirketlerin hisse senedi fiyatları üzerindeki etkisi basit doğrusal regresyon analizi ile incelenmiş ve raporlanmıştır.

Hisse senedi, herhangi bir şirketin sahiplik sertifikalarını tanımlamak için kullanılan genel bir terimdir. Bir hisse, belirli bir şirketin hisse senedi belgesini ifade eder. Belirli bir şirketin payına sahip olmak ise sahip olan kişiyi hissedar yapar.

Firmanın sahipliğini temsil eden hisse senetlerinin fiyatının nasıl belirleneceği önemli bir konudur. Bir hisse senedi sahibinin belirli bir dönemdeki geliri iki kısımdan oluşmaktadır. Bunlar firmanın ilgili dönemde yapmış olduğu kâr payı ödemeleri ile, diğeri de hisse senedinin dönem başı ve dönem sonu piyasa fiyatı arasındaki fark olan sermaye kazancıdır. Bu iki kazancın toplamının hisse senedinin dönem başı fiyatına oranı da hisse senedinin hissedar açısından getirisini ifade etmektedir (Ercan ve Ban, 2005:117).

Hisse senetleri piyasaları, piyasa yapıcılar, yatırımcılar, ekonomi yönetimleri ve işletme yöneticileri gibi pek çok kişi, kurum ve yapı tarafından yakından izlenmektedir. Hisse senetleri piyasalarının gelişme göstermesi, piyasada işlem hacimlerinin artması ve sonuçta şirketlerin piyasa değerlerinin yükselmesi, şirketler için finansman olarak oldukça önemlidir. Bu gelişmeler aynı zamanda ekonomi için büyüme ve yatırımcı için kazanç olarak anlamlı ve değerlidir (Şenol vd., 2019: 120).

Literatürde hisse senedi fiyatını etkileyen faktörler ile ilgili olarak birçok çalışma bulunmaktadır. Bunlar arasında, hisse senedi fiyatları ile döviz kuru ilişkisi (Erbaykal ve Okuyan, 2007; Boyacıoğlu ve Çürük, 2016), hisse senedi getirilerini etkileyen makro ekonomik değişkenler (Kaya vd., 2013; Sayılğan ve Süslü, 2011), petrol fiyatının hisse senedi piyasası üzerindeki etkisi (İşcan, 2010), bireysel yatırımcıların hisse senedi edinimine etki eden sosyo-ekonomik etkenler (Usul vd., 2002), tüketici güveni ve hisse senedi fiyatları arasındaki ilişki (Topuz, 2010), döviz kuru, enflasyon ve hisse senedi piyasası ilişkisi (Gazel, 2020), ticaret savaşlarında korumacı politikaların işletmelerin hisse senedi getirileri üzerine etkisi (Ovalı ve Metin, 2019)'ni araştıran çalışmalar örnek gösterilebilir.

Literatürde hisse senedi fiyatlarını etkileyen faktörlerle ilgili olarak yapılan çalışmalar incelendiğinde araştırmaların yapıldığı ülkeler değişmekle birlikte çoğunlukla finansal oranlar üzerinden incelemelerin yapıldığı görülmektedir. Özellikle gelişmekte olan piyasalardaki hisse senedi fiyat eğilimlerini tahmin etmek için finansal tablolardan türetilen finansal oranların önemini tespit etmek amacıyla yapılan çalışmalar oldukça fazladır. Finansal oranların hesaplanması için şirketlerin finansal raporları açıklamaları önem taşır. Hatta dünyanın dört bir yanındaki şirketlerin değerlemelerini etkileme potansiyeli olan bilgileri yayınlamaları yasalar tarafından zorunludur. Bu finansal raporlar, hisse senedi fiyatlarında müteakip hareketleri tetikledikleri için hisse senedi sahibi olmayı düşünen yatırımcılar için önemli bir bilgi kaynağıdır (Loughran ve McDonald, 2016: 1187). Finansal raporlar satış hacimleri veya kazanç tahminleri gibi niceliksel rakamların yanı sıra, önemli miktarda nitel içerik de bulundurmaktadır. Bu nedenle, yatırımcıların söz konusu

hisse senedinin alınıp alınmayacağına karar vermeden önce bu raporların doğru bir değerlendirmesini yapmaları gerekmektedir.

Finansal raporlama süreci içerisinde işletmeler, kamuya, yatırım kararı alma veya alnma konusunda önemli bilgiler üretmektedirler (Altay ve Anıl, 2004: 107). Hisse senetleri yatırımcılarına sermaye kazancı ve temettü geliri sağlamaktadır. Bu nedenle firma kârları hisse senedi yatırımcılarının yatırım kararlarını ve hisse senedini fiyatını etkileyen önemli bir faktör olarak ifade edilebilir (Kaya ve Öztürk, 2015: 37). Kaya ve Öztürk (2015) yaptıkları çalışmada, firmaların muhasebe kârları ile hisse senedi fiyatları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmada BİST Gıda, İçki ve Tütün Sektöründe faaliyet gösteren firmaların 2000-2013 yıllarında elde ettikleri muhasebe kârları ile hisse senedi fiyatları arasında ilişki, panel eşbütünleşme ve Granger nedensellik testi kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda muhasebe kârları ile hisse senedi fiyatlarının eşbütünleşik olduğu ve muhasebe kârlarını temsil eden aktif kârlılığı ve net kâr marjı değişkenlerinden hisse senedi fiyatı değişkenine doğru tek yönlü, esas faaliyet kârlılığı değişkeni ile hisse senedi fiyatı değişkeni arasında iki yönlü nedensellik olduğu görülmüştür.

Rupert ve Essila (2019) hisse senedi fiyatlarının tahmini üzerine bir çalışma yapmıştır. Test yaklaşımı, araştırma ve sonuçlar, 6 yıllık bir süre boyunca ABD borsasında yer alan 50 şirketi kapsamaktadır. Şirketlerin üç aylık ve yıllık finansal raporları ile günlük hisse senedi fiyatları analiz edilen veri kümesini oluşturmaktadır. Finansal oranlar bağımlı değişken, hisse fiyatı bağımsız değişkenler olarak test edilmiştir. Ayrıca, önce yayınlanan raporlar ve gecikmeli yayınlananlar için oran tipi karşılaştırmaları ve zamanlama senaryoları da kapsamıştır. Bazı oranları ortadan kaldırmak ve hisse senedi fiyatlarındaki değişkenliğin % 35'ini başarılı bir şekilde açıklayan 12 oranın bir kombinasyonunu bulmak için korelasyon ve çoklu regresyon testleri kullanılmıştır.

Hillegeist ve arkadaşları (2019) kamu şirketlerinin finansal raporlama sıklığındaki değişikliklere ilişkin verileri kullanarak, artan raporlama sıklığının hisse senedi fiyatının yöneticilerin yatırım kararlarını ne derece yönlendirdiğini

araştırmıştır. Kontrol firmalarına göre raporlama sıklığındaki bir artışı takiben, sonucu gözlemlenecek firmalar için hisse senedi fiyatına duyarlılığının (Tobin Q tarafından ölçülen) arttığını gözlemlemiştir. Sonuçlar, fiyat kayıtsızlığı ve hisse senedi likitsizliği ile ölçülen, daha bilgili yatırımcılar tarafından işlem gören firmalar arasında daha belirgindir. Hisse senedi fiyatları yatırımla ilgili daha fazla bilgi sağladığında daha iyi yatırım kararları veren yöneticilerle tutarlı olarak, raporlama sıklığındaki artışın ardından firmalarının gelecekteki çalışma performanslarının iyileştiğini görülmüştür.

Cheng ve arkadaşları (2019), günlük fiyat sınırları ve yıkıcı piyasa davranışı üzerine çalışmıştır. Shenzhen Menkul Kıymetler Borsası'ndan hesap düzeyindeki verileri, yaygın olarak kabul edilen bir piyasa istikrar mekanizması olan günlük fiyat limitlerinin istenmeyen, yıkıcı piyasa davranışına yol açabileceğini göstermek için büyük yatırımcılar, bir hisse senedinin % 10' luk üst seviyeye ulaştığı gün satın alma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Fiyat sınırı ve ertesi gün satış; ve limit isabet gününde net alımları, uzun vadede daha güçlü fiyat geri dönüşünü öngörür. Ayrıca günlük % 5 daha sıkı fiyat sınırlarıyla karşılaşan stoklarının bir örneği analiz edilmiştir ve özel muamele (special treatment) ST durumu atanmadan önce ve sonra piyasa dinamiklerini karşılaştırarak nedensel bir doğrulama sağlanmıştır.

Mbawuni (2019) gelişmekte olan ülkelerde Borsadaki şirketlerin finansal raporlama kalitesini değerlendirmiştir: Gana'da Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının (IFRS) kabul edilmesinin, Gana'daki şirketler arasında finansal raporlama kalitesini artırması beklenmektedir. Makale, Gana Menkul Kıymetler Borsası'nda (GSE) listelenen şirketlerin finansal raporlarının IFRS'nin finansal raporlama kalitesi (FRQ) boyutlarını ne ölçüde karşıladığını değerlendirmektedir. 2012 ve 2013 yılları için GSE'de listelenen 20 özel olarak seçilmiş şirketin finansal raporlarını değerlendirmek için FRQ ölçütlerini kullanmak üzere bağımsız denetçi olarak çalışan iki deneyimli profesyonel muhasebeci kullanan tanımlayıcı bir çalışmadır. Kötü derecelendirilmiş FRQ alanları, tarihi maliyetin ölçüm temeli olarak kullanılmasına, bilgiyi netleştirmek için grafiklerin ve tabloların kullanılmasına, oranlar ve endeks dahil edilmesine, gelecekteki kararlar için geçmiş muhasebe

rakamlarında düzeltme yapılmasına ilişkin bilgi bulunmamasına ve karşılaştırma yapılmamasına neden olmuştur. Çalışmada, borsada işlem gören şirketlerin FRQ'larının ılımlı olduğu ancak önemli ölçüde iyileştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Yapılan çalışmada, genel olarak Sahra Altı Afrika'daki IFRS uyumlu şirketlerde ve özellikle Gana'da FRQ'daki ampirik araştırmaların eksikliğini doldurmaktadır.

Ali Juma (2018) finansal raporlama kalitesinin Nairobi Menkul Kıymetler Borsası'nda kote edilen firmaların hisse başına piyasa fiyatı üzerindeki etkisi üzerine çalışmıştır. Düşük kaliteli finansal raporlar, hisse senetlerinin içsel değerleri ile defter değerleri arasında bir uyumsuzluğa yol açmış ve bu nedenle piyasa verimsizliklerine katkıda bulunmuştur. Kötü finansal raporlama kalitesinin hisse başına piyasa fiyatı (HBPF) üzerindeki etkisine ilişkin ampirik bir kanıt sunmaya çalışmıştır. Finansal rapor kalitesinin hisse fiyatı üzerindeki etkisini incelenmiştir. Finansal raporlama kalitesi, UMSK tarafından belirlenen nitel özellikler açısından ölçülmüştür. Araştırmalar sırasında betimsel araştırma tasarımı uygulanmıştır. Hedef kitle, 2011-2017 yılları arasında Nairobi Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören firmalardan oluşmuştur. Şenol ve arkadaşları yaptıkları çalışmada (2019), hisse senetlerinin fiyatlarını etkileyen makroekonomik ve işletme içi faktörleri tespit etmişlerdir. Araştırmada Borsa İstanbul (BİST)'da 2010Q1 – 2017Q1 tarihleri arasında, Metal Eşya, Makine ve Gereç Bakımı sektöründe sürekli faaliyette bulunan 23 firmanın verilerini dinamik panel veri analizi ile incelemişlerdir. Araştırma sonuçları, geçmiş dönem hisse senedi fiyatlarının cari dönem hisse senedi fiyatlarını pozitif yönde etkilediğini göstermektedir. Bu çalışmada aynı zamanda, ekonomik büyüme, aktif karlılık oranı, cari oran ve kaldıraç oranının hisse senetleri fiyatlarını pozitif yönde etkilediği ve Euro bölgesi faiz oranının negatif yönde etkili olduğu elde edilen sonuçlar arasındadır. Bir başka çalışmada Demir, hisse senedi fiyatını etkileyen işletme düzeyindeki faktörleri, piyasa değeri/defter değeri, hisse başına kâr, özsermaye kârlılığı, fiyat/kazanç oranı, net kâr artış hızı, işlem görme oranı, kaldıraç oranı ve temettü ödeme oranı olarak tespit etmiştir (Demir, 2001: 109) .

Hisse senedi fiyatlarını etkileyen faktörler literatürde makro ve mikro faktörler olarak da adlandırılmaktadır. Bu faktörler yatırımcıların kararlarını etkileme özelliğine sahiptir ve hisse senedi fiyatını etkilemektedir. Bu doğrultuda yatırımcıların yatırım kararlarını şekillendiren önemli unsurlardan biri de şirketlerin finansal raporlarıdır. Gör ve Tekin (2019) yaptıkları çalışmada şirketlerin finansal raporlarından rasyolar aracılığıyla bulunan kârlılık ölçütlerini kullanarak elde edilen muhasebe kârlarının hisse senedi fiyatına olan etkisini araştırmışlardır. Araştırmada, 2009-2017 tarihleri arasında Borsa İstanbul 100 Endeksinde sürekli olarak yer alan şirketlerin mali tabloları ve hisse senedi fiyatları veri olarak kullanılmış ve veriler regresyon analizi, Granger nedensellik testi ve panel veri analizi ile incelenmiştir. Analiz sonucunda muhasebe kârının hisse senedi fiyatlarını etkilediği belirlenmiştir. Özellikle muhasebe kârını, literatürde en yaygın olarak temsil eden aktif kârlılığının hisse senedi fiyatını olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Bunun yanı sıra net kâr marjı da hisse senedi fiyatını olumlu yönde etkilemiştir (Gör ve Tekin, 2019: 229).

Lui ve ark. (2018) yaptıkları çalışmada finansal raporlardaki yumuşak ve sert bilgilerin analizini kolaylaştırmak için web tabanlı bir bilgi sistemi olan Risk Finder'ı (Risk Bulucu) kullanılmıştır. Özellikle, sistem; analizleri kelime seviyesinden cümle seviyesinde genişletir. Önerilen sistem dört ana bileşene sahiptir: 1) bir dizi riskli etiketlenmiş bir Form olan 10-K risk analizi veri kümesi; 2) form 10-K mali raporunu yayınlayan her bir şirket hakkında temel bilgiler ve ilgili birkaç finansal önlem dahil meta veriler; 3) en son cümle yerleştirme tekniklerine dayalı olarak finansal raporlarda riskle ilgili cümleleri vurgulayan bir arayüz; 4) ilgili bir şirketin finansal zaman serisi verileridir. Bu makale ayrıca, sistemin çok miktarda metinsel bilgi içinde değerli içgörü yakalamada çok yardımcı olabileceğini göstermek için bazı vaka çalışmaları yürütmüştür.

Edmonds ve arkadaşları yaptıkları araştırmada (2017), resmi kayıt beyanında yer alan yıllık mali tabloların zamanlamasının, belediye tahvillerinin ilk getirisini ve ilk derecelendirmesini etkileyip etkilemediğini araştırmıştır. 1.058 resmi kayıt beyannamesinden toplanan verileri kullanarak, iki bileşenli zaman diliminden (yani, denetim gecikmesi ve denetim sonrası gecikme) oluşan toplam bilgi gecikmesinin,

yüksek belediye borç maliyetleri ve düşük tahvil derecelendirmeleri ile önemli ölçüde ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir.

Finansal piyasalarda zaman dizisi verilerinin davranışı, sistemin dinamiklerinden elde edilen, geçmiş davranışında yakalanan ve çeşitli haber beslemeleri yoluyla gelen temeller hakkında nitel bilgilerin zengin bir niceliksel bilgi karışımından etkilenir. Bu iki tür bilginin etkili bir kombinasyonunu kullanarak finansal verilerin örüntü tanınması günümüzde çok ilgi çekmektedir ve uygulayıcıların yanı sıra çeşitli akademik disiplinlerde de ele alınmaktadır. Literatürde bir hisse senedinin hareket yönünü, yani bir sınıflandırma problemi olarak ortaya çıkan veya gelecekteki bir varlık fiyatının kesin değerini tahmin etmek için haberlerden elde edilen bilgilerin kullanılması üzerinde çok çaba sarf edildiği görülmektedir (Atkins vd., 2018). Atkins ve arkadaşları yaptıkları çalışmada, haber kaynaklarından elde edilen bilgilerin, fiyat hareket yönü yerine altta yatan varlık oynaklığı hareketinin yönünü veya ikinci dereceden istatistiklerini tahmin etmede daha iyi olduğunu göstermişlerdir. Ampirik sonuçlar, yeni bilgilerin gelmesi sırasında oynaklığın ortalama yönlü tahmin doğruluğunun % 56 olduğunu, varlık kapanış fiyatının % 49 oranında daha iyi olmadığını göstermektedir. Bu sonuçları, girdi olarak güvenilir bir haber kaynağı kullanarak ABD pazarındaki bir dizi hisse senedi ve hisse senedi endeksi kullanarak değerlendirmişlerdir. Finansal haberleri makine öğrenimi girdisi olarak kullanırken oynaklık hareketlerinin varlık fiyat hareketlerinden daha öngörülebilir olduğu ve dolayısıyla oynaklığın ölçülmesi yoluyla türev kontratların fiyatlandırılmasında potansiyel olarak kullanılabileceği sonucuna ulaşmışlardır.

Parlakkaya ve Kahraman yaptıkları çalışmada (2017), BİST 100 firmaları için muhasebe bilgilerinin hisse senedi fiyat düzeylerini açıklama da bir etkisinin olup olmadığını araştırmışlardır. Araştırmada şirketlerin hisse senedi fiyatı bağımlı değişken, hisse başına dönem kârı/zararı ve hisse başına defter değeri ise bağımsız değişkenler olarak belirlenmiştir. 2012-2015 dönemi için elde edilen veriler panel veri regresyon modeli oluşturularak analiz edilmiştir. Panel veri modellerinden klasik model, rassal etki modeli ve sabit etkiler modeli tahminleri yapılmış ve en uygun modelin sabit etkiler modeli olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları, muhasebe

değişkenlerinin hisse senedi fiyatlarını açıklamada önemli bir role sahip olduğunu göstermiştir.

Davranışsal finans literatürünün en önemli ampirik bulgularından biri, yatırımcı hissiyatının varlık fiyatlarını etkilemesidir (Cornell vd., 2017). Baker ve Wurgler yaptıkları araştırmada (2006), değerlemesi zor olan şirketlerin hisselerinin yatırımcı duyarlılığındaki değişimlerden daha fazla etkilendiğini tespit etmişlerdir. Doğası gereği değeri zor olan firmaların muhasebe bilgilerinin duygu ile ilgili yanlış fiyatlanmayı azaltıp azaltamayacağını inceledikleri çalışmada, bulgular, yüksek kaliteli muhasebe bilgisine sahip şirketlerde duygu ile ilişkili yanlış fiyatlandırmanın azaldığını göstermektedir. Muhasebe bilgilerinin yanlış borsa yorumlamasını nasıl azalttığını daha iyi anlamak amacı ile hissenin satış tarafının hisse senedi analistleri tarafından yapılan seçimleri etkileyip etkilemediğinin de incelendiği çalışmada, duyarlılık yüksek olduğunda, analistlerin bu şirketler için daha elverişli tavsiyeler verdikleri görülmüştür.

Kurt ve Köse (2017) yaptığı çalışmada 2002 yıl sonu -2016 6. Ay dönemine ait üçer aylık veriler kullanılarak BİST’de yer alan 9 banka hisse senedi getirileri ile bu bankalara ait 32 adet finansal oran arasındaki ilişki Panel Granger nedensellik testi kullanılarak incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar, bankanın sermaye yeterliliğinin göstergelerinden biri olan ve varlıklarının ne kadarının sahip ya da ortaklar tarafından karşılandığını gösteren (Öz kaynaklar-Duran Varlıklar)/Toplam Aktifler oranı ile bankanın bilanço yapısı hakkında bilgi veren (TP Krediler ve Alacaklar)/(Toplam Krediler ve Alacaklar) oranının bankacılık hisse senedi getirilerinin Granger anlamında nedeni olduğunu göstermiştir. Bir başka ifadeyle bu iki finansal oran banka hisse senedi getirilerinde etkili değişkenlerdir.

Acaravcı (2016), yaptığı çalışmada ulusal muhasebe düzenlemeleri ve UFRS ile hazırlanan finansal tablolardan elde edilen şirketlerin hisse senedi getirisi ile finansal oran arasındaki ilişkiyi ekonometrik olarak araştırmıştır. 2005 yılından itibaren borsada işlem gören şirketler için menkul kıymetler tekdüzen hesap planına göre iki ayrı finansal rapor hazırlanması zorunlu tutulmuştur. Türkiye’de IFRS

getirilmesi zorunlu hale gelmiştir. Bu iki sistem prensipler olarak farklıdır. Finansal tabloların farklılığı sebebiyle iki sistem karşılaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, UFRS döneminde hazırlanan finansal tablolarla oluşan finansal oranlar, hisse senedi getirilerinin tanımlanmasına, tek düzen hesap planında hazırlanan finansal tablolardan elde edilen finansal oranlardan daha fazla katkı sağlamaktadır.

Kırbaş (2015), yaptığı çalışmada BIST’da işlem gören şirketlere ait veriler kullanmıştır. Temettü duyurularının hisse senedi getirisine olan etkisini incelemiştir. Bu nedenle temettü duyurularının, duyurulduğu gün akabinde oluşan olay pencereleri vasıtası ile hisse senedi getirisine ait etkisini regresyon analizi kullanarak test etmiştir. Çalışmayla, nakit temettü, hisse temettü ve melez temettü dağıtım biçimi için ayrı analizler yapmıştır. Nakit temettü analiziyle erişilen bulgulara göre, nakit temettü duyurusu yapıldığında ve sonraki günlerde temettü verimiyle anormal getiriler arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu tespit etmiştir. Bu anlamlı ilişki, duyuru günü ile başlamakta ve ilk iki gün zarfında en anlamlı seviyeye ulaşmaktadır. Bu bilgilerin fiyata dönüşme süreci anlamlı olarak en az 15 gün boyunca devam etmektedir.

Kayalıdere (2013) çalışmasında, muhasebe bilgileriyle firmalara ait piyasa değerleri arasında olan ilişki düzeyini araştırmıştır. Yapılan çalışmada raporlanan muhasebe bilgilerinin bir fonksiyonu olarak firma değerini modelleyen Ohlson yaklaşımını kullanmıştır. Bu yaklaşımda şirketin hisse başına piyasa değerini açıklayan değişkenler; hisse başına defter değeri ve hisse başına kazançtır. Araştırma da endüstri ve yıl bazında çeşitlendirilen analizlere ait bulgular, muhasebe bilgilerinin önemini doğrulamaktadır.

Alanyalı ve arkadaşları (2013), bir şirketin Financial Times'daki günlük bahsi geçen haber sayısı ile bir şirketin hisse senedinin günlük işlem hacmi arasında, hem haberlerin yayınlanmasından önceki gün hem de haberlerin yayımlandığı gün arasında pozitif bir korelasyon olup olmadığını incelemişlerdir. Finansal piyasaların karmaşık davranışı birçok tüccar tarafından verilen kararlardan kaynaklanmaktadır. Ocak 2007'den Aralık 2012'ye kadar olan zaman diliminde finansal haber, finansal

piyasalar ve gelişmeler incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, finansal piyasalardaki hareketlerin ve finansal haberlerdeki hareketlerin kendiliğinden birbirine bağlı olduğu fikrine nicel destek sağlamıştır.

Alizadeh (2013), yaptığı çalışmada, makroekonomik faktörlerin Türkiye petrol ve doğalgaz hisse senetleri getirisi üzerindeki önem ve etkisini incelemiştir. Araştırmada Arbitraj Fiyatlama Modeli kullanılmıştır. Sonuçlar, Türkiye enerji piyasasında, hisse senetleri ile IMKB fiyat endeksi arasında pozitif, ayrıca doğal gaz fiyatları ve döviz kuru için negatif ilişki olduğunu göstermiştir. Ancak faiz oranı, para arzı, dış ticaret dengesi, enflasyon ve petrol fiyatları ile hisse senedi getirileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Korelasyon katsayılarını dikkate alarak, petrol fiyatları ile doğalgaz fiyatları arasındaki yüksek ilişkiden dolayı bu iki değişken ayrı ayrı analize tabi tutulmuşlar.

Menike ve Man (2013) yaptıkları çalışmada, Finansal tabloların açıklanmasına ilişkin borsa reaksiyonlarını incelemiştir. Sri Lanka'da pazarın bilgiye tepkisi konusunda sadece birkaç çalışma vardır. Olay çalışması metodolojisinde beş yıllık veriler kullanılarak, çalışma Kolombo Menkul Kıymetler Borsası'na (ÖAM) kayıtlı bankaların yıllık finansal tablolarının açıklanmasına borsa tepkisini araştırmıştır. Çalışma sonuçları, yıllık mali tabloların yayımlanması sırasındaki anormal getiri ve kümülatif anormal getirinin % 5 düzeyinde pozitif ancak önemsiz olduğunu göstermektedir. Ayrıca, yıllık faaliyet raporlarının açıklanmasındaki hisse fiyatı davranışı, test süresi dışındakinden farklıdır. Yatırımcıların olumlu tepkileri, yıllık finansal raporlardaki olumlu bilgilere bağlanabilir. Bu nedenle, bu yanıt piyasadaki halka açık bilgilere dayanarak anormal getiri sağlama potansiyeline sahiptir.

Küçük (2013) hisse senedi piyasalarının ait finansal tablo duyurularına tepkisi ve bu tepkinin büyüklüğünü belirleyen etmenler üzerinde çalışma yapmıştır. Finansal tabloların kaliteli olabilmesi, önemli ölçüde, kullanıcıların (yatırımcı, kredi verenler vb.) ihtiyacına uygun bilgi sunabilmesine bağlıdır. Finansal tabloların ihtiyaca uygun olması, tablolardaki bilginin kullanıcının karar sürecine ne ölçüde

katkıda bulunduğuyula alakalıdır. Bu katkının anlaşılması, finansal tabloların daha kaliteli hale getirilebilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Çalışmada, özellikle; finansal tablo duyurularına verilen piyasa tepkisinin büyüklüğünün, işletmeden işletmeye neden farklılık gösterdiğini tespit etmeye yönelik teorik ve ampirik temelli çalışmalar analiz edilmiştir.

Bayrakdaroğlu (2012) yaptığı çalışmada finansal performans ölçütleriyle hisse senedi getirileri arasında olan ilişkinin varlığını ve ölçütlerin hisse senedi getirilerini açıklayabilme gücünü analiz etmiştir. Bu anlamda yapılan çalışmada panel veriler kullanılarak panel lojistik regresyon yöntemi uygulanmış ve regresyonun varsayımlarının neden olduğu kısıtların azaltılmasına çalışmıştır. İstanbul Menkul Kıymetler Borsasının alt endeks grubunu oluşturan 146 imalat sanayi işletmesinden verileri sürekli olan 96 şirketin 1998–2007 yıllarına ilişkin yıllık veriler kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, ilgili dönemde hisse senedi getirilerinin finansal performans ölçütleriyle istatistiksel olarak açıklanabildiği ancak bu açıklama gücünün çok yüksek düzeylerde olmadığı görülmüştür.

Kogan ve arkadaşları (2009), halka açık bir şirket tarafından her yıl yayınlanan SEC tarafından zorunlu tutulan bir mali rapor metni; bu metin sonucunda tahmin edilecek miktar, finansal riskin ampirik bir ölçüsü olan hisse senedi getirilerinin oynaklığı üzerine çalışma yapmıştır. İyi bilinen regresyon tekniklerini, serbestçe temin edilebilen büyük bir finansal raporlar topluluğuna uygulayarak bir raporu takip eden dönem için oynaklık regresyon modelleri oluşturulmuştur. Modelleri, hedef değişkenin öngörülmesinde geçmiş dalgalanmaya (güçlü bir taban çizgisi) rakiptir ve her ikisini kullanan tek bir model geçmiş dalgalanmadan önemli ölçüde daha iyi performans gösterebilir. Bu yaklaşım 2002 Sarbanes-Oxley Yasası'nın yürürlüğe girmesinden sonraki raporlar için daha doğrudur ve finansal raporların daha bilgilendirici hale getirilmesinde mevzuatın başarısı için bazı kanıtlar sunmaktadır. Şirketlerin 10-K raporlarından finansal oynaklığı tahmin etmek için uygulanan metin regresyon modeli tahminlerinin neredeyse gerçek oynaklıkla olduğu kadar tarihsel oynaklıkla ve daha iyi performans göstermesi için birleştirilmiş bir modelle ilişkili olduğunu görülmüştür. Ayrıca, Sarbanes Oxley Yasası'nın yürürlüğe

girmesinden sonra doğruluktaki iyileşme ve model değişiklikleri, finansal raporlama reformunun ilginç ve ölçülebilir etkileri olduğunu göstermektedir.

Dimitropoulos ve Asteriou (2009) çalışmalarında finansal raporlamanın uygunluğunu incelemiştir. Bunu başarmak için, Yunan sermaye piyasasında tahrif edilmiş finansal tabloların göstergesi olduğu kanıtlanmış ve hem isteğe bağlı hem de ihtiyari olmayan tahakkuklarla ölçülen tahakkukların kalitesini tahmin ederek belirli oranları içeren bir model geliştirmiştir. Sonuçlar, işletme sermayesinin toplam aktiflere ve net kârın satışlara oranının stok getirileri üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğunu, net kârın toplam aktiflere ve satışların toplam varlıklara oranının getirileri olumlu etkilediğini göstermektedir. Buna ek olarak, her iki tahakkuk türü de hisse senedi geri dönüş hareketlerini açıklarken, ihtiyari olmayanın isteğe bağlı olana göre daha önemli görüldüğü şekilde artımlı bir öneme sahiptir. Böylece Yunanistan borsasının fiyat tahakkuklarını tasvir ettiği sonucuna varılmıştır.

Lin ve arkadaşları (2008), finansal raporların temsili prototiplerini kullanarak hisse senedi fiyat hareketi tahmini üzerine çalışmıştır. Hisse senedi fiyatı hareket tahmini sadece araştırma için değil aynı zamanda ticari uygulamalar için de cazip bir konudur. Önceki araştırmaların çoğu, nitel veya nicel özelliklerin anlamlarını ayrı ayrı analiz eder ve finansal raporları kümelendirirken kategorik bilgileri dikkate almaz. Hem nicel hem de nitel özellikleri aynı anda dikkate alarak hisse senedi fiyat hareketlerini tahmin etmek daha uygundur. Lin ve arkadaşları finansal raporların hem niteliksel hem de niceliksel özelliklerini bir araya getirmek ve kısa vadeli hisse senedi fiyat hareketlerini tahmin etmek için bir yöntem önermiştir. Önerilen yöntem, kümeleri yerelleştirmek ve sonuçta ortaya çıkan her bir kümenin saflığını artırmak için kategorik bilgileri kullanır.

McGee ve Yuan (2008) yaptığı çalışmada Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki finansal raporlamanın güncelliğini incelemektedir. Finansal raporlamanın zamanında yapılması, OECD ve Dünya Bankası tarafından belirlenen iyi kurumsal yönetişimin özelliklerinden biridir. Hissedarlar ve diğer menfaat sahipleri, bilgi tazeliğindeyken bilgiye ihtiyaç duyarlar ve yıl sonu ile açıklama arasında ne kadar çok zaman

geçerse, bilgi o kadar eski olur ve değeri o kadar az olur. Finansal raporlamanın güncelliği, bir dizi Çinli şirket için bağımsız denetçi raporunun yılsonu ile tarih arasında geçen gün sayısı dikkate alınarak ölçülmüştür. Bu sonuçlar daha sonra, önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için gelişmiş piyasa ekonomilerindeki Çinli olmayan şirketlerin verileriyle karşılaştırılmıştır. Bu çalışma aynı zamanda hangi bağımsız denetim firmalarının denetim görüşünü yayınladığını, hangi denetim firmalarının ve muhasebe standartlarının baskın olduğunu belirlemek için hangi muhasebe standartları kümelerinin (IFRS, US GAAP veya Çin muhasebe standartları) kullanıldığı incelenmiştir.

Lai ve arkadaşları (2007), internet finansal raporlamanın (IFR) hisse senedi fiyatlarına hızlı bir şekilde yansıyan bilgiler sağlayıp sağlamadığı inceleniş, IFR'nin hisse senedi fiyatları üzerinde önemli etkisi olan finansal bilgiler sağlayıp sağlamadığı ve genişletilmiş IFR ile sağlanan bilgilerin üzerinde önemli bir etkisi olup olmadığı araştırmıştır. Sonuçlar, IFR'li firmaların gecikme uzunluklarının IFR'siz olanlardan önemli ölçüde daha az olduğunu göstermektedir. İkinci olarak, olay çalışması metodolojisinden elde edilen sonuçlar, IFR'li firmaların kümülatif anormal getirilerinin IFR'si olmayan firmalardan önemli ölçüde daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Özer ve Yücel (2005) yaptıkları çalışmada 1992-2000 döneminde farklı portföy zamanlarında İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda (İMKB) gözlenen, muhasebe kârları ve hisse senedi getirileri arasındaki ilişkinin nasıl etkilendiği ile ilgili deneysel kanıt sağlamaya çalışmıştır. Elde edilen bulguya göre getiri ve değişim modelleri açısından kâr ve getiri arasındaki ilişkinin açıklanmasında birden daha uzun portföy dönemlerinin esas alınması, her iki model açısından da önemli bir R² (kârlar ve getiri arasındaki ilişki) artışı sağlar. Çalışma, mali tablolardaki kârların içerdiği bilginin, o dönemin hisse senedi fiyatlarına tam anlamıyla yansımadığı şeklindeki bulguyu güçlendirmektedir.

Omran (2004) yaptığı çalışmada, 46 Mısır firmasından oluşan bir örneklem için doğrusal ve doğrusal olmayan formlar kullanarak 1996-2000 yılları arasında

ortak finansal oranlar ile hisse senedi getirileri arasındaki ilişkileri modellemiştir. Ampirik bulgularımız doğrusal olmayan ilişkilerin var olduğunu ve hisse senedi getirilerinin davranışını daha açıklayıcı olduğunu göstermektedir. Önceki araştırmaların çoğu, ortak finansal oranlar ve hisse senedi getirileri arasındaki ilişkinin doğrusal olduğunu düşünse de, yapılan son çalışmalar, böyle doğrusal bir ilişkinin genellikle var olamayabileceğini göstermektedir.

Adam (2002) çalışmasında üç aylık kazançların açıklanması ile oluşan piyasa tepkisini, “Verimli Piyasa Hipotezi”nin teorik olarak belirttiği gibi, üç aylık raporların bilgi içeriğinin, hisse senedi fiyatlarına yansıtılıp yansıtılmadığını incelemiştir. Adam çalışmasında Polonya’da gelişmekte olan küçük pazarlara odaklanmıştır. Çalışmasının en açık bulgusu, bir grup şirkette, beklenmedik şekilde son derece hayal kırıklığı yaratan üç aylık kazançlar bildiren, duyuru sonrası olumsuz anormal getirilerin önemli ölçüde kaymasıdır.

Len (2002) yaptığı çalışmada üç aylık rapor okunabilirliğinin hisse senedi fiyatlarının bilgi etkinliğini etkileyip etkilemediğini incelemiştir. Piyasa verimliliği hipotezinin en şaşırtıcı zorluklarından biri, hisse senedi fiyatlarının halka açık kazanç haberlerini tam olarak içermediğine dair sağlam kanıtlardır. Bilgiye yetersiz tepki için kanıtlar arttıkça, birçok araştırmacı hisse senedi piyasası katılımcılarının bilgiyi işleme kapasitesinin sınırsız olduğu varsayımının geçerliliğini sorgulamıştır. Bu çalışma işlenmesi zor bilginin kazanç haberlerine geciken fiyat tepkisine katkıda bulunan nedenlerden biri olduğunu göstererek PEAD literatürünü genişletmektedir.

Gigler ve Hammer (2001) Finansal raporlamadaki önyargılar ile yöneticilerin zamanında gönüllü açıklama yapma teşvikleri arasındaki ilişki hakkında bir teori geliştirmiştir. Nispeten daha muhafazakâr muhasebesi olan firmaların daha az muhafazakâr muhasebesi olan firmalara göre zamanında gönüllü açıklama yapma olasılığının daha düşük olduğunu bulmuştur. Fiyat, daha az muhafazakâr muhasebeye sahip firmaların haberlerini yansıtmakta daha günceldir.

Haw ve arkadaşları (2000), yükselen bir sermaye piyasasında firma performansı ile yıllık raporun zamanlaması arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmada 1994–1997 tarihleri arasında borsada işlem gören ve A hissesi olan Çinli firmaların verileri kullanılmıştır. Araştırma sonuçları, finansal raporlarında olumlu kazanç bilgileri bulunan firmaların yıllık raporlarını, finansal raporlarında olumsuz kazanç bilgileri olan şirketlerden daha önce yayınladıklarını tespit etmişlerdir. Ayrıca, bu firmalar beklenmedik bir şekilde iyi haberlerin yayınlanmasını hızlandırmakta ve kötü haberlerin önceki raporlama modellerine göre açıklanmasını geciktirmektedir. Hem erken (iyi haber) hem de geç (kötü haber) raporlama yapan firmalar için yıllık kazanç duyurularına önemli bir fiyat tepkisi gözlemlenmiştir. Yabancı yatırımcılara B veya H hisseleri ihraç eden A-hissesi firmaları için de benzer sonuçlar bulunmuştur.

Ali ve Hwang (2000) 16 ülkedeki imalat firmalarının finansal muhasebe verilerini kullanarak finansal raporlama ile ilgili ülkeye özgü faktörlerin ve muhasebe verilerinin değer uygunluğu üzerine araştırma yapmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, kazançlar (regresyon ve riskten korunma portföyü yaklaşımı kullanarak), tahakkuklar ve kazançlar, özkaynakların birleştirilmiş defter değeri de dâhil olmak üzere finansal muhasebe verilerinin değer alaka düzeyine ilişkin alternatif ölçümlere karşı olduğunu göstermektedir.

Lev ve Zarovin'nin (1999) yaptığı çalışmada çalışmada finansal bilgilerin piyasadaki toplam bilgilere göre yatırımcılara yararlılığı araştırılmıştır. Sonuçlar, raporlanan kazançların, nakit akışlarının ve defter (özkaynak) değerlerinin yararlılığının son 20 yılda kötüleştiğini göstermektedir. Yararlılıktaki bu bozulmanın hem yatırımcıların ilgili bilgilere olan talebinin artması hem de finansal bilgilerin kalitesini ve zamanında iyileştirilmesine yönelik ısrarcı düzenleyici çabaları karşısında değişime bağlı olduğunu tespit edilmiştir. İster inovasyon, rekabet veya deregülasyon kaynaklı olsun, değişimin firma operasyonları ve ekonomik koşullar üzerindeki etkisi mevcut raporlama sistemi tarafından yeterince yansıtılmamaktadır. Yeniden yapılanma maliyetleri ve Ar-Ge harcamaları gibi genel olarak değişimi yönlendiren büyük yatırımlar hemen giderilirken, değişikliğin faydaları daha sonra

kaydedilir ve daha önce yapılan yatırımlarla eşleştirilmez. Sonuç olarak, maliyetlerin gelirlerle periyodik olarak karşılaştırılmasının temel muhasebe ölçüm süreci, finansal bilgilerin kayıt dışılığını olumsuz yönde etkileyerek ciddi bir şekilde çarpıtılmaktadır. İş dünyasının finansal bilgilerin kayıt dışılığındaki bozulmadan sorumlu önemli bir faktör olduğu varsayılır.

Ataise ve arkadaşları (1989), finansal raporlamanın zamanında yapılması, firma büyüklüğü etkisi ve yıllık kazanç duyurularına hisse senedi fiyat tepkilerini incelemiştir. Bir raporun yararlılığı raporlama gecikmesi ile ters ilişkili olabileceğinden, açıklama zamanlaması endişe vericidir. Daha uzun gecikmeler, yıllık kazanç açıklamalarında yer alan bilgilerin bir kısmının daha zamanında kaynaklardan elde edilme olasılığını artırsa da, kazançların açıklanması zamanında ve ilgili piyasa reaksiyonunun yoğunluğu arasındaki ilişkiyi araştıran önceki araştırmalar karışık sonuçlar rapor etmiştir. Bu sonuçsuz bulgular, en azından kısmen, raporlama gecikme etkisini dengelemiş olabilecek potansiyel olarak karıştırıcı değişken - firma büyüklüğü - etkilerinden kaynaklanıyor olabilir. Büyük firmalar genellikle kazançları nispeten erken açıklar, ancak ilişkili piyasa tepkisi büyüklük etkisi nedeniyle küçük olma eğilimindedir. Sonuç olarak, bu çalışmada, yıllık kazanç açıklamasının zamanında olmasıyla ilişkili güvenlik fiyatı reaksiyonu arasındaki ilişkiyi araştırırken firma büyüklüğünü kontrol eden çok değişkenli bir yaklaşım kullanılmaktadır. Firma büyüklüğünü kontrol ettikten sonra, raporlama gecikmesinin uzunluğunun rapor dönemi fiyat değerlemelerinin büyüklüğü ile ters orantılı olduğu hipotezini desteklemektedir. Yani, firma büyüklüğü sabit tutulduğunda daha uzun gecikmeler daha küçük piyasa reaksiyonlarıyla ilişkilidir. Bu ilişkinin, “kötü haber” ileten kazanç duyuruları için daha güçlü olabileceğine dair bazı kanıtlar vardır. Raporlama gecikmesinin uzunluğunun rapor dönemi fiyat değerlemelerinin büyüklüğü ile ters orantılı olduğu tespit edilmiştir. Yani, firma büyüklüğü sabit tutulduğunda daha uzun gecikmeler daha küçük piyasa reaksiyonlarıyla ilişkilidir. Bu ilişkinin, “kötü haber” ileten kazanç duyuruları için daha güçlü olabileceğine dair bazı kanıtlar bulunmuştur.

Chambers ve Penman (1984) raporlama davranışı ile hisse senedi fiyatı davranışı arasındaki ilişkiye dair inceleme yapmıştır. Çalışmalarında kesitsel ve zaman serileri verilerini analiz etmişlerdir. Elde ettikleri sonuçlara göre firma büyüklüğü (piyasa değeri ile ölçülen) ve raporlama gecikmesi arasında ters bir ilişki vardır. Ayrıca küçük firmaların kazanç raporlarına büyük firmalardan daha büyük fiyat tepkileri olduğu görülmektedir. Nispeten küçük firmaların raporlama tarihindeki gecikme süresi ile getiri değişkenliği arasında bir ilişki olduğu görülmektedir ve bu firmaların ara raporları, daha uzun gecikme sürelerine göre daha yüksek fiyat tepkileriyle ilişkilidir. Raporlar beklenenden erken yayınlandığında daha büyük fiyat etkilerine sahip olma eğilimindedir. Ayrıca, beklenmedik bir şekilde erken raporlar iyi yorumlanırken, beklenmedik bir şekilde geç yayınlanan raporlar kötü şekilde yorumlanır. Firmalar beklenen raporlama tarihlerini kaçırdığında, piyasa bunu kötü haber olarak yorumlar. Anormal fiyat değişkenliği, raporun satış tarihinde fiyatlar üzerinde önemli bir etkiye sahip olması koşuluyla raporun günüyle sınırlı değildir. Anormal rapor sonrası fiyat değişkenliğinin büyüklüğü, rapora yönelik fiyat reaksiyonunun büyüklüğü ile pozitif olarak ve aynı zamanda raporlama gecikme süresi ile pozitif olarak ilişkilidir. Bir raporun açıklanmasının ardından fiyatlar üzerinde çok az etkisi olduğunda, rapor sonrası fiyat değişkenliği çok azdır.

Kross ve Schroeder (1984) yaptığı çalışmada kazanç duyuru zamanlamasının, kazanç duyuru tarihindeki anormal hisse senedi getirileriyle ilişkili olduğunu tespit etmiştir. Erken ilan edilen firmaların anormal getirileri, geç ilan edilen firmaların getirilerinden önemli ölçüde daha yüksek olduğunu görmüştür. Bu sonuç yapılan önceki araştırmalarla tutarlıdır; ancak, önceki diğer çalışmalar "zamanlama etkisi" ile ilgili potansiyel olarak karıştırıcı faktörleri tam olarak kontrol etmemiştir. Bunları kontrol ettikten sonra, son derece tutarlı sonuçlara ulaşmıştır. "Zamanlama etkisi", kazanç duyurusunun (1) iyi veya kötü haber içerip içermediğini, (2) yıllık veya ara bildirim olduğunu, (3) büyük veya küçük bir firma tarafından yapıldığını veya (4) orta derecede iyi veya orta derecede kötü haber olduğunu kapsar. Duyurunun zamanlamasının hisse senedi getirilerini etkilemesi için hiçbir somut nedene ulaşamamıştır. Duyuru zamanlamasının kendisinin bir etkisi olmaması

beklenir. Ama yinede muhtemel bir raporlama gecikmesi ile ilişkili olan veya genellikle "kötü" haberler olarak görülen başka bir olayla ilişkili olabilir.

Cross (1982) yaptığı araştırmada, (1) Beklenen kazanç rakamlarından daha düşük (hgher) olan firmaların bu rakamları beklenenden daha erken (erken) kamuya açıklayıp yayınlamadığını ve (2) Sermaye piyasasının kazanç açıklamasının zamanlamasına bir tepki olup olmadığını incelemiştir. Sonuçlar, beklenenden daha geç kazanç duyurularının erken duyurulardan daha kötü haber içerebileceğini göstermektedir. Ayrıca geç raporlama yapan firmaların hisse senedi getirileri, kazanç duyuru tarihini çevreleyen günlerde erken raporlama yapan şirketlere göre daha düşük görünmektedir.

Literatür araştırması sonucunda finansal rapor yayınlama süresini geciktiren şirketlerin hisse senetleri fiyatlarının bu durumdan olumsuz etkilenebileceği düşünülmektedir. Bu nedenle aşağıdaki hipotez oluşturulmuştur.

H15: Finansal raporların yayınlanma süresi ile şirketin hisse senedi fiyatlarındaki değişim arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

FYRS'nin şirketlerin hisse senedi fiyatları üzerindeki etkisi basit doğrusal regresyon analizi ile incelenmiş ve raporlanmıştır. Bu analiz yapılırken FRYs değişkeni daha önceki analizlerde olduğu gibi vaktinden erken yapıldıysa negatif, geç yapıldıysa pozitif bir değer almıştır. Örneğin finansal raporunu yayınlanması gereken tarihten 7 gün önce yayınlayan şirketin FRYs değeri -7, raporu 15 gün geç yayınlayan firmanın FRYs değeri ise +15 olarak belirlenmiştir.

Hisse senedi fiyatındaki değişim ise, finansal rapor yayınlandıktan sonraki bir yıllık hisse senedi fiyatları ortalaması ile bir yıl önceki hisse senedi fiyatları ortalaması arasındaki fark hesaplanarak belirlenmiştir. Örneğin, A firmasının 2016 yılına ait finansal raporunu 2017 Mart ayında yayınladıktan sonra, 2017 Nisan ile 2018 Nisan arasındaki hisse senedi fiyat ortalaması 5,5 TL olsun. Bu firmanın 2016 Nisan ile 2017 Nisan arasındaki hisse senedi fiyat ortalaması ise 4,3 TL olsun. A

firmasının hisse senedi değişim fiyatı $5,5 - 4,3 = +1,2$ olarak hesaplanmıştır. Hipotez 15'e göre finansal rapor yayınlama süresi negatif (vaktinden erken) olan firmanın hisse senedi fiyat değişimi pozitif ise bu iki değişken arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki olması beklenecektir.

Bu doğrultuda şirketlerin 2013-2020 yılları arasındaki FRYs ve hisse senetlerinin fiyat ortalamalarındaki değişim verileri kullanılarak basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Regresyon analizi öncesinde verilerin normal dağılımı çarpıklık-basıklık katsayıları ve normal dağılım grafiği ile; değişkenler arasındaki ilişkinin doğrusallığı ise saçılma diyagramı ile incelenmiştir.

Bireysel finansal tablolara sahip 63 şirkete ait yedi yıllık veriler incelenip uç değerler çıkarıldıktan sonra 504 veri elde edilmiştir. Bu verilerde yapılan incelemede bağımlı değişkene ait çarpıklık – basıklık katsayılarının $+2$ ile -2 aralığına indiği ve grafiğin normal dağılım şeklinde çizildiği, saçılma diyagramında doğrusal çizginin olduğu görülmüştür. Bireysel finansal tablolara sahip şirketlerin verilerine göre bağımlı ve bağımsız değişkene ait betimsel istatistikler Tablo 3.18'de verilmiştir.

Tablo 3.18: Bağımlı ve Bağımsız Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikler (Bireysel)

Değişken	N	Minimum	Maksimum	$\bar{x}$	Std. Sapma
F.R. Yayınlama Süresi	504	-39,00	31,00	-4,24	7,46
Hisse Senedi Fiyat Değişimi	504	-3,26	4,04	0,29	1,10

Tablo 3.18'e göre bireysel finansal tablolara sahip şirketlerde finansal raporların yayınlama süreleri -39 ile $+31$ arasında değişmektedir. Yani, en hızlı şirketin rapor yayınlama süresi 39 gün erken olmuş, en yavaş şirket ise raporu 31 gün geç yayınlamıştır. Aritmetik ortalama değerine ($\bar{x} = -4,24$) göre şirketlerin raporlarını ortalama 4 gün erken yayınladıkları anlaşılmaktadır. Hisse senetlerinin fiyat değişimleri ise düşüş yönünde en fazla 3,26'yı; yükseliş yönünde ise en fazla 4,04'ü görmüştür. Hisse senetlerindeki fiyat değişimlerine ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x} = 0,29$) genel toplamda yükseliş ve düşüşlerin hemen hemen birbirini

dengelediğini, bununla birlikte yükselişin görece biraz daha fazla olduğunu göstermektedir.

Bireysel finansal tablolara sahip şirketler için yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 3.19’da verilmiştir.

Tablo 3.19: FRYs ile Hisse Senedi Fiyat Değişimi Arasındaki İlişkiye Ait Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları (Bireysel)

Değişken	B	SH	β	T	P
Sabit	,234	,056		4,154	,000
FRYS	-,013	,007	-,088	-1,989	,047
R = 0,088	R ² = 0,008		F _(1, 502) = 3,956		p = 0,047

* p < .05

Tablo 3.19 incelendiğinde Anova tablosundan elde edilen $F_{(1, 502)} = 3,956$ ($p < .05$) değerleri dikkate alındığında şirketlerin FRYs ile hisse senedi fiyat değişimi arasındaki ilişkiye ait regresyon modelinin anlamlı olduğu sonucuna varılmaktadır. Buradan hareketle FRYs ile şirketin hisse senedi fiyat değişimi arasında nedensellik barındıran anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilir.

FRYS ile hisse senedi fiyat değişimleri arasında zayıf düzeyde ancak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($R = 0,088$; $R^2 = 0,008$; $p < .05$). FRYs değişkeni, hisse senedi fiyat değişimi üzerindeki toplam varyansın %1’ini açıklamaktadır.

FRYS ile şirketlerin hisse senedi fiyat değişimleri arasındaki ilişkinin niteliği tabloda yer alan t testi değerlerine göre yorumlanmaktadır. Buna göre, FRYs ile şirketlerin hisse senedi fiyat değişimleri arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($t = -1,989$; $p < .05$) bulunmuştur. Dolayısıyla “*H15: Finansal raporların yayınlanma süresi ile şirketin hisse senedi fiyatlarındaki değişim arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotez bireysel finansal tablolara sahip şirketler için doğrulanmıştır. Yani finansal raporlarını vaktinden erken yayınlayan şirketlerin hisse senedi fiyat değişimlerinin pozitif yönlü, yani yükselişte olduğu anlaşılmaktadır.

Bireysel finansal tablolara sahip şirketler için yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonuçlarına göre FRYS'nin hisse senedi fiyat değişimi üzerindeki etkisine ilişkin regresyon eşitliği aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

$$HSFD = 0,234 - (0,088 * FRYS)$$

Konsolide finansal tablolara sahip 111 şirkete ait yedi yıllık veriler incelenip uç değerler çıkarıldıktan sonra 888 veri elde edilmiştir. Bu verilerde yapılan incelemede bağımlı değişkene ait çarpıklık – basıklık katsayılarının +2 ile -2 aralığında yer aldığı, grafiğin normal dağılım şeklinde çizildiği ve saçılma diyagramında doğrusal çizginin olduğu görülmüştür. Konsolide finansal tablolara sahip şirketlerin verilerine göre bağımlı ve bağımsız değişkene ait betimsel istatistikler Tablo 3.20'de verilmiştir.

Tablo 3.20: Bağımlı ve Bağımsız Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikler (Konsolide)

Değişken	N	Minimum	Maksimum	$\bar{x}$	Std. Sapma
F.R.					
Yayınlanma Süresi	888	-40	25	-8,18	10,29
Hisse Senedi Fiyat Değişimi	888	-4,46	5,67	,48	1,48

Tablo 3.20'de yer alan verilere göre konsolide finansal tablolara sahip şirketlerde finansal raporların yayınlama süreleri -40 ile +25 arasında değişmektedir. Yani, en hızlı şirketin rapor yayınlama süresi 40 gün erken olmuş, en yavaş şirket ise raporu 25 gün geç yayınlamıştır. Aritmetik ortalama değerine ($\bar{x} = -8,18$) göre şirketlerin raporlarını ortalama 8 gün erken yayınladıkları anlaşılmaktadır. Hisse senetlerinin fiyat değişimleri ise düşüş yönünde en fazla 4,46'yı; yükseliş yönünde ise en fazla 5,67'yi görmüştür. Hisse senetlerindeki fiyat değişimlerine ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{x} = 0,48$) genel toplamda yükseliş ve düşüşlerin hemen hemen birbirini dengelediğini; bununla birlikte yükselişin biraz daha fazla olduğunu göstermektedir.

Konsolide finansal tablolara sahip şirketler için yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 3.21’de verilmiştir.

Tablo 3.21: FRYs ile Hisse Senedi Fiyat Değişimi Arasındaki İlişkiye Ait Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları (Konsolide)

Değişken	B	SH	β	T	P
Sabit	,355	,063		5,609	,000
FRYS	-,015	,005	-,105	-3,133	,002
R = 0,105	R ² = 0,011		F _(1, 886) = 9,816		p = 0,002

* p < .05

Tablo 3.21’de yer alan Anova tablosundan elde edilen $F_{(1, 886)} = 9,816$ ($p < .05$) değerleri dikkate alındığında şirketlerin FRYs ile hisse senedi fiyat değişimi arasındaki ilişkiye ait regresyon modelinin anlamlı olduğu sonucuna varılmaktadır. Buradan hareketle FRYs ile şirketin hisse senedi fiyat değişimi arasında nedensellik barındıran anlamlı bir ilişki olduğu öne sürülebilir.

FRYS ile hisse senedi fiyat değişimleri arasında yine zayıf düzeyde ancak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($R = 0,105$; $R^2 = 0,011$; $p < .05$). FRYs değişkeni, hisse senedi fiyat değişimi üzerindeki toplam varyansın yaklaşık %1’ini açıklamaktadır.

FRYS ile şirketlerin hisse senedi fiyat değişimleri arasındaki ilişkinin niteliği tabloda yer alan t testi değerlerine göre yorumlanmaktadır. Buna göre, FRYs ile şirketlerin hisse senedi fiyat değişimleri arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($t = -3,133$; $p < .05$) bulunmuştur. Dolayısıyla “*H15: Finansal raporların yayınlanma süresi ile şirketin hisse senedi fiyatlarındaki değişim arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklinde oluşturulan hipotez konsolide finansal tablolara sahip şirketler için de doğrulanmıştır. Yani finansal raporlarını vaktinden erken yayınlayan şirketlerin hisse senedi fiyat değişimlerinin pozitif yönlü, yani yükselişte olduğu anlaşılmaktadır.

Konsolide finansal tablolara sahip şirketler için yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonuçlarına göre FRYs'nin hisse senedi fiyat değişimi üzerindeki etkisine ilişkin regresyon eşitliği aşağıdaki gibi oluşturulmuştur : (Tablo 3.22'den)

$$HSFD = 0,355 - (0,105 * FRYs)$$

SONUÇ

Finansal raporların zamanında yayınlanması, bu konuda iyileştirmenin yapılması yayınlanan bilgileri kullanan yatırımcılar açısından oldukça önemlidir. Denetim raporu gecikmesine odaklanma iki nedenden dolayı önem kazanmaktadır. Birincisi, finansal tabloların güncelliği yatırımcılar için önemli bir konudur, çünkü periyodik raporlar yatırımcılar için değerli bilgiler içerir ve bu bilgilerin elde edilmesi için bir gecikme, bilgileri yatırımcılar için daha az değerli hale getirir. Bu nedenle finansal raporların zamanında açıklanması finansal bilgilerin önemli bir yönü olarak kabul edilmektedir. Zamanındalık, muhasebenin merkezi niteliksel bir özelliğidir ve finansal raporlama bilgilerinin uygunluğunun temel bir unsurudur.

Raporların zamanlamasını etkileyen faktörler incelendiğinde, denetim firmalarının öneminin giderek arttığı söylenebilir. Denetim firmaları, muhasebe ve denetim konusunda bilgi sahibi olan personeli ve diğer ilgili alanları kullanarak müşterilerin finansal tablolarına ilişkin güvence hizmetleri sunmaktadır. Dolayısıyla, denetim çalışmasının etkinliği, gerekli bilgiye sahip personelin denetimlerde bilgilerini ne kadar iyi uygulandığına bağlıdır. Denetim firmalarındaki personelin muhasebe finans uzmanlığının yüksek derecede muhasebe karmaşıklığı gerektiren görevler için daha önemli olabileceği görülmüştür. Belirli bir muhasebe deneyiminin denetim şirketlerinin karşılaştığı teknik sorunları anlama kapasitesini geliştirdiği, artan teknik yeterliliğin, önemli muhasebe sorunlarını kavrama ve değerlendirme için gereken süreyi azaltacağı ifade edilebilir.

Araştırmalar; denetim firması büyüklüğünün insan kaynağının güçlü olması, ileri teknolojiye sahip olma ve personel açısından küçük denetim firmalarına kıyasla daha etkin bir denetim gücüne sahip olduğunu ve daha kısa sürede denetimin tamamlandığını göstermektedir. Bu tezde yapılan analiz sonucunda literatürle uyumlu olarak denetim firmasının büyüklüğünün finansal rapor yayınlama süresini etkilediğini göstermiştir. Diğer bir ifade ile dört büyük denetim firmasından birinin denetlediği bireysel ve konsolide finansal tabloları olan şirketlerde rapor yayınlama süresinin diğerlerine göre daha kısa sürdüğünü görülmüştür.

Araştırmada bağımsız değişkenlerin şirketlerin finansal rapor yayınlama süresi üzerindeki etkileri bireysel ve konsolide finansal tablolara sahip şirketler için ayrı ayrı incelenmiştir. Bu amaçla çoklu doğrusal regresyon analizi bireysel ve konsolide finansal tablolara sahip şirketlerin verileri üzerinden ayrı ayrı yapılmıştır.

Bireysel ve konsolide finansal tablo düzenleyen şirketlerde denetim sürecinde denetim firması veya denetçi değişikliğinin, şirketlerin finansal rapor yayınlama süresi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı analiz bulguları arasındadır.

Literatürde denetim süresinin uzunluğu ile cari oran arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu tespit eden çalışmalar yer almaktadır. Bu tezde yapılan analiz sonucunda likidite oranının, bireysel ve konsolide finansal tablo hazırlayan şirketlerin finansal rapor yayınlama süresi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı bulunmuştur.

Şirketin aktif büyüklüğünün, bireysel ve konsolide finansal tablo düzenleyen şirketlerin finansal rapor yayınlama süresi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Bu çalışmada bireysel ve konsolide finansal tablolara sahip ve kâr raporlayan şirketlerin finansal rapor yayınlama süresinin kâr raporlamayan şirketlere oranla daha kısa sürdüğü görülmüştür. Bu sonuçlar literatürde yer alan bazı araştırmalarla benzerlik göstermektedir. Konuyla ilgili yapılmış birçok çalışmada şirket kârlılığı ile finansal raporların yayınlanma süresi arasında negatif bir ilişki bulunmuştur.

Şirketin kaldıraç oranının bireysel ve konsolide finansal tablo düzenleyen şirketlerin finansal rapor yayınlama süresi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür.

Faaliyet gösterilen sektör ile finansal raporların yayınlanma süresi arasındaki ilişki incelendiğinde, bireysel finansal tablolara sahip firmaların ulaştırma, haberleşme ve depolama sektöründeki, konsolide finansal tablo sunan şirketler içinse

toptan/perakende ticaret, otel ve lokantalar ve teknoloji sektörleri bakımından doğrulanmış anlamlı olarak daha kısa sürdüğü sonucuna varılmıştır.

Daha önce yapılan araştırmalarda özellikle denetim firmasının, çeşitli sapmaların ya da belirsizliklerin ortaya çıktığı durumlarda denetim riskini azaltmak amacı ile daha fazla süreye ihtiyaç duyduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile denetim süresinin uzunluğu ile denetim raporunda yer alan belirsizlikler arasında doğrusal bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde bu araştırmada elde edilen sonuçlara göre, denetim görüşünün olumlu olduğu şirketlerin finansal rapor yayınlama süresi olumsuz görüş alanlara göre daha kısa sürmektedir. Literatürden farklı olarak bu araştırmada finansal tabloların konsolide veya bireysel tablo olması açısından sonuç ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Fakat sonuç üzerinde bu ayrımın etkili olmadığı görülmüştür.

Literatürde, büyük firmaların denetim raporlarını daha erken sunduklarını tespit eden çalışmalar bulunmaktadır

Literatürde işletmenin bölümlere göre raporlama sayısının artmasının denetim faaliyeti için gereken süreyi de artırdığını tespit eden çalışmalar yer almaktadır. Bununla birlikte bu araştırmada şirketin coğrafi ve faaliyet bölümlerine göre raporlama sayısının, konsolide finansal tablolara sahip şirketlerin finansal rapor yayınlama süresi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür. Bununla birlikte bağlı ortaklık sayısı fazla olan şirketlerde rapor yayınlama süresinin, bağlı ortaklık sayısı az olanlara kıyasla daha kısa olduğu, bağlı ortaklık sayısı arttıkça rapor yayınlama süresinin azaldığı anlaşılmıştır. Aynı zamanda sonuçlar kontrol edilemeyen payları bulunan şirketlerin finansal rapor yayınlama süresinin diğer şirketlere oranla daha uzun sürdüğünü göstermiştir. Bu sonuç literatürle benzerlik göstermektedir.

Araştırmalar finansal raporlama zamanlamasının karar vericilerin beklenen getirilerini etkilediğini göstermektedir. Ayrıca daha önce yapılan çalışmalarda finansal oranların hisse senedi fiyatını etkilediği tespit edilmiştir. Bu çalışmalar

arasında net kâr marjının hisse senedi fiyatını olumlu yönde etkilediğini tespit eden araştırma bulunmaktadır. Daha önceki çalışmalarda, muhasebe bilgilerinin hisse senedi fiyat düzeylerini açıklama da bir etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Yapılan bir çalışmada, haber kaynaklarından elde edilen bilgilerin, fiyat hareketlenmelerine yol açtığı tespit edilmiştir. Bu araştırmada elde edilen bulgular, bireysel ve konsolide finansal tablo hazırlayan ve sunan şirketlerin FRYs ile hisse senedi fiyat değişimi arasındaki ilişkiye ait regresyon modelinin anlamlı olduğunu göstermiştir. Buradan hareketle FRYs ile şirketin hisse senedi fiyat değişimi arasında nedensellik barındıran anlamlı bir ilişki olduğu ifade edilebilir. Finansal raporlarını vaktinden erken yayınlayan şirketlerin hisse senedi fiyat değişimlerinin pozitif yönlü, yani yükselişte olduğu anlaşılmaktadır.

Sadece kullanıcıların öngörülleri ve kararlarıyla ilgili finansal bilgilere sahip olması gerekli değildir; bilgi sadece önceki dönemlerle ilişkilendirmek yerine doğası gereği de güncel olmalıdır. Yatırımcılar ve alacaklılar tarafından kullanılan bilgiler, tahmin ve kararların alındığı tarihte güncel olmalıdır. Muhasebe bilgilerinin biriktirilmesi ve özetlenmesi ve yayınlanması, mevcut bilgilerin kullanıcılara ulaşmasını sağlamak için mümkün olduğunca hızlı olmalıdır. Zamanlılık, muhasebe mesleği, muhasebe bilgisi kullanıcıları ve düzenleyici kurumlar tarafından muhasebe bilgilerinin önemli bir özelliği olarak kabul edilmektedir.

Türkiye gibi gelişmekte olan piyasalardaki finansal raporlamanın zamanlaması çok önemlidir, çünkü bu piyasalardaki bilgiler nispeten sınırlıdır ve daha uzun bir raporlama gecikmesine sahiptir. Zamanında raporlama, gelişmekte olan piyasalarda karar vermeyi geliştirir ve bilgi asimetrisini azaltır. Bu nedenle, bilgi içeriğini ve finansal raporlamanın zamanında olmasının belirleyicilerini araştırmak, piyasa verimliliğini arttırmak için yeni politikalar oluşturmada gelişmekte olan sermaye piyasalarının düzenleyicilerine yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

Hipotez sonuçlarına ilişkin bireysel ve konsolide finansal tablolara ait sonuçlar aşağıda özetlenmiştir.

Tablo 4.1: Hipotez sonuçlarına ilişkin bireysel ve konsolide finansal tablolara ait sonuçlar

	HİPOTEZLER	BİREYSEL	KONSOLİDE
1	Denetleyen Firmanın Türü	D	D
2	Denetçi Görüşü	D	D
3	Denetçi Değişimi	R	R
4	Denetim Firması Değişimi	R	R
5	Şirket Büyüklüğü	D	D
6	İşletmenin Kar Durumu	D	D
7	Şirket Yaşı	R	D
8	Finansal Kaldıraç Oranı	R	R
9	Sektör- İmalat	R	R
	Sektör- Toptan	R	D
	Sektör Teknoloji	R	D
	Sektör İnşaat	R	R
	Sektör Ulaştırma	D	R
10	Likidite Oranı	R	R
11	Bağlı Ortaklık Sayısı		R
12	Kontrol Edilemeyen Paylar		D
13	Coğrafi Bölümlere Göre Raporlama		R
14	Faliyet Bölümüne Göre Raporlama		R

Gelecekte yapılacak çalışmalarda ele alınacak hususlar için öneriler aşağıda sıralanmıştır;

- Bu çalışma finansal sektörde faaliyet gösteren şirketlere odaklanmadığından, gelecekteki araştırma çalışmaları BİST’te listelenen bankacılık, sigorta vb. finansal sektörlerde yer alan şirketleri bu çalışmada yer alan değişkenleri göz önünde bulundurarak inceleyebilir.
- Bu çalışma BİST’de listelenen şirketlerin zamanında raporlama davranışlarını belirli bir zaman aralığı için araştırmaktadır. Gelecekteki araştırmalar, zaman zaman raporlama davranışlarındaki eğilimi belirlemek için buradaki çalışmayı baz alarak belirli bir süre boyunca inceleyebilir.
- Gelecekte yapılacak çalışmalarda Türkiye’de zamanında raporlamanın diğer belirleyicileri araştırılabilir. Kurumsal yönetim (Al-Ajmi, 2008),

olağanüstü kalemler (Owusu-Ansah, 2000) ve aile mülkiyeti (Jaggi ve Tsui, 1999) gibi değişkenler dikkate alınabilir.

- Gelecekteki çalışmalarda, muhasebe standartlarının Türkiye'deki zamanında raporlama üzerindeki uyumunun etkisini ve ülkelerdeki farklılıkları araştırabilir. UFRS'nin kabul edilmesinden önce ve sonra finansal raporlamanın zamanlamasının etkisi araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- ABAD, C., “An Evaluation of The Value Relevance of Consolidated Versus Unconsolidated Accounting Information: Evidence from Quoted Spanish Firms”, **Journal of International Financial Management & Accounting**, 11/3, s. 156-177.
- LAFFARGA, J., GARCÍA-BORBOL LA, A., LARRÁN, M., PIÑERO, J. M., GARROD, N. 2000
- ABOLAJI, O. B., “Perceived Effects of International Financial Reporting Standards (IFRS) Adoption on Quality Financial Reporting of Quoted Companies in Nigeria”, **Research Journal of Finance and Accounting**, 6/23, s. 1-8.
- ADEOLU, O. O.: 2015.
- ACAR, D., “Muhasebe Bilgilerinin Kalitesini Etkileyen Kritik Başarı ÖZÇELİK, H.: Faktörlerinin Algılanma Düzeyleri: Muhasebe Yöneticileri Üzerine Bir Araştırma”, **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, 13/2, s. 239-264..
- 2011.
- ACARAVCI, S. K.: “Finansal Oranlar ve Hisse Senedi Getirisi İlişkisi: Borsa İstanbul Üzerine Bir Uygulama,” **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 13/35, s. 263-275.
- 2016
- AHMED, A. S., “Does Mandatory Adoption of IFRS Improve Accounting Quality?”, **Preliminary Evidence. Contemporary Accounting Research**, 30/4, s. 1344-1372.
- NEEL, M., WANG, D.: 2013
- AHMED, K.: 2003 “The Timeliness of Corporate Reporting: A Comparative Study Of South Asia”, **Advances in International Accounting**, 16, s.17-43.
- AKDOĞAN, N., “Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri.”
- TENKER, N.: 2007
- AKTAŞ, R.: 2013 “İlke Temelli Finansal Raporlama Standartları Nasıl Öğretilmeli? TFRS 10-Konsolide Finansal Tablolar Standardı Örneği”, **Mali Çözüm Dergisi**, 115, s. 152-154.

- AL_SUFY, F. J., ALMBAİDEEN, D., AL_ABBADİ, H. M., MAKHLOUF, M. H.: 2013 "Corporate Governance and Its Impact on the Quality of Accounting Information in the Industrial Community Shareholding Companies Listed in Amman Financial Market-Jordan.," **International Journal of Humanities and Social Science**, 3/ 5, s.184-189.
- ALANYALİ, M., MOAT, H., PREİS, T.: 2013 "Quantifying the Relationship between Financial News and The Stock Market." **Scientific Reports** , 3/1, s. 6.
- AL-GHANEM, W., HEGAZY, M.: 2011 "An Empirical Analysis of Audit Delays and Timeliness of Corporate Financial Reporting in Kuwait." **Eurasian Business Review**, 1/1, s. 73-90.
- ALİ A., LEE-SEOK, H.: 2000 "Country-Specific Factors Related to Financial Reporting and The Value Relevance of Accounting Data," **Journal of Accounting Research**, 38/1, s.1-21.
- BAYRAKDAROĞLU, A.: 2012 "Performans Ölçütlerinin Hisse Senedi Getirilerini Açıklayabilme Gücü Üzerine Ampirik Bir Çalışma." **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, 53, s. 139-158.
- ALİ, J. S.: 2018 "Effect of Financial Repoting Quality on The Market Price Per Share of Firms Listed in The Nairobi Securities Exchange", A Project Presented in Partial Fulfilment of Requirements for the Award of Master of Science (Finance And Investment) at the KCA University, y.y., s. 80.
- ALİZADEK, N.: 2013 "Türkiye'deki Makroekonomik Verilerin Petrol Ve Doğalgaz Firmalarının Hisse Senetleri Getirileri Üzerine Etkisinin Arbitraj Fiyatlama Modeli İle Analizi" Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s. 97.
- AL-MUZAİQER, M. A., AHMAD, M., HAMİD, F. A.: 2018 "Timeliness of Financial Reporting and Audit Committee Effectiveness: Evidence from UAE", **UNIMAS Review of Accounting and Finance**, 2/1.
- ALSHRİFE, F. M., SUBEKTİ, I., "The Effect of Audit Committee Characteristics on Timeliness of Financial Reporting", **The International**

- WİDYA, Y.: 2017 **Journal of Accounting and Business Society**, 24/1, s.66-80.
- ALSMADY, A. A.: 2018 “Ownership Structure and Its Endogeneity Effect on The Quality of Financial Reporting”, **International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences**, 8/3, s.509-526.
- ALTAY, E., ANIL, D.: 2015 “Kamuyu Aydınlatma Aracı Olarak Finansal Raporların Hisse Senedi Getiri Oranları Üzerindeki Etkisinin Sınanması”, **Öneri Dergisi**, 6/21, s.107-119.
- ALTUNCU, H.: 2015 “İştiraklerdeki Yatırımlara İlişkin Muhasebe Standardı ve Vergi Düzenlemeleriyle Karşılaştırılması”, **Vergi Raporu**, Bsm.190, s. 127-132.
- APPAH, E., EMEH, Y.: 2013 “Corporate Governance Structure and Timeliness of Financial Reports of Quoted Firms in Nigeria”, **European Journal of Business and Management**, 5/32, s. 34-45.
- ARMSTRONG, C., GUAY, W. R., MEHRAN, H., WEBER, J.: 2015 “The Role of Information and Financial Reporting in Corporate Governance: A Review of The Evidence and The Implications for Banking Firms and The Financial Services Industry”, **Economic Policy Review**, 10.10.2020
- ASHTON, R. H., GRAUL, P. R., NEWTON, J. D.: 1989 “Audit Delay and The Timeliness of Corporate Reporting”, **Contemporary Accounting Research**, C.5,No:2, , s. 657–673.
- ASLAN, Ü.: 2014. “Konsolidasyon Teorileri ve Finansal Raporlara Olan Etkileri”, **World of Accounting Science**, 16/4.
- ATAMAN AKGÜL, B., AKAY, H.: 2004 **Uluslararası Muhasebe Standartları**, İstanbul, Türkmen Kitabevi.
- BALL, R.: 2001 “Infrastructure Requirements for An Economically Efficient System of Public Financial Reporting and Disclosure”, **Brookings-Wharton Papers on Financial Services**, s. 127–169.

- BALL, R., “The Effect of International Institutional Factors on KOTHARİ, S.P., Properties of Accounting Earnings”, **Journal of Accounting and Economics**, 29, 1-51.
ROBİN, A.: 2000
- BALSARI, Ç. K., “Kural-Bazlı ve İlke-Bazlı Finansal Raporlama DALKILIÇ, A. F.: Standartlarının Karşılaştırılması”, **Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi**, 22, 105-118.
2007
- BALUCH, C., “Consolidation Theories and Push-Down Accounting: BURGESS, D., Achieving Global Convergence”, **Journal of Finance and Accountancy**, 3/1.
COHEN, R.,
KUSHİ, E.,
TUCKER, P. J.,
VOLKAN, A.: 2010
- BAMBER, E. M., “Audit Structure and Other Determinants of Audit Report BAMBER, L. S., Lag: An Empirical Analysis”, **Auditing**, 12/1, 1.
SCHODERBEK, M.
P.: 1993
- BARTH, M., “The Relevance of The Value Relevance Literature for BEAVER, W., Financial Accounting Standard Setting: Another View”,
LANDSMAN, W.: **Journal of Accounting and Economics**, 31, 77-104.
2001
- BARTH, M. E., “International Accounting Standards and Accounting LANDSMAN, W. Quality”, **Journal of Accounting Research**, 46/3, s. 467-
R., LANG, M. H.: 498.
2008
- BAŞARAN, H.: “Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Açısından
2012 **Konsolidasyon**”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- BAYIRLI, R.: 2006 “Yaratıcı Muhasebe, Etik, Firma Değeri ve Örnek Bir Uygulama”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- BBUS, B. P. J.: “Audit Committees and Financial Reporting Quality”,
2007 Doctor of Philosophy, University of Southern Queensland.

- BEKE, J.: 2011 "International Accounting Standards Effects on Business Management", **Business Management and Strategy**, 2/1, s. 1.
- BLANC, L.: "International Accounting Standards-The Impact in your Business Systems", **Financias** (online), http://www.oracle.com/lang/fr/applications/newsletter/WP_NormesAIS_Mars03.pdf 2003
- BONSÓN-PONTE, E., ESCOBAR-RODRÍGUEZ, T., BORRERO-DOMÍNGUEZ, C.: 2008 "Empirical Analysis of Delays in the Signing of Audit Reports in Spain", **International Journal of Auditing**, 12/2, 129-140.
- BOYACIOĞLU, M. A., ÇÜRÜK, D.: 2016 "Döviz Kuru Değişimlerinin Hisse Senedi Getirisine Etkisi: Borsa İstanbul 100 Endeksi Üzerine Bir Uygulama", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, 70, 143-156.
- BRANSON, J., ALÍA, A., JAMİL, M.: 2011 "The Effect of Environmental Factors on Accounting Diversity.A Literature Review", SSRN Electronic Journal. <https://doi.org/10.2139/SSRN.1780479>
- BURGSTAHLER, D. HAİL, L., LEUZ, C.: 2006 "The Importance of Reporting Incentives: Earnings Management in European Private and Public Firms", **The Accounting Review**, 81/5, s. 983-1016.
- CANEL, C.: 2017 "Özel Sektör ve Kamu Sektöründe Muhasebe Standartları Kapsamında Konsolide Finansal Tabloların Hazırlanması: Özel Sektör Uygulamasına Yönelik Örnek Çalışma", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- CARSLAW, C. A., KAPLAN, S. E.: 1991 "An Examination of Audit delay: Further Evidence from New Zealand", **Accounting and Business Research**, 22/85, s. 21-32.
- CASABANA, P., ASHWAL A.: 2006 "Consolidated Financial Statements", **Review of Business** (Spring 2005).

- CELİK, O., “Impact of Firm Specific Characteristics on The Web Based Business Reporting: Evidence from The Companies Listed in Turkey”, **Problems and Perspectives in Management**, 4/3, 2017, 100-133.
- CENGİZ, S.: 2017 “Denetim Komitesi Etkinliğinin Denetim Raporlarının Yayınlanma Süresi Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi: Borsa İstanbul’da Bir Uygulama”, **Mali Çözüm Dergisi**, 27, 31.
- CHEN, H., TANG, Q., JIANG, Y., & LIN, Z.: 2010 “The Role of International Financial Reporting Standards in Accounting Quality: Evidence from The European Union”, **Journal of International Financial Management & Accounting**, 21/3, 220-278.
- CHEN, T., GAO, Z., HE, J., JIANG, W., XIONGAEF W.,.: 2019 “Daily Price Limits and Destructive Market Behavior”, **Journal of Econometrics**, 208/1, s. 249-264
- CHOİ, T. H., PAE, J.: 2011 “Business Ethics and Financial Reporting Quality: Evidence from Korea”, **Journal of Business Ethics**, 103, 403 - 427
- COHEN, D. A.: 2003 “Quality of Financial Reporting Choice: Determinants and Economic Consequences”, **SSRN Working Paper Series**, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.422581>
- CORNELL, B., LANDSMAN, R., WAYNE, R., STUBBEN, S.: 2017 “Accounting Information, Investor Sentiment, and Market Pricing”, **Journal of Law, Finance, and Accounting (JLFA)**, 10.01.2021 <https://ssrn.com/abstract=2447695>
- ÇETİNER E.: 2006 “**Genel Muhasebe**”, Ankara, Gazi Kitabevi.
- ÇITAK, N.: 2009 “Güvenilir Finansal Raporlama Açısından Genişletilebilir İşletme Raporlama Dilinin (XBRL) Önemi ve Dünya Ülkelerindeki Uygulaması”, **Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi**, Ankara SMMMO, 2, 1-19.

- ÇÜRÜK, T., “Konsolide Finansal Tabloların Finansal Kuruluşların Performansı Üzerine Etkisi: Türkiye’deki Kuruluşlar Üzerine Uygulamalı Bir Çalışma”, **International Conference on Eurasian Economies**, s. 522-526
- DAVİES, B., “The Association between Selected Corporate Attributes and Timeliness in Corporate Reporting: Further Analysis”, **Abacus**, 16/1, 48–60.
- WHITTRED, G. P.: 1980.
- DECHOW, P., “The Quality of Accruals and Earnings: The Role of Accruals Estimation Errors”, **The Accounting Review**, 77, 35-59
- DİCHEV, I. D.: 2002
- DELİKANLI, İ. U.: 2011 “Finansal Düzenlemelerin İlke Bazlı ya da Kural Bazlı Olmasının Finansal Raporların Denetim Sürecine Etkisi”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 66/02, 73-92.
- DEMİR, Y.: 2001 “Hisse Senedi Fiyatını Etkileyen İşletme Düzeyindeki Faktörler ve Mali Sektör Üzerine İMKB’de bir Uygulama”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi**, 6/2, s.109-130.
- DEMSKİ, J.: 1998 “Performance Measure Manipulation”, **Contemporary Accounting Research**, 15, 261-285.
- DİMİTROPOULOS, P., ASTERİOU, D.: 2009. “The Value Relevance of Financial Statements and Their Impact on Stock Prices: Evidence from Greece”, **Managerial Auditing Journal**, 24/3, s. 248-265. <https://doi.org/10.1108/02686900910941131>
- DİNÇ, E., ATASEL, O. Y. : 2016 “Türkiye’deki Muhasebe Anlayışının Gelişim Süreci ve Mevcut Durumun İncelenmesi”, **KTU Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi**, 6/12, 267-283.
- DOBLER, M., LAJİLİ, K., ZÉGHAL, D.: 2016 “Risk Disclosures and Cultural Values: A Research Note”, **Research Journal of Finance and Accounting**, 7/18, 53-61.
- DOGAN, M., COSKUN, E., CELİK, O.: 2007 “Is Timing of Financial Reporting Related to Firm Performance? – An Examination on ISE Listed Companies”, **International Research Journal of Finance and**

Economics,12, 220-233.

- DOĞAN, A.: 2017 “Büyük ve Orta Boy İşletmeler için Finansal Raporlama Standardı ile TMS/TFRS Karşılaştırması”, **İşletme Araştırmaları Dergisi**, 9/4, 770-786.
- DOUPNİK, T. S. “The Influence of Conservatism and Secrecy on The Interpretation of Verbal Probability Expressions in The Anglo and Latin Cultural Areas”, **The International Journal of Accounting**, 41/3, 237-261.
- DURAK, G., “Finansal Raporların Kalitesine Etki Eden Ülkeye Özgü Faktörler”, **Journal of Accounting & Finance**, 64.
- GÜREL, E.: 2014
- DURMUŞ, A.F. “Türkiye’deki Yeminli Mali Müşavirlerin Kültür Bazlı Muhasebe Değerlerinin Analizi”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, 76, 81-98.
- GÜNEŞ, R.: 2017
- EDMONDS, C. T., “Does Timeliness of Financial Information Matter in the Governmental Sector?”, **Journal of Accounting and Public Policy**, 36/2, 163-176.
- EDMONDS, J. E.,
- VERMEER, B. Y.,
- VERMEER, T. E.: 2017
- EFOBİ, U., “Timeliness of Financial Reporting in Nigeria”, **South African Journal of Accounting Research**, 28/1, 65-77.
- OKOUGBO, P.: 2014
- EKANAYAKE, S.: 2004 “Agency Theory, National Culture and Management Control Systems”, **Journal of American Academy of Business**, 4/1-2, 49-54.
- ERBAYKAL, E., “Hisse senedi fiyatları ile döviz kuru ilişkisi: Gelişmekte olan ülkeler üzerine ampirik bir uygulama”, **DDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi**, 1/1, s. 77-89.
- OKUYAN, H. A.: 2007
- ERDOĞAN, İ.: 2007 “İşletmelerde Davranış, İstanbul: MİAD- Malatyalı İşadamları Derneği”, Yönetim Yayınları Dizisi 1.

- ERER, M., "Timeliness of Financial Reporting in Turkey", **İktisat, CÖMERT, Ç. E.: İşletme ve Finans**, 29/337, 73-94.
2014
- ERTAN, Y.: 2013 "Konsolide Finansal Tablo Düzenleme Yükümlülüğü Olan İşletmelerin Denetim Süresini Etkileyen Faktörler", **Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi**, 9/19, 275-291.
- ÇETİNER, E.: 2006 "**Genel Muhasebe Teori ve Uygulama**", Ankara, Gazi Kitabevi, Bsm.7.
- ETEMADİ, H., "Culture, Management Accounting and Managerial DİLAMİ, Z. D., Performance: Focus Iran", **Advances in Accounting**, 25/2, s. 216-225.
BAZAZ, M. S.,
PARAMESVARAN
, R.: 2009
- FRANCİS, J., "The Joint Effect of Investor Protection and Big 4 Audits on Earnings Quality around The World", **Contemporary Accounting Research**, 25/1, s. 157-191.
WANG, D.: 2007
- FRANCİS, J., "Earnings Quality", **Foundations and Trends in Accounting**, 1/4, 259- 340.
OLSSON, P.,
SCHİPPER, K.:
2006
- FRANCİS, J., "Disclosure Incentives and Effects on Cost of Capital around KHURANA, I., The World", **The Accounting Review**, 80/4, s. 1125-1162.
PEREİRA, R.: 2005
- GAYNOR, L. M., "Understanding the Relation between Financial Reporting Quality and Audit Quality", **Auditing a Journal of Practice and Theory**, 35/4, s. 1-22.
KELTON, A. S.,
MERCER, M.,
YOHN, T. L.: 2016
- GAZEL, S.: 2020 "BRICS Ülkelerinde Döviz Kuru, Enflasyon ve Hisse Senedi Piyasası İlişkisi: Asimetrik Panel Nedensellik Testi", **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, 21/1, 21-34.

- GENÇ, M.: 2005 “Yabancı Ülkelerdeki Bağlı Ortaklıklar Ve Müşterek Yönetime Tabi Ortaklıklar Bakımından Temel Finansal Tabloların Konsolidasyonu”, Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak..
- GENÇOĞLU, Ü. G. “Muhasebe kalitesini etkileyen faktörler ve Türkiye’deki durum”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, 53, 1-24.
- ERTAN, Y.: 2012
- GENÇOĞLU, Ü. **Türkiye Finansal Raporlama Standartları**, Sakarya, G., ÖZERHAN, Y., Sakarya Üniversitesi Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma KARABINAR, S.: Merkezi Yayınları. 2013
- GİGLER FRANK “Conservatism, Optimal Disclosure Policy, and The B., HEMMER T.: Timeliness of Financial Reports”, **The Accounting Review**, OCTOBER 2001, 76/4, s. 471-493. <https://doi.org/10.2308/Accr.2001.76.4.471>
- GİLÂNİNİA, S., “The Importance of Financial Reporting and Affecting CHEGİNİ, M. G., Factors on It”, **Nigerian Chapter of Arabian Journal of MOHTASHAM, E. Business and Management Review**, 62/1097, 1-9. M.: 201)
- GİVOLY, D., “Timeliness of Annual Earnings Announcements: Some PALMON, D.: 1982 Empirical Evidence”, **The Accounting Review**, 57/3, s. 486-508.
- GÖR, Y., TEKİN, “Bist-100 Endeksinde Muhasebe Karları ve Hisse Senedi B.: 2019 Fiyatları İlişkisi Üzerine Bir Araştırma”, **Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi**, (BOR), 229-240.
- GRAY, S. J.: 1988 “Towards a Theory of Cultural Influence on the Development of Accounting System Internationally”, **Abacus**, 24/1, 1-15.
- GUENTHER, D., “The Association between Financial Accounting Measures and Real Economic Activity: A Multinational Study”, YOUNG, D.: 2000 **Journal of Accounting and Economics**, 29/1, s. 53–72.

- GUNİ, C. N., “The Conceptual Foundations Regarding the Preparation and Presentation of the Consolidated Financial Statements”, **Economics, Management and Financial Markets**, 9/ 4, s. 176-181, 2014
- GÜCENME, Ü.: “**Uluslararası Muhasebede Teknik Sorunlar**”, İstanbul: Marmara Kitapevi, 1999
- GÜCENME, Ü.: “**Mali Tablolar Analizi ve Enflasyon Muhasebesi**”, İstanbul: Aktüel Yayınları, 2005
- GÜRER H.: 2009 “Bağımsız Denetim Uygulamaları, Denetim ve Muhasebe Standartları, Etik Değerler”, archive.ismmmo.org.tr/docs/seminer/02022009
- HAFTACI, V., “KOBİ TFRS’lere göre Konsolide Finansal Tabloların Düzenlenmesi”, **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 25, 75-96, KILINÇ, Y.: 2013
- HANNON, N.: “Accounting Scandals: Can XBRL Help?”, **Strategic Finance**, 84/2, 61-62, 2002.
- HASHİM, F., “Relationship between Corporate Attributes and Timeliness of Corporate Reporting: Malaysian Evidence”, **Sains Humanika**, 64/2, 2013
- HAW, I. M., Qİ, D., “Timeliness of Annual Report Releases and Market Reaction to Earnings Announcements in An Emerging Capital Market: The Case of China”, **Journal of International Financial Management & Accounting**, 11/2, 108-131, WU, W.: 2000
- HAW, I., HU, B., “Ultimate Ownership, Income Management, and Legal and Extra-Legal Institutions”, **Journal of Accounting Research**, 42/2, s. 423-462, HWANG, L., WU, W.: 2004
- HENNİE VAN G., **International Financial Reporting Standards: A Practical Guide**, Washington, D.C., The World Bank, s. 452, SCOTT, D., TERBLANCHE, S.: 2011

- HILLEGEIST, S. "Financial Reporting Frequency and Managerial Learning From Stock Price", KRAFT A., PARK Y. C.: 2019
[Http://Hdl.Handle.Net/10125/64902](http://hdl.handle.net/10125/64902)
- HOFSTEDE, G., "Cultures and Organizations", USA, Mc Graw Hill.
 HOFSTEDE G. J.: 2010
- HOSSAIN, M.A., "An Examination of Audit Delay: Evidence from Pakistan", TAYLOR, P. J.: **Working Paper**, University of Manchester.
 1998
- HUDDART, S., "Disclosure Requirements and Stock Exchange Listing Choices in an International Context", HUGHES, J., **Journal of Accounting and Economics**, 26, 237-269.
 BRUNNERMEIER, M.: 1999
- IARIDIS, G. E.: "Accounting Disclosures, Accounting Quality and Conditional and Unconditional Conservatism", **International Review of Financial Analysis**, 20, s. 88-102.
 2011
- IBADIN, I. M., "The Association between Selected Corporate Governance Attributes, Company Attributes and Timeliness of Financial Reporting in Nigeria", IZEDONMI, F., & IBADIN, P. O.: **Research Journal of Finance and Accounting**, 3/9, 137-145.
 2012
- ISHAK, I., SİDEK, M., SUBHİ, A., "The Effect of Company Ownership on The Timeliness of Financial Reporting: Empirical Evidence from Malaysia". RASHİD, A. A.: **Unitar e-Journal**, 6/2.
 2010
- IYOHA, F. O.: 2012 "Company Attributes and The Timeliness of Financial Reporting in Nigeria", **Business Intelligence Journal**, 5/1.
- İŞCAN, E.: 2010 "Petrol Fiyatının Hisse Senedi Piyasası Üzerindeki Etkisi", **Maliye Dergisi**, 158, 607-617.
- JAGGİ, B., TSUI, J.: 2012 "Determinants of Audit Report Lag: Further Evidence from Hong Kong", **Accounting and Business Research**, 30/1, s. 17- 28.

- JAGGI, B.-L., PEK Y.: 2000 “Impact of Culture, Market Forces and Legal System on Financial Disclosures”, **The International Journal of Accounting**, 35/4, s. 495- 519.
- Jİ, Y.: 2016 “Does Accounting Quality Matter in Strategic Alliances? Evidence from Alliance Contract Provisions”, The School of Business of The George Washington University in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy, Washington, D.C., United States, s. 75.
- JONAS, G. J., BLANCHET, J.: 2000 “Assessing Financial Reporting Quality”, **American Accounting Association**, 14/3, 353.
- JUI, L., WONG, J.: 2013 “Roles and Importance of Professional Accountants in Business”, **China Accounting Journal**, s. 48.
- KANG, T., LEE, L., FEN, N. J., TAY, J.: 2004 “The Impact of Culture on Accounting Choices: Can Cultural Conservatism Explain Accounting Conservatism?”, **Asia Pacific Interdisciplinary Research in Accounting Conference**
[Http://İnk.Library.Smu.Edu.Sg/Soa_Research/275](http://ink.library.smu.edu.sg/Soa_Research/275)
- KAPOOR, S.: 2016 “Financial Reporting Quality in Nordic Countries”, Bachelor’s thesis, **JAMK University op Applied Sciences**.
- KARAİBRAHİMO GLU, Y. Z.: 2013 “Is Corporate Governance A Determinant of Auditor Choice?- Evidence From Turkey/Kurumsal Yönetim Denetçi Seçiminde Belirleyici midir?- Türkiye’den Bulgular”, **Ege Akademik Bakış**, 13/2, 273.
- KARAPINAR, A.: 2016. “Halka Açık Türk Şirketlerinin Finansal Tablolarının Uyum Düzeyi”, **İşletme Araştırmaları Dergisi**, 8/3, 138-153.
- KARAPINAR, A., ZAİF, Z. A.: 2016 “Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ile Uyumlu Finansal Analiz”, Ankara: Gazi Kitapevi

- KARAPINAR, S., YILMAZ, E.: 2012 “XBRL (Genişletilebilir İşletme Raporlama Dili) ve Geleneksel Finansal Raporlama Sistemlerindeki Sorunların Çözümüne Katkıları”, **Journal of Accounting & Taxation Studies (JATS)**, 5/2.
- KARATAŞ, M., BÖLÜKBAŞ, T.: 2015 “Son Düzenlemeler ve Gelişmeler Işığında Ülkemizde Finansal Raporlama Uygulamaları ve Şirketlerin Denetimi”, **Mali Çözüm Dergisi**, 128, s. 33-63.
- KARĞIN, M., DEMİREL ARICI, N.: 2015 “Muhasebe Bilgilerinin Kalitesini Ölçmeye Yönelik Bir Çalışma: Borsa İstanbul Örneği”, **Journal of Accounting & Finance**.
- KAYA, A., ÖZTÜRK, M.: 2015 “Muhasebe Kârları ile Hisse Senedi Fiyatları Arasındaki İlişki: BİST Firmaları Üzerine Bir Uygulama”, **Journal of Accounting & Finance**, 37-54
- KAYA, G. A.: 2013 “Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları’na göre Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- KAYA, İ.: 2012 **Türkiye Muhasebe Standartlarında Konsolide Finansal Tablolar**. Bsk 2, İstanbul, Türkmen Kitabevi.
- KAYA, V., ÇÖMLEKÇİ, İ., KARA, O.: 2013 “Hisse Senedi Getirilerini Etkileyen Makroekonomik Değişkenler 2002–2012 Türkiye Örneği”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 35.
- KAYALIDERE K.: 2013 “Hisse Senedi Piyasasında Muhasebe Bilgilerinin Rolü: İmkb-Mali Sektör Üzerine Bir Uygulama Borsada Muhasebe Bilgilerinin Rolü: İmkb- Finansal Sektör Üzerine Bir İnceleme”, **İşletme Araştırmaları Dergisi**, 1, 130-151, <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=691360>
- KESTANE, A., AĞCA, A.: 2017 “UFRS Uygulamaları ve Muhasebe Kültürel Değerler Ekseninde Türkiye’nin Yeri”, **Muhasebe ve Bilim Dünyası Dergisi**, 19/3, 624-649.

- KHASHARMEH, H. A., ALJİFRİ, K.: 2010 “The Timeliness of Annual Reports in Bahrain and the United Arab Emirates: An Empirical Comparative Study”, **The International Journal of Business and Finance Research**, 4/1, 51-71.
- KILINÇ, Y.: 2012 “**TFRS-10 Açısından Konsolide Finansal Tabloların Düzenlenmesi ve Bağımsız Denetimi**”, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- KIRBAŞ, A.: 2015 “**Temettü Duyurularının Hisse Senedi Getirilerine Olan Etkilerinin Analizi: Borsa İstanbul Şirketlerinde Bir Uygulama**”, Doktora Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- KOCAMAZ, H.: 2012 “Uluslararası Muhasebe Standartlarının Dünyada ve Türkiye’de Oluşum ve Gelişim Süreci”, **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2/2, 105-120.
- KOGAN S., LEVİN DİMİTRY, ROUTLEDGE BRYAN R., SAGİ JACOB S., SMİTH N. A.: 2009 “Predicting Risk from Financial Reports with Regression”, **Human Language Technologies: The 2009 Annual Conference Of The North American Chapter of the Association for Computational Linguistics**, 272-280, Boulder, Colorado.
<https://www.aclweb.org/anthology/N09-1031.Pdf>
- KORKMAZ, M., GÜNEY, S., YİĞİTER, Ş. Y., CEYLAN, N.: 2012 “Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye Muhasebe Standartlarının Uluslararası Muhasebe Standartlarına Uyumlaştırılmasında Geline Son Nokta”, **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 10, 109-128.
- KURT G., KÖSE, A.: 2017 “Türkiye’de Bankaların Finansal Oranları ile Hisse Senedi Getirisi Arasındaki Panel Nedensellik İlişkisi”, **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 26/3, s. 302-312 302
- KÜÇÜK E.: 2013 “Hisse Senedi Piyasalarının Finansal Tablo Duyurularına Tepkisi ve Bu Tepkinin Büyüklüğünü Belirleyen Etmenler: Literatür İncelemesi”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi**, 27/3, 2013

- KYTHREOTIS, A.: 2014 "Measurement of Financial Reporting Quality Based on IFRS Conceptual Framework's Fundamental Qualitative Characteristics", **European Journal of Accounting, Finance & Business**, 2/3, 4-29.
- LAİ, S.-C., LİN, C., 2007 "An Empirical Study of The Impact of Internet Financial Reporting on Stock Prices", <https://ssrn.com/abstract=1014140>
- LARSON, K., 2007 **Fundamental accounting principles**, New York, McGraw-Hill.
- WİLD, J.,
CHİAPPETTA, B.: 2007
- LEE, H. Y., 2008 "A Comparison of Reporting Lags of Multinational and Domestic Firms", **Journal of International Financial Management & Accounting**, 19/1, 28-56.
- MANDE, V., SON
M.: 2008
- LEE Y. J.: 2002 "The Effect of Quarterly Report Readability on Information Efficiency of Stock Prices", **Contemporary Accounting Research**, 29/4, 1137-1170.
- LEVENTİS, S., 2005 "Determinants of audit report lag: Some evidence from the Athens Stock Exchange", **International Journal of Auditing**, 9/1, 45-58.
- WEETMAN, P.,
CARAMANİS, C.: 2005
- LİM, T., LİM, T., 2012 "The Effect of Culture on Accounting System's in China", **International Journal of Management Sciences And Business Research**, 1/10, 74-84.
- CHENG, LİM, X.
Y., CHAİ, R.,
ZHAO D. : 2012
- LİN M.-C., LEE 2008 "Stock Price Movement Prediction Using Representative Prototypes of Financial Reports", **ACM Transactions on Management Information Systems**, 2/3, 1-18.
- ANTHONY C. T.,
RUNG-TAİ K.,
KUO-TAY C.: 2008 <https://doi.org/10.1145/2019618.2019625>
- LİU Y.-W., LİU L.-C., 2018 "Riskfinder: A Sentence-Level Risk Detector for Financial Reports," **NaacL-Hlt Demonstrations**, 81-85, <https://cfda.csie.org/riskfinder/>
- WANG C.-J.,
TSAİ M.-F.:

- LOPES, A. I., “Determinants of Engaging in Business Combinations Through Partial Acquisitions”, **Spanish Journal of Finance and Accounting/Revista Espanola de Financiaciony Contabilidad**, 43/2, 149-176.
- LOUGHRAN, T., “Textual Analysis in Accounting and Finance: A Survey”, **Journal of Accounting Research**, 54(4), 1187-1230.
- MACARTHUR, J. B.: 2006 “Cultural Influences on German Versus US Management Accounting Practices”, **Management Accounting Quarterly**, 7(2), 10.
- MACKENZIE, B., **Wiley IFRS 2013: Interpretation and Application of**
 COETSEE, D., **International Financial Reporting Standards**, USA, John
 NJIKIZANA, T., Wiley & Sons Inc.
 CHAMBOKO, R.,
 COLYVAS, B.,
 HANEKOM, B.:
 2012
- MARHAYAACOB, N., CHE-AHMAD, A.: 2012 “Adoption of FRS 138 and Audit Delay in Malaysia”, **International Journal of Economics and Finance**, 4/1, 167-176.
- MBAWUNI, J.: 2019 “Financial Reporting Quality of Listed Companies in Developing Countries: Evidence from Ghana”, **International Journal of Economics and Finance**, 11/9, 29-45.
- MCGEE, R. W.: 2007 “Corporate Governance and the Timeliness of Financial Reporting: A Case Study of the Russian Energy Sector”, <https://ssrn.com/abstract=978114>
- MCGEE, R. W., YUAN, X.: 2008 “Corporate Governance and The Timeliness of Financial Reporting: A Case Study of the People's Republic of China”, <https://ssrn.com/abstract=1131338>.
- MENIKE M. G. P. D., WANG M.: 2013 “Stock Market Reactions to the Release of Annual Financial Statements Case of the Banking Industry in Sri Lanka”, **European Journal of Business and Management**, 5/3, s.

75-86.

- MERT, Ü. H., EREN, H. M.: 2018 “Konsolidasyonda Muhasebe Politikaları Birliğinin Sağlanması ve Süreç İyileştirmesi için Çözüm Önerileri”, **Mali Çözüm Dergisi/Financial Analysis**, 147.
- MOHAMMED, N. H., ISMAİL, K. N. I. K., AMRAN, N. A.: 2019 “Audit Quality and Accounting Conservatism”, **Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies**, 5/2, 1-23.
- MUSA, S.: 2019 “**Ethical Accounting Practices, Board Characteristics and Financial Reporting Quality of Listed Firms in Nigeria**”, Doctoral dissertation, Kwara State University, Nigeria.
- NAİMİ, M., NOR, M., ROHAMİ, S., & WAN-HUSSİN, W. N.: 2010 “Corporate Governance and Audit Report Lag in Malaysia (October 20, 2010)”, **Asian Academy of Management Journal of Accounting and Finance**, 6/2.
- NOBES, C., PARKER, R.: 1983 **Comparative International Accounting**, Britain: Philip allan Publisher Ltd.
- NOR IZAH KU ISMAİL, K., CHANDLER, R.: 2004 “The Timeliness of Quarterly Financial Reports of Companies in Malaysia”, **Asian Review of Accounting**, 12/1, 1-18.
- OCAK, M., OZDEN, E. A.: 2018 “Signing Auditor-Specific Characteristics and Audit Report Lag: A Research From Turkey”, **Journal of Applied Business Research**, 34/2, 277.
- OMRAN M.: 2004 “Linear Versus Non-Linear Relationships between Financial Ratios and Stock Returns: Empirical Evidence from Egyptian Firms”, **Review of Accounting and Finance**, 3/2.
- OUSSI, A. A., BOULILA TAKTAK, N.: 2018 “Audit Committee Effectiveness and Financial Reporting Timeliness: The Case of Tunisian Listed Companies”, **African Journal of Economic and Management Studies**, 9/1, 34-55.

- OVALI, M., METİN, İ.: 2019 “The Effect of Protective Policies in Trade Wars on the Stock Returns of the Businesses”, **Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences**, 24/4, s. 1141-
- OTLU, F.: 1999 “Holding Şirketlerde Mali Tabloların Konsolidasyonu”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 13/1, s. -1156
- OWUSU-ANSAH, S.: 2000 “Timeliness of Corporate Financial Reporting in Emerging Capital Markets: Empirical Evidence from The Zimbabwe Stock Exchange”, **Accounting and Business Research**, 30/3, 241-254.
- OWUSU-ANSAH, S., LEVENTİS, S.: 2006 “Timeliness of corporate annual financial reporting in Greece”, **European Accounting Review**, 15/2, 273-287.
- ÖRTEN, R., KAVAL, H. VE KARAPINAR, A.: 2007 “**Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları (TMS-TFRS)**”, Ankara, Gazi Kitapevi.
- ÖRTEN, R., KAVAL, H., KARAPINAR, A.: 2015 “**Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları Uygulama ve Yorumları (TMS-TFRS)**”, Ankara, Gazi Kitapevi.
- ÖRTEN, R., KAVAL, H., KARAPINAR, A.: 2010 “**Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları Uygulama ve Yorumları**”, Ankara, Gazi Kitapevi.
- ÖZER, G., YÜCEL R.: 2005 “Bir Yıldan Uzun Ölçüm Dönemlerinin Düzey ve Değişim Modelleri Açısından Muhasebe Karları ile Hisse Senedi Fiyatları Arasındaki İlişki Üzerine Etkisi”, **Muhasebe ve Denetime Bakış**, https://papers.ssrn.com/Sol3/Papers.Cfm?abstract_id=2333183

- ÖZERHAN, Y.: 2016 “Yerel Finansal Raporlama Çerçevesi Taslağındaki Ölçümleme Esasları Üzerine Bir Değerlendirme”, **World of Accounting Science**, 18/2, 307-336.
- ÖZERHAN, Y., YANIK, S.: 2015 “**IFRS/IAS ile Uyumlu TMS/IFRS**”, Ankara: TÜRMOB Yayınları.
- ÖZKAN, S., ZENGİN KARAİBRAHİMOĞLU, Y., ERDENER ACAR, E., ÖZ, İ. O.: 2013 “Finansal Tabloların Sunum Tarihini Etkileyen Faktörler: İmkb Firmaları Üzerine Bir Uygulama”, **World Of Accounting Science**, 15/3, 167-185.
- ÖZTÜRK, C.: 2018 “Yerel Finansal Raporlama Çerçevesi ve Büyük ve Orta Boy İşletmeler için Finansal Raporlama Standardı: Bir Literatür İncelemesi (2016-2017)”, **İşletme Araştırmaları Dergisi**, 10/1, 763-781.
- ÖZTÜRK, S.: 2017 “İşletmeler Arasındaki İttifakların TFRS-11 Müşterek Anlaşmalar Standardına Göre Raporlanması”, **Muhasebe ve Finans Dergisi**, 113-136
- ÖZTÜRK, V.: 2015 **Genel Muhasebe ve Mali Analizi**, Ankara, Kariyer Yayınları, s. 3.
- PARLAKKAYA, R., KAHRAMAN, Ü.: 2017 “Muhasebe Bilgilerinin Hisse Fiyatlarını Açıklama Düzeyi Üzerine Bir Araştırma: Bist100 Uygulaması”, **Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, 17/33, 46-58.
- PHİLLİPS PETER C. B., YU J.: 2011 “Dating The Timeline of Financial Bubbles During The Subprime Crisis”, **Quantitative Economics, Econometric Society**, 2/3, 455-491.
- POROY ARSOY, A.: 2016 “Konsolide Finansal Tablolar Standardına göre Edinim Tarihindeki Konsolidasyon Prosedürleri”, **Journal of Accounting & Finance**, 69.
- RAHMAWATİ, E.: 2013 “**Information Content and Determinants of Timeliness of Financial Reporting of Manufacturing Firms in Indonesia**”, Doctoral dissertation, Victoria University.

- ROBINSON, T. R., “**International Financial Statement Analysis**”. CFA
HENRY, E.: 2009 Institute Investment Series.
- RUPERT M., “Forecasting: Investigating The Structural Relationship
ESSİLA JEAN C.: Among Financial Ratios And Stock Price”, **Managing
2019 Operations Throughout Global Supply Chains**, 119-135.
IGI Global.
- SAĞLAM, N. **Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması**, Maliye ve
ŞENGEL, S., Hukuk Yayınları, Bsm. 72.
ÖZTÜRK, B.: 2008
- SAĞLAM, N. **Örneklerle UFRS Kayıtları**, Ankara: Muhasebe TR
YOLCU, M., Yayınları.
EFLATUN, A. O.:
2014
- SAN MARTÍN “The effect of ownership composition on earnings
REYNA, J. M.: management: evidence for the Mexican stock Exchange”,
2018 **Journal of Economics, Finance and Administrative
Science**, 23/46, 289-305.
- SAYILGAN, G. T. “**Makroekonomik Faktörlerin Hisse Senedi Getirilerine
D., SÜSLÜ, C. Y.: Etkisi: Türkiye ve Gelişmekte Olan Piyasalar Üzerine Bir
2011 İnceleme**”, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- SJARİEF, J., WELİ, “**The Internal Control Disclosure, the Executive
I.: 2015 Compensation, and the Timeliness of Financial
Reporting**”, 14/2, s. 991-1002.
- SMİTH P.: 2003 “Venture Group Criticises New Reporting Plan Accounting
Standards”, **Financial Times**,
- SODERSTROM, N. “IFRS Adoption and Accounting Quality: A Review”,
S., SUN, K. J.: 2007 **European Accounting Review**, 16/4, 675-702.

- SOYINKA, K. A., “Decision Usefulness and Financial Reporting: The General Public Perspective”.
FAGBAYİMU, M. O., ADEGOROYE, E., OGUNMOLA, J. O: 2017
- SPENCE, M.: 1973 “Job Market Signaling”, **Quarterly Journal of Economics**, 87/3, 355-374.
- STOLTZFUS, R. L., “An Empirical Study of The Value-Relevance of Using Proportionate Consolidation Accounting for Investments in Joint Ventures”, **Accounting Forum**, 29/2, 169-190.
- SÜRMEN, Y., “Maliye Bakanlığı Vergi Mevzuatı Düzenlemelerinin DAŞTAN, A.: 2006 Yükseköğretimde Muhasebe Eğitimine Olumsuz Yansımaları”, **Vergi Dünyası Dergisi**, 299, 16-26.
- SYZDYKOVA, A.: 2016 “Türkiye’de TFRS’ye göre Değer Düşüklüğü Testi:BİST 100 Şirketleri Tarafından Kullanılan İskonto Oranlarının Analizi”, **Gazi İktisat ve İşletme Dergisi**, 2, 23-40.
- SZYSZKA, A. : 2002 “Quarterly Financial Reports and The Stock Price Reaction at The Warsaw, Stock Exchange”, **Efa 2002 Berlin Meetings Discussion Paper, Social Science Research Network Electronic Paper**, [Http://Papers.Ssrn.Com/Abstract=295299](http://Papers.Ssrn.Com/Abstract=295299)
- ŞEN, İ. K., “Uluslararası/Türkiye Finansal Raporlama Standartları ÜÇÖĞLU, D., Açısından Konsolide Finansal Raporlama”, Bursa, Ekin TERZİ, S.: 2015 Yayınevi.
- ŞENOL, Z., KOÇ, “Hisse Senetleri Fiyatlarını Etkileyen Faktörlerin Dinamik S, ŞENOL, S.: 2019 Panel Veri Analiziyle İncelenmesi”, **Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi**, 9/25, 119-135. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gumus/issue/42294/431167>
- ŞENYILDIZ, M.: 2004 “Sermaye Piyasası Kurulu Standartlarına Göre Finansal Tabloların Konsolidasyonu ve Bir Uygulama”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- ŞİMŞEK, M. Ş., “Davranış Bilimlerine Giriş ve Örgütlerde Davranış”, AKGEMİCİ, T., Ankara, Nobel Yayınları.
ÇELİK, A.: 2001
- TABĂRĂ, N., “Cultural Dimensions in Accounting Systems”, **European NÎSTOR, C.: 2014 Journal of Accounting, Finance & Business**, 2/1, s. 12-22.
- TALEBNİA, G., “A Study of the Impact of Collapse on Financial Reporting SALEHİ, M., Quality of listed Companies: Some Iranian Evidence”, KANGARLUEİ, S. **African Journal of Business Management**, 5/10, s. 3858-3865. J.: 2011
- TANG, Q., CHEN, “Financial reporting quality and investor protection: A global H. Z.: 2008 investigation”, **Working Paper**.
- TANYERİ, A.: 2016 “**Konsolide Finansal Tabloların Firma Performansı Üzerine Etkisi: Türkiye’deki Firmalar Üzerine Uygulamalı Bir Çalışma**”, yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- TERZİ, S.: 2013 “Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS 10) Açısından Konsolidasyon İlkeleri ve Kontrol Modeli”. **Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 15/1, s. 281-300
- TFRS 3.: 2006 **İşletme Birleşmeleri**, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, Ankara.
- TFRS 10.: 2011 **Konsolide Finansal Tablolar**, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, Ankara.
- TMS 27.: 2011 **Bireysel Finansal Tablolar**, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, Ankara.
- TMS 28.: 2011 **İştiraklerdeki ve İş Ortaklıklarındaki Yatırımlar**, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu: Ankara.
- THORNTON, G.: 2011 “**Under Control: A Practical Guide to Applying IFRS 10 Consolidated Financial Statements**”, <https://www.pwc.com/jp/ja/ifrs/publication/pwc/2011/assets/p>

- TOLULOPE, I., “The Effect of Corporate Governance Attributes on Earnings Management: A Study of Listed Companies in Nigeria”, **Academy of Strategic Management Journal**, 17/6, s. 1-13.
- UWUIGBE, U.,
UWUIGBE, O. R.,
EMMANUEL, O.,
ORIABIE, S.,
ASIRIUWA, O.:
2018
- TONTİSET, N., “The Factors Affecting Financial Reporting Reliability: An Empirical Research of Public Listed Companies in Thailand”, **Journal of Modern Accounting and Auditing**, 14/6,s. 291-304.
- KAIWINIT, S.:
2018
- TOPUZ, Y. V.: “Tüketici Güveni ve Hisse Senedi Fiyatları Arasındaki Nedensellik İlişkisi: Türkiye Örneği”, **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 7/1-7, s. 53-65.
- 2010
- TSUI, J. S.: 2001 “The Impact of Culture on The Relationship between Budgetary Participation, Management Accounting Systems, and Managerial Performance: An Analysis of Chinese and Western Managers”, **The International Journal of Accounting**, 36/2, 125-146.
- TUNCER, D., **Genel İşletmecilik Bilgileri**, Siyasal Yayınevi, Ankara, s. 414.
- AYHAN, D. Y.,
VAROĞLU, D. B.:
2007
- TÜREL, A.: 2010 “Timeliness of Financial Reporting in Emerging Capital Markets: Evidence from Turkey”, **İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi**, 39/2, 227-240.
- ULUSAN, H.: 2005 “Menkul Kıymet Borsalarına Kayıtlı Şirketlerde IAS/IFRS’nin Kabulü veya IAS/IFRS’ye Uyum”, **Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi**, 15, 4-20.
- USUL, H., BEKÇİ, İ., EROĞLU, A. H.: “Bireysel Yatırımcıların Hisse Senedi Edinimine Etki Eden Sosyo-Ekonomik Etkenler”, **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve**

2002

İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 19, 135-150.

UYSAL, Ö. Ö.: “Uluslararası Muhasebe Standartlarının Oluşum Süreci: IASC ve Önde Gelen Ulusal ve Uluslararası Örgütler”, **Muhasebe ve Denetime Bakış**, 17, s. 87-107.

UZAY, Ş.: 1992 “Konsolide Mali Tablolar”, **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 10, s. 219-241.

ÜÇÖĞLU, Ü. D., FIRAT, Ü. F. Z.: “TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar Standardı Kapsamında Grup İçi Satışlarla İlgili Yapılan Eliminasyon İşlemlerinin Ertelenmiş Vergi Etkileri. Muhasebe ve Denetime Bakış”, **Accounting & Auditing Review**, 19/57, 83-103.

ÜLKER, M. S.: “Avrupa Birliği 7. Yönerge Kapsamında Konsolidasyon İşlemleri ve Türkiye’deki Uygulamalar”, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ÜLKER, M. S.: “Konsolide Finansal Tabloların Hazırlanmasını Düzenleyen Kuram ve Kurumların Uygulamaya Etkisi,” **2. Annual International Accounting Conference**, Turkey, s.1,

VAN BEEST, F., BRAAM, G., BOELEN, S.: 2009 “Quality of Financial Reporting: Measuring Qualitative Characteristics. Nijmegen Center for Economics (NiCE)”, **Working Paper**, 09/108, s. 42.

VAN DER STEDE, W. A.: 2003 “The Effect of National Culture on Management Control and Incentive System Design in Multi-Business Firms: Evidence of Intracorporate Isomorphism”, **European Accounting Review**, 12/2, s. 263-285.

VAN TENDELOO, B., VANSTRAELEN, A.: 2005 “Earnings Management under German GAAP Versus IFRS”, **European Accounting Review**, 14/1, s. 155-180.

VERDİ, R. S.: 2006 “Financial Reporting Quality and Investment Efficiency”, <https://search.proquest.com/docview/305243641?accountid=1>

- VIET, H. T., ., “The Study of Factors Affecting the Timeliness of Financial Reports: The Experiments on Listed Companies in Vietnam”, HUNG, D. N., & THANH, N. T.: **Asian Economic and Financial Review**, 8/2, 294-307. 2018
- VURAN, B.: 2013 “Is Timeliness of Corporate Financial Reporting Related to Accounting Variables? Evidence from Istanbul Stock Exchange”, **International Journal of Business and Social Science**, 4/6, s. 58-71.
- WEN, H., “Accounting for Goodwill: An Academic Literature Review and Analysis to Inform The Debate”, MOEHRLE, S. R.: **Research in Accounting Regulation**, 28/1, s. 11-21. 2016
- YARDIMCIOĞLU, M.: 2008 “Finansal Tabloların Konsolidasyonu ve Uluslararası Muhasebe Standartları Yönünden Değerlendirilmesi”, **Financial Analysis**, 90, s. 148-157.
- YUSUF, A. S.: 2018 “**Impact of Audit Committee Attributes on Financial Reporting Quality of Listed Financial Institutions in Nigeria**”, <https://search.proquest.com/docview/2156244047?accountid=11054>.
- YÜCEL, E., “Kurumsal Yönetim Endeksinde Yer Alma ve Denetim Süresi ERTAN, Y., İlişkisi: Konsolide Finansal Tablo Düzenleme Yükümlülüğü SARAÇ, M.: 2013 Olmayan Borsa İstanbul İşletmeleri Uygulaması”, **Istanbul University Journal of the School of Business Administration**, 42/2, 353-363.
- YÜREKLİ, E., “Kural Bazlı Muhasebeden İlke Bazlı Muhasebeye Geçişin SUSMUŞ, T.: 2019 İşletmeler Açısından Stratejik Önemi ve Muhasebecilerin Görüşleri”, **Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi**, 10/1, 1-12.

ÖZGEÇMİŞ

Selin GİDER, 2000 yılında başladığı Celal Bayar Üniversitesi Maliye Bölümünü 2004 yılında bölüm 2. si olarak tamamladı. 2005- 2006 yılları arasında İstanbul Ticaret Üniversitesinde Muhasebe ve Denetim alalında yüksek lisansını tamamladı. İş hayatınana Soyak Yapı şirketinde finans uzmanı olarak başlayıp, 5 sene denetim ve danışmanlık alanında Deloitte ve Güreli' şirketlerinde, ardından 5 sene Ziylan Gayrimenkul şirketinde Finans ve Bütçe Müdürü olarak çalışmıştır. 2020 yılında çalışmaya başladığı Qua Granit Hayal Yapı şirketinde Finans Müdürü pozisyonunu yürütmektedir.

Selin GİDER'in ICAEW (Institute of Chartered Accountants in England and Wales), S.M.M.M. (Serbest Muhasebeci Mali Müşavir), Sermaya Piyasaları İleri Düzey ve Sermaya Piyasaları Bağımsız Denetim lisansları bulunmaktadır.